

УПРАВЛІННЯ ОСВІТИ І НАУКИ
ЧЕРКАСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ ДЕРЖАВНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ
КОМУНАЛЬНИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД «ЧЕРКАСЬКИЙ ОБЛАСНИЙ ІНСТИТУТ
ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ
ЧЕРКАСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ РАДИ»
ВІДДІЛ ОСВІТИ ЗОЛОТОНІСЬКОЇ МІСЬКОЇ РАДИ ТА ВИКОНАВЧОГО КОМІТЕТУ
КОМУНАЛЬНА УСТАНОВА «ЗОЛОТОНІСЬКИЙ ЦЕНТР
ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ»
ЗОЛОТОНІСЬКОЇ МІСЬКОЇ РАДИ ЧЕРКАСЬКОЇ ОБЛАСТІ
ЗОЛОТОНІСЬКА ГІМНАЗІЯ ІМ. С.Д. СКЛЯРЕНКА
ЗОЛОТОНІСЬКОЇ МІСЬКОЇ РАДИ ЧЕРКАСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Компетентнісний підхід у Новій українській школі: творчі напрацювання

Черкаси
2022

***Схвалено до використання Вченою радою КНЗ «ЧОПОПП ЧОР»
(Протокол № 2 від 16 червня 2022 р.)***

Рецензенти:

- Чепурна Наталія Миколаївна** – ректор КНЗ «Черкаський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних працівників Черкаської обласної ради», кандидат педагогічних наук, доцент, Заслужений працівник освіти України
- Назаренко Галина Анатоліївна** – проректор КНЗ «Черкаський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних працівників Черкаської обласної ради», доктор педагогічних наук, професор
- Строкань Наталія Василівна** – директор комунальної установи «Золотоніський центр професійного розвитку педагогічних працівників» Золотоніської міської ради Черкаської області

Компетентнісний підхід у Новій українській школі: творчі напрацювання / авторський колектив Золотоніської гімназії ім. С.Д. Скляренка, кер. В.В. Боченкова – Золотоноша, 2022. – 164 с.

Золотоніська гімназія ім. С.Д. Скляренка Золотоніської міської ради Черкаської області – експериментальна пілотна школа України з впровадження принципів НУШ, учасник регіонального експерименту з впровадження цільової програми "Інноваційні школи Черкащини".

Пріоритетним за таких умов навчання стає компетентнісний підхід при викладанні навчальних предметів з акцентом на практичне засвоєння учнями здобутих знань та умінь добувати їх самостійно, у процесі власної пізнавальної активності на уроках. Тож кожен учитель НУШ має свої творчі надбання, які апробовані та активно втілені на уроках.

У посібнику презентовано фрагменти інноваційних підходів до викладання предметів освітніх галузей та концепцію розвитку інноваційної експериментальної школи НУШ - гімназії ім. С.Д. Скляренка, структурні моделі та досвід з організації освітнього простору.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
Розділ 1. Золотоніська гімназія: унікальний шлях до створення НУШ	6
Розділ 2. З досвіду експериментального пілотування: практичний досвід формування освітнього середовища в пілотних класах НУШ	16
Розділ 3. Упровадження СТЕМ-освіти в гімназії.....	28
Розділ 4. Професійне зростання педагогів НУШ як пріоритетний чинник поліпшення якості освіти.....	36
Розділ 5. Ціннісні орієнтири НУШ у процесі взаємодії учасників освітнього простору	42
Розділ 6. Освітні галузі: з досвіду пілотування НУШ у 5 класі.	48
Розділ 6.1 Мовно-літературна освітня галузь.....	48
Розділ 6.2 Іншомовна освітня галузь (англійська мова)	57
Розділ 6.3 Іншомовна освітня галузь (німецька мова)	105
Розділ 6.4 Математична освітня галузь	114
Розділ 6.5 Технологічна освітня галузь.....	125
Розділ 6.6 Громадянська та історична освітня галузь	130
Розділ 6.7 Інформаційна освітня галузь.....	132
Розділ 6.8 Освітня галузь фізична культура.....	161
Список використаних джерел.....	164

ВСТУП

Буряк Світлана Дмитрівна – заступник директора з науково-методичної роботи Золотоніської гімназії ім. С.Д. Скляренка

Однією з основних концептуальних засад реформування в межах Нової Української Школи є, в першу чергу, умотивований креативний учитель, який має свободу творчості й розвивається професійно та здатен до змін. Наступний важливий чинник - створення сучасного освітнього середовища, яке сприятиме творчому розвитку й мотивації учнів до навчання. Змінюються не тільки навчальні програми та засоби навчання, а й організація та дизайн освітнього простору. Тепер учнівське місце повинно бути одномісним та зручним, а навчальний простір шкіл поділений на тематичні зони, місця для ігор та відпочинку. На що, насамперед, варто звернути увагу під час організації освітнього процесу НУШ в рамках нового Держстандарту, організації нового освітнього

простору, якими нормативним документами керуватися та яким обладнанням варто забезпечити навчальні осередки в початковій школі, середній та старшій, що сприятиме мотивації та активізації пізнавальної і навчальної діяльності? З чого розпочинали ми в нашій школі, що вдалося найкраще та де виникли труднощі?

Слід зауважити, що у зв'язку з тим, що в Новій Українській Школі зростає частка проектної, командної та групової діяльності під час занять, урізноманітнюються й варіанти організації навчального простору в класах. Головний документ, який визначає як треба влаштувати освітній простір у НУШ, є спеціальні «Методичні рекомендації щодо організації освітнього простору Нової української школи», затверджені наказом МОН від 23.03.2018 № 283. Адже Нова українська школа працюватиме на засадах особистісно-орієнтованої моделі освіти, максимально враховуватиме права дитини, її здібності, потреби та інтереси, цим критеріям повинен відповідати й освітній простір.

Це засіб змінити зовнішнє з метою його перетворення в індивідуальне. Таке розуміння ґрунтується на дослідженнях, які доводять, що освітній простір вибудовується навколо особистості, оскільки лише їй притаманна діяльність, завдяки якій освоюється освітнє середовище.

До того ж організація освітнього простору навчальних кабінетів потребує широкого використання нових ІТ-технологій, мультимедійних засобів навчання, оновлення навчального обладнання. Усе це здійснюється через організацію 8 осередків .

Враховуючи реальний досвід роботи в гімназії, ми адресуємо свою практику тим, хто не формально, а творчо і натхненно прагне сформулювати місію свого навчального закладу, визначити концепцію розвитку, окреслити реальне коло завдань. Зауважимо, що до цього процесу залучені всі учасники — місцева громада, адміністрація, шкільна спільнота, які повинні бути партнерами та колегами, усвідомлювати спільну відповідальність для такої співпраці.

Принагідно подаємо декілька порад, як школі досягти такої співпраці:

- Підвищувати обізнаність щодо сучасних принципів формування освітнього середовища, розширювати розуміння цього питання за межі набору красивих картинок із соціальних мереж. Інформаційне суспільство дає широкі можливості ознайомитись як із кращими світовими практиками, так і з методичними підходами до цієї роботи. Важливо не

покладатись виключно на повідомлення ЗМІ, а звертатись до першоджерел: шукати та вивчати різноманітні приклади сучасних шкіл, знайомитись із теоретичними дослідженнями не лише вітчизняних, але й закордонних вчених, налагоджувати контакти з експертами, що можуть надати необхідну методичну допомогу.

- Залучати всю шкільну спільноту до формування освітнього простору. Учителі, учні та їхні батьки насамперед зацікавлені в оновленні освітнього простору школи — а з іншого боку, саме вони як основні користувачі цього простору мають найглибше розуміння як поточного стану, так і потреб розвитку; їхній внесок в аналіз та планування освітнього простору в цьому сенсі є незамінним.

- Спільно виявляти потреби та можливості розвитку школи. Важливою є як експертна оцінка наявних ресурсів (ділянки, будівлі, обладнання), так і дослідження потреб шкільної спільноти з використанням методів учасницького проектування, дизайн-мислення тощо. Така робота, крім власне виявлення поточних проблем та окреслення перспектив розвитку, сприятиме формуванню спільноти школи, зробить освітній простір спільною справою для кожного.

- Розробити адекватну модель фінансування. Ідеться не лише про закупівлю послуг із ремонту чи комплектацію меблями. Організація сучасного дослідницького та проектного процесу в освітньому просторі на основі учасницьких підходів — це складна процедура, що вимагає фаховості та не може відбутись виключно на засадах волонтерства чи благодійності. Для комунальної школи важливо знайти можливість стабільного фінансування такої роботи також і бюджетним коштом — лише такий підхід зробить формування освітнього простору системним та сталим.

- На основі широких досліджень включати питання освітнього простору в концепцію розвитку школи. Розуміння як поточних проблем, так і потреб та побажань спільноти дозволить сформулювати ключові ідеї, намітити перспективи, розробити плани їх втілення.

Створення освітнього простору має відбуватись одночасно та у зв'язку з комплексним оновленням школи, із запровадженням нових педагогічних підходів, нових програм та навчальних планів, форм та методів роботи.

Планування освітнього простору — це не лише розробка технічного завдання для проектувальників чи формування тендерних оголошень на закупівлю обладнання. Слід також окреслити поле для діяльності вчителів, учнів, батьків, знайти шляхи системної співпраці з наукою, широкими колами колег-освітян, місцевою громадою тощо.

Братись за втілення концепції з урахуванням як наявних можливостей, так і стратегічних планів розвитку.

У посібнику презентовано фрагменти інноваційних підходів при викладанні предметів освітніх галузей та концепцію розвитку інноваційної експериментальної школи НУШ - гімназії ім. С.Д. Скляренка, структурні моделі та досвід з організації освітнього простору.

РОЗДІЛ 1. Золотоніська гімназія: унікальний шлях до створення НУШ

Будьмо знайомі: Золотоніська гімназія ім. С.Д. Скляренка Золотоніської міської ради Черкаської області – експериментальна пілотна школа України з впровадження принципів НУШ, учасник обласного експерименту регіональної цільової програми "Інноваційні школи Черкащини".

Місія нашої школи: гімназія – місце радості для дітей, спокою для батьків і творчості для вчителів.

Принципи життя: професійність, послідовність, порядність, прозорість, лідерство.

Мета гімназії як інноваційної експериментальної школи – створення умов для всебічного розвитку, виховання і соціалізації особистості, яка усвідомлює себе громадянином України, здатна до життя в суспільстві та цивілізованій взаємодії з природою, має прагнення до самовдосконалення і навчання впродовж життя, готова до свідомого вибору та самореалізації, трудової діяльності та громадської активності.

Модель гімназії передбачає активні зміни в усьому - у нас самих, у взаєминах між нами, у підходах до навчання і викладання, і звісно ж, в усьому, що нас оточує. Змінюючись зсередини, ми змінюємо середовище навколо.

Отже, три фактори зумовлюють успішну діяльність гімназії: атмосфера школи, творча особистість учителя з оригінальною методикою викладання та якісне освітнє середовище.

Чому саме ми були обрані для участі у Всеукраїнському експерименті НУШ??? Як на мене, цьому сприяли кілька важливих чинників:

-потужний кадровий потенціал: творчі, креативні педагоги, які не бояться змін, реформ, ініціюють власні проекти, є генераторами нових ідей. Сучасне кредо команди учителів НУШ гімназії : «Якщо дме вітер змін, то ми напнемо вітрила назустріч новому!»;

-якісно створене сучасне освітнє середовище, що сприяє глибокому засвоєнню змісту та набуттю учнями базових життєвих компетентностей;

-належне сучасне оснащення фундаментальних кабінетів, що дозволяє упроваджувати сучасні СТЕМ-технології;

-зростання іміджу школи, її популярності через істотне підвищення якості освітніх послуг;

-гімназія- сучасна школа, яка орієнтована на дитину і реалізує дитиноцентризм- філософію гуманізму;

-Наша школа трансформаційного лідерства впроваджує інноваційні технології на основі педагогіки співробітництва та партнерства;

- участь педагогічного колективу закладу в науково-педагогічних проектах:
- Програма майбутніх лідерів «Flex»
- Міжнародний українсько-канадський проект «Новітній учитель 21 століття» з дистанційного вивчення англійської мови
- Всеукраїнський проект «Школа – територія прав людини»
- Всеукраїнська освітня програма «Розуміємо права людини за підтримки SIDA (Шведського агентства з питань міжнародного розвитку)»
- Всеукраїнський освітній проект «Відкривай Україну»
- Участь у роботі Літньої школи та заочні курси вчителів при British Council
- Напрямок інноваційного розвитку гімназії – індивідуалізація - спроектований на багатовекторне компетентнісне навчання. Тому і проблема, над якою працює колектив звучить так: «Формування ключових компетентностей гімназистів засобами поліфункціонального змісту освіти».
- у нашій школі досягнення повної реалізації проблеми здійснюється за рахунок синтезу кращих технологій навчання:
- ідеї саморозвитку М. Монтесорі;
- ідеї розвивального навчання Б.Ельконіна та В. Давидова;
- ідеї формування творчої особистості (Г.Ващенко, Б.Шаталов, Е.Ільїн);

- ідеї гуманізації освіти, створення «ситуації успіху» (А Макаренко, В.Сухомлинський);
- ідеї проєктного навчання (Дж.Дьюї, В.Кіпатрик).

Основні напрямки діяльності закладу (навчально-методичний, виховний, оздоровчий) націлені на втілення ідеї «Школи рівних можливостей».

Концептуальними засадами побудови навчально-виховного процесу в гімназії є наступні положення:

- основу школобазуючого менеджменту складає трансформаційне лідерство;
- навчаючись у школі, дитина не готується до життя завтра, а живе повноцінним життям сьогодні;
- здатність зростати особистісно – суттєва відмінність від дорослого – найбільш головна мета, розв'язанню якої мають сприяти батьки та вчителі;
- розвиток людини відбувається через активну взаємодію з навколишнім середовищем, через практично доцільну діяльність;
- навчально-виховний процес побудований на принципі природовідповідності;
- середовище, у якому перебувають діти, має максимально сприяти їхньому розвитку;
- кожна дитина має можливість випробувати себе у різноманітних видах діяльності;
- широка інтеграція інформаційно-комунікаційних технологій в навчальний процес та наскрізне використання їх має стати системним явищем, яке суттєво розширить можливості учителя та оптимізує управлінську сферу в усіх структурах – від управлінських, методичних та навчально-виховних – до обслуговуючої;
- школа створює і вдосконалює умови, які дозволяють особистості стати суб'єктом власного розвитку, поглиблює форми спільної життєдіяльності всіх учасників навчально-виховного процесу;
- процес навчання спрямований на впровадження сучасних STEM –технологій;
- психолого-педагогічний моніторинг супроводу та підтримки індивідуальної траєкторії розвитку особистості кожної дитини;
- навчальний заклад стає особливим соціально-культурним простором, громадсько – активною школою, яка працює в режимі повного дня.
- гімназія інтегрує в собі функції як загальнодержавного навчального закладу, так і закладу з додатковою освітою та вихованням.

Ми маємо на меті створити школу самовизначення особистості шляхом утвердження педагогічної системи особистісно-родинно-орієнтованого спрямування, з активним залученням сімей та громадськості, яка діятиме як навчальний центр для них. Освітній заклад забезпечить потреби кожного окремого члена цієї громадськості вчитися впродовж всього життя.

Дитина має почувати себе впевнено, комфортно, мати право вибору вільно висловлювати думки, брати участь в управлінні школою, розуміти і поділяти шкільну філософію, наші професійні та моральні цінності, цілі та задачі, власну відповідальність за їх реалізацію.

Ми переходимо від школи, у якій дитину вчать і виховують, до школи, де вона вчиться, виховується, розвивається власними зусиллями за допомогою вчителів та за їхньої підтримки.

Педагогічний колектив постійно має вдосконалювати технології побудови розвивального, навчального, виховного, здоров'язберігального середовища. Школа має бути місцем, де можна послідовно моделювати суспільство, до якого ми прагнемо підготувати нове покоління, забезпечити підготовку до життя в ринкових умовах.

Школа орієнтована на дитину і реалізовує дитиноцентризм - філософію гуманістично орієнтованої політики і практики державотворення. Саме вона спрямована на подолання внутрішньої порожнечі, фактичної руйнації свідомості та світогляду. Це філософія творення людини — конкретної, живої, енергійно напруженої, діяльність якої обумовлена єдністю розуму і душі.

Концептуальними засадами побудови навчально-виховного процесу в гімназії є наступні положення:

- основу школобазуючого менеджменту складає трансформаційне лідерство;
- навчаючись у школі, дитина не готується до життя завтра, а живе повноцінним життям сьогодні;
- здатність зростати особистісно— суттєва відмінність від дорослого— найбільш головна мета, розв'язанню якої мають сприяти батьки та вчителі;
- розвиток людини відбувається через активну взаємодію з навколишнім середовищем, через практично доцільну діяльність;
- навчально-виховний процес побудований на принципі природовідповідності;
- середовище, у якому перебувають діти, має максимально сприяти їхньому розвитку;
- кожна дитина має можливість випробувати себе у різноманітних видах діяльності;
- широка інтеграція інформаційно-комунікаційних технологій в навчальний процес та наскрізне використання їх має стати системним явищем, яке суттєво розширить можливості учителя та оптимізує управлінську сферу в усіх структурах— від управлінських, методичних та навчально-виховних – до обслуговуючої;
- школа створює і вдосконалює умови, які дозволяють особистості стати суб'єктом власного розвитку, поглиблює форми спільної життєдіяльності всіх учасників навчально-виховного процесу;
- процес навчання спрямований на впровадження сучасних СТЕМ –технологій;
- психолого-педагогічний моніторинг супроводу та підтримки індивідуальної траєкторії розвитку особистості кожної дитини;
- навчальний заклад стає особливим соціально-культурним простором, громадсько – активною школою, яка працює в режимі повного дня.
- гімназія інтегрує в собі функції як загальнодержавного навчального закладу, так і закладу з додатковою освітою та вихованням.

Ми маємо на меті створити школу самовизначення особистості шляхом утвердження педагогічної системи особистісно-родинно-орієнтованого спрямування, з активним залученням сімей та громадськості, яка діятиме як навчальний центр для них. Освітній заклад забезпечить потреби кожного окремого члена цієї громадськості вчитися впродовж всього життя.

Дитина має почувати себе впевнено, комфортно, мати право вибору вільно висловлювати думки, брати участь в управлінні школою, розуміти і поділяти шкільну філософію, наші професійні та моральні цінності, цілі та задачі, власну відповідальність за їх реалізацію.

Ми переходимо від школи, у якій дитину вчать і виховують, до школи, де вона вчиться, виховується, розвивається власними зусиллями за допомогою вчителів та за їхньої підтримки.

Педагогічний колектив перебуває у простійшому процесі вдосконалення технології побудови розвивального, навчального, виховного, здоров'язберігального середовища. Школа має бути тим місцем, де можна послідовно моделювати суспільство, до якого ми прагнемо, готувати нове покоління, забезпечувати підготовку до життя в ринкових умовах.

Школа орієнтована на дитину і реалізовує людиноцентризм - філософію гуманістично орієнтованої політики і практики державотворення. Саме вона спрямована на подолання внутрішньої порожнечі, фактичної руйнації свідомості та світогляду. Це філософія творення людини — конкретної, живої, енергійно напруженої, діяльність якої обумовлена єдністю розуму і душі.

У такому середовищі надається перевага виховання благородної людини, моральної, високодуховної.

Школа відмовляється від залишків авторитарної педагогіки, від віри у всесилля традиційних методів, а впроваджує інноваційні технології на основі педагогіки співробітництва та партнерської взаємодії.

Відповідно, процес пошуку нового бачення та втілення нових ідей стимулює до участі педагогічного колективу закладу в науково-педагогічних проектах:

- Програма майбутніх лідерів «Flex»
- Міжнародний українсько-канадський проект «Новітній учитель 21 століття» з дистанційного вивчення англійської мови
- Всеукраїнський проект «Школа – територія прав людини»
- Всеукраїнська освітня програма «Розуміємо права людини за підтримки SIDA (Шведського агентства з питань міжнародного розвитку)»
- Всеукраїнський освітній проект «Відкривай Україну»
- Участь у роботі Літньої школи та заочні курси вчителів при British Council.

Гімназія – переможець Всеукраїнської виставки-презентації «Інноватика в освіті України – 2012» та дипломант, нагороджений золотою медаллю в номінації «Інновації в організації дослідницько-експериментальної діяльності учнівської та студентської молоді».

Однією з наших цінностей є лідерство, і це не випадково. Наша школа завжди була в авангарді змін і сміливо втілювала в життя нове - те, чого до нас ніхто у місті та й області не робив: ми вперше провели літні англійські табори з носіями, створили Ресурсний центр, Англійський клуб, започаткували LEGO education, шахову логіку, ввійшли до сотні пілотних шкіл України з впровадження принципів НУШ, взяли участь у Міжнародних проектах Healthy School (здорова школа), Moby School (електронна версія школи), SMURT School (розумна школа), створили авторські Етно-майстерні змінили систему дитячого харчування і запровадили рецепти Євгена Клопотенка та стали лідерами інклюзивного навчання, народили ідею Кухні народів світу та успішно реалізуємо її.

Шаховий клуб «Гамбіт», у свою чергу, запустив механізм оригінального в Україні авторського комплексу підручників інтегрованого курсу для 1-4 класів «Шахова логіка» з робочими зошитами для учнів.

Наша LEGO-лабораторія стимулювала педагогів та школярів до активного освоєння галузі леґо-інженерії, вивчення мов програмування, знань іноземної мови, оскільки команди гімназії ZOLOWIZARDS та Шалені бджілки неодноразово презентували наш заклад не лише в Україні, але й за кордоном.

Створені близько двадцяти років тому Англійський клуб та Ресурсний центр стимулювали творчий колектив учителів іноземних мов до участі у численних міжнародних проєктах, як-от: літні англійські табори з носіями мови, літній табір GoCamp, українсько-канадський проєкт з дистанційного вивчення мови, проєкт видавництва Лінгвіст «SMURT School», реалізація угод про співпрацю з французьким коледжем з м. Аржелес та міжнародним європейським університетом LCC з м. Клайпеда...

Гімназія як учасник Всеукраїнського конкурсу Healthy School отримала привілей щодо створення потужної бази сучасного тренажерного залу.

Поламавши хибні стереотипи про те, що шкільні їдальні нездатні забезпечити високоякісне здорове харчування, ми згенерували ідею авторського проекту «Кухня народів світу», обладнали харчоблок, змінили дизайн обідньої зали та запровадили нові підходи в рецептурі оригінальних здорових блюд.

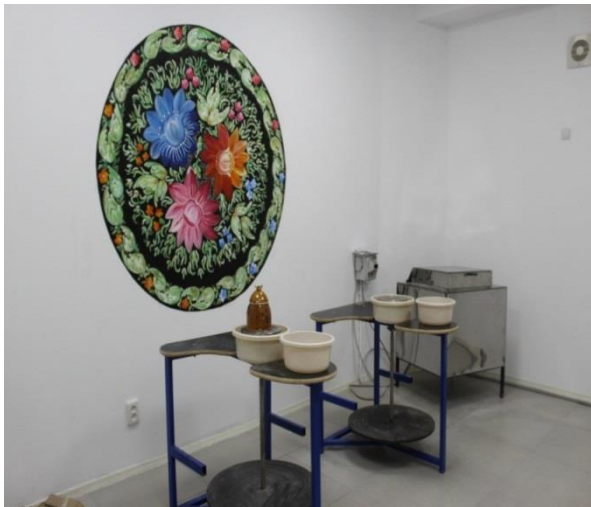
Початкова школа гімназії може похизуватися високоякісним освітнім середовищем та широкою палітрою навчальних програм, націлених на розвиток дитини.

Гімназія гостинно прочинила двері дітям з особливими потребами, створивши їм можливості та надавши мотивацію для навчання поряд з ровесниками. Для цього було створено інклюзивний клас з реабілітаційним оснащенням.

Отже, висновкуємо: якщо у ваших дітей яскраво виражені нахили до мистецтв, ми запрошуємо до сучасної мистецької лабораторії АРТ-студія та хореографічної студії «Успіх», відомої в Україні та за її межами. З метою арттерапії було створено гончарну майстерню.

Гімназія славиться високим рівнем спортивно-оздоровчої роботи. Так, баскетбольні команди юнаків та дівчат традиційно є переможцями міських та призерами обласних турнірів з баскетболу.

Цьогорічна вечірка баскетбольних золотомедалістів стала майже ювілейною: 15 років поспіль баскетбольна команда школи перемагає у Золотоноші та виборює срібло та бронзу в обласному турнірі.

Нині і юнаки, й дівчата з гімназії у міському баскетбольному турнірі обіграли ровесників і вибороли золото. Підкорили й зональний рівень у складі збірних, що означає тільки одне: попереду – обласні баскетбольні баталії.

Отож, на честь наших баскетбольних команд традиційно була організована велика спортивна вечірка, у програмі якої – демонстрація фрагментів ігор на великому екрані у шкільному вестибюлі впродовж дня, яскраве спортивне шоу на великій перерві для всієї школи, запальні пісні та сучасні танці в подарунок переможцям, церемонія нагородження і, звісно ж, традиційний торт від директора.

Лейтмотивом вітальних промов та віншувань була думка про те, що баскетбол – це гра не лише для фізично сильних, але й інтелектуально потужних, наполегливих, дисциплінованих та емоційно спроможних грати у командну гру. Наші юнаки та дівчата – саме такі!!! А їхній успіх –це успіх усієї школи, за що від малого до великого їм та професійним тренерам щиро дякуємо!!!

Хто був героями дня, кому кричали «Віват!», як раділи один за одного та пригощалися, можна дізнатися з відео та світлин на гімназійному сайті.

Якісне середовище, здоров'язбережувальний контент школи якнайкраще стимулює учнів до навчання, вчителів – до професійного зростання, а батьків – до співпраці. Переконливими є результати гімназії впродовж останніх років.

Ці зміни не відбулися б, якби не було налагоджено тісну співпрацю та партнерство з учнями, батьками, громадою, місцевою владою та спонсорами.

Звісно, на цьому розвиток гімназії не зупиняється. Щодня народжуються нові ідеї, авторами яких часто стають батьки. Їм, зокрема, належать задуми та реалізація проектів «Парк імені Сухомлинського», «Меблі власними руками» та «Літня аудиторія». І це не дивно, адже школа – це мікромодель суспільства, і якщо ми прагнемо бачити Україну успішною, варто саме у школі закладати міцну основу творчої співпраці та партнерства лідерів, здатних змінювати світ!!

Усіх, хто прагне розвинути свої лідерські здібності та готовий до змін, запрошуємо стати частиною нашого колективу – школи трансформаційного лідерства!!!

Автори: Буряк Світлана Дмитрівна - заступник директора з науково-методичної роботи;

Уварова Олена Анатоліївна – учитель початкових класів;

Пасенко Олена Миколаївна – учитель початкових класів.

РОЗДІЛ 2. З досвіду експериментального пілотування: практичний досвід формування освітнього середовища в пілотних класах НУШ

На основі нового Закону про освіту та Концепції Нової української школи (НУШ) учні початкових класів навчаються за новим Державним стандартом початкової освіти. Цьогоріч ми активно експериментували Державний стандарт НУШ у 5-х класах. Головне завдання НУШ – створити цікаве, дієве і дружнє до дитини освітнє середовище. Результатом навчання в цьому просторі має стати вміння кожного учня критично мислити, висловлювати свою думку, бути відповідальним, застосовувати у повсякденному житті набуті знання та навички. Це означає, що основний акцент нині робиться на здобуття дітьми певних компетенцій - динамічної комбінації знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей, інших особистих якостей, що визначає здатність особи успішно соціалізуватися, провадити подальшу навчальну діяльність. Тож задача сучасного вчителя – цікаво, в дієвій формі заохочувати учнів до пізнання нового та опанування необхідних у житті вмінь і знань.

Міністерство освіти і науки України визначило вимоги до засобів навчання та обладнання, якими повинні бути обладнані навчальні кабінети початкової школи закладів загальної середньої освіти державної та комунальної форм власності, з урахуванням вимог новітніх освітніх технологій і методів навчання у початковій школі. Сучасний дидактичний матеріал має бути наочним, практичним, привабливим та давати простір для креативного використання. Особливо важливим є застосування дидактичних матеріалів для учнів початкових класів, оскільки діти молодшого шкільного віку значно легше сприймають візуальну та тактильну інформацію, ніж абстрактні поняття.

Ось деякі з цього переліку:

Математичний планшет (геоборд).

1. На уроках математики діти за допомогою планшета залюбки вивчали геометричні фігури, засвоювали правильне написання цифр, будували відрізки, прямі, складали схеми до задач, знайомилися з поняттями «більше на», «менше на», відрізок, кут, периметр, площа, багатокутник. На уроках мови - будували схеми до речень, звукові моделі слів, вчилися правильно писати букви, зображувати малюнки до прочитаного тексту і відгаданого слова.

Математична дошка дає змогу учням можливість граючись досліджувати, розвивати дрібну моторику пальчиків, просторове і асоціативне мислення, пам'ять, уяву, вміння діяти як за зразком так і творчо, бачити зв'язок між предметом, явищем навколишнього середовища і його абстрактним зображенням, сприяє розвитку інтересів, допитливості.

2. Танграм - ще один ефективний елемент освітнього середовища.

Танграм або «сім дощечок майстерності» це - своєрідна головоломка, яка складається з семи плоских фігур, які можна скласти певним чином для отримання іншої, більш складної, фігури. Можна використовувати в якості роздаткового матеріалу під час вивчення математики. Танграм застосовується для аналізу простих зображень, виділення в них простих фігур, навчає візуально розділяти цілий об'єкт на частини і, навпаки, - складати з елементів задану фігуру (модель). Загалом можна зібрати близько 7 тисяч комбінацій: будинки, птахи, букви та цифри, але найбільш поширені фігурки людей аботварин. Вправи з використанням танграму розвивають в учнів уяву, фантазію, логічне мислення, зв'язне мовлення, вміння працювати в парі.

1. **Набір дерев'яних геометричних тіл (5 шт.)**

Використовую в якості роздаткового матеріалу під час вивчення снов геометрії на уроках математики в початкових класах.

Учні отримують початкові поняття про геометричні тіла (прямокутний паралелепіпед, куб, куля, циліндр, конус), елементи геометричних тіл (грань, ребро, вершина, основа, бокова поверхня), геометричні тіла у співвідношенні з геометричними фігурами, порівнюють форми навколишніх предметів, технічних об'єктів із формою геометричних тіл.

Ось деякі вправи:

- 1) Вправа «Відгадай фігуру». Діти, витягуючи із торбинки геометричну фігуру, вгадують її і називають ознаки цієї фігури. Потім співвідносять її із зображенням на дошці.
- 2) Вправа «Геометричні тіла в нашому житті.»
  - Поміркуйте, які геометричні тіла можна зустріти на вулиці, у школі, вдома?
- 3) Вправа «Башта».
  - З яких предметів, якої форми складена вежа? Назвіть згори вниз.

2. Модель годинника (демонстраційна - годинна, хвилинна, секундні стрілки).

Використовується в початкових класах у рамках змістової лінії «Вимірювання величин». Модель годинника призначена для демонстрації пристрою годин, взаємодії їх стрілок і навчання визначення поточного часу.

Ознайомити дітей з поняттям часу або закріпити вже наявні у них знання відчутно легше за наявності в класі моделі механічного годинника, магнітного циферблата, пісочного годинника та секундоміра. Можливість власноруч змінити положення годинної, хвилинної та секундної стрілок допомагає дитині зрозуміти одиниці вимірювання часу та навчитися визначати котра година.

- 1) Який час показує годинник?
- 2) Який час буде показувати годинник через ....(певний час)?
- 3) Дятел може довбати дзьобом дерево 20 разів за секунду. Скільки разів він ударить дзьобом за 1 хвилину? За 10 хвилин? Покажіть час на годиннику, якщо він почав о 10 год 15 хв?
- 4) Нагідки розкривають свої квіти о 8 год ранку, а закривають о 16 год. Скільки часу цвіте квітка?

5) Яке значення має секунда, хвилина для людини? Для всіх живих організмів?

Я пропоную учням впродовж певного терміну (1-2 тижні) вести записи, скільки часу вони використовують на виконання домашнього завдання, на спортивні ігри, комп'ютерні ігри, відпочинок, сон, допомогу старшим, прибирання своєї кімнати тощо. Обговорюємо результати в класі. Робимо висновок, чи раціонально використовується час.

Виконуючи такі вправи, учні вчаться берегти і цінувати час свій і своїх рідних та друзів (не запізнюватися на зустріч, вчасно виконувати роботу, правильно розподіляти час для навчання, відпочинку, занять спортом, розваг тощо).

3. Дидактичні спеціальні дерев'яні ваги для початкових класів.

З такими вагами можна вимірювати не тільки важками, але і класти інші речі (детальки конструктора ЛЕГО, шкільне приладдя), дізнаючись, що важить більше, а що - менше, вивчаючи частини числа, їх вагу. Досліджуючи, діти вчаться порівнювати предмети не тільки за кольором, формою, розміром або іншими характеристиками, а вводять нове для себе поняття - «вага», «рівновага».

Діти побачать використання вже знайомого для них приладдя для вирішення іншої задачі. Маючи такий досвід, діти будуть більш відкритими для різних підходів та на прикладі власної діяльності побачать взаємозв'язки та взаємодії між різними галузями знань. До того ж, це допомагає їм навчитися мислити нестандартно.

4. Комплект музичних інструментів.

Музичні інструменти учні класу широко використовують у творчих проєктах при театралізації на рівні з костюмами та іншим театральним реквізитом.

1. Комплект музичних інструментів.

Музичні інструменти можна використовувати не лише для роботи в мистецькій галузі, а й водночас пригадати, які геометричні тіла чи фігури нагадують ці інструменти, тобто, закріпити знання з математичної галузі. Або при вивченні тварин на уроках природничої галузі з допомогою музичних інструментів звуками можна зображати їх, можна згадати разом з учнями оповідання, в якому йшла мова про цих тварин. І провести порівняння художнього опису їхніх звичок та умов життя з музичним відображенням. Саме тоді діти зможуть виділити відмінності між різними стилями подачі інформації та навчитися розрізняти вигадку від дійсності. Заразом буде доречним обговорити, які дії людей можуть призвести до зменшення популяції цих тварин, як цього не допустити і як жити так, аби не шкодити природі. Музичні інструменти ми використовуємо не лише для роботи в мистецькій галузі, а й водночас пригадуємо, які геометричні тіла чи фігури нагадують ці інструменти, тобто, закріплюємо знання з математичної галузі. При вивченні світу тварин на уроках інтегрованого курсу «Я досліджую світ» за допомогою музичних інструментів звуками учні зображують їх. Потім пригадують оповідання, в якому йшлося про цих тварин. І проводять порівняння художнього опису їхніх звичок, реальних умов життя з музичним відображенням. Діти з легкістю виділяють відмінності між різними стилями подачі інформації та вчаться відрізняти вигадку від дійсності. Обов'язковим є обговорення того моменту, що певні дії людей можуть призвести до зменшення популяції цих тварин, як цього не допустити і як жити так, аби не шкодити природі.

Набір музичних інструментів є одним з найбільш улюбленим дітьми. Зазвичай більшість учнів хочуть взяти участь у творення музики. Це не дивно, бо вправи з ними привносять позитивне емоційне забарвлення уроку. Розвивають у школярів музикальний слух, почуття ритму, навички імпровізування, інтуїцію, творчу активність. Вчать мислити, аналізувати, порівнювати, злагоджено працювати в групі.

2. Модель-глобус "Будова Землі" з рельєфом.

Модель земної кулі, розбірна модель, дає уявлення про внутрішню будову Землі. Використовується в початкових класах в якості демонстраційного матеріалу на уроках «Я досліджую світ». За допомогою цієї моделі і лампи учні досліджували «Чому відбувається зміна пір року?», «Чому день змінює ніч?»

3. Набір грошових знаків (роздатковий).

Використовується в якості роздаткового матеріалу під час вивчення математики в початкових класах. Посібник дозволяє надати учням уявлення про зовнішній вигляд діючих в Україні грошових знаків, познайомити з грошовими одиницями і їх співвідношенням, вчити оперувати поняттями «ціна», «кількість», «вартість». Також, використовуючи набір, можна відпрацювати навички додавання і віднімання, множення і ділення.

Грошовими знаками можна користуватися під час різних ролевих ігор. Вправи з грошовими знаками впливають на розвиток комунікаційної сфери, математичної компетентності та ілюструють важливість вміння рахувати у повсякденному житті.

4. Набір для конструювання з різними способами з'єднання деталей (магнітний конструктор)

Це конструктор нового покоління. Оскільки він є поліфункціональним, його можна використовувати на будь-якому уроці в початковій школі.

На уроках математики, складаючи з деталей, які легко і швидко кріпляться один до одного, учні утворювали безліч об'ємних конструкцій. За допомогою цього конструктора школярі вивчали геометричні тіла та фігури, відтворювали їх власноруч.

На уроках інтегрованого курсу «Я досліджую світ», втілюючи в життя свої проекти, учні пробували свої сили в архітектурному будівництві та конструюванні техніки: будували дивовижні споруди та транспортні засоби. Магнітний конструктор дозволяє учням отримати базові знання про 3D-модельювання і доторкнутися до основ геометрії.

Працюючи над проектом «Збережімо нашу річку», учні відтворювали нашу місцеву водойму, проблеми природоохоронного характеру, які існують на ній та розробляли план дій, щоб зберегти природу рідної землі.

Магнітний конструктор сприяє розвитку у дітей логіки, абстрактного і просторового мислення, дрібної моторики рук, здатності до творчості, терпіння.

5. Конструктор LEGO

Конструктори LEGO є незамінним матеріалом для занять з дітьми в початковій школі. Використання LEGO-технології цікаве тим, що об'єднує в собі елементи діяльності та експериментування.

За допомогою LEGO діти вивчають математику, мову, знайомляться з навколишнім середовищем і навіть малюють цеглинками. Конструктор є надійним помічником у роботі вчителів. І така популярність цілком обґрунтована.

LEGO-технологія:

- формує вміння розв'язувати проблемні завдання, ставити мету, міркувати про подальшу роботу, розробляти план дій;
- розвиває творче мислення;
- розвиває мовлення — діти вчаться детально пояснювати свої дії, міркування, надавати чіткі та зрозумілі інструкції, розповідати історії, висловлювати власні думки;
- формує вміння співпрацювати, зокрема, уміння працювати в парах чи групах, ділитися матеріалами, уміння вчитися у своїх однолітків, дослухатися до їхніх ідей та пропонувати власні, уміння аналізувати ідеї та обирати раціональніші, уміння розподіляти ролі та обов'язки;
- розвиває сенсорне сприйняття, допомагає формувати уявлення про зовнішні властивості предметів: форму, величину, колір, положення у просторі;
- розвиває дрібну моторику;
- формує цілісну систему уявлень дитини про навколишній світ, збагачує життєвий досвід учнів.

Таке освітнє середовище спонукає учнів до пізнання, творчого самовираження, об'єктивної оцінки ситуації, аргументованого та спокійного висловлення своїх думок, вміння робити висновки та приймати рішення з врахуванням всіх факторів, розвитку нестандартного мислення, поваги до себе і оточуючих.

Навчання в такому освітньому середовищі буде радісним, захопливим, дієвим та ефективним.

Олена Уварова також небезпідставно вважає, що створювати освітнє середовище у початковій школі – означає розширювати межі пізнання світу, не обмежуючись навчальною аудиторією. Так, у гімназії відзначали річницю від дня народження В.О. Сухомлинського, який практикував уроки серед природи, де діти спостерігають, досліджують середовище, в якому живуть, перевіряють народні прикмети, пов'язані з погодою, знаннями в рослинному, тваринному середовищі.

Незабутньою для школярів 5 – А, пілотного, класу видалася остання неділя вересня!

Підсумком теми «Зміни» інтегрованого курсу «Я досліджую світ» став урок-подорож маленьких дослідників у світ природи. Разом із вчительками Уваровою Оленою Анатоліївною, Лапко Оксаною Володимирівною та батьками учні відвідали молочнотоварну ферму господарства СТОВ «Агрофірма «Маяк», яку очолює Герой України Микола Семенович Васильченко.

Відвідини розпочалися з молочнотоварного комплексу, де учні побачили бокси для породіль тварин, доїльний зал, обладнаний імпортованим устаткуванням, де під музику проходить процес доїння корів. Фахівець цікаво і доступно розповіла діткам про основні процеси догляду за тваринами. Школярі дізналися про комп'ютерне обладнання, що дозволяє контролювати стан кожної тварини, раціонії годівлі та кількість отриманої продукції.

Потім мандрівники поласували натуральним свіжим молоком, сирковим десертом та йогуртом, якими щедро пригостили керівники підприємства.

Після пізнавальної частини екскурсії розпочалися розваги: катання на квадрациклі та веселому паровозику.

Кульмінацією подорожі був кукурудзяний лабіринт, який захопив не тільки дітей, а й дорослих. Всі, без винятку, як справжні дослідники, мандрували лабіринтом, шукаючи відповіді на запитання кросворду-карти. По ходу гри учасників чекали сюрпризи у вигляді маленьких записочок, які були заховані в кукурудзі. По завершенню квесту їх обміняли на смаколики.

Урок-подорож сприяв формуванню гармонійно розвинутої особистості, в якій розвивається уявлення, що природа єдине ціле, виробленню інтелектуальних і практичних вмінь, вихованню шанобливого ставлення дітей до природи, формуванню наукового світогляду, екологічної культури мислення, вміння пізнання дійсності, що задовольняють потреби дитини до дослідництва і висновків.

Такий розгляд рослин і тварин дав змогу сформувати у дітей елементи знань: морфологічні (зовнішня будова), фізіологічні (розмноження), екологічні (охорона), агрономічні і зоотехнічні (способиви рощування).

Учні дізналися не лише про практичну цінність продукції тваринного походження, а й сформували уявлення про моральні, пізнавальні, екологічні, естетичні засади у ставленні людини до природи.

Без сумніву, екскурсія запам'ятається надовго!! Діток щедро пригостили у затишному кафе, подарували солодощі та магніти.

У той час, коли діти бавилися на майданчику, батьки з вчителями відпочили у дружньому колі, обмінялися позитивними емоціями, гарним настроєм та спробували смачні страви гостинного ресторану «Старий Маяк»

Олена Пасенко, учасник пілотного проекту, вважає, що однією із складових Нової української школи є створення сучасного освітнього середовища, зокрема багатофункціональних гнучких просторів, що сприяють різним формам роботи, мотивують до навчання. Англійські дослідники доводять, що найбільше на успішність учнів впливає простір класу. Сучасний освітній простір ґрунтується на поєднанні двох принципів: гнучкості та стабільності. Гнучка організація дозволяє швидко змінювати простір. Стабільність забезпечує безперервність процесу. Гнучкість та стабільність поєднуються через відповідне зонування. У класі є незмінні стаціонарні осередки, і елементи облаштування які є мобільними, забезпечують гнучкість, можливість швидко реорганізуватись. Мова йде про учнівські місця, парти та стільці, які можна легко пересувати і працювати всім класом, у групах, у парі, чи поодиноці.

Розглянемо стаціонарні осередки.

Дитячий будиночок створює атмосферу затишку, спокою. Провести час з улюбленою книгою, зручно влаштуватись на м'яких подушках – це для відпочинку. Або розв'язати додаткове завдання, яке потребує уваги та зосередженості. Вибір за учнями.

Мотивує до розвитку творчості пісочний планшет. Він сприяє активному розвитку різноманітних навичок і вмінь дітей:

- розвиває фантазію;
- актуалізує творче мислення особистості;
- гармонізує психоемоційний стан;
- стимулює мовну активність під час сюжетних ігор;
- дає змогу проживати в ігровій формі актуальні конфлікти.

Пісочний планшет можна використовувати як і для відпочинку, так і для навчання. Зокрема, у першому класі можна прописувати цифри та букви на піску. Другий, третій клас – це розповідь віршів, казок, легенд, створення власних історій. А ще розв'язування задач, прикладів, головоломок, ребусів. І звичайно, створення малюнків на різну тематику.

Творчий підхід до завдань та життя в цілому – одна з обов'язкових компетентностей, які має розвивати НУШ. Отже, і куточок має облаштований так щоб

дітям було зручно. Для цього ідеально підходить шафа з відкритими полицями. В осередку для творчості зберігається все необхідне. А саме: альбоми, фарби, олівці, пластилін, кольоровий папір та безліч інших матеріалів. Учень в будь-який час може вільно взяти потрібний йому матеріал для творчості.

Малюнки чи поробки учнів не ховаємо у шафу, діти люблять милуватися своєю роботою, адже вона зроблена власноруч. Для виставки робіт є спеціальне місце, де учні розмішують свої роботи. Павутинка вміщує не тільки малюнки, а й різні роботи творчого характеру: проекти, власні казки, вірші.

Подорожувати світом можна і в стінах класної кімнати, для цього є вірний помічник глобус. Використовуючи глобус, розвиваємо просторове уявлення дітей і даємо підґрунтя для вивчення таких предметів як астрономія, географія, фізика.

Як поєднати математику з творчістю, або як вивчати цей предмет легко та цікаво? По – перше, є дуже гарний помічник –

математичний планшет (геоборд). Геоборт дає можливість дитині легко виконувати дослідницьку діяльність, сприяє психосенсорномоторному, когнітивному розвитку, а також розвитку творчих здібностей.

Математичний планшет дає можливість в іграх засвоїти систему координат, проводити зорові та слухові диктанти, цікаві задачі, ігри з буквами та цифрами, сприяє розвитку інтересів, допитливості. На уроках математики за допомогою геоборда вивчаємо геометричні фігури, будуємо відрізки, прямі, складаємо схеми до задач, знайомимося з поняттями «ціле» і «частина», периметр й площа.

По – друге, щоб вивчення математики було цікавим, а саме головне зрозумілим, використовуємо набір об'ємних геометричних фігур. Це дає змогу учневі самостійно дослідити чи то кулю, чи циліндр, тим самим розвиває просторове уявлення і робить перші кроки до вивчення геометрії.

Помічниками у навчанні є різні дидактичні матеріали, зокрема:

- Танграм.

Дидактична гра – головоломка, яка розвиває логічне

мислення та закріплює уявлення про геометричні фігури.

- Магнітний конструктор.

Розвиває логіку, моторику рук та творче бачення, а також дає розуміння фізики та геометрії.

- Набори LEGO.

Цікаві завдання з LEGO сприяють розвитку необхідних навичок, навчають мислити критично в повсякденному житті. Чарівні цеглинки здатні згуртувати, навчити взаємодіяти,

тренують пам'ять, увагу, розвивають уяву. Заняття з LEGO можна включати в різні шкільні дисципліни, і таким чином, організувати міжпредметний зв'язок. Дитина чує нову інформацію і відразу за допомогою конструктора може засвоїти принцип дії, доторкнутися руками, подивитися на зібрану модель. Нові знання ефективніше закріплюються, коли учні бачать, як усе діє в реальному світі.

- **Годинник.** Найлегший і найшвидший спосіб навчити дитину розпізнавати час – це використати дитячий ігровий годинник. Учні на практиці власноруч виставляють стрілки годинника, тим самим закріплюють свої знання.

- **Лупа.**

Це справжня знахідка для допитливого учня: розглянути комашку, чи малюнок осіннього листочка, бруньку на дереві, слід пташки, або дослідити стародавні монети. Заняття з лупою розвиває спостережливість, допитливість, увагу, бажання дослідити об'єкт. Це мотивує до розвитку пошукової діяльності.

Діти є природженими дослідниками, які активно пізнають навколишній світ шляхом проб і помилок, а винагородою за активність є їхні самостійні «відкриття». Процес навчання без наочних посібників нудний і одноманітний. Для дітей візуальне супроводження якоїсь дії засвоюється набагато краще, ніж проста розмова або пояснення.

Досліди – це, мабуть, те що учні люблять найбільше. Досліди сприяють розвитку спостережливості, мисленнєвої діяльності. У кожному досліді розкривається причина певного явища, тому учні мають нагоду самостійно висловити та обґрунтувати своє судження. Обладнання яке використовуємо для дослідницької роботи включає: лупи, мікроскопи, термометри, магніти, пісочний годинник, компас. Всі пристосування із цього переліку вважають предметами – помічниками, без яких важко провести дослідження. Сюди ж входять різні ємкості у вигляді колб, судин, стаканчиків.

Проводячи експерименти, діти діють як справжні науковці. Так формується наукове мислення.

Школа – це не лише місце для уроків. Насамперед, це простір, до якого хочеться йти і в якому приємно бути. Це середовище, в якому учні почуваються вмотивованими, потрібними. Це відкритий та дружній до дитини простір. Простір, який не обмежується стінами класної кімнати. Іноді ним стає прищільна територія, іноді - цехи швейної фабрики, чи, скажімо, тетаральна сцена.

Один із тематичних тижнів пілотників-першокласників, зокрема, пройшов під чарівним дійством масок, ляльок, ролей, бо присвячений він був театру. Недарма це, бо одним з важливих завдань театральної діяльності є формування позитивного ставлення до себе як до особистості, до своїх однолітків та інших людей,- завдання, яке дуже важливе у сучасному житті.

Діти вчаться дивитися на себе з боку, узгоджувати свої дії з партнерами, будувати взаємодію та спілкування один з одним. Виступ перед глядачами формує впевненість у собі. Педагогу необхідно навчити дітей розуміти стан іншої людини, вміти висловлювати свої емоції, виховувати дружелюбність, уміння діяти спільно.

Друге завдання, яке реалізує театральна діяльність, – формування культури мовлення. Театральна діяльність вдосконалює артикуляційний апарат, стимулює активну мову за рахунок розширення словникового запасу. Дитина засвоює багатство рідної мови, її виражальні засоби. На додаток, це ще одна можливість залучити до спільної діяльності батьків. Батьки виступають не тільки в ролі глядачів, але і виробників декорацій, костюмерів. Спільна діяльність допомагає ще ближче зблизити батьків і дітей, вони зможуть дізнатися про особливості характеру, темпераменту своєї дитини..

Театральна діяльність – це яскравий спалах емоцій, задоволення від гри, радість. Це діяльність, у якій здійснюються бажання, мрії.

Наші школярі-«нушення» під керівництвом вихователя ГПД Циганник Н.П. наполегливо готуються до виступу у ролі артистів, а сьогодні вони були глядачами захоплюючої вистави «Неслухняне мишеня», яке для них підготували і демонстрували учні пілотних експериментальних класів. До походу в театр діти готувалися цілий тиждень: вивчали, які бувають види театральних спектаклів, як поводити себе в театрі, заробляли віртуальні «лапки», що перетворилися на одиницю оплати за квиток, тощо.

Автори: Буряк Світлана Дмитрівна - заступник директора з науково-методичної роботи;

Уварова Олена Анатоліївна – учитель початкових класів;

Пасенко Олена Миколаївна – учитель початкових класів.

РОЗДІЛ 3. Упровадження СТЕМ-освіти в гімназії

STEAM-підхід в освіті змінює усталені погляди на навчання та освіту. Роблячи акцент на практичних здібностях, учні за умов STEAM-освіти розвивають свою силу волі, творчий потенціал, гнучкість та вчаться співробітництву з іншими. Ці навички та знання і складають основну навчальну задачу.

Участь Золотоніської гімназії ім.С.Д.Складенка у регіональній цільовій програмі «Інноваційні школи Черкащини» відкрила нові можливості для оснащення кабінетів фізики, хімії, біології, математики та географії сучасним обладнанням, перетворивши таким чином їх у STEAM-лабораторії, з новими підходами, можливостями та невичерпним джерелом уяви та фантазії як для вчителя, так і для учня, впровадження нових технологій та методів навчання. Гімназія постійно оновлюється, запровадження в освітню діяльність новітніх інтерактивних стандартів потребує постійного оновлення навчально-матеріальної бази та естетичного її оформлення.

Скажімо, кабінет хімії (завкабінетом – Світлана Бузовська), впродовж останніх років суттєво змінив своє обличчя, це потужний освітній простір у контексті НУШ.

Особливу роль у формуванні пізнавальної активності в процесі вивчення хімії відіграє хімічний кабінет. В наш час діти дуже швидко розвиваються, опановуючи цифрові технології. Тому і засоби для їх навчання повинні відповідати сьогоденню. Учитель, який працює у межах традиційної «крейдиної технотехнології», суттєво поступається колегам, які проводять уроки з використанням інноваційних технологій. Але без належної матеріальної бази кабінету хімії неможливо актуально впроваджувати нові форми і методи навчання, виконувати лабораторні та практичні роботи. Щоб підвищити ефективність і якість знань, зробити урок цікавим - потрібно осучаснити кабінети.

У кінці 2017 р. у кабінет хімії надійшло все необхідне обладнання та хімічні реактиви, що дозволяє виконувати навчальну програму на високому рівні:

- *умебльоване сучасне робоче місце вчителя* з лабораторно-демонстраційним та робочим столом з високоякісних матеріалів;

- *мультимедійний комплекс LABVE 8218*. Це універсальний технічний засіб візуальної комунікації і навчання, в якому поєднуються характеристики звичайної дошки і новітніх комп'ютерних технологій. З її допомогою можна управляти комп'ютером без використання самого комп'ютера; робити позначки й записи поверх виведених на екран зображень; створювати малюнки, схеми і картки під час проведення уроку; вдаватися до спільної роботи над документами, таблицями або зображеннями; працювати з інтерактивною дошкою як зі звичайною, але з можливістю зберегти результат; роздрукувати зображення на дошці на принтері; наочно моделювати формули сполук на полі дошки; редагувати інформацію в реальному часі; демонструвати роботи одного учня всім іншим учням класу; демонструвати навчальні відеоролики; створювати малюнки на інтерактивній дошці без використання комп'ютерної миші - здійснюється двосторонній взаємозв'язок між учителем і комп'ютером, за певних умов це може бути і тристороння взаємодія – учитель, учень і комп'ютер;

- *цифрова лабораторія Einstein* - цифровий вимірювальний комплекс включає в себе реєстратор даних LabMate, оснащений датчиками (ЧСС, вологості, освітленості, УФ-випромінювання, тиску, температури), які використовуються в навчальній програмі. Комплекс дозволяє проводити велику кількість різноманітних шкільних дослідів (вимірювання рН середовища, титрування розчинів, визначення провідності речовин і т.д.), перетворюючи звичайний комп'ютер, планшет чи смартфон у повноцінну цифрову природничо-наукову лабораторію;

- *хімічний посуд* – шкільна лабораторія повністю забезпечена необхідним посудом для навчальних цілей (пробірки, колби 50-100мл, колба Вюрца, бюретки, склянки 50-150мл, крапельниці різного об'єму, чашка Петрі), який за типами і формою відповідає загальним стандартам;

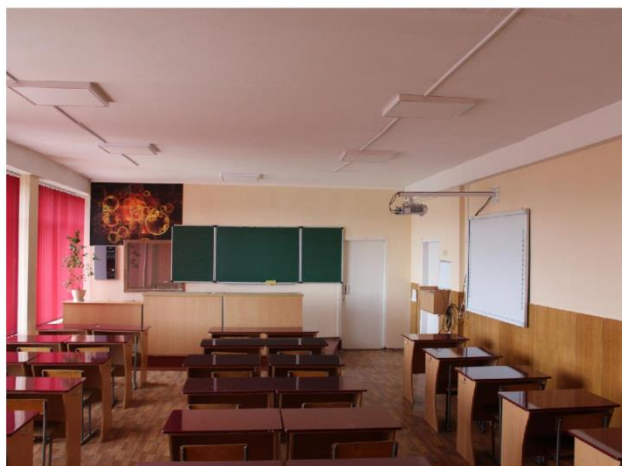
- *лабораторне обладнання* хімічного кабінету (термометри, терези електронні, плитка електрична, магнітна мішалка, холодильник Лібіха з кульковою трубкою, ложечки для спалювання речовин, осучаснені штативи та пробіркотримачі, захисні окуляри та вогнетривкі рукавиці, дошка для сушіння посуду) абсолютно відповідає діючим навчальним планам і програмам, затвердженим МОН України і дозволяє у повній мірі аналізувати, робити вимірювання, моделювати технологічні процеси шкільного курсу. Все обладнання кабінету хімії має санітарно-гігієнічні висновки та відповідає методичним вимогам;

- *хімічні реактиви*. Лабораторія містить повний перелік хім.реактивів, що застосовуються в кабінеті хімії для виконання демонстраційних та лабораторних хімічних дослідів протягом навчального року (окрім кислот та перманганату калію). (Додаток 1) Реактиви розміщуються і зберігаються в певній системі на полицях шаф в закритому посуді. Особливо небезпечні і отруйні речовини зберігаються з дотриманням вимог у новенькому сейфі;

- *навчальні колекції*, передбачені шкільною програмою, дозволяють познайомити школярів з основними видами корисних копалин, наочно уявити продукти різних хімічних виробництв - пластмаси, синтетичні волокна, метали і сплави на їх основі. Наш кабінет має всі необхідні колекції для уроків хімії;

- *сучасні демонстраційні таблиці*: «Періодична система хімічних елементів Д. І. Менделєєва (1500x1100мм)», «Таблиця розчинності кислот, основ, солей (1500x1100мм)», «Ряд активності металів (1200x250)», виготовлені з пластику та оснащені люверсами для кріплення. Ці таблиці допомагають вчителю як при викладі нового матеріалу, так і при перевірці знань учнів.

Шкільний кабінет хімії – це творча лабораторія для вчителя.

Аналогічно ефективним є використання STEM - лабораторії на уроках фізики та астрономії.

Наявність у навчальному кабінеті STEM- обладнання збільшує потенціал учителя та значно поліпшує якість викладання предмету. Таке обладнання зменшує розрив між теоретичним матеріалом та практичними завданнями у навчальному процесі. Цифрова лабораторія «Einstein» дає можливість здійснювати експерименти з природничих наук, успішно виконувати проектну діяльність, що є невід'ємною частиною викладання фізики, при обговоренні проблемних питань, забезпечує успішне виконання практично-орієнтованих експериментів та практичних завдань у групах.

У 7-их класах STEM-лабораторія використовується для дослідження сил пружності, тяжіння, тертя, тиску, ваги тіла тощо. Обладнання дозволяє виміряти атмосферний тиск на різних поверххах будівлі школи, учні самостійно роблять висновки від яких факторів залежить атмосферний тиск.

У 8-их класах під час вивчення електричних явищ та електричного струму досить зручно використовувати STEM- обладнання для складання електричних кіл з різними типами з'єднань, розраховувати опір провідників, визначати його залежність від інших фізичних величин. Цифрові лабораторії дозволяють виконувати дослідження та одночасно здійснюють математичну обробку результатів експерименту. Учні аналізують отримані результати (покази амперметрів, вольтметрів, вольт-амперні характеристики) у вигляді графіків, таблиць, діаграм. Результати ми зберігаємо для подальших порівнянь з наступними даними взаємопов'язаних експериментів. Це дуже швидко і зручно, економить час на уроці. Графічна інформація засвоюється підсвідомо, бо постійно підкріплюється зоровими образами. Цифрова лабораторія «Einstein» забезпечує якісне та кількісне дослідження 8-класниками плавлення, кристалізації, випаровування, конденсації, кипіння. Весь відповідний процес супроводжується вимірюванням температур та відображає інформацію графічно, школярі не лише спостерігають, а й аналізують досліджувані фізичні процеси.

При вивченні світлових явищ у 9 класах використовується оптична лава. Вона забезпечує якісне дослідження законів поширення світла, його відбивання та заломлення. Прилади фізичного кабінету дозволяють дослідити дисперсію світла, спектральний склад природного світла, спонукають до осмислення і пошуку причинно-наслідкових зв'язків. Використовуючи обладнання кожен учень може дослідити хід променів у збиральних та розсіювальних лінзах, визначити оптичну силу лінзи, зрозуміти принцип дії оптичних пристроїв.

У 10-11 класах датчики вологості та температури цифрової лабораторії «Einstein» дають можливість кількісно дослідити процеси пароутворення та конденсації, експериментально визначити насиченість пари, ступінь вологості повітря. Під час вивчення електромагнітних хвиль, датчиком ультра-фіолетового випромінювання вимірюємо його рівень, з'ясуємо від чого залежить цей показник.

Широко використовується мультимедійний комплекс LABVE для демонстрацій під час подачі нової теми різних зображень: відео, схем, графіків, діаграм, слайдів, анімацій. На інтерактивній дошці можна робити записи поверх зображень, відтворювати різні об'єкти, переміщувати їх, наближати та віддаляти, змінювати розміри та пропорції. Високий рівень наочності забезпечують динамічні ілюстрації фізичних експериментів, явищ. Дуже зручно та просто за допомогою наявних інструментів мультимедійного комплексу створювати різні фізичні схеми, малюнки, графіки тощо. містить засоби математичної підтримки під час вивчення фізики, різноманітні пакети прикладних програм. Можливості інтерактивної дошки дають змогу гімназістам проходити комп'ютерні тести, діагностичні роботи та побачити об'єктивну картину рівня своїх знань, своєчасно скорегувати результати власних досягнень. Тут демонструються комп'ютерні лабораторні роботи для одержання необхідних навичок і вмій, які знадобляться для виконання звичайних експериментальних та лабораторних робіт. Учні знайомляться з обладнанням, етапами виконання роботи, обробляють дані

експериментів, створюють таблиці, будують графіки. Це стимулює школярів до виконання реальної лабораторної роботи.

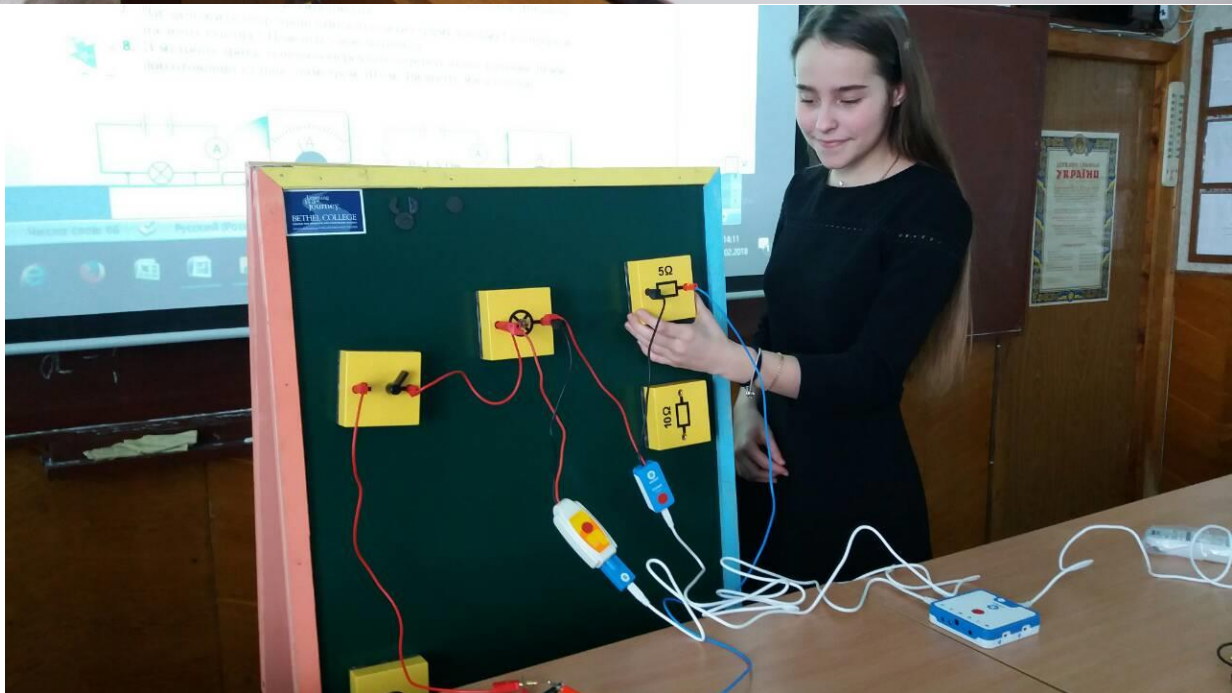
Інтерактивна дошка чудовий майданчик для демонстрацій симуляції фізичних процесів. Їх є величезна кількість у хмарному середовищі. Особлива потреба відтворення таких процесів у тому випадку, коли на уроці неможливо провести такий експеримент або явище відбувається дуже швидко і за ним неможливо детально прослідкувати.

Хмарний сервіс LearningApps.org реалізує можливість використання вже готових та створення нових власних навчальних засобів ігрового типу. Він має близько 30 шаблонів та відповідний набір інструментів для складання завдань на вибір, розподіл, відповідність, послідовність, заповнення, класифікацію тощо. Завдання саме цього ІТ- додатку на уроках фізики використовуються найчастіше.

Документ-камера дозволяє виводити зображення документів, фізичних експериментів, показів приладів на великий екран, створюються умови для ефективної взаємодії учнів з демонстраційним процесом.

У кабінеті є телескоп, що дозволяє спостерігати за космічними об'єктами. Але найкраще це робити у темну частину доби. Для цього збираємось з гімназистами у позаурочний час, ввечері. На уроках астрономії нас «виручає» мультимедійний комплекс LABVE. Тут за допомогою спеціальних прикладних програм (GoogleEartg, SkyChat, RedShift, Stellarium, Selestia, WorldWibeTelescope) спостерігаємо, знаходимо та досліджуємо різні космічні об'єкти, явища, зоряні скупчення, асоціації, подорожуємо по Всесвіту. Тут учні не просто спостерігачі, а пошуковці, відкривачі. Зараз можливе використання віддалених астрономічних спостережень з використанням професійного обладнання, яке надається провідними науковими організаціями, забезпечується доступ до інтернет-телескопів.

Наявність та використання STEM - лабораторії на уроках фізики та астрономії реалізує інтегрований підхід до вивчення предметів, забезпечує міжпредметні зв'язки, науково-дослідницьку діяльність, розвиває критичне та системне мислення, формує ключові компетентності в учнів.

Обладнання кабінету географії так само сприяло підвищенню ефективності викладання цього предмета. Географія є комплексною та інтегративною наукою, яка складається з фізико- та соціально-географічної складові. Вона пропонує особливі наукові інструменти для моделювання і прогнозування розвитку як окремих територій, так і всієї географічної оболонки. Саме тому шкільна географія є базовим світоглядним навчальним предметом у закладі загальної середньої освіти. Оволодіння учнями географічними знаннями, уміннями та компетенціями дасть змогу зорієнтуватися у складних

глобалізаційних процесах, забезпечити суспільство від не виважених кроків, дасть змогу особистості національно ідентифікуватися у сучасному світі.

Оскільки основою STEM-освіти є інтегрований підхід до навчання, що сьогодні є надзвичайно актуально, адже дозволяє вивчати світ більш цілісно та через призму інших предметів. STEM-методики діють можливість реалізовувати проектну та дослідницьку діяльність на уроках географії. Таким чином, учні стають пошуковцями, дослідниками, які самостійно проводять дослідження, як результат, краще запам'ятовують те, що «відкрито» ними самими. Виконання таких проектів передбачає дослідницьку та творчу діяльність учнів, спрямовану на отримання самостійних результатів під керівництвом учителя. Використовуючи елементи STEM-методики, я маю можливість змінювати звичну форму викладання географії і створити для своїх учнів такі можливості, які дозволяють їм бути більш активними, зацікавленими у власній освіті. За STEM-методикою в центрі уваги знаходиться практичне завдання чи проблема. Учні вчаться самостійно знаходити шляхи вирішення проблем, вчаться аналізувати, робити висновки. Важливим інструментом для досягнення даної мети є інтерактивна дошка, де активно використовую різноманітні платформи, а саме:

- **Kahoot!** – навчальну ігрову платформу, що дозволяє швидко перевірити знання учнів з певної теми;
- **Mozaik Education** – проект, що насичує уроки численими ілюстраційними та презентаційними можливостями, 3-D зображеннями;
- **Seterra Online** – онлайн-гра, де учні мають можливість запам'ятати розташування країн та їх столиць, пам'ятки, прапори, номенклатуру від найбільш визначних географічних об'єктів до найдрібніших; **«Сім чудес України»**: добірка відеоматеріалів про визначні місця України - всеукраїнський просвітницький проект у форматі періодичного всеукраїнського змагання. Даний проект активно використовую як відеофільми на уроках в межах програми 8 та 9 класів.

Крім інтерактивної дошки активно використовую наочні прилади. Так, в ході вивчення тем «Теплові пояси», «Клімат», «Рух води в океані» у 6-му класі телурій яскраво ілюструє річний рух Землі та його наслідки.

Учням 8-го класу та 11-го класу за новою програмою до вивчення пропонується вивчення курсу «Топографія». Враховуючи реалії сьогодення, а саме військові дії на території України, актуальним є уміння майбутніх захисників держави користуватися топографічною картою, проводити орієнтування на місцевості та нівелювання території. Маючи сучасний оптичний теодоліт учні мають можливість наочно побачити і власноруч провести нівелювання місцевості та орієнтування на місцевості.

Однією з глобальних проблем людства є проблема вичерпності мінеральних ресурсів, а саме паливних корисних копалин. Сучасна колекція «Нафта і нафтопродукти» дає змогу учням 6 класу побачити нафту і дізнатися, як продукти з неї роблять, а учням 8 та 9 класів спрогнозувати, як забезпечена наша країна цим видом ресурсу і чого нбам слід очікувати найближчим часом.

В ході вивчення географії у 6-му класі дуже важливо зацікавити. Інструментом для цього є колекції «Морське дно», «Палеографічна», де учні мають можливість дізнатися про бентос в океані та побачити викопні рештки вимерлих рослин та тварин.

Проблема потепління клімату є дуже актуальною, тому навчання вмінню «читати» погоду та вміти її спрогнозувати є важливим завданням вчителя географії. Термометр, барометр, гігрометр, снігомірна рейка, флюгер, опадомір та нова метеорологічна будка – це ті інструменти, без яких вивчення даної теми не буде повноцінним, адже «краще один раз побачити, ніж сто разів почути». Цікавою є схема циклону та антициклону, яку доцільно використовувати на уроках вивчення теми «Клімат. Циркуляція атмосфери».

Проте, найважливішою, на мою думку, на уроках є географічна карта. Жодні 3-D зображення не замінять роботу з картою, яке проводиться майже на всіх уроках. Справжньою знахідкою є ламіновані контурні карти світу, окремих материків та України,

подаровані нам американськими друзями. Така карта дає можливість багаторазового використання.

Отже, застосування нового обладнання та STEM-технологій при вивченні географії дає можливість для учнів інтегрувати свої знання з різних предметів, користуватися ними у нестандартних ситуаціях, бачити зв'язок між науками, розвивати критичне мислення, здібності до дослідницької та аналітичної роботи.

Оснащеність біологічного кабінету інтерактивною дошкою SMART дає можливість вчителям біології проводити цікаві, видовищні та продуктивні уроки. Використання віртуальної лабораторії дозволяє учням відчувати себе лаборантами, біотехнологами, мікробіологами, а вчителю – економно використати час, плідно та ефективно організувати діяльність на уроці та оцінити працю учнів.

Завдяки SMART дошці та програмі Mozaik, учні можуть бачити об'єкти в 3D форматі, наприклад, під час вивчення анатомії людини слідкувати за роботою серця і всієї кровоносної системи.

Використовуючи MindMeister, учні оперативно складають схеми про матеріал даної теми, концентруючи увагу на основному.

Classroom дає можливість задавати завдання учням на відстані, перевіряти та оцінювати їх виконання.

Padlet вміщує в себе інформативний матеріал у вигляді відео уроків, дозволяє опрацьовувати матеріал за допомогою розв'язання кросвордів, виконання тестів, створення схем.

Learning Apps дає можливість нам з цікавістю закріплювати вивчений матеріал. Учні самі навчаються створювати свої запитання і відповіді.

У своїй роботі вчителі біології опираються на підтримку в онлайн-середовищі: науково-популярні канали на Youtube, WEB – 2,0 (онлайн-карти, схеми, діаграми, інструменти ведення проектів та співробітництва, Padlet, Labve, Learning Apps, Keep, Power pint, Classroom, сервіси Google, Mozaik, VirtuLab, MindMeister, biology-informatics, Meistertask).

Біологічний кабінет також оснащений цифровою лабораторією Einstein. Цей цифровий вимірювальний комплекс ми використовуємо для проектування та розрахунків, тестування технічних властивостей та ефективності кінцевого продукту на електронному прототипі. Наприклад, можна перевірити відповідність санітарним умовам характеристик

нашої гімназії, використовуючи дані про вологість повітря, освітленість, рН снігу, загазованість, озеленення класних кімнат, склад паркової зони. За нашими обрахунками, вони в нормі.

Зробивши заміри життєвої ємності легень спірометром (одна з приставок лабораторії Einstein) і знаючи скільки кисню виробляє одне доросле дерево за добу, можна вирахувати кількість необхідних дерев для дендропарку гімназії. Гімназійна громада оновила і поповнила чисельність дерев у нашому парку.

Для проектної роботи ми використовували приставку для вимірювання пульсу (ЧСС). Частота серцевих скорочень в стані спокою та після виконання роботи дає можливість зробити висновки про стан здоров'я учнів. Таким чином, ми визначили, що однією з причин гіпертонії у школярів є малорухомий спосіб життя.

Також в біологічному кабінеті є цифровий мікроскоп, який допомагає збільшити і вивести на дошку матеріал, що розглядається. Це дуже зручно, тому що можемо збільшити об'єкт в 400 разів і на дошці його бачать всі учні. Ми порівняли предметні скельця з пилом в біологічному кабінеті під час перерви та на уроці і в коридорі під час перерви та на уроці. За результатами учні зробили висновок, що найбільше пилу під час перерви в коридорі, найменше – під час уроку в коридорі і змогли дослідити склад пилу. А також зрозуміли необхідність вологого прибирання

Новітнє оснащення дає можливість проведення інтегрованих уроків двох і більше дисциплін, наприклад, урок з вивчення властивостей води з точки зору хімії, біології та фізики, запланований вчителями цих дисциплін, включає завдання, що вимагають від учнів володіння знаннями про склад, хімічні зв'язки в молекулах, фізичні властивості і роль води в існуванні життя. Ще один приклад інтегрованого уроку біології та інформатики – вивчення будови скелета людини з використанням графічних редакторів, або інтеграція фізики та біології при вивченні властивостей світла і процесу фотосинтезу.

Автор: Бузовська Світлана Вікторівна – учитель хімії.

РОЗДІЛ 4. Професійне зростання педагогів НУШ як пріоритетний чинник поліпшення якості освіти

Сучасний стан розвитку демократичної України з її бажанням стати членом Європейської спільноти відрізняється реформами в економічній, правовій, соціальній та культурно-освітній, зокрема. Не є секретом, що сучасна школа має виховувати майбутніх лідерів з активною життєвою позицією, із знанням кількох іноземних мов, інформаційно-комунікаційних технологій, економічно грамотних, креативну молодь, здатну мислити творчо, критично, логічно, стресостійких, готову оновлювати оточуючий світ. Тому, логічно, що таких дітей має плекати якісно оновлена школа та навчати і виховувати педагог-новатор, педагог-ініціатор змін, педагог-трансформаційний лідер, конкурентоспроможний.

В.Сухомлинський вважав, що суттєвими причинами, що породжують бажання професійно зростати, є вимоги часу, які висуває до учителя-фахівця адміністрація школи, талановиті колеги по роботі, а особливо, сучасні креативні учні, їхні батьки, громада, та впровадження в навчально-виховний процес інноваційних технологій. Не випадково В.О.Сухомлинський наголошував: «Учень повинен бачити в учителів розумну, знаючу, думаючу, закохану в знання людину. Чим глибші знання, чим ширший кругозір, ширша всебічна наукова освіченість учителя, тим більшою мірою він не тільки вчитель, а й вихователь.» [5,11]

Питаннями впровадження інноваційних технологій та готовності сучасного вчителя до інноваційної діяльності, яка зумовлює бажання розкрити свій потенціал, «витратити» власний час для пізнання нового, невідомого, а, відтак, професійно зростати, займалися науковці з царини педагогіки В. Безпалько, О. Вербицький, І. Нікітін, В. Ващенко та інші. Однак, питання ролі розвивального середовища та наявності методичних інновацій в навчальних закладах набуває вагомості значущості у сучасних реаліях. Питання якісної підготовки педагога до інноваційної діяльності в умовах сьогодення та формування позитивної мотивації задля підвищення фахового рівня; чітка організація системи методичної роботи в школі, як цілісної, як такої, що спрямована на задоволення потреб вчителя у його неперевіреному процесі підвищення професійної компетентності потребує перегляду і доповнення, нового трактування та подальшого дослідження, що й зумовлює **актуальність зазначеної теми статті.**

Об'єктом дослідження виступає власна інноваційна діяльність педагога.

Предметом дослідження є теоретична основа готовності педагога в рамках освітніх інновацій, визначення рівня професіоналізму та готовності і зацікавленості вчителя до інновацій та підвищенні професійної кваліфікації.

Наукова новизна полягає в оригінальному розв'язанні питань щодо взаємо-зв'язку між поняттями «педагогічні інновації», «розвивальне середовище» та підвищення фахової компетентності педагогів.

Мета наукового дослідження полягає у:

- Визначенні шляхів реалізації творчого потенціалу педагога з метою підвищення як результатів навчального процесу, так і власного фахового рівня;
- Аналізі проблеми самоосвітньої діяльності учителя, здатного до інноваційної ефективної діяльності в умовах збагаченого розвивального середовища гімназії.

Форми і методи для досягнення мети інновації:

- індивідуальні та групові консультації ;
- участь у тренінгах, майстер-класах;
- зміла організація методичної роботи в гімназії як цілісної системи, спрямованої на задоволення реальних потреб вчителів у безперервному підвищенні професійної компетентності.

Найбільш ефективними методами щодо пропонованої інновації виявилися: метод синтезу, аналізу, спостереження. У ході досліджуваного процесу частково подано опис

експерименту з шахової логіки, що дає можливість контролю за перевіркою гіпотез та очікуваних результатів.

Заявлена мета передбачає розв'язання наступних завдань:

- розкрити способи побудови основної концепції навчального закладу, спрямованої на реалізацію актуальних проблем щодо сучасної освіти;
- розробити теоретичну модель педагога-новатора та показати переваги участі у нововведеннях, як позитивного чинника щодо професійного зростання вчителя;
- орієнтувати педагогів на осмислення ними результативності педагогічних нововведень, сприяти виробленню реальної можливості підвищити фахову компетентність.

Очікувані результати:

Нові підходи, вчасно зроблений маркетинговий аналіз, моніторинги діяльності педагогів шляхом залучення до методичних інновацій, дасть змогу вчителям швидко адаптуватися в умовах, що постійно зазнають змін, уміння спрогнозувати позитивні і негативні моменти на кожному етапі руху вперед до професійної вершини, психологічно безболісно адаптуватися до нових умов праці, опанувати нові ідеї, реформи, інноваційні технології, що приведе до усвідомлення необхідності не лише «утримувати» професійний рівень, а й безперервно підвищувати педагогічну майстерність, при цьому досягати високих результатів роботи.

У цьому й полягає місія сучасного вчителя: рухатись вперед, долучатись до інновацій, бо як вчить нас давня мудрість «Хто стоїть на місці, той відстає». Тому і модель сучасного вчителя передбачає готовність до застосування освітянських ідей, здатність постійно навчатись, розвиватись, бути генератором ідей, перебувати у постійному творчому пошуку.

До речі, звернусь до терміну «творчість», ніби він уже у нас давно на слуху. (Творчість – це діяльність, результатом якої є щось якісно нове, неповторне, оригінальне й навіть суспільно-унікальне). При цьому кожен педагог, навчаючи учнів чомусь новому відповідно вчиться сам, підвищує свою фахову майстерність. [7,65]

Логічно виникають питання, які турбують адміністрацію школи, якомога раніше «відстежити» професійно амбітного вчителя, який використовує і продукує інтелектуальну

працю та сформувати його здатність до творчого пошуку. Психологи стверджують, що педагог, в своїй душі, потребує змін, досягнень, росту. Прагнення успіху - процес вельми керований, а бажання стати кращим, само вдосконалитися є природнім, дане кожному з народження.

Варто пригадати науку - теорію педагогіки, яка визначає чотири компоненти власного вчительського «я»:

- «Я – актуальне» - самооцінка самого себе на даний момент (яким себе бачить)
- «Я - ретроспективне» - самооцінка своєї праці на початковому етапі
- «Я – ідеальне» - бажання бути (яким?)
- «Я – рефлексивне» - оцінка діяльності вчителя усіма учасниками освітнього процесу вчителя (як?) [4,12]

Професійна свідомість вчителя базується на «Я – актуальному», яке об'єднує навколо себе три наступних. Кожен вчитель «виписує» свій індивідуальний план освітньої діяльності, створює особисту «Я – концепцію». Чи готовий я демонструвати приклад професійного зростання, проводити майстер-класи, спрямувати творчі сили на пошук інноваційних ідей, шляхів та методів навчання школярів, експериментувати. Чи готовий я заявити про себе, як новатора, при цьому працювати над собою, «ліпити» себе, долучитись до фахового експерименту над самим собою, вивчити себе зі сторони. Як на мене, девіз самопізнаності чітко виражається фразою Ф.Достоевського: «Знайди себе в собі, підкори себе собі, оволодій собою.» [8,103]

Як це відбувається у нас в гімназії? Яку карту руху-розвитку вперед ми для себе склали? Ми розпочали з того, що у вестибюлі навального закладу написали засадничі принципи діяльності гімназії. Прагнучи того, щоб філософія діяльності закладу запам'яталася, ми обрали всього кілька слів, які починаються з однакової літери – порядність, прозорість, професіоналізм, послідовність, лідерство. Це ті стовпи і ті вказівники, які допомагають триматися разом навколо спільної ідеї та формувати неповторне обличчя. Це ідеал, якого мають прагнути всі, без винятку, члени колективу – діти, вчителі, батьки, обслуговуюча група, соціально-психологічна служба. Це своєрідний маяк, який не дозволить загубитися в лабіринті різноманітних поглядів, пліток, уявлень. Тільки сміливий погляд на майбутнє збудить людей на великі справи.

Наступний крок: це маркетинговий аналіз. (Див. Додаток 2)

Потім проводимо моніторинг якості методичної роботи. Скажу лаконічно: на запитання «Які форми методичної роботи були, на вашу думку, найбільш ефективними?», отримана однозначна відповідь: нетрадиційні, зокрема: тренінги, майстер-класи, методичні мости, кемп, презентації інноваційних технологій у поєднанні з такими інноваційними методами: один-одному, один-багатьом, багато-багатьом. Скажу так, це не данина моді, а дійсно ефективна форма роботи, яка спонукає до самопізнання, саморозвитку.

Важливим наступним кроком є нововведення методичних інновацій, які б стали поштовхом до професійного зростання вчителя. Тобто, науковими словами: модернізація методичної роботи та створення відповідних умов. На наше глибоке переконання є три фактори, які зумовлюють ефективну діяльність педагогів: 1 атмосфера школи, 2 сам педагог, 3 методичні інновації.

1. Атмосфера школи, дух, обличчя. Воно у нас є. На думку В.Сухомлинського «процес професійного зростання педагога можливий там, де є культ Людини, Розуму, Свободи, Справедливості».

2. Наявність учителя з оригінальною методикою навчання та професійно амбітного (Я зможу).

3. Наявність розвивального середовища (методичні інновації).

Як можна запитати талановитого педагога, скажімо, чому він не провів урок з використанням ІКТ, якщо немає комп'ютера в класі, і адміністрація не забезпечила належних умов та сучасного розвивального середовища?

Тому ми активно працюємо над поповненням матеріальної бази гімназії, налагоджуємо партнерські зв'язки: влада-громада-батьки-школа з єдиною метою: створити такі умови, таке середовище для учнів, яке допоможе в подальшому обрати потрібну професію за принципом «навчаємося не для школи, а для життя.» Для вчителів- це стартова площадка для злету, умови для самореалізації і творчого зростання.

Отже, ці 3 фактори зумовлюють підвищений інтерес до нововведень, новаторства, бажання бути генератором інноваційних ідей, а це, як результат – готовність до інноваційної педагогічної діяльності. Ці складові взаємозв'язані. Зокрема, дух організації школи активізує інтерес до найсвіжіших знань у конкретній галузі, а певний успіх педагога, результат роботи допомагає професійно зростати та проявляти себе. Тут варто згадати банальну істину, яку іноді ігнорують – успіх притягує немов магніт. Я теж спробувала вивести формулу успіху, виходячи з наших досліджень.

Формула успіху
Успіх =
Самопізнання + «Я - ідеальне» +
Інтелект + Інформація + Інновація

Практична частина

Інноваційна новинка – відкриття сучасного шахового клубу “Гамбіт”. З відкриттям проекту у гімназії народився новий рух – гра в шахи, що стало стимулом для розвитку логічних навичок сучасної дитини. Такі навички досягаються завдяки вмiлому поєднанню проблемних ситуацій та ігрових методик.

Звісно, це цікаво дітям, їм хочеться опанувати інтелектуальну новинку, яка з'явилася в гімназії.

Тому розпочали цей процес з молодших школярів, долучившись до обласного експерименту «Розвиток інтелектуальної культури молодших школярів засобами шахової логіки».

Зауважу, що з детальним звітом про проведену роботу можна ознайомитися на гімназійному сайті. <http://zologym.co.ua/rozvitok-logichnogo-mislennya-molodshix-shkolyariv-zasobami-intelektualnix-igor/> Це щоденна праця-навчання самих вчителів: “ навчаючи дітей, вчусь сама”, — так відверто зізнаються фахівці початкових класів. З чого починали? Мабуть, з того, що пригадали мудрі думки давньокитайського філософа Конфуція, який вважав, що існують 3 шляхи від незнання до обізнаності: роздуми, думки – найбільш благородний шлях; наслідування – легка дорога, шлях досвіду – найгірший. Наші вчителі обрали найскладніше! Шляхом самоосвіти, саморозвитку здобути нові знання, накопичили їх, синтезували, донесли до дітей, навчили їх. Що це дає дітям?

- Розвиток логічного мислення
- Підвищення інтересу до шахових ігор
- Участь у командних проектах
- Це неповторний дух та стиль етичного спілкування
- Стресостійкість (уміння порадіти перемозі суперника та достойно прийняти свою поразку)

А що це для вчителя? Це щоденна кропітка праця: самоосвіта, опрацювання максимум педагогічних новинок у царині шахової логіки, роз'яснювальна робота серед батьків, моніторинги, анкетування та проторювання складного шляху і як результат - авторська програма з шахової логіки та презентація науково-методичного посібника - «Шахова логіка»

Результат роботи успішний:

- колективом учителів – початкових класів у складі Березанчук І.М., Шевченко С.М., Давиденко О.І., Богми Т.А. створена авторська програма;

- виданий науково-методичний посібник;
- складено опитувальних для батьків;
- проведено анкетування.

Ділимося досвідом

**ШАХОВА
ЛОГІКА**

Авторський колектив:

Давиденко О.І. Богма Т.А. Шевченко С.М. Березанчук І.М.

Запропонований посібник містить систему авторських уроків для розвитку розумових здібностей молодших школярів, сприяє розвитку гнучкості, раціональності, самостійності вербально-логічного мислення, розвиває швидкість інтелектуальної реакції. Уроки з шахової логіки проводяться за рахунок варіативної частини навчального плану. Методичний посібник містить матеріали, які розкривають суть, специфіку та переваги інтерактивних технологій, етапи створення та реалізації проектів, зразки прикладів інтегрованих проектів: логіка+математика+ігрова методика+шахова логіка. Авторський посібник покликаний заохочувати педагогів широко впроваджувати у педагогічну практику саме нестандартні педагогічні технології, оскільки представлені розробки уроків містять, крім різних педтехнологій, широкий спектр прийомів педагогічної техніки та можливості забезпечення мультимедійного супроводу уроків з шахової логіки.

Наступна новинка - інновація з робототехніки - Lego Education.

У листопаді 2015р. гімназія отримала комплекти Lego Education з вивченням основ робототехніки. Ми розуміли цінність такої, яка включала в себе інтеграцію знань кількох предметів: основи програмування з інформатики, математичну логіку, ази інженерії, фізики. Проте різнокольоровим деталям, гайкам, пружинкам треба було “дати раду”, змусити їх рухатися, виконувати певні функції. “Опанувати” інтелектуальний проект взялися вчителі інформатики Різник С. П., Гаврюшенко А. М.

Керівники Lego-проекту, набуваючи необхідного досвіду, відвідували тренінги в м. Черкаси та в Києві. Наступний крок – участь у змаганнях з робототехніки, на яких гурт наших гімназистів, колектив “Zolowiazrds” успішно представив свій проект і, нарешті, — триумфальна перемога “Золотоніських чарівників” – бронзові медалі у номінації “Командний дух, що надихає”. (<http://zologym.co.ua/triumfalna-peremoga-zolotoniskix-charivnikiv/>)

Високий рівень підготовки продемонстрували і молодші школярі “Діти-роботи”, які нещодавно повернулися зі столиці зі званням та перемогою у статусі “маленькі Ейнштейни”. (<http://zologym.co.ua/gimnazijni-diti-roboti-zi-stolici-povernulisya-malenkimi-enshtejnami/>) Наші вчителі достойно пройшли нелегкий шлях від бажання працювати з новою цікавою справою до високої результативності своєї педагогічної роботи.

Висновок

Сучасна школа та освіта ставить перед учителями ряд нових вимог. Тому, вміння та майстерність педагога полягає в тому, щоби вміло виділяти для себе пріоритетні напрямки освітньої діяльності. Отже, шановні колеги будь-яка методична інновація – це шквал невичерпної енергії, цілей, активної дії, лідерство, віра у власний потенціал. Якщо навчитися роботи щось краще за усіх, то це щось починає приносити величезне задоволення. Це вже успіх. Тому наші педагоги та всі ми, учасники освітнього процесу йдемо на ризик експериментувати, іноді даємо право собі помилятися, наважуємося брати на себе ініціативу, заявляємо про себе. Бо всі ці зміни – надихають.

Автор: Буряк Світлана Дмитрівна - заступник директора з науково-методичної роботи;

РОЗДІЛ 5. Ціннісні орієнтири НУШ у процесі взаємодії учасників освітнього простору

Сучасний етап розвитку демократичної України з її бажанням стати членом європейської спільноти відрізняється великими реформами в багатьох сферах : економічній, правовій, соціальній і культурно-освітній. Зазначені зміни передають утвердження в соціумі цивілізованого життя на основі загальнолюдських цінностей, моральних та культурних засад українців.

Тому на сьогодні у нашій школі метою сучасного освітнього процесу є:

- формування необхідних компетентностей з урахуванням якісно оновлених характеристик освітніх систем;
- розвиток конструктивного мислення;
- розвиток умінь і навичок ефективної взаємодії та комунікації;
- формування позитивного ставлення до себе і до навколишнього світу;
- формування майбутньої життєвої позиції за принципом “навчаємося не для школи, а для життя”;
- виховання майбутніх лідерів, з активною життєвою позицією, стресостійких, готових протистояти асоціальним впливам та готових творити себе і оновлювати оточуючий світ;
- виховання вільної конкурентноспроможної особистості з інноваційним стилем мислення;
- акцент на усвідомлення в школярів творця і проектувальника власного життя як найвищої цінності;
- виховання в учнів високої моральності, творчої активності, толерантності, екологічної та естетичної культури.

Такі кроки до формування життєвої компетентності підростаючого покоління – це спільна колективна праця партнерської взаємодії усіх учасників освітнього простору:

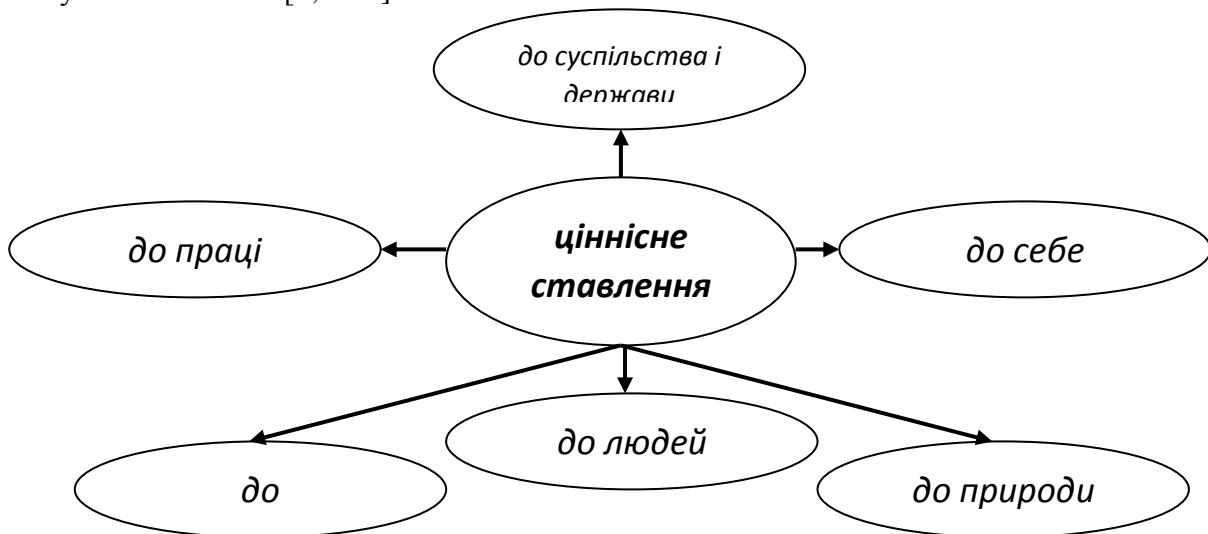
Наш навчальний заклад є важливим соціальним інститутом, який сприяє виховному процесу, забезпечує взаємодію дитини, батьків та соціуму. Тому, партнерська взаємодія усіх учасників освітнього простору стане успішною тоді, коли зусилля в справі виховання та навчання будуть об'єднані. Це дасть змогу їм краще зрозуміти дитину, як особистість, побачивши її в різних життєвих ситуаціях, що відповідно допоможе вивчити індивідуальні особливості учня, виявити коло інтересів. Учителям важливо знайти порозуміння з батьками кожного учня, створити атмосферу взаємодопомоги та у відповідний момент “ситуацію успіху”, підвищити рівень педагогічних знань батьків; залучити їх до активного шкільного життя. З цією метою у нашому навчальному закладі успішно апробуються і втілюються ціннісні орієнтири. Ціннісні орієнтири передбачають залучення гімназистів до різноманітних форм творчої та суспільно корисної культури:

Форми роботи:

- культурна діяльність
- пізнавальна діяльність

- спортивно-оздоровча діяльність
- культурно-ігрова діяльність
- художньо-естетична діяльність
- трудова (суспільно-корисна) діяльність
- екологічна діяльність
- творча (долучитися до мистецтва) діяльність

Такі орієнтири базуються на 6 основних напрямках, що втілюють загальнокультурні та національні цінності, сукупність соціально значущих якостей особистості та тісно переплітаються з педагогічними ідеями великого мислителя, нашого земляка В.Сухомлинського. [7, с.46]

Такий підхід передбачає втілення педагогічних ідей та дій, які не нав'язують вихованцям певних норм та правил, а сприяють осмисленню ними суті моральних норм, формують громадянина, патріота, духовно і морально зрілої особистості, здатної до збереження своєї індивідуальності, саморозвитку та самореалізації». Школа – це, образно кажучи, тонкий і чутливий музичний інструмент, який творить мелодію людської гармонії, що впливає на душу кожного вихованця, але творить лише тоді, коли цей інструмент добре настроєний», - стверджував Василь Сухомлинський і реалізація вищезазначеної програми – це, перш за все, створення єдиного духовного простору учня і педагога, де дитина має можливість для соціального, культурного, життєвого вибору та самореалізації у різних виховних середовищах (клубному, творчих майстернях, дитячих та молодіжних об'єднаннях). маю надію, що наша гімназія є тим «тонким і чутливим музичним інструментом, який» за словами Сухомлинського «творить мелодію людської гармонії, що впливає на душу кожного вихованця, але творить лише тоді, коли цей інструмент добре настроєний».

Тому для успішної реалізації згаданих орієнтирів у проекті «школа -соціокультурний центр; учень - креативний носій і реалізатор цікавих ідей; сім'я - небайдужий партнер», ми передбачаємо реалізацію таких завдань:

- організація навчально-виховного процесу в класі та з батьками на засадах проектної педагогіки співпраці;
- створення належних умов для особистісного зростання (з урахуванням сфери інтересів, уподобань, створення ситуації успіху);
- задоволення базових потреб особистості виховання (визнання та оцінки, потреби в прихильності). Тому в межах шкіл з цією метою розроблено анкети, лекторії для батьків та учнів. Скажімо, при складанні варіативної складової навчального плану проводяться бесіди та моніторинги з метою задоволення пізнавальних інтересів, життєвих планів, індивідуальних особистостей учнів та з урахуванням освітніх запитів та можливостей педагогічного колективу. Варіативна частина сформована на діагностично-прогностичній

основі, забезпечує поглиблене вивчення англійської мови, української мови, біології та математики. Крім англійської мови, в гімназії учні вивчають французьку та німецьку мови. Варіативний освітній компонент націлений на забезпечення повноцінного загальнокультурного розвитку гімназиста.

- Співпраця з дитячими громадськими та благодійними організаціями, батьківськими громадами, з органами учнівського та місцевого самоврядування.

Слід зауважити, що ціннісна педагогічна взаємодія передбачає інтерес до особистості кожного учасника освітнього простору, діалогічну взаємодію, концентрування уваги до внутрішнього світу; створення гуманних міжособистісних відносин у новому суспільстві.

Розуміння учня як особистості, як людини, яка набуває життєвого досвіду, людяності, уміння орієнтуватися в ціннісному просторі, вимагає від учителя гуманістичного спілкування з вихованцями, починаючи від розвитку позитивних емоцій, естетичних якостей до зменшення навчальних перевантажень та до бажання самоствердитись, самовдосконалитись. [5, с.14]

Тож логічно буде базуватись на прикладах ціннісних орієнтирів у процесі взаємодії учасників освітнього простору, яке успішно пройшли свої “випробування” у гімназії ім. С.Д. Скляренка.

Одним із важливих аспектів є виховання ціннісного ставлення до праці. Згадуються слова великого педагога В.Сухомлинського: “Щастя дістається тому, хто розпочинає трудове життя з початку навчання в школі”. [7, 48]

Трудове виховання є практичною підготовкою вихованців до інтеграції в доросле життя, а разом з тим важливим елементом інтелектуального, морального на естетичного виховання.

Головне, щоб праця ввійшла у свідомість кожної дитини, як потреба. Важливо “винагородити” вихованця за розвиток індивідуальності (розкриття таланту, уміння, навичок праці, здібностей) похвалою, заохоченням.

Так, на гуртку трудового навчання (наголошую, за ініціативи учнів), був успішно реалізований спільний проект “Допоможи молодшому школярику” з виготовленням стільчиків-підставок для занять “сходинки до інформатики”. Небайдужі батьки забезпечили матеріалом.

На допомогу малюкам прийшли старші школярі: учні 6-А класу разом з вчителем трудового навчання Григорієм БЛАЖКОМ змайстрували власноруч підставки під ноги для комфортної роботи юних гімназистів у комп’ютерному класі, що відповідає Державним санітарним правилам та нормам щодо питань облаштування робочих місць біля комп’ютера. Матеріали для виробів люб’язно надав батько нашого учня – Олександр Володимирович ГОНЧАР.

Подарунок учням другого класу вручать юні майстри особисто.

Позитивним прикладом співпраці стала окраса етно-зони – прядка та старовинна скриня. Завдяки таланту та самовідданій праці нашої випускниці Едіти Бароян на 3-му поверсі започатковано унікальний проект «Скриня довіри мрій та побажань». Відтепер учні гімназії можуть анонімно або адресно лишати записки, які будуть щомісяця переглядатися директором гімназії.

На уроках технічної праці учні нашої гімназії продовжують відновлювати старовинні традиції українського народу. Зокрема хлопці 7-Б класу наразі займаються реставрацією та частковим виготовленням прядка – предмету народного побуту, на якому українці пряли нитки. Діти під керівництвом учителя-методиста трудового навчання Григорія БЛАЖКА також виготовляють вироби для потреб школи та просто цікавляться, навчаються ремеслу.

Щасливими почувалися і старшокласники, які в рамках проекту «Український пророк - Кобзар» «побудували» ідентичну хатину, в якій народився й виростав український геній Тарас Шевченко.

Своїми здібностями майстра «ліпки» з глини та гіпсу вражає та приємно дивує гімназійна мама Тетяна Короткевич. Вона ініціювала проект «український одяг твоєї прабабусі» і разом з групою учнів 3-А та 11-Б намагалася «оживити» «ляльки-ліпки», які виготовляли учасники проекту власноруч. Учениця 11-го класу Софія Момот «відтворювала-малювала» портрети українських жінок, а учитель обслуговуючої праці Бузовська С. з дівчатками 7-9 класу «моделювали» розшитий український одяг та «вдягали» україночок.

Цей успішний проект – приклад ціннісної взаємодії учасників освітнього простору і викликав живий відгук та інтерес у всіх.

Такий підхід носить позитивний характер та будується на принципах національних ідеалів та традицій, згуртовує учнів, вчителів, батьків, носить командний характер.

На увагу заслуговує і інший приклад з життя школи, який був реалізований, як проект виховання ціннісного ставлення до праці і носив назву «200 років – а в пам'яті кожна мить».

Мета проекту:

- Створити умови для партнерської співпраці учителів-філологів, учнів-майбутніх випускників та батьків;
- залучити батьків до навчально-виховного процесу та творчої спадщини Т.Шевченка;
- Створити умови для формування партнерської співпраці учасників освітнього простору.

Батьки школи Короткевич Тетяна, Бузовська Світлана та Ольга Момот провели майстер-клас з ліпки літер, учні 11 класів - безпосередньо учасники «трудового процесу»,

команда учнів 10-го класу підшукувала в інтернет-мережі фотофакти з життя та творчості поета та роздрукувала картинки. Частина учнів готувала інсценівки улюблених творів і артистично «відтворювали» події. Учителям при цьому відводилася роль координатора. Очікуваний результат згаданого проекту - родинно-шкільне свято за участю вчителів-декламаторів поезії, учнів-артистів, батьків-декораторів та виконавців пісень на слова Т.Шевченка.

Безсумнівно, одним із методів, які полегшують процес навчання - є мистецтво: звідси термін «ціннісне ставлення до мистецтва». Саме воно є джерелом натхнення та нескінченних педагогічних ідей для досягнення мети освіти, «найважливішою характеристикою якої є розвиток особистості». Справді, важко знайти книгу, чи то навчальний підручник, де б не було ілюстрацій. І це природно-логічно. Адже, сприйняття і споглядання будь-якого виду мистецтва змушує учнів «включати» велику низку механізмів: спрацьовує творча уява, аналітика, емоції, різні варіанти інтерпретацій, цікаві образи-поняття. [6, с.58]

Недаремно Лессинг зазначав: «Чим більше ми дивимося, тим більше думка наша додає до видимого, і чим сильніше працює думка, тим більше збуджується наша уява». [4, с.201] Прикладом такого цінного орієнтиру можуть стати спільні відвідини музеїв, вистав гуманітарного спрямування (візит до Франції, екскурсія на виставку картин Сальвадора Далі, храм Нотр Дам де Парі та Нотр Дам де Ві, поїздка у с.Моринці).

В основі такого підходу лежить порівняльне сприйняття творів мистецтва учителями, учнями та їхніми батьками. Враховується і цінується думка кожного, наявні колективні дискусії, проте всі учасники відчувають себе рівноправними паритетними партнерами. Позитивним результатом зазначеної взаємодії учасників освітнього простору саме з виховання цінного ставлення до мистецтва став розвиток асоціативного та візуального мислення, навичка співпраці в команді, толерантне ставлення до думки інших, упевненість у своїх можливостях формулювати влучну думку.

Варто наголосити на вихованні у гімназистів цінного ставлення до природи, «як одного із критеріїв гармонійного становлення особистості». [6, с.58] Проте, коли численні клумби та пришкільний парк, гімназійні широкі коридори, прикрашені безліччю квітково-декоративних кімнатних рослин доглядаємо усією гімназійною родиною, долучаючи до проектів «Моя школа-найкраща», «Гімназійні квіти зустрічають схід Сонця» і батьків і небайдужу громаду міста - то такі проекти набувають не лише естетичної преференції, а й прищеплюють любов до всього живого і змушують учасників нести відповідальність та доглядати і зберігати посаджене власними руками. Це плоди кропіткої праці гуртківців «Юні квітникарі» (керівник - вчитель біології О.В. Шапошник), учнів 5-11 класів та батьків (Момот Ольги, Петренко Владислава). Адже природа - це не лише сфера комфорту та активної пізнавальної діяльності школярів, але й частка їх буття, устрій їх життя, взаємостосунків, джерело натхнення, творчості, уяви, це колиска дитячої думки. Тому намагаємося, щоб кожний гімназист став достойним відвідувачем школи дитячого мислення та міг отримати насолоду від співпраці з учителями та батьками. І знову в нагоді стануть думки великого педагога В. Сухомлинського. «Природа стає могутнім вихованням фактором лише в тому випадку, коли дитина приходять до думки. Світ навколо мене став кращим і ці зміни - мій труд, це я».

На жаль, обсяг статті не дозволяє в повному обсязі висвітлити всі цікаві аспекти щодо виховання ціннісного ставлення до людей, себе, суспільства і держави, проте так чи інакше висвітлені питання стосуються їх також.

Отже, виховання гімназистів здійснюється в контексті загальнолюдської культури, громадянської свідомості та активності, охоплює усіх учасників освітнього процесу і ґрунтується на ціннісних орієнтирах, креативному вибору мети життєдіяльності та поєднує інтереси усіх учасників: учителів, вихованців та їх батьків, а також інтереси особистості, соціуму та держави. (Автор: Буряк Світлана Дмитрівна - заступник директора з науково-методичної роботи)

РОЗДІЛ 6. Освітні галузі: з досвіду пілотування НУШ у 5 класі.

Розділ 6.1 Мовно-літературна освітня галузь.

Аналізуючи новітні процеси впровадження авторських та модельних програм у систему роботи НУШ, буде цілком доречним нагадати, що з 1992 р. в середніх загальноосвітніх навчальних закладах України запроваджено предмет «Зарубіжна література». З того часу оновлення шкільних програм із зарубіжної (світової) літератури не припинялося, кожна з них вибудовувалася з урахуванням викликів часу, запитів щодо читацьких інтересів, змін у суспільстві та покрокових завдань освітньої реформи. Запропоновані програми були і на сьогодні залишаються тим основним критерієм цінності літературного курсу оновленої України, який від початку задекларовано вектором європейської й загальнолюдської орієнтації.

Наразі хотілось би нагадати про нову шкільну реформу, яка стартувала з 2017 року згідно нового Держстандарту НУШ і яка дає максимум можливостей та автономності навчальним закладам та їй, зокрема, педагогам щодо вибору модельних програм мовно-літературної галузі та безліч варіантів щодо її адаптації. Важливо нагадати й про таке поняття, як коло читацьких інтересів та пріоритетів. Воно стосується як наших школярів, учителів, так і авторських колективів, які працювали над створенням новітніх програм. Відтак, у викладанні шкільного предмета «Зарубіжна література» відтепер і назажди матимуть місце різноманітні підходи як до програмотворення, так і до вибору інноваційних форм, методів роботи з огляду на вимоги сучасного інформаційного середовища.

Отримавши понад тридцятирічний досвід роботи у школі, маю чітке розуміння того, що, щонайменше, не може бути ідеальної шкільної програми з літератури: комусь подобаються одні твори, хтось є прихильником іншого жанру та сюжету. Головне, про що варто нам усім пам'ятати (і науковцям, і вчителям-практикам), – саме про запити й інтереси наших школярів. Від того, читають діти чи ні, розуміють вони ті чи інші твори чи сприймають поверхово, від того, на чому в літературному тексті акцентується увага дитини-читача, що залишає у власному пакеті життєвих цінностей, залежить духовність нації, патріотизм, соціальні орієнтири. Час не стоїть на місці, змінюється соціум, іншими народжуються діти: з бажанням бачити світ цілісно, інтегровано, з пошуком власних відповідей на життєво важливі питання. Сучасні діти інтелектуально спроможніші, креативніші, здатні критично оцінювати події, вчинки, літературні явища, творчо працювати з художнім текстом в багатоманітному інформаційному просторі, при цьому складаючи реальне, цілком об'єктивне, уявлення про навколишній світ.

Слід пам'ятати й про те, що будь-яка програма не повинна сприйматися вчителями як догма. Педагог, спроможний працювати творчо, завжди може внести власні корективи відповідно до читацьких запитів школярів. Звісно, з урахуванням технічних можливостей школи та дитячого контингенту.

Головне для нас, учителів, – передовсім любити й розуміти дітей, робити все, щоб за допомогою художнього слова показати їм багатоманітність світу та місце в ньому кожної унікальної людини. Другим, не менш важливим, завданням педагога-філолога є зосередитися на практико-орієнтованих підходах, передати духовний досвід людства, художньо вкарбований у літературні тексти, сприяти соціалізації молоді в сучасний історико-культурний простір на засадах діалогу й порозуміння, загальної ерудиції кожного.

Отож, щиро віддаючись своєму педагогічному покликанню та прагнучи знайти нові підходи до викладання мого улюбленого шкільного предмету «Зарубіжна література», при цьому маючи унікальну можливість обирати серед запропонованих модельних програм, ще минулого літа, готуючись до переходу наших експериментальних 5- класів НУШ, я з цікавістю прослухала вебінари та зупинилась на модельній програмі у авторському складі, керівником якого є *Ольга Ніколенко*. Програму розроблено на основі *Державного стандарту базової середньої освіти (Постанова Кабінету Міністрів України від 30. 09.*

2020 р. № 898) з урахуванням Типової освітньої програми для 5-9 класів закладів загальної середньої освіти (наказ Міністерства освіти і науки України від 19.02.2021 р. № 235).

Особисто мені імпонує у цій програмі те, що НУШ, на думку укладників програми, має стати для сучасного юного покоління **ШКОЛОЮ РАДОСТІ**. Чому саме таке бачення викликало мою зацікавленість? Мабуть, привабила певною мірою суголосність. Річ у тім, наша гімназія ім.С.Д.Скляренка - школа трансформаційного лідерства, інноваційна школа Черкащини зорієнтована на головні принципи лідерства, принципності, порядності, професіоналізму і має своє філософсько-гуманістичну місію: гімназія - "Школа радості –для дітей, творчості – для педагогів, спокою – для батьків".

Крім того, варто врахувати, що задовго до впровадження модельних програм я вже мала можливість працювати за програмою О.Ніколенко (у складі О.Орлової):Програма 2012 року, зі змінами 2015. Якщо порівняти запропоновану модельну програму 2021 року, успішно апробовану мною, то хочу зазначити, що вона має принципові відмінності від попередньої, а саме:

- модельна програма 2021 забезпечує новий Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти та змістові лінії літературного компонента, при цьому враховуючи 11 ключових компетентностей НУШ;

- предмет «Зарубіжна література» в галузі загальної середньої освіти виконує головні функції:

1) пізнавально-ціннісну (пізнання життя, людини й світу через художню літературу, формування ціннісних орієнтирів особистості в період її становлення);

2) естетичну (розвиток уявлень про специфіку мистецтва слова, естетичного смаку, умінь розрізняти художню вартість творів);

3) розвивальну (розвиток розумових і творчих здібностей, критичного мислення, індивідуального стилю пізнавальної діяльності, навичок роботи з книжкою та комп'ютером із метою розширення кола читання, формування культури спілкування);

4) соціально-адаптаційну (соціокультурна адаптація особистості до умов сучасного суспільства);

5) виховну (виховання моральних і громадянських якостей, національної свідомості, відповідальності за збереження духовних надбань України й людства). та змістові лінії літературного компонента (емоційно-ціннісна, літературознавча, культурологічна, компаративна);

- у новій програмі 2021 реалізовано нову структуру літературної освіти: 5-5 класи – залучення до читання (проблемно-тематичний і жанровий принципи);

- програма 2021 дає можливість вивчати твори не хронологічно, а за принципом концентричного розширення (від простого – до складного, від початкових уявлень про літературне явище або творчість письменника – до поглиблення знань про них);

- програма 2021 демонструє автономію кожного вчителя, у кожному тематичному розділі у пропонованому змісті дається більше можливостей вибирати твори із кількох запропонованих;

- у пропонованому змісті навчального предмету у новій модельній програмі поряд з теорією літератури, літературою та культурою, українськими ресурсами запропоновано медіатекст (популяризація читання художньої літератури медійними засобами);

Заявлена програма 2021 у повній мірі забезпечує формування літературної компетентності школярів 5-х класів (емоційно-ціннісної, літературознавчої, загальнокультурної, компаративної) та має виразний європейський вектор.

Принагідно варто наголосити, що у програмі успішно запропоновано реалізувати рубрику «Україна і світ» з елементами компаративістики, що дає змогу акцентувати українознавчий аспект викладання зарубіжної літератури, а також зіставлення оригіналів і перекладів.

Якщо говорити про зміст навчального предмету у зіставленні із раніше запропонованою програмою, то різної відмінності не спостерігається. Проте, у розділі «Літературні казки світу» Г.К.Андерсен представлений казкою «Снігова королева». Попередньо пропонувався твір «Соловей», як на мене, останній дещо складніший для сприйняття 5-ти класниками. У розділ «Слухаємо голоси природи» введено вивчення твору Р.Кіплінга «Мауглі», і варто зазначити, що школярі із захопленням сприймають історію про хлопчика, якого виховали тварини. Натомість замість твору «Снап» Е.Сетона-Томпсона запропоновано оповідання «ЛЮБО», що, на мій суб'єктивний погляд, абсолютно виправдано.

Хочеться поділитися з колегами досвідом, як зазвичай я та мої шкільні колеги-зарубіжники перевіряємо життєздатність нововведених програмних текстів.. По-перше, ми обов'язково ділимося враженнями, як діти попереднього випуску 5-класників, скажімо, сприйняли запропоновані твори, які з них викликали найбільшу зацікавленість, які твори були прочитані на сімейних "читацьких вечорах" (адже часто до обговорення долучаються і батьки). Наступним кроком є вироблення стратегії репрезентації нового в програмі школярам, визначаємо шляхи його текстувального вивчення, враховуючи медіапростір, та продумуємо інноваційні цікавинки стосовно форм роботи з учнями, враховуючи їхні вікові психологічні особливості. Ще однією родзинкою є те, що ми йдемо з цими творами по вертикалі в різні класи, до дітей різного віку (нерідко від 5 до 11 класу). Саме такий шлях, безсумнівно, чекає на роман «Поліанна» Елеонор Портер, «Чарлі і шоколадна фабрика» Роальда Дала, «Хлопчика-зірку» Оскара Уайльда та інші.

Ми добре розуміємо, що важливим завданням учителя зарубіжної літератури є вміння зорієнтувати читачькі інтереси сучасного українського школяра в річище кращих взірців спочатку дитячої літератури, а пізніше - класики, щоб допомогти дитині зорієнтуватися в проблемах сучасного сьогодення та сформувати в собі ті життєві практики, які знадобляться кожному у реальному майбутньому. Саме слова філософа Сенеки є влучним підтвердженням цієї думки: «Навчаємося не для школи, а для життя».

Поряд з тим сучасна освітня стратегія вимагає, щоб школа, не нехтуючи фундаментальними естетичними поняттями й цінностями, готувала учня до життя в складних умовах сьогодення. У цьому й полягає «соціалізація» школяра. У модельній програмі НУШ 2021 року, керівником авторського складу якої є Ольга Ніколенко, і яку я успішно апробувала із своїми допитливими "нушенятами"- п'ятикласниками, справді переважають твори «про життя ровесників», тож і пульс сучасності починає битися одразу саме у дітей цього віку.

Позитивним є й те, що в нову програму увійшла література, написана спеціально для дітей. Впродовж останніх тридцяти років у Європі спостерігається справжній «бум» дитячих мрій та фантазій, «дружби» з мумі-тролями, тож твори про реальне і фантастичне у письменниці Туве Янсон та Пауля Маара цілком виправдані та потрібні. Адже відгомін про машину часу для здійснення бажань ми відчуваємо й у нашій країні.

Окремо хочу наголосити, що Нова програма 2021 дає широкі можливості сучасному креативному учителю вміло інтегрувати зарубіжну літературу, українську літературу, мистецтво, історію, інформаційні технології. Вона сучасна з погляду наукових вимог, структури, принципів добору текстів, засад комунікації, вона цікава та актуальна!!!

Відтак, маючи в арсеналі таку гармонійно побудовану, злободенну, виважену у всіх сенсах програму як унікальний інструмент для педагогічної діяльності, нам, філологам, залишається на практиці ефективно та максимально плідно втілювати наші спільні надбання. Переконана, що пройдуть роки, й чинна програма буде потребувати змін та оновлення, але дуже хотілося б, щоб усі вони відбувалися продумано, демократично, виважено, на користь дитини - цього найбільшого скарбу, який держава доручила нам.

Отже, підсумкую: я з приємністю та користю для своїх учнів та себе як учителя обрала модельну програму НУШ, керівником якої є Ольга Ніколенко. Йдеться саме про ту програму, яка суголосна філософії гімназії ім.С.Д.Складенка, в якій працюю, та мені особисто як педагогу.

Рік, що минув, був роком експерименту, пильного спостереження, аналізу та невтомної роботи над практичною реалізацією цієї програми. Прочитано та обговорено запропоновані в ній художні твори, проведено безліч імпровізованих дискусій за змістом, створено ряд презентацій, написано ряд творів-мініатюр, проведено значну кількість різноманітних тестів, отримано фідбек від дітей. У підсумку констатую беззаперечний факт: діти з радістю читають твори, формуючи при цьому естетичні смаки та читацькі інтереси. І це головне, адже ми не маємо морального права втратити юного читача! Отже, мету, задекларовану упорядниками цієї програми, досягнуто.

Попереду новий навчальний рік, що означає - нові виклики і до реалізації цієї програми. Я до них готова та вмотивована, що є, беззаперечно, додатковим бонусом на користь цієї програми.

Із скарбів інноваційного кошика на уроках зарубіжної літератури(реалізуємо компетентнісний підхід НУШ у сучасній освіті):

При вивченні твору Р.Дала «Чарлі і шоколадна фабрика» успішно використані інтерактивні форми роботи з реалізації інформаційної компетентності:

Створити медіа-ресурс («ШОКОЛАДНУ ГАЗЕТУ») з можливістю презентації у соцмережах. Для цього учні діють за алгоритмом:

- школярі об'єднуються у команди за інтересами (збирачі інформації, дописувачі, ілюстратори, кондитери, медики, оформлювачі, медійники, айтішники, редактори)
- обговорення ідей, пропозицій щодо змісту та вигляду майбутньої «Шоколадної газети»;
- опрацювати замітки про враження від казки Р.Дала, створити ілюстрації з персонажами та з окремих епізодів казки;
- включити до газети фото оригінального шоколаду, цукерок, майбутньої шоколадної фабрики у нашому місті Золотоноша);
- створити рекламний ролик щодо мотивації до прочитання зазначеного твору;
- включити міні-висновки команди медиків, які засвідчать користь чорного шоколаду та вплив його на організм;
- представити в цікавій формі свій оригінальний рецепт корисної гімназійної цукерки, при цьому зафільмувати її покрокове виготовлення;
- придумати оригінальне виконання-супровід пісень умпа-лумпів;
- команді редакторів, айтішників створити цілісний проєкт та подати його на шкільний сайт.

При вивченні художнього світу твору Туве Янсон «Комета прилітає» успішно реалізована Екологічна компетентність:

Проблемне питання: «Яким чином повернулися кольори до Долини мумі-тролів?» П'ятикласники знаходять відповідно опис пейзажів, порівнюють кольорову гаму, розповідають про природу довкола блакитного будиночка мумі-тролів. Міні-диспут : «Який колір Землі, на вашу думку, є панівним?»

Узагальнюючи думки учнів, команда екологів-експертів створює Картину «небезпеки» з відповідною кольоровою гамою та кольорів «мирної» Землі (час, коли палаюча вогненна куля наблизилася до Землі та час, коли комета зникає) – порівняльний аспект, символіка кольорів небезпеки та гармонії, спокою, радості. Представлені два проєкти у вигляді авторських картин (як варіант можна використати набори ЛЕГО).

Робота з виготовлення екологічної емблеми (враховуючи природний ландшафт нашого міста):

Було представлено аквамариний будиночок наших друзів мумі-тролів, навколо якого посаджені чорнобривці – символ міста Золотоноші. Інноваційною родзинкою у зазначеному проєкті була робота з наборами LEGO-цеглинок.

При вивченні індійської народної казки «Фарбований шакал» варто акцентувати уваги на компаративний підхід – порівняння з казкою Івана Франка «Фарбований лис» .Уявіть себе в ролі художника. Придумайте свої варіанти обкладинок до казки «Фарбований Лис» І. Я.

Франка та індійської народної казки «Фарбований Шакал». Опишіть усно зміст придуманих обкладинок.

Уявіть незвичайну зустріч Лиса Микити і фарбованого Шакала Чандарави. Інтерактивна гра: побудуйте діалог та розіграйте про що б вони могли розмовляти.

Гра «Ланцюжок зустрічей»:

Ви опинилися у казковому лісі серед звірів, познайомтеся з царем звірів, висловіть свої претензії щодо поведінки шакала та лиса, з'ясуйте позицію інших лісових мешканців. Придумайте власну ідею одо кінцівки казки.

Придумайте полілог і розіграйте його.

На розгляд учителів української філології були представлені дві програми. Я, учитель української мови та літератури Золотоніської гімназії ім. С.Д.Скляренка, Омельченко Ірина, обрала для апробації модельну навчальну програму з української мови для 5 класу, запропоновану авторами: **Заболотним О.В., Заболотним В.В., Лавринчук В.П., Плівачук К.В., Поповою Т.Г.**

Програма передбачає очікувані результати навчання, пропонований зміст навчального предмета та види навчальної діяльності, мовну та мовленнєву лінії. Це дало мені змогу легко розробити якісне календарно-тематичне планування з урахуванням усіх аспектів навчальної діяльності.

Знаючи за програмою очікувані результати навчання, я змогла підібрати відповідні види діяльності на уроці і в кінці теми порівняти досягнення моїх учнів із визначеними у програмі. Це допомагає мені бачити прогалини у роботі та вчасно їх усувати, удосконалюючи методи та прийоми навчання.

У мовній лінії програми представлені майже усі розділи мовознавства, що дає змогу учням здобути базові знання з української мови вже у 5 класі.

Суттєво допомагають мені у підготовці до уроків проблемні питання, що подаються після кожного розділу програми. Ці питання спрямовують діяльність як учителя, так і учнів. Я їх використовую на уроках, щоб змоделювати проблемну ситуацію, адже вони спонукають учнів до пошуків правильної відповіді, спираючись на здобуті на уроці знання та навички.

У мовній лінії програми також звернуто увагу на види діяльності учнів на уроці, що дає мені змогу легко підібрати вправи для практичного засвоєння учнями мовного матеріалу. Це і мовне конструювання, редагування, змінювання або замінювання мовних одиниць, тренінги, лінгвістичні міні дослідження та інше. Завдяки таким «підказкам» я можу легко зорієнтуватися у виборі найефективніших вправ та завдань для відповідного типу уроку, а також визначитися з проектною роботою та діяльнісним підходом у вивченні теми.

Наприклад, після вивчення теми «Фонетика» я запропонувала дітям кілька ситуативних завдань, як-от:

- Уявіть ситуацію: ваш молодший брат або сестричка, спостерігаючи за тим, як ви виконуєте домашні завдання, просить пояснити, які це голосні та приголосні звуки. Виконайте його прохання.
- Ваш однокласник у розпачі: сьогодні контрольна робота, а він ніяк не може зрозуміти, чому у слові маля буква я позначає один звук, а у слові олія – два. Допоможіть йому розібратися.

Такі ситуативні завдання допомагають мені зрозуміти рівень засвоєння учнями навчального матеріалу, а учням пригадати вивчене, оформити думку та правильно її висловити, а також сприяє розвитку комунікативної компетентності учнів.

Часто у своїй роботі використовую вправи на мовне конструювання, також запропоноване авторами програми. Ще цікавішим цей вид діяльності робить використання конструктора Лего. Наприклад, вивчаючи члени речення, діти конструювали речення, користуючись цеглинками різних кольорів і форм. У результаті у кожній групі виходила своя фігурка. Лего я використовувала, конструюючи речення з однорідними членами, прямою мовою та під час вивчення теми «Будова слова».

На підсумковому етапі уроку пропоную учням вправу «Хмара слів» або «Місткий кошик»(її також радять використовувати автори програми). Кожна група учнів отримує аркуші паперу у формі хмаринки чи кошика(можна назвати по-іншому на розгляд учителя), на якому пропонується написати терміни, поняття, пов'язані з темою заняття. Хмаринка повинна бути заповнена вщерть. Діти дуже люблять цей вид роботи і упродовж уроку готуються до нього, збираючи відповідний матеріал.

Програма також пропонує широке використання інтерактивних вправ. Наприклад, на етапі засвоєння нових знань використовую інтерактивні методи та прийоми: самостійна робота в групах, проблемні питання, діалог між учителем та учнем. Інтерактивну технологію «Метод прес» застосовую під час аналізу якогось мовного явища для того, щоб учень міг сформулювати і обґрунтувати свою думку. Для цього він повинен відповісти на питання за схемою:

- Я вважаю...
- тому, що...
- отже...

Під час вивчення теми «Кома у реченнях з однорідними членами» учень за схемою аналізує речення:

- я вважаю, що розділові знаки у реченні поставлено правильно;
- тому, що однорідні члени речення поєднано безсполучниковим зв'язком;
- отже, між однорідними членами речення треба ставити кому.

Багато вправ, запропонованих авторами програми, стосуються медіа ресурсів. Це різноманітні аудіо та відеоповідомлення для соцмереж. Діти у групах створювали такі повідомлення: про поширені помилки у наголошуванні слів (у розділі «Фонетика»), про найрозповсюдженіші лексичні помилки (у розділі «Лексикологія»). Із задоволенням учні працювали над створенням відеопам'яток до орфограми «Спрощення в групах приголосних».

Досить вичерпною у програмі є мовленнєва лінія. У цьому розділі запропоновані не лише теми уроків розвитку зв'язного мовлення, а й поради щодо форм їх проведення, як-от: аудіювання, аналізування, інтерпретація текстів, порівнювання текстів.

Наприклад, урок «Особливості твору-опису тварини» вивчається у темі «Будова слова», тому я використала вид роботи – порівнювання текстів щодо наявності в них спільнокореневих слів. Ця робота виявилася цікавою і водночас корисною, бо проходила у формі гри-змагання. Діти вправлялися у визначенні коренів слів, збагачували свій словниковий запас перед твором-описом тварини та визначали особливості побудови запропонованих у групах описів.

Отож, запропонована авторами *Заболотним О.В. та Заболотним В.В. модельна програма* зручна для роботи, вона не обмежує вчителя, а навпаки, дає можливість розкрити творчий потенціал. Адже вчитель перебуває у постійному пошуку все нових і нових форм і методів навчання, оригінальних підходів до побудови сучасного уроку. Тому ми задоволені цією програмою і нашим вибором.

Перш ніж обрати програму з української літератури, за якою будуть навчатись наші 2 пілотні 5 класи НУШ, методична спільнота вчителів української мови та літератури *Золотоніської гімназії ім. С.Д. Скляренка* ґрунтовно вивчила кожен із запропонованих. Зупинили свій вибір на ***Модельній навчальній програмі «Українська література. 5-6 класи» для закладів загальної середньої освіти (автори: Архипова В.П., Січкара С.І., Шило С.Б.)***.

Програма для 5 класу має чітку і лаконічну будову, вона складається з 3 розділів («Мистецький спадок нащадкам», «Малює світ поезія», «Від казки до книги буття») і 4 тем («Невичерпні джерела мудрості», «Велике диво казки», «Музика поетичного слова», «Книжка вчить, як у світі жити»).

У цій програмі література для вивчення дібрана на основі читацьких інтересів учнів. Достатньо широкий перелік творів для обов'язкового прочитання і велика варіативна

складова дають можливість зацікавити найвибагливішого 5 – класника. Тексти не лише розширюють кругозір маленьких читачів, а й зацікавлюють їх.

Надзвичайно важливо, що при виборі творів для вивчення, автори програми врахували принцип наступності і це дало можливість значно розширити види навчальної діяльності на уроках літератури.

Модельна навчальна програма передбачає вивчення літератури рідного краю, що дає можливість познайомити учнів із творчістю письменників-земляків.

У програму введено вивчення раніше не охоплених тем, а саме: «Науково-художня та науково-популярна література як різновид дитячої пізнавальної літератури» (загальне ознайомлення), а також «Навчальна література, тексти із ЗМІ (загальне ознайомлення)».

Програма складена таким чином, що пріоритетні блокові теми суголосні з програмами зарубіжної літератури та історії. Це дає можливість інтегруватися, а саме: коли вивчали міфи і легенди - з історією; при вивченні малих літературних жанрів – із зарубіжною літературою. Крім міжпредметних зв'язків, програма передбачає залучення мистецького контексту у вивчення літературних творів. Мистецький контекст дозволяє вчителю ознайомити учнів із зразками різних видів мистецтва.

Автори Модельної програми пропонують учителям форми і види навчальної діяльності, які можна використати, опрацювавши змістовий матеріал. Демонструють засади партнерства та дитиноцентризму в освітньому процесі.

З особливою цікавістю учні сприймають заняття, на яких вчитель майстерно поєднує групові форми роботи, випереджувальні завдання, творчі завдання та міжпредметні зв'язки.

Як приклад, тема «**Народні перекази**» (фрагмент форм роботи)

Робота в групах «Запорозькі козаки» (учні отримують випереджувальні завдання за секціями і готують повідомлення)

- «Походження козаків»
- «Устрій козаків»
- «Козацькі походи»
- «Козацькі ватажки»

Написати есе

Теми на вибір:

1. Чим приваблюють мене козаки
2. Які вони козацькі ватажки
3. Що для мене означає слово «воля»

ІНТЕГРУЄМО!!! «Лінія часу»

1. Зобразити на лінії часу такі дати: перша згадка про козаків, морські походи П. Сагайдачного і початок Національно-визвольної війни.
2. Обчисли! Скільки століть минуло від виникнення Києва до сьогодення.

Театральна майстерня

Учням пропонується розіграти діалог з твору, використовуючи українську символіку, атрибути, костюми.

Вивчаючи з п'ятикласниками тему «**Позакласне читання: Міфи, легенди**», учитель має можливість спільно з учнями обрати серед широкого переліку найцікавіші міфи та легенди. З власного досвіду пропоную такі форми роботи при висвітленні даної теми:

«Групування»

Робота над образом Олекси Довбуша

Діаграма Вена «Олекса Довбуш і Морозенко»

«Літературний аукціон»

1. Пригадати народні перекази.
2. Пригадати легенди.
3. Пригадати міфи.

Творча майстерня

1. Написати есе

Теми на вибір:

1. Чи легко бути героєм?
2. Чи готовий / готова я до того, щоб здійснити подвиг?
3. Героями не народжуються.

2. Виріши кросворд і створи власний!!!

3. Картинна галерея

(учням запропоновано ілюстрації із зображенням історичних особистостей, необхідно розповісти про цю особу і пригадати легенду чи міф про неї)

Тема «Справжня дружба, захопливі пригоди й дивовижні події у повісті Всеволода Нестайка «Чарівний талісман» сприймається учнями дуже добре і дає можливість учителю поєднати на занятті різні форми і методи роботи. Використавши традиційний літературний диктант, коло думок, варто залучити дітей до творчого пошуку і залучити до гри «Темна конячка».

Учні, використовуючи цитати з твору

<https://www.ukrlib.com.ua/books/printit.php?tid=917&page=2>, визначають героя.

Працюючи в малих групах, діти роблять Діаграму Вена «Спільні і відмінні риси двох товаришів Сашиків» і презентують її.

Командна робота завжди спонукає до творчого пошуку і креативності, мотивує висловлювати свої думки. Тому варто провести роботу в групах «Спільний пошук»

I група – Знайдіть у тексті епізоди, в яких говориться про причини сварки хлопців?

II група – Знайдіть у тексті і зачитайте фрагменти експозиції, зав'язки, розвитку подій, кульмінації, розв'язки.

III група – Знайдіть чим подобаються героям Гарбузяни, підтвердіть словами з тексту.

Творча лабораторія. (ця форма роботи передбачає кілька варіантів):

1. **Відтворити за ілюстраціями події у творі**
2. **Подвійний щоденник»**

Символ

Суха жаб'яча лапка

Асоціації

Інформація, яка вразила

Віра у силу талісмана

Питання і коментарі:

3. **Кластер «Мій улюблений герой»** (кластер можна створити на інтернет-платформах і презентувати однокласникам)

Вивчаючи цю тему, варто згадати про міжпредметні зв'язки і запропонувати учням пригадати твір «Том Соєр».

Скласти піраміду успіху Саїка і Тома Соєра, хто вони ці дивакуваті хлопці?

Модельна навчальна програма «Українська література. 5-6 класи» для закладів загальної середньої освіти (автори: Архіпова В.П., Січкарь С.І., Шило С.Б.) актуальна, сучасна, цікава, змістовна, спрямована на постійну співпрацю, на сприйняття і осмислення літератури як явища мистецтва. Апробувавши цю програму і підручник до неї, обрали їх для наступних п'ятикласників.

Автори:

Буряк Світлана Дмитрівна – учитель зарубіжної літератури;

Омельченко Ірина Федорівна – учитель української мови та літератури;

Щепетна Віта Дмитрівна – учитель української мови та літератури.

РОЗДІЛ 6.2 Іншомовна освітня галузь (англійська мова)

“We need to educate our children for their future, not our past.”

Sir Arthur Clarke

Гімназія – державний навчально-виховний заклад, який здійснює свою діяльність відповідно до Закону України «Про освіту» на принципах гуманізації, демократизму, доступності, свободи і відповідальності, відмежувань від політичних, громадських та релігійних організацій.

Місія школи: гімназія – місце радості для дітей, спокою для батьків і творчості для вчителів.

Принципи життя школи: професійність, послідовність, порядність, прозорість, лідерство.

Мета гімназії як інноваційної школи – створення умов для всебічного розвитку, виховання і соціалізації особистості, яка усвідомлює себе громадянином України, здатна до життя в суспільстві та цивілізованій взаємодії з природою, має прагнення до самовдосконалення і навчання впродовж життя, готова до свідомого вибору та самореалізації, трудової діяльності та громадської активності.

Основним завданням гімназії є створення умов та формування якісного навчального середовища для вільного розвитку і саморозвитку особистості.

Напрямок інноваційного розвитку гімназії – індивідуалізація - спроектований на багатовекторне компетентнісне навчання. Проблема, над якою працює колектив

«Формування ключових компетентностей гімназистів засобами

поліфункціонального змісту освіти». Основні напрямки діяльності закладу (навчально-методичний, виховний, оздоровчий) націлені на втілення ідеї «Школи рівних можливостей».

Участі навчального закладу у Всеукраїнському експерименті НУШ як сприяли кілька важливих чинників:

-потужний кадровий потенціал: творчі, креативні педагоги, які не бояться змін, реформ, ініціюють власні проекти, є генераторами нових ідей; девіз: «Якщо дме вітер змін, то ми напнемо вітрила назустріч новому!»

-якісно створене сучасне освітнє середовище, що сприяє глибокому засвоєнню змісту та набуттю учнями базових життєвих компетентностей;

-належне сучасне оснащення фундаментальних кабінетів, що дозволяє упроваджувати сучасні СТЕМ-технології;

-зростання іміджу школи, її популярності через істотне підвищення якості освітніх послуг;

-гімназія - сучасна школа, яка орієнтована на дитину і реалізує людиноцентризм-філософію гуманізму;

Наша школа трансформаційного лідерства впроваджує інноваційні технології на основі педагогіки співробітництва та партнерства.

Концептуальними засадами побудови навчально-виховного процесу в гімназії є наступні положення:

- основу школобазуючого менеджменту складає трансформаційне лідерство;

- навчаючись у школі, дитина не готується до життя завтра, а живе повноцінним життям сьогодні;

- здатність зростати особистісно– суттєва відмінність від дорослого– найбільш головна мета, розв'язанню якої мають сприяти батьки та вчителі;

- розвиток людини відбувається через активну взаємодію з навколишнім середовищем, через практично доцільну діяльність;

- навчально-виховний процес побудований на принципі природовідповідності;

- середовище, у якому перебувають діти, має максимально сприяти їхньому розвитку;

- кожна дитина має можливість випробувати себе у різноманітних видах діяльності;
- широка інтеграція інформаційно-комунікаційних технологій в навчальний процес та наскрізне використання їх має стати системним явищем;
- школа створює і вдосконалює умови, які дозволяють особистості стати суб'єктом власного розвитку, поглиблює форми спільної життєдіяльності всіх учасників навчально-виховного процесу;
- процес навчання спрямований на впровадження сучасних STEM –технологій;
- психолого-педагогічний моніторинг супроводу та підтримки індивідуальної траєкторії розвитку особистості кожної дитини;
- навчальний заклад стає особливим соціально-культурним простором, громадсько – активною школою, яка працює в режимі повного дня.
- гімназія інтегрує в собі функції як загальнодержавного навчального закладу, так і закладу з додатковою освітою та вихованням.

Педагогічний колектив закладу брав участь у науково-педагогічних та міжнародних проєктах, що сприяло включенню школи в проєкти пілотування 5-х класів. Пілотування стало можливим за участі у роботі Літньої школи та заочних курсах вчителів при British Council. Працюючи над втіленням пілотного проєкту, учителі враховували рекомендації Ради Європи щодо впровадження ключових компетенцій особистості: політичні та соціальні, культурні та полікультурні, комунікативні, інформаційні компетенції та здатність навчатися упродовж усього життя.

«У ХХІ столітті неграмотні не ті, хто не вміє читати і писати, а ті, хто не вміє вчитися, а ще - забувати те, чого навчився, й перевчатися», - стверджує Елвін Тоффлер, американський соціолог та футуролог, один із авторів концепції постіндустріального суспільства.

Багато освітніх експертів визначають уміння 21 століття як компетенції, якими необхідно оволодіти для ефективної співпраці та вирішення проблем у глобальній економіці.

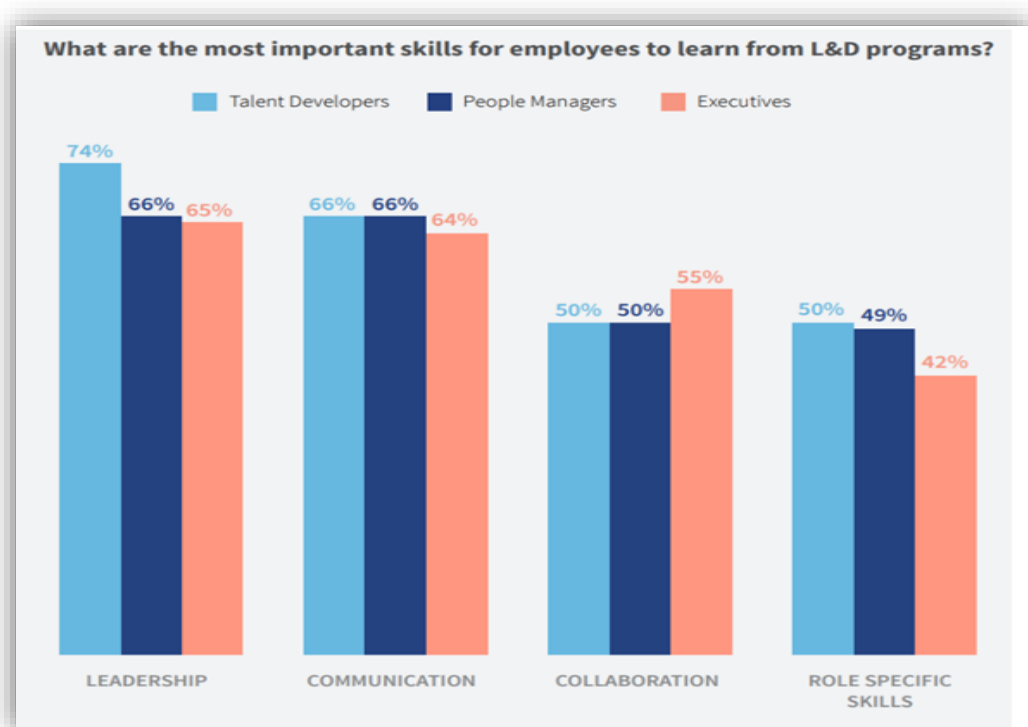
Незалежно від того, в якому класі навчаються учні, вони, ймовірно, знають, що світ швидко змінюється. З'являються нові професії, яких не було на ринку праці до сьогодні. При цьому перевага надається фахівцям, які добре обізнані в сфері STEM технологій.

Уміння 21-го століття – це навички, необхідні для процвітання суспільства у 21-му столітті. Це не академічні уміння (hard skill), а скоріше уміння (soft skills), які знадобляться для досягнення успіху в інноваційній економіці.

Базові уміння (hard skill) необхідні для успіху, але soft skills стають все більш важливими.

За даними World Economic Forum, серед найбільш затребуваних універсальних умінь (soft skills – «гнучкі / м'які» уміння) виділено, насамперед, навички креативності, здатність до переконання, комунікативні навички, навички управління часом (time-management), за даними дослідження LinkedIn Learning (2019) – навички адаптування.

Результати дослідження, проведеного в Гарвардському університеті (Harvard University) і Стенфордському дослідницькому інституті (Stanford Research Institute) свідчать про те, що вклад hard skills в професійну успішність співробітника складає всього 15%, тоді як soft skills – 85%. Інше дослідження, проведене Стенфордським дослідницьким інститутом спільно з фондом Карнегі Мелон (Carnegie Mellon Foundation) показало, що довготривалий і стабільний успіх керівників компаній в роботі на 75% визначається soft skills і тільки на 25% –hard skills.

У 2021 році Всесвітній економічний форум підготував звіт «Майбутні робочі місця — 2025», яким визначено, що у 2025 році значна частина (52%) усієї роботи буде виконуватися роботами, тоді як у 2018 році цей показник становив 29%. Також у звіті зроблено прогноз умінь, які будуть затребувані у 2025 році, а саме:

- 1) аналітичне мислення і інноваційність;
- 2) активне навчання і стратегії навчання;
- 3) комплексне розв'язання проблем;
- 4) критичне мислення і аналіз;
- 5) креативність, оригінальність і ініціативність;
- 6) лідерство і соціальна включеність (впливовість);
- 7) технології: використання, моніторинг і контроль;
- 8) технології: розробка і програмування;
- 9) життєздатність, стресостійкість і гнучкість;
- 10) обґрунтування, розв'язання проблем і формування ідей

Уміння навчатися, грамотність та життєві уміння стають надзвичайно актуальними.

Learning Skills

- Критичне мислення - здатність знаходити рішення проблем, що включає визначення, розуміння та постановку питань щодо основних концепцій, які лежать в основі вирішення проблеми.
- Креативність – здатність мислити «нестандартно».
- Співпраця — здатність працювати разом з іншими та координувати дії для досягнення мети.
- Комунікабельність - здатність ефективно спілкуватися з іншими ,що передбачає бути хорошим слухачем і вміти спілкуватися в офіційних та неофіційних ситуаціях.

Literacy Skills

- Інформаційна грамотність – здатність ідентифікувати, знаходити, оцінювати та ефективно користуватися інформацією.

- Медіаграмотність – здатність ідентифікувати різні типи медіа та оцінювати й розуміти повідомлення.
- Технологічна грамотність – грамотність у галузі інформаційно-комунікаційних технологій .

Life Skills

- Гнучкість – здатність адаптуватися до нових ситуацій, імпровізувати та змінювати стратегії для досягнення мети.
- Лідерство – здатність ставити цілі, працювати в команді та досягати цілей спільними зусиллями.
- Ініціативність — здатність брати на себе відповідальність для досягнення мети.
- Продуктивність – здатність досягати мети, встановлюючи та дотримуючись термінів, визначаючи пріоритети, управляючи часом, співпрацюючи в команді.
- Соціальні навички - здатність спілкуватися та взаємодіяти з іншими.

Постає питання, чому ці уміння такі важливі? Уміння 21-го століття не тільки забезпечують основу для успішного навчання в школі, але й допомагають учням бути успішними поза школою, у реальних життєвих ситуаціях та на майбутніх робочих місцях, де зміни неминучі. Незважаючи на важливість академічних умінь, уміння 21-го століття дозволяють учню стати всебічно розвинутою, адаптованою та соціалізованою особистістю, здатною зробити внесок у розвиток суспільства.

У роботі з п'ятикласниками необхідно враховувати всі навички, отримані в початковій школі, даючи їм поштовх до подальшого розвитку. Згідно модельної навчальної програми «Іноземна мова 5-9 класи» для закладів загальної середньої освіти (автори: Редько В. Г., Шаленко О. П., Сотникова С. І., Коваленко О. Я., Коропецька І. Б., Якоб О. М., Самойлюкевич І. В., Добра О. М., Кіор Т. М.) учні вчать описувати, розповідати, характеризувати, порівнювати, аргументувати свій вибір, запитувати та надавати інформацію, розпитувати з метою роз'яснення та уточнення інформації, пропонувати, приймати, відхиляти пропозицію тим самим розвиваючи уміння 21 століття.

Важливу роль у розвитку даних умінь відіграє правильно підібраний НМК, який відповідає вимогам Загальноєвропейських рекомендацій з мовної освіти (CEFR), спрямований на досягнення наступних цілей:

- Комунікативна – допомагає учням налагоджувати стосунки, обмінюватися інформацією та виражати ідеї, ставлення та почуття.
- Соціально-культурна – сприяє розумінню учнями повсякденного життя своєї вікової групи. Це охоплює такі теми, як дім, дозвілля тощо на цільовій мові.

Систематичний розвиток компетенцій 21-го століття - сприяє міжкультурній обізнаності. Особливу увагу слід приділити розвитку критичного мислення, автономного навчання, спілкування, співпраці, креативності, особистій та соціальній відповідальності та ІКТ-грамотності.

Навчитися вчитися означає допомогти учням спланувати свою роботу на певний проміжок часу та поставити перед собою реалістичні цілі.

Робота на уроці передбачає підготовку учнів до міжкультурного спілкування, що забезпечує розвиток інших ключових компетентностей та задоволення різних життєвих потреб учня . Ідея полягає в тому, щоб навчити дитину здатності мислити нестандартно, знаходити рішення майбутніх проблем .

Особливе місце на уроках англійської мови займає проєктна діяльність учнів.

Прикладом інноваційних підходів до навчання іноземній мові в гімназії стало традиційне проведення літнього англомовного табору. Підготовка та проведення такого табору спрямовані на розв'язання проблеми організації культурного дозвілля під час літнього відпочинку й оздоровлення школярів відповідно до вимог Національної доктрини розвитку освіти. Метою цієї роботи є створення умов для розвитку і самореалізації кожної особистості, формування покоління, здатного навчатися впродовж життя, пошуку, підтримки і стимулювання інтелектуально й творчо обдарованих дітей, які мають здібності до вивчення іноземних мов, поліпшення їх культурологічної та мовної підготовки. Найголовнішою ж родзинкою було те, що подібна діяльність забезпечувала спілкування з носіями мови. Перебуваючи в таборі, учні мають можливість показати свої знання мови, а й розвинути soft skills через гру, проєкти, драму, спортивні заняття одночасно розвиваючи такі якості як чесність, толерантність, емпатія, любов, відповідальність, активну громадянську позицію та вміння працювати в команді.

Проведення літнього табору дало можливість поєднати і одночасно розширити знання учнів по темах, які вивчаються згідно навчальної програми.

Цільова стратегія табору – актуалізація проблем проведення дозвілля дітей, та вирішення існуючих проблем у сфері діяльності дітей.

Мета табору – заохочення гімназистів до співпраці з носіями мови та безперервного спілкування з ними винятково англійською мовою протягом тижня, обмін культурними традиціями, підвищення комунікативного рівня знань іноземної мови учнів 1-11 класів, активна методична співпраця вчителів та обмін інноваційними методиками вивчення англійської мови. Головне правило табору «Жодного слова – українською!»

Завдання табору:

- подолання психологічних бар'єрів у спілкуванні з носіями мови;
- заохочення учнів до вивчення англійської мови понад вимог шкільної програми;
- навчання учнів користуватися іноземною мовою в екстремальних ситуаціях, максимально наближених до умов життя з опорою на конкретний життєвий досвід дітей;
- культурний обмін;
- виховання в учнів толерантного ставлення до інших культурних цінностей та патріотичної свідомості.

Програма табору складена таким чином, що дає змогу практично застосувати уміння, набуті на уроках – похід на базар, екскурсія до краєзнавчого музею, малі Олімпійські ігри, пікнік на природі, святкування американських та українських свят, ознайомлення з американськими традиціями та звичками, представлення українських традиційних свят та звичаїв. Таким чином, учні мають можливість розширити знання по темах « Наше місто», «Покупки», «Мода», «Я, моя родина, друзі», «Спорт», «Мій дім», «Свята і традиції», «Країна, мову якої вивчаємо».

Як це було, можна дізнатися із серії табірних світлин.

Учасники табору перейшли до нового рівня – опанування груп лексики за допомогою сучасних інформаційних технологій. Для цього дітям знадобилися різноманітні гаджети – смарт-дошки, смартфони, планшети та комп'ютери.

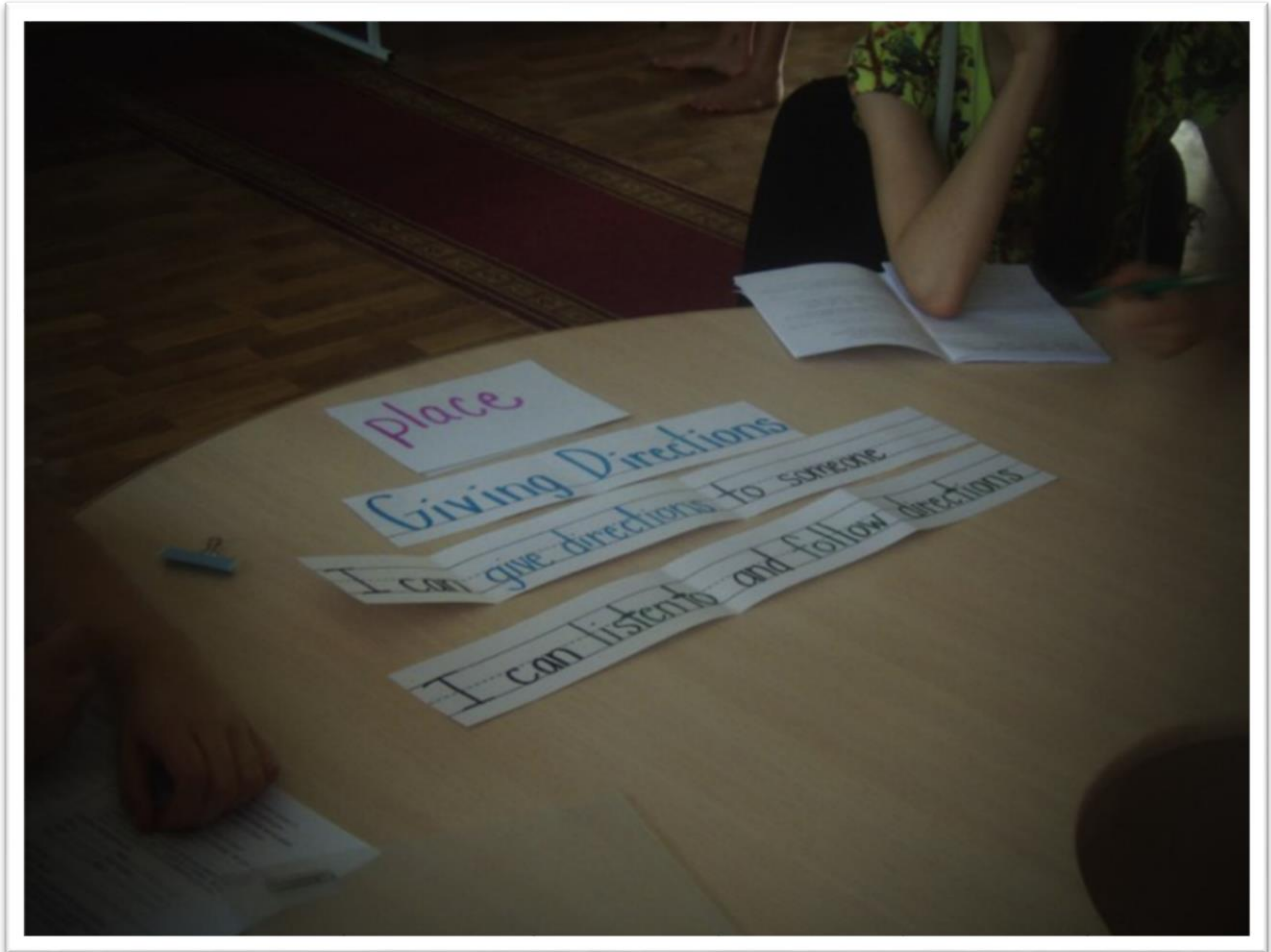
Безперечно, при живому спілкуванні можна органічно оволодіти іноземною мовою. Подібний досвід допоможе не лише у навчанні, а й у подальшому дорослому житті.

Національна ідентичність - важлива навичка, яку необхідно розвивати в учнів 5 класу.

Під національною ідентичністю розуміється приналежність громадян країни до історичних і культурних традицій власної країни, моральних цінностей, ідеалів, переконань, національного суверенітету тощо.

Мета вчителя - ознайомити учнів з елементами національної ідентичності, такими як національний прапор, національний птах, національна квітка, національне дерево, національний гімн, державний герб, національний календар, через іншомовний зміст, який змушує їх пишатися своєю країною та народом.

Навчання відбувається найкраще в середовищі, де учні відчувають себе в безпеці та мають змогу вчитися. Особливо важливо навчити дітей, думати про особисту безпеку.

Чому важливо підтримувати безпечне середовище для учнів?

Коли учні почуваються в безпеці та захищеності, їм комфортніше в школах, вони краще навчаються та досягають успіху, а також мають кращі можливості для академічного, емоційного та соціального розвитку. Тому безпечне шкільне середовище є важливим.

Як же створити безпечне та надійне середовище в класі?

Поради щодо створення безпечного середовища:

1. Встановіть правила в класі.
2. Розвивайте навички емпатії.
3. Заохочуйте учнів до роботи в групах.
4. Постійно нагадуйте учням, що спроба- запорука успіху.
5. Демонструйте в класі роботи учнів.
6. Оцінюйте роботу учнів різними способами.

Сучасні діти зростають із розвитком технологій, доступом до Інтернету будь-який час і будь-де. Вони знайомі з мобільними телефонами, комп'ютерами, цифровими камерами, іграми тощо, як тільки вони народилися. Таким чином, особливу увагу слід приділяти онлайн-безпеці сучасних учнів.

<https://www.youtube.com/watch?v=yiKeLOKc1tw>

На сучасному етапі розвитку українського суспільства знання англійської мови вже не примха чи хобі, а швидше необхідність. Отже, уміння 21-го століття є надзвичайно важливими. Якщо учні зможуть адаптуватися до нових вимог і подолати несподівані перешкоди, вони процвітатимуть незалежно від того, куди їх занесе життя.

Problem Solving Skills (Уміння вирішувати проблеми)

Уміння вирішувати проблеми є важливим для розвитку людей, готових приймати виклики сучасного глобалізованого світу. Воно допомагає розвинути в здобувачів освіти

впевненість, необхідну для того, щоб навчатися все життя. Мета завдань з розв'язування проблем для учнів полягає в тому, щоб змусити їх думати про проблему по-іншому та отримати задоволення під час її вирішення. Здатність критично проаналізувати проблему, окреслити всі її елементи, а потім підготувати дієве рішення є одним з найцінніших умінь, які можна отримати в житті.

Що таке вміння вирішувати проблеми?

Вирішення проблем — це розумовий процес, що включає здатність аналізувати та знаходити рішення, яке найкраще вирішує поставлену задачу.

Вирішення проблем є результатом критичного мислення. Це діяльність, орієнтована на учня, коли учні спілкуються один з одним, вивчаючи проблему та шукаючи можливі рішення для майбутніх дій. Під час виконання таких завдань учитель має діяти як фасилітатор, представляючи проблему та керуючи процесом обговорення. Учитель створює невимушену навчальну атмосферу, що сприяє створенню єдиної дружньої спільноти учнів та вчителів.

Чому вміння вирішувати проблеми є важливим для розвитку дитини?

- Учні отримують здатність критично обмірковувати досвід і процеси навчання та приймати ефективні рішення
- Вирішуючи проблеми, учні також навчаються іншим важливим навичкам, таким як творчість, співпраця та спілкування
- Критичне мислення дозволяє відокремити факти від думок і допомагає розглянути всі можливі варіанти вирішення проблеми
- Учні готуються до роботи, якої ще не існує. Працівники, ймовірно, будуть відібрані на основі їхньої здатності швидко навчатися, адаптуватися до змін і працювати незалежно, самостійно приймати рішення, пов'язані з роботою, і бути здатними самостійно вирішувати проблеми.

Як імплементувати розвиток вміння вирішувати проблеми?

6 кроків процесу вирішення проблеми:

1. Визначити проблему.
2. Провести дослідження.
3. Шукати можливі рішення.
4. Прийняти рішення.
5. Втілити це рішення в життя.
6. Дочекатися результатів.

5 основних інструментів вирішення проблем:

1. Творчість
2. Командна робота
3. Навички логічного мислення
4. Високий емоційний інтелект
5. Прийняття рішень

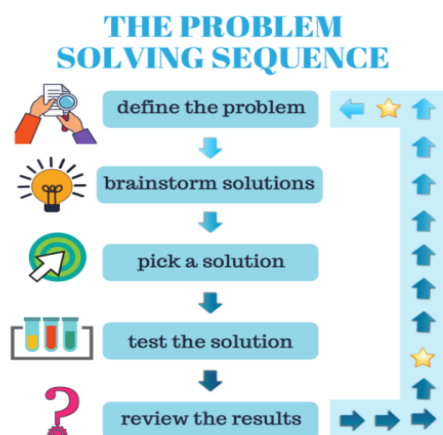
Стратегії, поради та ресурси, які допомагають формувати вміння вирішувати проблеми.

Стратегії для учнів:

1. Пройдіть крок за кроком через послідовність розв'язання задачі (опорні схеми, таблиці та посилання для вирішення проблем вчитель може розмістити на стіні свого класу або закріпити їх у своєму Google Classroom)
2. Перегляньте минулі проблеми

Якщо учень ``застряг``, він повинен запитати себе: «Чи бачив я коли-небудь подібну проблему раніше?» Якщо так, то як я це вирішив?» Швидше за все, ваші учні вже стикалися з чимось подібним і можуть використати ті самі стратегії, які використовували раніше, щоб вирішити проблему цього разу.

перед тим, як ви їм допоможете. Намагаючись розв'язати проблему кількома різними способами, учні часто самі знаходять відповідь.

4. «3 переді мною» ('3 Before Me')

Скажімо, ваші учні пройшли через процес вирішення проблем, переглянули минулі проблеми та задокументували те, що не працює. Тепер вони знають, що настав час попросити когось про допомогу. Чудово! Але перш ніж їм дати підказку, використайте принцип «3 переді мною». Це означає, що учні повинні поставити своє запитання трьом іншим однокласникам, перш ніж звернутись до вчителя. Роблячи це, учні практикують такі корисні навички 21 століття, як співпраця та спілкування, і зазвичай можуть знайти потрібну інформацію у процесі колаборації.

Поради вчителю:

1. Ставте відкриті запитання

Коли учень просить допомоги, може виникнути спокуса дати йому відповідь, яку він шукає. Але насправді це заважає учню розвинути навички, необхідні для самостійного вирішення проблеми. Замість того, щоб давати відповіді, спробуйте використовувати відкриті запитання, щоб спонукати до нестандартного мислення (Out of the Box Thinking).

What do you like best about it?

Why did you choose to ...?

How did that happen?

I wonder how...

Can you think of other ways to...?

What do you think will happen if ...?

2. Заохочуйте греплінг (Grappling)

Греплінг — це все, що може робити учень, коли стикається з проблемою, яка не має чіткого рішення. Це означає не лише наполегливість! Це - критичне мислення, спостереження за доказами, постановка додаткових запитань, формування гіпотез і побудова глибокого розуміння проблеми.

3. Наголошуйте на процесі вирішення проблеми, а не на результаті

Учням п'ятого класу роздуми над процесом розв'язання проблеми допомагають розвивати світогляд. Отримати «неправильну» відповідь не обов'язково погано! Найбільше значення мають кроки, які вони зробили, щоб досягти цього, і те, як вони можуть змінити свій підхід наступного разу. Як вчитель, ви можете підтримати учнів у навчанні цього процесу рефлексії.

4. Моделюйте стратегії самостійно!

Під час формування умінь вирішення проблем, ймовірно, будуть моменти, коли учні будуть розчаровані або невпевнені. Ось декілька простих способів, які можуть допомогти в цій ситуації.

- Ставте уточнюючі запитання, якщо щось не розумієте
- Обговоріть кілька можливих результатів для різних ситуацій
- Вербалізуйте, як ви себе почуваєте, коли виявите проблему

Які основні стадії завдань, спрямованих на формування умінь вирішувати проблеми ?

Першим етапом представлення проблеми може бути розминка(warming-up activity), коли вчитель може попросити учнів відповісти на деякі запитання, пов'язані з проблемою, таким чином даючи можливість передбачити, в чому може бути проблема, і мотивувати учнів. Це може бути зображення на дошці або відео. Вчитель може попросити учнів не високого рівня описати малюнок, тоді як учні високого рівня можуть звернути більше уваги на ситуацію, зображену на малюнку. Запитання допоможуть учням повторити граматику, яку можна використати в процесі обговорення.

Другий етап – читання оповідання, перегляд відео. З'ясуйте незнайомі слова для учнів і запишіть їх на дошці. Переконайтеся, що учні розуміють ситуацію.

Третій етап – перевірка розуміння. Перевірку розуміння можна виконувати різними способами, наприклад, як вправи на аудіювання чи читання. Спочатку вчитель може поставити запитання «так» чи «ні», потім перейти до спеціальних запитань, а потім пропонує учням поставити власні запитання. Або вчитель може запропонувати різні твердження і попросити учнів сказати, правильні вони чи ні, і виправити неправильні.

Наступний етап – обговорення. Тут учнів заохочують говорити про проблеми, представлені в читанні, а також про свій особистий досвід. Запитання можуть вимагати від учнів роботи припущення та використовувати свої судження. Правильних відповідей немає.

Тепер учні готові визначити проблеми, знайти рішення та поговорити про наслідки. Завдання можна записати на дошці. Вчитель може почати обговорення, поставивши запитання: «У чому проблема?», а потім «Що можна зробити?» і нарешті «Яке вирішення проблеми?» Заохочуйте учнів висловлювати свої ідеї, і тут важливо не наголошувати на їхніх граматичних помилках. Коли рішення будуть готові, вчитель повинен записати їх на дошці та запитати учнів про можливі наслідки. Заохочуйте їх використовувати свою уяву та критичне мислення.

Щоб вибрати найкраще рішення, вчитель може розділити учнів на кілька груп по три-чотири і запропонувати їм обговорити можливі наслідки свого рішення. У цій діяльності вчитель дає можливість сором'язливим учням, які не вміють виступати публічно, висловити свою думку. Учні можуть придумати нові рішення, якщо вважають їх більш успішними. У кожній групі має бути модератор, який фасилітує обговорення та відповідає за рішення групи. На цьому етапі вчитель не зупиняє учнів, щоб виправити помилки, а записує їх, щоб обговорити наступного разу. Коли групи будуть готові висунути своє рішення, попросить керівника групи озвучити його та пояснити, чому було обрано саме його. Запитайте учнів з інших груп, згодні вони з цим чи ні. Заохочуйте учнів брати активну участь у цій дискусії, оскільки це розвиває їхню здатність наполягати на своїй думці, пояснюючи свої аргументи.

Останнім етапом цієї діяльності є обговорення помилок, допущених у процесі розв'язування задачі, але робіть це після ретельного обмірковування, щоб не зашкодити учням і заохотити їх взяти активну участь у виконанні завдань, що сприяють формуванню умінь вирішувати проблеми.

Приклади завдань та практичний матеріал, який сприяє розвитку умінь розв'язувати проблеми:

Тема: "Я, моя родина, мої друзі"

Під час уроків по даній темі, а зокрема уроки, де учні представляють один одного, переглянувши відео It's Makayla's first day at a new school and she's lost,

<https://learnenglishteens.britishcouncil.org/skills/speaking/a1-speaking/meeting-people>, ставимо слідує проблемне запитання: Imagine coming across a first-former at your school who has got lost and can't find his/her classroom. He/She is crying. How can you calm down the first-former and help him/her find the way to the study? Вирішуючи цю проблему, учні ставлять запитання про ім'я, прізвище, в якому класі навчається, як звати вчительку, найкращого друга...?

На уроках, де вивчаються уподобання друзів, доцільно використати завдання на аудіювання <https://learnenglishkids.britishcouncil.org/poems/collections>. Учні слухають вірш про різні види колекцій (колекціонування речей як одне з найпоширеніших хобі серед дітей) та отримують завдання на вирішення проблеми: Your friend can't decide on what to collect. Help him/her to make the right decision. Give him/her some tips which will be useful in solving this problem.

Під час вивчення теми “Відпочинок і дозвілля” можна використати завдання за наступним посиланням <https://learnenglishkids.britishcouncil.org/poems/picnic> з такими запитаннями для обговорення 1. If there isn't a park nearby, where can you go for a picnic? 2. If your friends can't go for a picnic, what will you decide? 3. Your brother is going for a picnic with his classmates but the weather is changeable... What will you recommend them to take for a picnic (if it is cold, ... hot... rainy)? Why?

Тема “Харчування”

Учні передивляються відео Pizza Recipe with Nikki Lilly <https://learnenglishkids.britishcouncil.org/video-zone/pizza-recipe-with-nikki-lilly> Problem-solving task: Usually your mom makes pizza but she has gone on a business trip and you are at home with your dad. You are hungry and want to have pizza. How will you make pizza?

Підхід перевернутого класу (flipped classroom activities) вважається одним із найефективніших у реалізації проблемних завдань. Учні вдома повинні самостійно ознайомитись з новим навчальним матеріалом, а на уроці розв'язувати практичні завдання під керівництвом вчителя для засвоєння та закріплення вивченого.

Вивчаючи тему “Одяг”, можна скористатись матеріалом

[shoeshttps://learnenglishteens.britishcouncil.org/skills/speaking/a2-speaking/buying-new-shoes](https://learnenglishteens.britishcouncil.org/skills/speaking/a2-speaking/buying-new-shoes) і поставити перед учнями на уроці проблемні питання What will you do if they don't have the trainers of your size ? What will you do if they have them in black but you want trainers in white? What will you do if you don't have cash on you?

Тема “Шкільне життя”

<https://learnenglishteens.britishcouncil.org/skills/writing/a1-writing/school> Вивчивши розклад Поли і виконавши всі вправи, учні можуть отримати наступне завдання: Usually you get tired at the end of your working week and you'd like to have less difficult subjects on Fridays or at the end of the day. How can you change the school timetable in order to lessen your stress and anxiety at the end of the day or your working week? Why do you want these subjects in your school timetable?

При проведенні уроків, на яких вивчаються шкільні предмети, можна використати відео How to organize your school bag <https://learnenglishkids.britishcouncil.org/how-videos/how-organise-your-school-bag>. Учні переглядають відео, вивчають, як скласти шкільний рюкзак, виконують завдання до відео (Are the sentences true or false? Put the sentences in the correct order). Далі перед учнями ставиться проблемне завдання: Usually your mom helps your younger brother to organize his school bag. But this morning she has left early and you have to help him. How will you deal with this task? (Your brother has 5 lessons, he doesn't eat at the school canteen, he has his after-school activity - Arts and Crafts club.)

Під час удосконалення навичок аудіювання

<https://learnenglishteens.britishcouncil.org/skills/listening/a1-listening/study-tips>, вивчаючи тему “Шкільне життя”, можна запропонувати учням вирішити проблему за даною умовою:

Your friends have problems with studying and they would like to improve their school marks. Using the ideas from this listening activity help your friends to deal with their problem. What would you suggest them doing to get better marks?

Тема “Свята і традиції”

<https://learnenglishkids.britishcouncil.org/video-zone/mrs-claus-explains-christmas-traditions>

Переглянувши відео Mrs Claus explains Christmas Traditions та виконавши завдання на відповідність, порядок речень та відповіді на запитання, учні отримують слідує завдання: Уявіть ситуацію, що ваш друг по листуванню, який приїхав по програмі обміну в Україну, сумує за традиціями святкування Різдва в Великій Британії. Поставте учням слідує проблемне запитання: How can you create a Christmas spirit for your friend from the UK who is staying at your house and feeling homesick? Учні можуть використати ідеї з відео – put up a Christmas tree; put out the Christmas stocking on; pull Christmas crackers or bonbons. Також можна запропонувати учням додати свої власні ідеї, наприклад, make gingerbread cookies, watch some Christmas movies, sing karaoke...

Відео Kids Birthday party with five kids

https://www.youtube.com/watch?v=Ea72eSHVlfe&ab_channel=VaniaManiaKids

можна

використати, поставивши слідує задачу перед учнями: You forgot about your sister's birthday. How can you make her happy on this day? Possible answers: blow up colorful balloons, make a birthday cake, play together with her toys, take her to the playground...

Тема “Подорож”

На уроках, де вивчається мовний інвентар по підтемі Місцезнаходження (Рідне місто/село), діти читають вірш Going to school

<https://learnenglishkids.britishcouncil.org/poems/going-school>.

Після виконання всіх післятекстових вправ вчитель ставить перед учнями проблемне завдання: Usually you walk to school with your friends, but you are late this morning. How can you get to school in time? (...if you have no money for a taxi, ...if you don't want to get stuck in traffic jams, ...)

Висновок:

Завдання, спрямовані на формування умінь вирішувати проблеми забезпечують сприятливе використання розширеної комунікативної практики. Вони мотивують і створюють необхідний контекст для використання мови. Застосування таких активностей підвищує співпрацю в класі та стимулює інтерес учнів до процесу навчання.

Громадянська позиція (citizenship) — це уміння 21-го століття, необхідна дітям, щоб ефективно функціонувати в цьому мінливому світі та стати активними членами своїх громад.

Громадянська позиція розвиває глобально обізнаних громадян, які мають навички, знання та мотивацію вирішувати питання сталого розвитку людини та навколишнього середовища, працювати у взаємоповазі та вести відкрито діалог. Це уміння розвиває розуміння учнями того, що означає бути громадянином власної країни та цінностей власної країни.

Компонентами громадянської позиції є повага, відповідальність, співчуття, чесність, мужність та доброта. Вивчення цих компонентів допомагає виховувати вмотивованих і відповідальних учнів, які позитивно ставляться один до одного, до старших та до навколишньої спільноти.

На практиці розвивати ці уміння допоможуть такі стратегії:

I. Розширюйте можливості своїх учнів як лідерів.

Так під час вивчення теми “Свята та традиції” замість того, щоб просто намагатися викладати про різні культури, дайте своїм учням можливість навчати інших.

Нагадайте своєму класу, що громадяни світу навчають, слухають і вчаться один у одного.

За цими посиланнями учні дізнаються про святкування Різдва та Пасхи, у країнах мову якої вони вивчають, і відвідають найвідоміші фестивалі усього світу.

Ex1: Watch the video “British Easter Traditions” and check your understanding:

<https://en.islcollective.com/video-lessons/british-easter-traditions>

- 1) How old is Sarah?
  - a. 9 years old
  - b. 12 years old
  - c. 10 years old
- 2) What did Sarah buy?
  - a. Easter egg and chocolate easter bunny
  - b. Chocolate easter bunny and ice cream
  - c. Easter egg and milk
- 3) What is Naomi doing during the Easter holidays?

Answer the question using your own words

- 4) What are they doing?

Put the words in order: Easter. eggs for are decorating They

- 5) What are they eating?

- a. Easter eggs
- b. Hot cross buns
- c. Christmas pudding

- 6) What are they trying to find?

Fill the gap: They are trying to find Easter _____ .

- 7) Who put the eggs in the garden?

- a. The Easter bunny
- b. Santa Claus
- c. The tooth fairy

- 8) What are they doing?

Answer the question using your own words

- 9) Who is the winner?

Fill the gap: _____ has the pink egg. She is the winner!

Ex2: Tell your classmates about Ukrainian Easter traditions then look at the word cloud and complete the table

Common traditions

Different traditions

Ukraine

The UK

Ex3: Watch the video “Christmas traditions” and compare with Ukrainian traditions.

<https://learnenglishkids.britishcouncil.org/video-zone/mrs-claus-explains-christmas-traditions>

Ex4: Watch the video and do the tasks while watching

<https://en.islcollective.com/video-lessons/festivals-around-the-world>

- 1) These sculptures are made of snow and

- a. water
- b. chocolate
- c. ice

- 2) Fill the gap: _____ can you see these sculptures? In Portugal
- 3) ..... do people light the lanterns?
  - a. Who
  - b. What
  - c. When
- 4) Fill the gap: _____ do people wear? They wear masks.
- 5) What do people fly?
- 6) Fill the gap: _____ do they celebrate Oktoberfest? In October
- 7) Fill the gap: _____ do they celebrate La Tomatina? In Spain.
- 8) Where do people celebrate Holi?
- 9) Put the words in order: festival is the colour. of Holi
- 10) Correct the wrong word: What is the Carnival? In Brazil
- 11) What do people wear during the Carnival?
  - a. colourful clothes
  - b. white clothes
  - c. new clothes

Ex5: Вибери фестиваль, який тобі сподобався із відео та утвори діалог із своїм напарником. For example, imagine that you are from the USA and your partner is from Ukraine. Compare your countries' festivals and holidays.

Ще одним завданням може бути проєкт-порівняння одного і того ж фестивалю в різних країнах.

II. Здійснюйте екскурсії.

Якщо можливо, візьміть свій клас на екскурсії, під час вивчення теми "Подорож". Якщо ви не можете взяти свій клас на таку екскурсію, візьміть їх у віртуальну екскурсію.

Ex1: Let's visit London. Watch the video and do the tasks.

<https://en.islcollective.com/video-lessons/london-sightseeing>

- 1) Where are you?
- 2) How tall is the London Eye?
  - a. 130 meters
  - b. 135 meters
  - c. 140 meters
- 3) How many glass capsules are there on the London Eye?
  - a. 42
  - b. 32
  - c. 22
- 4) Can you name one park in London?
- 5) Put the words in order: cycle and you relax, the walk park. but in run, can can't You
- 6) Where can you see the statues of lions?
- 7) What is the name of the bridge?
- 8) What is the name of the cathedral?
- 9) How many steps are there in St. Paul's Cathedral?
  - a. 530
  - b. 525
  - c. 520
- 10) Can you name this bridge?
- 11) What is there in the Docklands area?

Ex2: Read the postcard, do the exercises.

<https://learnenglishkids.britishcouncil.org/writing-practice/postcard-london>

Уяви, що ти подорожуєш Україною і хочеш поділитися цим із своїм другом. Вибери місто в якому ти був чи мрієш побувати і опиши це у своєму листі використовуючи приклад із посилання вище.

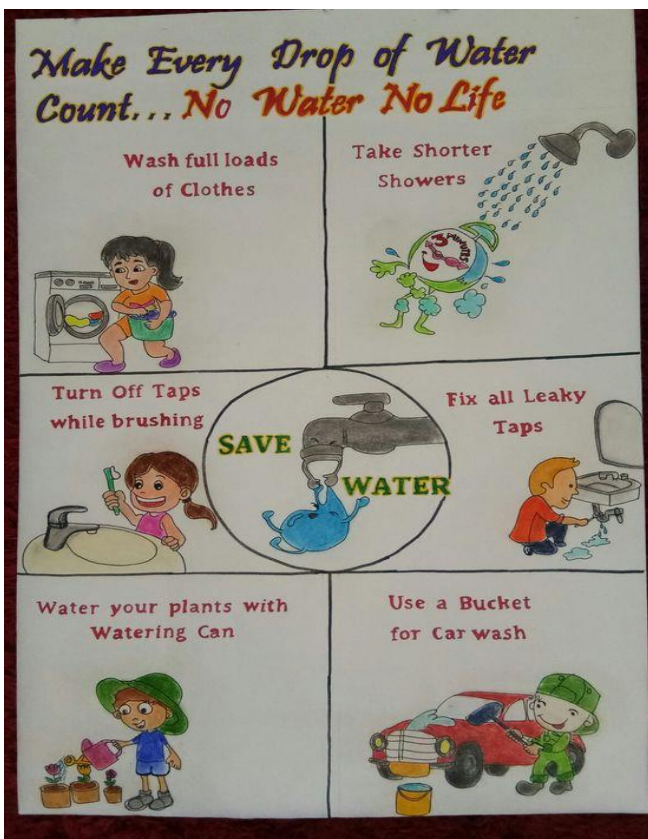
Вивчаючи тему “Відпочинок і дозвілля” екскурсії можуть бути до музею, оркестрової зали, галереї тощо.

Такі відомі музеї, як Лувр <https://www.louvre.fr/en/online-tours> пропонують віртуальні екскурсії своїми колекціями. Мистецький проєкт Google <https://artsandculture.google.com/> досліджує історії з усього світу та пропонує кругові тури відомими художніми музеями по всьому світу. Завдяки інтернету навчання можна проводити в класі чи вдома.

III. Знайдіть час, щоб подумати про навколишній світ.

Час від часу знаходьте час для обговорення зі своїми учнями того, що відбувається у світі. Нагадайте своїм учням, що те, що ми не відчуваємо певних речей, не означає, що вони не відбуваються у всьому світі.

Вивчаючи тему “Природа”, можна створити постери-поради на різні теми і презентувати їх у класі. For example, “Water Saving Tips”, “Power Saving”, “Save our Earth”, etc.

Під час вивчення теми “Погода”, можна використати такі ресурси.

Ex1: Спочатку згадаємо, що ми пам’ятаємо про погоду у різні пори року. Read the Fact File and do the exercises.

<https://learnenglishkids.britishcouncil.org/reading-practice/seasons>

Ex2: Watch the video, do the while watching tasks and compare the weather in different countries.

<https://en.islcollective.com/video-lessons/hows-the-weather-around-the-world>

- 1) How's the weather in Canada?
  - a. It's sunny
  - b. It's snowy
  - c. It's rainy
- 2) How's the weather in Mexico?
  - a. It's cold
  - b. It's windy
  - c. It's sunny
- 3) How's the weather in France?
  - a. It's hot
  - b. It's rainy
  - c. It's sunny
- 4) How's the weather in Australia?
  - a. It's hot
  - b. It's cold
  - c. It's snowy
- 5) How's the weather in Japan?
  - a. It's sunny
  - b. It's cloudy
  - c. It's snowy

IV. Організувати міжнародний тиждень

Якщо у вашій школі його ще немає, організуйте загальношкільний «Міжнародний тиждень». Кожен клас може відповідати за доставку їжі з певної культури для спільного використання в їдальні чи організувати благодійний ярмарок. До теми “Харчування” також підійдуть завдання за посиланнями, які допоможуть дізнатись більше про харчування в різних країнах та порівняти його із своїми харчовими звичками та їжею своєї країни:

Ex1: Ознайомтеся з видами вуличної їжі та порівняйте їх із вуличною їжею свого міста.

<https://en.islcollective.com/video-lessons/top-10-street-foods-world-quiz>

Ex2: Watch the video and do while watching tasks

<https://en.islcollective.com/video-lessons/show/british-food/10042>

- 1) This program is about .....
- a. British food
- b. British houses
- c. British people
- 2) Who brings milk?
- a. A milkman
- b. A postman
- c. They don't drink milk
- 3) Which one is not English breakfast?
- a. Milk and cereal
- b. Toast with jam and marmalade
- c. Bacon,egg,sausage,tomato,fried bread
- d. Pancakes and jam
- 4) What time do they have lunch?
- a. 12.00-1.00
- b. 12.00-2.00
- c. 1.00-2.00
- 5) What do British have for lunch?
- a. a sandwich or a snack
- b. fruit and vegetables
- c. a pizza and coffee
- 6) What is a CONVENIENCE food?
- a. You don't need to cook it
- b. You eat it in the restaurant
- c. You cook it in the oven
- 7) Traditional British food is.....
- a. Beef
- b. Yorkshire pudding
- c. Cheese
- 8) What is the main meal of the day?
- a. lunch
- b. dinner
- c. supper
- d. breakfast
- 9) What do people like for dinner?
- a. Pizza
- b. Meat
- c. Fish
- d. Pasta
- e. Soup
- 10) How many countries restaurants are in Britain?
- a. 32
- b. 23
- c. 42
- d. 12
- 11) He likes.....
- a. Sour cream
- b. Ice cream

- c. Burger
- 12) She hates.....
  - a. Cauliflower
  - b. Broccoli
  - c. Tomatoes
- 13) He doesn't like onions.
  - a. True
  - b. False
- 14) She eats meat and fish.
  - a. True
  - b. False
- 15) She likes pasta and cheese.
  - a. True
  - b. False
- 16) What is traditional food?
  - a. Meat and pasta
  - b. Fish and chips
- 17) How much is it?
  - a. 3.15
  - b. 5.50
  - c. 3.50
- 18) How many portions of fish and chips do British eat a year?
  - a. 300 million
  - b. 30 million
  - c. 3 million

Ex2: Watch the video do the task and then compare Ukrainian and British food.

<https://en.islcollective.com/video-lessons/ukrainian-cuisine>

- 1) What is salo made of?
  - a. beef
  - b. pork
  - c. fish
  - d. lamb
- 2) Fill the gap: Jesus says that it's better than _____ food
- 3) Put the words in order: Chinese should try more food you
- 4) Why does he like this dish?
- 5) What is the drink made of?
- 6) Which food did they like the most?
  - a. borshch
  - b. deruny
  - c. galushky
  - d. the drink

V Організуйте листування для свого класу.

Запропонуйте своїм студентам спілкуватися з кимось із іншої культури за допомогою друга по листуванню. Спілкування один на один з людиною їхнього віку з іншої культури може розвинути співчуття та розуміння інших цінностей.

Спілкування та співпраця (Collaboration)

Співпраця – це стиль навчання, який заохочує командну роботу та групову участь для досягнення мети. Учні працюють зі своїми однолітками та керівником групи щоб виконати завдання. Вони можуть ставити одне одному запитання, ділитися ідеями та давати відгуки. Діти більше не сидять за окремими партами і не слухають тільки теоретичний матеріал, адже можна навчатися сидячи, стоячи, навіть лежачи, спілкуватись та відпочивати. Команди, які працюють разом, часто отримують доступ до потужніших ресурсів, визнання та винагород, коли стикаються з конкуренцією.

Переваги спільного навчання

1. Спільне навчання дозволяє учням навчатися весело та ефективно. Спільне навчання може залучати будь-яку кількість людей, від кількох осіб до великої групи.

2. Покращує навички вирішення проблем

Спільні навчальні проекти часто вимагають від груп виконання завдання або вирішення проблеми. Робота над проблемою чи завданням у групі може допомогти учням розвинути власні навички вирішення проблем або відкрити нові способи вирішення різних типів ситуацій.

3. Заохочує соціальну взаємодію

Щоб бути ефективними, члени команди повинні працювати як один механізм. Учні з різними типами особистості, працюючи разом і ділячись ідеями, можуть практикувати і розвивати соціальні навички, такі як активне слухання, емпатія та повага.

4. Покращує комунікативні навички

Спільне навчання залежить від ефективного спілкування для виконання завдання. Учасники використовують свої вербальні навички спілкування, щоб ділитися ідеями, пояснювати концепції та надавати зворотний зв'язок чіткими способами. Чим більше учні практикують свої навички спілкування в таких умовах, тим сильнішими вони стають.

5. Надихає на творчість

Поєднання різних поглядів та ідей може призвести до творчих рішень для спільного навчання. Ідея чи пропозиція однієї людини може надихнути всіх членів команди на нову творчість.

6. Створює довіру

Команди у співпраці повинні покладатися один на одного, щоб досягти успіху. Тому їм потрібно навчитися довіряти один одному.

7. Покращує впевненість.

Спільне навчання може бути особливо корисним для дітей, які сором'язливі, тривожні або замкнуті. Підтримуюча атмосфера в групі може допомогти їм зміцнити впевненість. Члени команди можуть заохочувати їх ділитися своїми думками та брати участь в обговореннях.

Успішне спільне навчання вимагає залучення всіх учасників

8. Позитивна атмосфера.

Навчання в групі часто більш приємне і менш стомлююче, ніж читання навчальних матеріалів, прослуховування теорії або перегляд навчального відео на самоті. Коли навчання приносить задоволення, учні запам'ятовують те, чого вони навчилися, і прагнуть дізнатися більше в майбутньому.

9. Розвиває навички критичного мислення

Учні повинні аналізувати та обговорювати інформацію, щоб прийти до найкращого рішення щоб вирішити проблему. Критичне мислення важливе для вирішення конфліктів, створення ідей і забезпечення плавного та ефективного виконання проектів.

10. Будує відносини

Спільне навчання може створити нових друзів і зміцнити існуючі стосунки. Коли члени команди проводять час разом, працюючи над проектом спільного навчання, вони краще пізнають один одного.

Як реалізувати співпрацю на уроках.

Щоб створити найкращі можливості для співпраці учнів, вчителі створюють середовище для навчання, яке дає змогу розвивати більше співпраці та інтерактивності, допомагають учням розвинути їх соціально-емоційні навички навчання, комунікативні здібності, а також заохочують працювати як частина спільної команди, яка сприяє обговоренню, взаємодії та вирішенню проблем. Процес спільного навчання передбачає спільну роботу учнів у малих групах над структурованою діяльністю. Члени груп вчаться працювати в команді для досягнення конкретної мети, вирішення проблеми, завершення проекту або розробки продукту. Вчителі заохочують індивідуальну відповідальність учнів і оцінюють групову роботу. Учні, працюючи командою, не лише вивчають матеріал але й засвоюють його.

Навчання у співпраці — це більше, ніж просто те, що учні сидять разом, допомагаючи іншим виконувати їхню роботу.

Основні компоненти спільного навчання:

Позитивна взаємозалежність: коли вчителі створюють середовище взаємозалежності, учні відчують відповідальність за свою роботу та успіх групи.

Взаємодія віч-на-віч: під час спільного навчання всі учні беруть участь у дискусіях, встановлюють зоровий контакт один з одним і надають підтримку.

Індивідуальна та групова відповідальність: у груповій діяльності кожен учень має індивідуальну роль або завдання. Це може допомогти групі досягти своєї мети.

Групова поведінка: учні можуть навчитися поведінковим технікам, таким як міжособистісне спілкування, соціальна взаємодія та вміння співпраці, які допоможуть їм активно працювати з іншими.

Групова обробка: наприкінці проекту чи завдання учні можуть оцінити ефективність своєї групи, проаналізувавши, наскільки добре її члени змогли співпрацювати.

Стратегії.

1. Підтримка та взаємодія.

Коли учні дізнаються про сильні сторони окремих членів своєї команди, вони можуть використовувати їх на користь команди.

Учасники команд можуть обмінюватися знаннями та ресурсами.

2. Наявність чітких цілей і чітких ролей

Працювати в команді без чітких цілей - це все одно, що бігти в гонці без фінішу. Щоб співпраця в команді була успішною, учасники повинні мати чіткі цілі та знати свої індивідуальні обов'язки.

3. Зосередження не лише на завданнях а й на стосунках.

Цілі важливі, але ми не повинні забувати, що команда складається з учнів та їх стосунків один з одним. Чим міцніші ці стосунки, тим більша ймовірність того, що команда буде ефективною.

4. Використання різних стратегій, як от техніка Jigsaw.

Відомо, що стратегія головоломки покращує соціальні взаємодії під час навчання та підтримує різноманітність. Учні з різних груп можуть збиратися разом, щоб обговорити ідеї з однієї теми між собою. Цей тип співпраці дозволяє студентам стати «експертами» у визначеній темі.

5. Учні навчають один одного.

Вчителі, щоб створити цікаве середовище для спільного навчання, передають завдання учням. Таким чином вони зможуть вивчати, сприймати та поширювати інформацію ефективним способом. Учні працюють у групах по 4-6 осіб і ділять навчальний матеріал на однакову кількість частин. Потім, як група, презентують результат класу.

Приклади завдань для розвитку співпраці.

Тема « Я, моя родина, мої друзі»

Для того щоб краще познайомитись одне з одним, пропонуємо командам розміститися згідно певної категорії.

1. Line up!

Tell the team you will be calling out a category, and they have to 'line up' in order, based on the category.

Each person places him-herself on the line and moves to fit into the proper placement.

Each team member can only place and move themselves.

Example Categories:

- Birth Date (month or day)
- Alphabetical order in order of your name
- Alphabetical order in order of your mother or father's first name
- Alphabetical order in order of your hobby
- Alphabetical order in order of your favourite school subject

2. Friendship Quiz

За допомогою квізу учні легко можуть з'ясувати, наскільки вони хороші друзі, чи завжди допоможуть, коли хтось цього потребує.

-Are you really a good friend?

-Would you always be there when your friends need you? Try this quiz to find out!

<https://learnenglishteens.britishcouncil.org/skills/reading/b1-reading/friendship-quiz>

-mark the statements as true or false;

-do the multiple choice;

-discuss the answers with your friends;

Тема « Харчування»

На уроках можна не тільки обговорити улюблену їжу, а й виявити серед учнів поціновувачів піци, зробивши опитування ланцюжком, переглянути відео та запропонувати учням проєктну роботу.

1. Pizza recipe with Nikki Lilly

Do you like pizza? Watch the video to find out how to make a delicious four-course pizza!

- Do the preparation activity to help you with words from the video.
- Watch the video then play the games to check your understanding.
- You can also print the worksheets for more practice.
- Remember to read our discussion question and discuss them.

<https://learnenglishkids.britishcouncil.org/video-zone/pizza-recipe-with-nikki-lilly>

Після перегляду відео та обговорення, учні командами готують власну піцу у вигляді постера з описом рецепту.

-Imagine you make a 4-in-1 pizza.

-What do you put on it?

- How do you make it?

-Tell us about it!

Тема « Одяг»

1. Fast fashion

Обговорюємо з учнями термін "Fast fashion."

What is fast fashion? Think and share your ideas.

<https://www.teachingenglish.org.uk/article/fast-fashion>

Цей урок присвячений швидкій моді, представляючи ключові дані у формі інфографіки. Вчитель допомагає розвинути словниковий запас, необхідний для обговорення, допомагає учням зрозуміти, що існують альтернативи до швидкої моди. Потім учні мають можливість потренуватися, завершити інфографіку і подумати про те, як вони можуть змінити свої звички в майбутньому. Урок завершується мозковим штурмом, під час якого учні знаходять і

представляють ідеї для переробки футболки. Існує додаткове завдання для учнів: переробити футболку вдома, а потім взяти участь у «покажи і розкажи» активності у класі.

2. Talk partners. Shopping for clothes.

Це завдання на аудіювання. Слухайте розмову між покупцем і продавцем і виконуйте вправи.

<https://learnenglishteens.britishcouncil.org/skills/listening/a2-listening/shopping-clothes>

Вправи під час перегляду:

1. Check your understanding: shop assistant or customer ?

Учні розміщують фрази відповідно до того, кому вони належать.

-Would you like to pay with credit card or with cash?

-Can I help you?

- Yes, have you got this T-shirt in other colours?

-Can I try it on?

-What size do you want?

2. Gap fill.

Учні заповнюють пропуски.

1. What size T-shirt does the customer want? _____

2. Does the shop have a medium size purple T-shirt? _____

3. What colour T-shirt does the customer try on? _____

4. Does the customer buy the red T-shirt? _____

5. How much does it cost? _____

6. Does the customer pay by credit card or with cash? _____

Після перегляду відео та виконаних вправ, учні можуть попрацювати усно парами - “Talk partners”

Pairs can be selected, chosen randomly or regularly switched. Learners are paired to discuss :

-Do you often buy new clothes?

-What was the last item of clothing you bought?

-What colour is it?

- Where and when did you buy it?

-Are you happy with it?

Тема «Відпочинок і дозвілля»

З метою повторення назв предметів, повторення лексики з вивченої теми, удосконалення орфографічних навичок. можна використати ці ідеї для лексичних ігор-змагань між командами.

<https://www.cambridge.org/elt/blog/2015/10/29/moving-flying-coursebook-3/>

To revise lexis from a topic, challenge your students using activities or games with a competitive element.

1. Lexical games.

Which one is different and why?

Say the letters of 4 pictures. They ask pupils to say which picture is different and why.

For example: a, b, c, f

- ‘b’ is different because there are 4 people in pictures a, c and f.

- ‘b’ is different because I can see a grown up.

Challenge – find 5 differences!

Ask students to find differences between 2 pictures. For example:

-Children are walking/sitting down and standing.

-They children are/aren't carrying bags.

-The girl in the orange sweater is waving/not waving.

In which picture are they saying ....?

Using the pictures in the reading story , ask student to insert these speech bubbles into the pictures.

-Smile please! (picture c)

-Come on! Let's go inside! (picture c)

-Wow! Being an explorer is exciting! (picture c)

Using the pictures in the whole book

To revise words from a topic challenge students to count how many of a certain item they can find in picture in their coursebook. For example, ask them to count how many of these clothes items they can find from the wordlist for clothes in their books.

2.Collections

Діти люблять колекціонувати різні предмети.Пропонуємо учням прослухати або прочитати вірш,попередньо обговоривши в класі.

-Do you have a collection?

<https://learnenglishkids.britishcouncil.org/poems/collections>

Потім учні працюють парами або невеликими групами,виконуючи такі вправи

- What's the word?

Write the word under the pictures.

- Match them up!

Listen to the poem. Match the collections and the objects.

- True or false?

Think about the poem. Circle true or false for these sentences.

- Rhyming words.

Listen to the poem. Match the words that rhyme, for example Singapore and More.

Після виконання вправ пропонуємо учням намалювати і презентувати збірну колекцію улюблених предметів своєї команди.

Write and draw!

Have you got a collection? If not, what would you like to collect? Draw a picture and write about it!

Тема «Природа»

При вивченні теми «Природа» учні,опрацьовуючи лексику,можуть скласти власний прогноз погоди.Кожна група складає за певний проміжок часу(вчорашній день,минулі вихідні,минулий тиждень)

1. Weather forecast.

Спочатку учні слухають прогноз погоди за посиланням.

<https://learnenglishteens.britishcouncil.org/skills/listening/a2-listening/weather-forecast>

Слухаючи,виконують такі завдання:

Check your understanding: matching

Do this exercise while you listen. Match the two halves of the sentence and write a – d next to the number 1 – 4.

1..... The weather in the north is mostly a. rainy.

2..... The weather in the east is mostly b. cloudy and sunny.

3..... The weather in the west is mostly c. dry and cloudy.

4..... The weather in the south is mostly d. windy.

Check your understanding: gap fill

Do this exercise while you listen. Write the word to fill the gap.

1. Welcome to the weather forecast. Now, let's see what the weather is _____ today.

2. In the north of the country it's very windy and cold. There is a _____ of some rain,too.

3. The temperature is around 10 _____ centigrade

Потім в групах обговорюють питання та складають власний прогноз погоди.

What is the weather usually like in your city or town?

It's usually ... (hot/ cold/ windy etc.)

It usually ... (rains/ snows etc.)

2.Fact files:Seasons.Reading.

Обговорюємо з класом: What's your favourite season? Why? Tell us about it!

Читаємо цікаві факти про пори року та пропонуємо учням парами виконати завдання:

<https://learnenglishkids.britishcouncil.org/reading-practice/seasons>

- Fill it in!

Read the fact file on the next page and write the missing words in the sentences.

- What do you think?

What was the most interesting fact about seasons?

What's the weather like in your country in each season?

What can you do in each season in your country?

3. Listening triangles

Після опрацювання тексту про пори року, можна провести роботу в групах з трьох учнів- "Listening triangles" Це дасть можливість кожній групі представити свою улюблену пору року. Listening triangles: learners work together in groups of three: a speaker, a questioner and a note-taker.

- The speaker explains the topic (or expresses their opinion on an issue) as directed by the teacher
- The questioner listens carefully and asks for clarification or further detail
- The note-taker observes this process and provides feedback to both speaker and questioner

Тема «Подорож»

Для занурення в атмосферу інших країн, учні можуть читати тексти, переглядати відео, здійснюючи віртуальні подорожі. За посиланням зразок такого тексту.

Read about the UK then do the exercises to help you practise your reading in English

<https://learnenglishkids.britishcouncil.org/reading-practice/the-uk>

Snowballing

Після читання тексту по темі «Подорож» щоб заохотити учнів розповісти що знають та виявити нові факти про країну, провести «Snowballing». **Обговорення розпочинається з пари учнів, і поступово задіюється до обговорення весь клас.**

Snowballing: Learners discuss about country they live in pairs. The pairs then join another pair to form a group and share their findings. The small groups then join together to make a larger group: 2 → 4 → 8 → 16 → whole-class.

Також можна обговорити з класом такі питання:

What do you think?

What was the most interesting fact about the UK?

Are there different places or nationalities in your country?

What does your country's flag look like?

What are your favourite places to visit in your country?

Таким чином командами чи групами, розповідаючи про національний прапор, визначні та улюблені місця, аналізуючи інформацію з тексту, учні описують і свою Батьківщину-Україну.

Тема «Свята і традиції»

Завершити вивчення теми «Свята і традиції» можна організацією вечірки, використавши ідеї за посиланням.

<https://www.cambridge.org/elt/blog/2020/07/17/activities-playlist-your-own-festival/>

Your own mini festival

Запропонувати групі учнів підібрати треки або запросити друзів, які грають на музичних інструментах .

Live music or a playlist of favourites

First of all, the main point of going to a festival is to hear live performances and show off your best (or terrible – no judgement) dance moves. Can any of your friends, family or neighbours sing or play an instrument?

Команда учнів, які мають здібності до малювання, може зробити учасникам вечірки грим.

Face painting

A festival is a chance to express yourself. If you want pretty peacock feathers painted on your face, then go for it.

Ще одна команда з допомогою батьків подбає про солодощі та випічку.

Bake sale

There's no chance to be hungry at a fete, because there's cake everywhere.

Команди учнів з задоволенням підберуть музику та костюми, проведуть конкурси, зроблять крафт.

Тема «Шкільне життя»

Під час вивчення теми «Шкільне життя» можна зробити музей класу. Команди представляють фото з шкільного життя, цікаві та кумедні історії, експонати у вигляді поробок, предметів чи речей, з якими пов'язана якась історія чи ситуація з життя класу. Додаткові ідеї за посиланням <https://www.cambridge.org/elt/blog/2019/03/22/teens-together-4-collaborative-project-work-museums/>

Спілкування та співпраця в навчальному процесі набуває популярності з кількох причин. Командна робота підвищує досягнення, сприяє позитивному самопочуттю та підвищує повагу до інших. Спілкування та співпрацю активно використовуємо, коли ми хочемо, щоб учні вчилися з радістю, більше любили школу, поважали один одного та набули ефективніших соціальних навичок».

Толерантність

Неможливо уявити світове співтовариство, яке функціонує без толерантності – готовності приймати поведінку та переконання людей, що відрізняються від твоїх власних, хоча ти можеш не погоджуватись з ними і не схвалювати їх, а також здатності терпимо відноситись до чогось неприємного та дратуючого.

Чому вміння бути толерантним є важливим для розвитку дітей?

Толерантність - необхідне життєве вміння, що грає важливу роль у сприянні соціальній рівності в школі. Разом з тим показує учням, як взаємодіяти з іншими та вчитись у тих, хто відрізняється від них. Це вміння допоможе дітям мати успішне майбутнє працюючи з іншими. Вони не повинні боятись вийти зі своєї зони комфорту, але повинні розуміти та поважати інших.

Стратегії та ресурси, які допомагають розвивати толерантність.

Незважаючи на важливість навчання толерантності, деякі вчителі залишають цю тему осторонь тому що вона складна, незручна або здається незначущою. На щастя, існує багато інструментів та ресурсів, щоб зробити цей процес легшим та сприяти толерантності серед учнів. Ось декілька стратегій, як вчитель може впроваджувати толерантність у повсякденне навчання:

1. Подавати приклад.

Ми можемо проповідувати про цінність різноманітності скільки завгодно, але, якщо ми не оточимо себе людьми, що відрізняються від нас, мають ідеї протилежні нашим, не будемо виходити зі своєї зони комфорту, ми не зможемо змодельювати цього для наших учнів. Це можна зробити читаючи книги авторів різного походження та поглядів, також різноманітні вебсайти.

Вчитель подає хороший приклад дітям свого класу дбайливо добираючи слова та терміни, оскільки вони слухають та навчаються від старших. Ви також можете показати позитивний приклад наголосивши на нетолерантній поведінці як неправильній, але не сплутайте справжню цікавість з незадовільною поведінкою, тому що діти допитливі від природи, а не намагаються засуджувати. Вони часто задають питання щодо зовнішності, яка відрізняється чи є незвичною. Вчителю варто скористатись можливістю пояснити різницю.

2. Види діяльності.

Толерантність це дещо, що має проявляти себе у повсякденних діях. Читання у парах протягом уроку чи групування учнів для виконання проекту сприяє впровадженню інклюзивності та сприйняття. Також повторення у класі мантри на зразок «Ми готові працювати з кожним!» нагадує учням, що люб'язна та ввічлива співпраця є необхідною, а не додатковою. Розуміння учнями, що від них очікують рівноцінного відношення один до одного закладає фундамент для сприйняття різноманітності у майбутньому.

Вчителі також можуть звернутись до теорії The Jigsaw Classroom розрахованої на те, що учні слухатимуть і поважатимуть один одного, якщо дати їм груповий проект, де потрібно скласти разом частини головоломки. Процес мислення у завданні полягає в тому, що кожен учень відповідальний за внесок важливого шматочку для завершення і повного розуміння кінцевого продукту спільної праці. Іншими словами, учні розуміють, що їм не досягти успіху як групі без рівноцінного відношення до кожного члена групи. Як результат, кожен учнів більше слухає своїх однолітків та цінує їх внесок.

3. Створення безпечного простору.

Деякі учні відчувають безпорадність та стрес у зв'язку з поточними подіями, тому важливе створення безпечного простору для всіх учнів класу. Однокласникам варто відверто обговорити, як виглядає безпечний простір та як у ньому почуватися. Потім клас разом працює над створенням дієвого плану, як можна організувати та підтримати безпечний простір один одного. Ця практика навчає соціальній обізнаності та емпатії, які є критичними аспектами толерантності.

4. Влаштовуйте класу «перевірку на різноманітність».

Це може бути проста прогулянка класом під час якої ведеться запис ідентичності та культур представлених в аудиторних матеріалах, підручниках, картинах чи іншому декорі класу. Ця практика корисна для розгляду багатьох видів різноманітності. Наприклад, ви бачите великий малюнок, що зображає людей різних національностей у своєму підручнику, але не має картинок чи історій, що зображають різних головних героїв які по-різному здібні і мають різні можливості чи обмеження. Картинки справляють гарне враження, особливо на учнів. Вчитель може сприяти розвитку толерантності розвісивши плакати дітей з різних країн чи різними фізичними можливостями.

5. Відзначаєте особливі дні.

Пошук у Google дозволить швидко визначитись з особливими днями. Деякі з цих днів можуть бути святковими в певних культурах, інші по всьому світу, але вони точно будуть чудовою стратегією познайомити клас з інклюзивністю. Прикладом може слугувати 21 березня, Всесвітній день людей з синдромом Дауна. П'ятикласники залюбки одягнуть різні шарпетки на підтримку сонячних дітей та більше дізнаються про них.

6. Будьте готові вислухати.

Немає нічого настільки ж потужного, як бажання вислухати історії інших людей. Більшість упреджень починаються з припущень. Отже, немає значення наскільки досвідченими ви є, але ви покажете своїм учням, що кожен заслуговує на повагу, дозволивши людині виговоритись та вислухавши її. Вислухати учнів та членів їх родини -це особлива й величезна частина цього процесу.

7. Знай, хто ти є.

Коли ти чітко розумієш своє походження, ідентифікував себе та спроможний співпереживати з іншими, ти зможеш краще розуміти інші культури. Культурна компетенція

є ключовою для можливості стати більш інклюзивним – знання, уміння, ставлення та обізнаність необхідні при роботі з особистостями різного походження.

Приклади завдань та практичний матеріал, що сприяють розвитку толерантності:

Тематика ситуативного спілкування «Я, моя родина, мої друзі».

При описі зовнішності та вивченні слів допоможе відео <https://learnenglishteens.britishcouncil.org/vocabulary/a1-a2-vocabulary/appearance>,

опрацювавши яке можна запитати дітей: Are we all the same or different? How do we differ? Do you often think about appearance of other people? Does appearance influence our opinion?

При вивченні уподобань друзів опрацюйте текст Louis and Chokolit, який допоможе зрозуміти, що всі ми різні, що всі ми маємо власні особливості, що всі ми заслуговуємо на підтримку та взаєморозуміння, що всі ми можемо досягти успіху. Після виконання завдань до тексту, організуйте обговорення про різні вміння та можливості кожного. Намагайтеся використовувати запитання відкритого типу:

“Chokolit” is the wrong spelling of the word “chocolate”. Why do you think Louis’ company is called “Chokolit”?

Do you like cooking? Why/Why not? Can you make a cake/pizza/omelette? Who taught you?

Do you know children with dyslexia or dyspraxia? Do they study at you school/class? Do you make friends with them? Why/Why not? How do you think is it easy for them to study? What are their (special) talents?

Louis and Chokolit

May 2002

Louis Barnett is 11 years old. He has problems at school, because he is dyslexic and dyspraxic, so it's difficult for him to read and write. He leaves school and has a home education. At home he doesn't study academic subjects, but he does lots of practical things.

September 2003

Louis buys a recipe book and makes a special chocolate cake for his aunt's 50th birthday. The cake is delicious! Lots of people ask for his cakes. Louis starts to make cakes for local restaurants and shops.

February 2004

It's 2004, and Louis is 12 years old. He starts his own chocolate company, called 'Chokolit. He wants to make chocolate from natural ingredients. He makes the chocolate in his kitchen at home.

June 2005

Louis has his first contract from a very big chain of supermarkets. He is producing 65,000 bars of chocolate a year. He can't use his parents' kitchen now, so he moves the chocolate production to a new building.

2012

Louis is 20 years old and his company is very successful. He travels around the world and talks to young people about his story. Louis's message is: 'Some people have problems at school. But everyone can succeed.'

Read about Louis and 'Chokolit'. Answer the questions.

1. Why does Louis leave school in 2002?
2. What does Louis make for his aunt's birthday in 2003?
3. When does Louis start his company, 'Chokolit'?
4. Where does Louis make his chocolate bars in 2004?

5. Where does Louis make his chocolate bars in 2005?
6. How many chocolate bars does Louis make in 2005?
7. What does Louis do in 2012?
8. What is Louis's message?

Тематика ситуативного спілкування «Одяг».

Практику The Jigsaw Classroom можна застосувати при роботі з текстом Ugly shoes <https://www.cambridge.org/elt/blog/2018/08/06/cambridge-story-competition-ugly-shoes-by-salome/> Подібне завдання покращить учнівську мотивацію та зменшить конфлікти між дітьми, які прагнуть досягти результату. Крім того, зміст тексту доведе, що всі ми різні і всі ми особливі, кожен має свої смаки і шанс бути визнаним. По закінченню цього виду діяльності, до обговорення тексту додайте запитання How did Kate look like? Why did Kate think she was ugly? Why did she run away from the shop? What has changed in her life? Why did it happen? Would you like to change your life?

Тематика ситуативного спілкування «Харчування».

Джо Джо полюбляє куштувати різну та незнайому їжу, даючи їй свою оцінку у відео <https://learnenglishkids.britishcouncil.org/video-zone/jojo-siwa-tries-british-food> . Обговоріть її дії: Why does she do such tasting? What is it for? Is it always pleasant or not? Would you like to have the same hobby as JoJo? What typical food from your country would you like JoJo to try? Tell us about it!

Том полюбляє готувати, незважаючи на свій вік. Попрактикуйтесь та поліпшіть читання <https://learnenglishteens.britishcouncil.org/skills/reading/a1-reading/can-you-cook> , дізнайтесь, хто вміє готувати та чому він/вона це робить.

Тематика ситуативного спілкування «Подорож».

Організуйте подорож країнами Об'єднаного королівства та удосконалюйте навички читання <https://learnenglishkids.britishcouncil.org/reading-practice/the-uk> Після виконання вправ пов'язаних з текстом (Match the word to the picture. Are the sentences True or False?), надайте можливість розповісти про свою країну, її особливості. What country do you live in? Tell us some interesting facts about your country.

Тематика ситуативного спілкування «Свята та традиції».

Кожна країна та нація має безліч власних традицій та святкувань. Діти мають бути ознайомлені з ними та усвідомлювати різницю

<https://learnenglishkids.britishcouncil.org/video-zone/mrs-claus-explains-christmas-traditions> How do you celebrate Christmas in Ukraine? What do you usually do at Christmas Eve/Christmas? What is your favourite tradition? What traditions have the Ukrainians borrowed from the British? Do you like them?

Тематика ситуативного спілкування «Шкільне життя».

Діти навчаються у спільному середовищі, тому мають слідувати певним правилам, визначеним для всіх учасників освітнього процесу. Виконайте завдання до тексту (grouping, matching, true or false) та обговоріть правила поведінки у шкільній бібліотеці.

<https://learnenglishteens.britishcouncil.org/skills/reading/a1-reading/school-library>

Does your school have a good library? How often do you visit it? Why must all students have a library card? Why mustn't you run or shout in the library? Why can't you borrow more than three books at one time? Діти повинні зрозуміти, що потрібно поважати один одного.

Організуйте подорож до Афганістану за допомогою тексту Fazila and Skateistan. Поділіть клас на групи та визначте завдання What are the differences between your school and Skateistan? What is similar?

Fazila and Skateistan

Fazila is a 14-year-old girl from Qalai Zaman Khan Fin in Kabul, Afghanistan. Her family is very poor and she is a student at a school in Kabul. The school is called 'Skateistan' and it's the first skateboarding school in Kabul. Skateistan has got a big indoor skate park and some classrooms with computers. Children can study English, ICT, Journalism, Art and Music there. There's a special 'Back to school' programme for children who aren't at school. There are separate school days for boys and for girls because girls and boys don't do activities together in Afghanistan, and there are also special classes for disabled children. After the lessons, there is a 50-minute skateboarding lesson for all the girls in Fazila's class. Fazila hasn't got a skateboard, but she can borrow one from the school. Now Fazila is very good at skateboarding and she is also a teacher at Skateistan. 'Life is hard for me because my family is poor,' says Fazila. 'But when I'm at Skateistan, I'm in a nice place.'

Влаштуйте обговорення у класі: Can you skateboard? Would you like a skateboarding school in your town? Would you like to study at a separate school for boys/girls? Why/Why not? What special schools are there in your country/city? Are there classes for disabled children in your school?

Висновок:

Потрібно завжди пам'ятати, що навчальний заклад – це лише місце, де учні здобувають академічні знання з різних дисциплін, а також місце, де вони навчаються взаємодіяти один з одним, цінувати та поважати, поводитись справедливо та з гідністю не зважаючи на різне походження та умови проживання. І задача вчителів створити відповідне середовище для навчання та виховання, щоб їх вихованці зайняли гідне місце у соціумі.

Емпатія

Емпатія – здатність розділяти чийсь почуття чи досвід, уявляючи на що це схоже, якби ми опинились на місці тієї людини.

У покоління, що переповнене селфі, любов'ю до себе та егоїзмом, важливість емпатії у класі зараз більша ніж коли-небудь. Маючи життя ускладнене ізоляцією під час пандемії та відсутністю спілкування зі спільнотою, а на даний момент ще й навчання під час війни, учні потребують дорослих, які чудово усвідомлюють провокаційні емоції спричинені травматичними обставинами. Від вчителів очікуються сильні моделі емпатії, які будуть повторені учнями. Демонстрація емпатії в класі дозволяє вчителям розпізнати почуття учнів та свої власні без заниження очікувань. Емпатія – найвище знання, тому що перспектива переміщується від свого «я» до інших людей і ми можемо функціонувати як учнівська спільнота.

Практика емпатії у класі є одним з найважливіших умінь, яким повинен володіти вчитель, але не завжди легко відповісти на поведінку учня зі співпереживанням. Проте ви будете взаємну довіру та розуміння, коли покажете учням, що усвідомлюєте та поважаєте їх почуття.

Існує декілька стратегій практики емпатії, якими можна скористатися при роботі з п'ятикласниками:

- 1. Слухайте активно.** Показуйте зацікавленість до того, що розповідають ваші учні. Дайте їм відчувати себе почутими. Уникайте ймовірності відволіктись на інші речі та не намагайтесь негайно « вирішити проблему». Після того, як ви зрозумієте проблему, можете поговорити з учнем про пошук її рішення або очікувані учнем від вас дії та підтримку. Наприклад, припустимо, що п'ятикласник читає щось на своєму мобільному телефоні, а вчитель говорить «Сховай свій телефон!» без можливості дати пояснення, чому учень його дістав. Така поведінка не буде прикладом емпатії. Ви можете висловити співпереживання сказавши: «Ти зазвичай не користуєшся

телефоном на уроці. Щось трапилось?» Зрозумівши перспективу учня, ви можете обрати свій курс дій. Найімовірніше, він переписувався з друзями, але існує можливість, що хтось із батьків захворів чи учень не знає, як повертатиметься додому сьогодні. Практика «послухати, щоб зрозуміти» цінується кожним, особливо коли вона стосується нас.

2. **Утримайтеся від судження.** Не робіть негайних суджень чи критики про правильно або неправильно. Відкиньте власну реакцію та зосередьтеся на тому, що говорять ваші учні.
3. **Ставтеся з розумінням.** Спробуйте зрозуміти почуття учня. Якщо можливо, озирніться на власний досвід щоб знайти зв'язок з тим, що відчувають ваші учні. Уявіть себе на їх місці та подумайте про час, коли ви ймовірно відчували те саме.
4. **Ставте розгорнуті питання.** Коли ви ставите розгорнуті питання, учні мають можливість поділитись тим, що насправді у них на думці. Вони краще розкриються ніж якщо відповідатимуть на загальні запитання з можливими варіантами відповіді «так» чи «ні». Наприклад, коли п'ятикласник усвідомив, що вчинив неправильно по відношенню до іншого учня, ви можете запитати: «Як гадаєш, що потрібно робити далі?»
5. **Практикуйте уважність.** Вирішальне значення для співпереживання, емпатії, має уважне спостереження за поведінкою учня. Розвиток уваги допоможе вам спрацювати на перспективу з іншими людьми.
6. **Користуйтеся емпатичною мовою тіла.** Емпатія висловлюється не лише словами, а також виразом нашого обличчя, поставою та тоном голосу. Ваша постава відкрита? Ваші очі сконцентровані на учнях? Ви говорите позитивним тоном?

Приклади завдань та практичний матеріал, який сприяє розвитку вміння емпатії:

Тематика ситуативного спілкування «Я, моя родина, мої друзі».

1.Протягом уроків за даною темою учні представляють себе та знайомляться один з одним, навчаються дізнаватись особисту інформацію та відповідати на поставлені запитання. Разом з тим вони вчаться співпереживати. Наприклад, після перегляду відео про перший день дівчини Макайли у школі, <https://learnenglishteens.britishcouncil.org/skills/speaking/a1-speaking/meeting-people>, та виконання вправ, усвідомивши її проблему, запропонуйте дітям дати відповідь на запитання How did Makayla feel when she got lost at school? Have you ever been in similar situation? How did you feel?

2.Чудовою можливістю зрозуміти почуття інших та уявити себе на їх місці буде опрацювання міні ситуацій у парах або групах. Залежно від тематики уроку, можна обрати різні ситуації з різноманітними запитаннями. При вивченні даної теми можна обговорити наступні:

Emmanuel and his brother Joshua were having fun riding their bikes. Suddenly, Joshua fell down! His knee was scraped, and he started crying. Emmanuel saw that Joshua was hurt. He ran over to Joshua, asked how he could help, and told him that it was going to be okay.

- What are some things you could have said to Joshua if you were with him?

Emma saw a group of girls making fun of her friend Ming's shoes. Emma could imagine how sad Ming felt. Emma wanted Ming to feel better. She said to her, "Let's each wear one of each other's shoes for the rest of the day!"

- Have you ever seen someone being bullied? How did that make you feel?

Emma was at the amusement park with her family. She loved to go on all the rides, even the scary ones! Emma's sister, Leyla, started crying. She wanted to go on the big-kid rides, but she was too young. Emma said to Leyla, "Don't worry. We can go on the smaller rides together. Sometimes those are the best ones!"

- Have you ever been left out because you were too young or too small? How did that make you feel?

It was a beautiful day and Emmanuel could hear kids playing outside. "Why don't you go with them and have fun?" his grandpa asked. Emmanuel knew his grandpa was not feeling well. He said, "I would rather stay here with you, Grandpa. I want to hear more stories about when you were my age!"

- What are some ways that you show your friends and family that you care about them?

Тематика ситуативного спілкування «Одяг».

Прослухайте діалог та виконайте запропоновані завдання за посиланням <https://learnenglishteens.britishcouncil.org/skills/listening/a2-listening/shopping-clothes>. Поставте запитання перед учнями Have you been in such situation? How did you feel when there wasn't your size or favourite colour? What made you feel better? How did the shop assistant try to help you?

Тематика ситуативного спілкування «Відпочинок та дозвілля» чи «Харчування».

Запропонуйте учням передивитись відео Not feeling well за посиланням <https://learnenglishteens.britishcouncil.org/skills/speaking/a1-speaking/not-feeling-well>, опрацювати завдання та на основі своїх спостережень за рухами дійових осіб, виразом обличчя та словами, під час обговорення дати відповіді на запитання How did Jack feel? How do you think Gemma's behaviour made Jack feel? How do you know when someone is being a good friend? Can you remember when you were being a good friend? What will make you feel better in such situation?

Тематика ситуативного спілкування «Природа».

1.При вивченні теми опрацюйте оголошення про загублену собаку <https://learnenglishteens.britishcouncil.org/skills/reading/a1-reading/lost-dog> та обговоріть запитання Do you have any pets? Have you ever lost your pet? How do you feel when you lost your dog/cat/hamster? Did anybody help you to find it? Did you help anybody to find his/her dog? Were you happy to help? Слухайте уважно, зосереджено, уникайте критики. Підтримайте фразою на зразок [I understand – I do, because sometimes I feel just exactly like you!](#)

2.Обговоріть подану ситуацію:

Emma and her brother Rudy were so excited. They were going to the animal shelter to adopt a dog! After meeting all the dogs, Emma said she wanted to adopt the big dog with scruffy hair. Rudy said, "No way! He's the ugliest dog." Emma asked Rudy to imagine what the dog might feeling. She said, "He is sweet and has been at the shelter the longest. I can tell that he's sad and needs a good home."

- Why did Emma want a specific dog?

Тематика ситуативного спілкування «Подорож».

Створіть подорож до Індії за допомогою тексту Lavindya's Best Friend, дізнайтесь про особливе життя маленької дівчинки та її особливого друга. Надайте учням можливість уявити себе на місці Лавіндії, прожити один день з її життя, відчувати себе індійською дівчинкою з бідної родини.

Lavindya's Best Friend

It is seven o'clock in the morning in Chennai, southern India. Lavindya always has her morning bath before school. But she doesn't have a bath at home. She has a bath in a small pool outside with her best friend, a baby elephant!

Lavindya lives at Arignar Anna Zoo with her parents, brothers and sisters. Her father is a 'mahout' - he works at the zoo and he is a special keeper for the baby elephants. Lavindya is only six years old, but she can control the elephants and she has a very special friendship with them.

At eight o'clock in the morning, Lavindya goes to school, but she doesn't travel on a school bus. She rides an elephant to school. The elephant carries her backpack with its trunk. After school, Lavindya plays football with the elephants.

Now it is the evening, and the baby elephants are tired. Lavindya lies down next to them and pats their trunks. Sometimes they all sleep together - friends together in the day and friends together at night.

Після виконання вправ до тексту, організуйте обговорення можливостей та почуттів Лавіндії. Ви можете створити декілька напрямків для дискусії:

- [How does Lavindya show her kindness to a baby elephant? Who shows you kindness? In what ways do they show you kindness? How do you show kindness to others? What might be some ways we could show other people we care about them?](#)

- Are the girl and the baby elephant good friends? How do you know when someone is being a good friend? Can you remember when you were being a good friend? [Have you got a good friend? How does your friend make you feel? How are you the same as your friend?](#)

- How would I feel if I lived the life of this little girl? What will make you happy? [Sad? Worried? Mad?](#)

Тематика ситуативного спілкування «Свята та традиції».

Перегляньте відео Mrs. Claus explains Christmas traditions <https://learnenglishkids.britishcouncil.org/video-zone/mrs-claus-explains-christmas-traditions> та виконайте подані завдання на відповідність, порядок речень, відповіді на запитання та обговорення класом. Під час спілкування дайте дітям можливість відповісти на питання How did Mrs. Claus feel when she got letters only for her husband? Did she feel lonely/sad/angry/tired? How did Mrs. Claus feel when she got one letter for her? How can you tell how someone else feeling? Was she pleased to answer the writers question? Дати відповіді на ці запитання діти зможуть не лише зрозумівши розповідь, але й уважно спостерігаючи за мімікою та жестами Місіс Клаус.

Обговорення можна зробити й у іншому напрямку, поговоривши про Різдво. How do people usually feel when Christmas comes? How do you usually feel? Is it a happy holiday for you and your family? What do you like most preparing for the holiday? During celebration? Do you feel excited receiving/giving present?

Тематика ситуативного спілкування «Шкільне життя».

Школа – це місце, де діти проводять багато часу і мають бути пристосовані до її середовища. Це важко зробити, коли ти 'новенький' у ній. Ознайомившись з віршом New School <https://learnenglishkids.britishcouncil.org/poems/new-school> та опрацювавши завдання до нього, попросіть учнів уявити себе 'новачками' та розповісти про їх почуття, змодельовавши ситуацію Imagine you go to a new school. How do you feel? Tell us about it!

У кожного виникають проблеми під час навчання, з якими важко впоратись самотужки. Учні мають зрозуміти, що вони не самотні і їм можуть допомогти друзі та однокласники, так само

як і вони можуть допомогти їм у важкій ситуації для вирішення проблеми. У цьому допоможе навчальне відео, <https://learnenglishteens.britishcouncil.org/skills/speaking/a1-speaking/homework-problems> . Після виконання поставлених до відео завдань, організуйте обговорення для кращого розуміння ситуації: How did Makayla help her classmate? Was it difficult for her? How did Sam feel? Have you ever do the same?

Вже згадані вище роздаткові картки для обговорення ситуацій також допоможуть розвитку емпатії як уміння протягом цієї теми. Ситуації взято з відео <https://www.youtube.com/watch?v=-9TCpbqohcI> , яке можна використати як завдання перевернутого класу (flipped classroom activities) у парній чи груповій роботі, а також розминці.

Emmanuel's class went on a trip to the zoo. Emanuel noticed that Darren, who had broken his ankle, was struggling to keep up. Emmanuel slowed down to walk with Darren. He said, "Let's take our time and look at all the animals."

- How would you feel if you were Darren?

Alia is a new girl in school who doesn't speak English very well. Alia sat by herself during the break. Emma thought Alia might feel lonely. She asked, "Do you want to play hopscotch with me?"

- Did you ever help someone who was new to your school or neighbourhood? What did you do?

Emmanuel brought his favourite meal to school for lunch. He saw that Luke had only a bag of chips. Emmanuel imagined that he would still be hungry if that was all he had to eat. He said to Luke, "I'm not that hungry. Will you share this with me?"

- Have you ever shared something? How did that make you feel?

Emmanuel is in Zahra's reading group at school. Zahra told Emmanuel that she doesn't like to read out loud because she makes mistakes. Emmanuel said, "If you want, you can practice your reading with me! We can make mistakes together."

- What are some thing you would like someone to say to you when you make a mistake?

Опрацювання історій та перегляд відео з розгорнутими запитаннями також сприятимуть розвитку емпатії у учнів. Скористайтеся посиланнями <https://www.youtube.com/watch?v=dG4Mq-81qdI> як можливістю організувати підхід перевернутого класу (flipped classroom activities). Учні самостійно ознайомляться з матеріалом, а на уроці поділяться своїми думками та враженнями під час спілкування, відповідаючи на запитання подібні до:

How are you the same as your friend? Sister? Brother? How are you different?

Who helps you when you're sick? How do they make you feel?

Have you ever helped anyone who was sad? How did you help them?

Have you ever felt scared? What happened? Tell us about a time you had to be brave.

Have you ever been bullied? How did it make you feel? What did you do?

Can you remember a time when you were feeling sad or sick and someone showed you they cared about you?

What do you do to show someone that you care about them?

Have you ever seen a friend feel so sad about something that you felt sad too?

Хорошою стратегією розвитку емпатії у п'ятикласників може стати створення можливості співпереживання в реальному житті. Наразі можна влаштовувати благодійні ярмарки по збору коштів на підтримку ЗСУ, виготовляти обереги та листівки для воїнів чи організувати збір одягу та продуктів постраждалим. Таких можливостей безліч, але головне, що вони допоможуть учням дізнатись, як важливо працювати у спільноті та зрозуміти, що у світі є люди, яким вони можуть допомогти.

Висновок:

І пам'ятаймо, якщо емпатія є найвищою формою знань, тому варто вкладати час і сили, щоб створити гідну спільноту серед однолітків та відкрити шлях для успішного майбутнього. Застосування подібних видів діяльності покращує класне середовище та сприяє розвитку особистості.

Sympathy (Співчуття)

Навчаючи учнів п'ятого класу, не можна забувати про розвиток емоційних вмінь, а саме про співчуття. На уроках англійської мови ми вивчаємо багато тем, під час яких найкраще формується це вміння.

Згідно з тлумачним словником, співчуття – це чуйне ставлення до чийого-небудь горя, до чийось переживань; почуття жалю, викликане чийм-небудь нещастям, горем; жаль, висловлений усно або письмово з приводу нещастя, горя, що спіткали кого-небудь; доброзичливе, прихильне ставлення до кого-небудь, підтримка, схвалення.

Ми відчуваємо співчуття, коли хтось захворів або трапився якийсь нещасний випадок, висловлюючи це фразами: “What a pity!”, “I hope you feel better soon”, “I take my sympathy to you” та ін. Як поняття, співчуття тісно пов'язане з емпатією. Якщо співчуття передбачає розпізнавання емоцій, то емпатія означає відчувати їх. Виробляти ці вміння однаково важливо. Навчання учнів співчувати та співпереживати іншим допомагає розвинути культуру поваги. Здобувачі знань повинні вміти бачити чужу точку зору, переживаючи стресові ситуації, хоча також важливо, щоб вони розуміли, що їм не потрібно вирішувати чийсь проблеми, щоб проявити емпатію.

Чому співчуття є важливим в освітньому середовищі?

1. Співчуття дозволяє учням відчувати розуміння та підтримку, які допомагають їм навчатися та розвиватися.

Співчуття важливе для того, щоб учні відчували розуміння та підтримку. Коли учні відчують розуміння та підтримку, вони можуть навчатися та розвиватися. Співчуття дозволяє учням відчути, що вони не самотні, дає змогу поділитися своїми переживаннями та почуттями. А вчителям – дозволяє краще розуміти своїх учнів, щоб зможти надавати їм більш ефективну підтримку. Зрештою, співчуття відіграє важливу роль у створенні сприятливого навчального середовища для учнів.

2. Вчителі можуть використовувати співчуття для побудови стосунків зі своїми учнями, щоб створити більш позитивне навчальне середовище.

Ні для кого не секрет, що сприятливі стосунки між учителем і учнем сприяють продуктивному навчальному середовищу. Насправді, одним з найважливіших факторів у визначенні успіху учня є розвиток сприятливих стосунків з викладачами, побудувати які не важко, якщо використовувати співчуття. Коли вчителі висловлюють співчуття своїм учням, вони говорять про те, що вони піклуються про них і готові допомогти їм будь-яким можливим способом. Це не лише допомагає побудувати позитивні стосунки з учнем, але й заохочує їх відкритися та ділитися будь-якими труднощами, які вони можуть відчувати. У свою чергу, це дозволяє вчителю надати відповідну підтримку та створити позитивне навчальне середовище для учня.

3. Співчуття може допомогти учням зрозуміти важкі емоції та впоратися з ними.

Коли учні відчують важкі емоції, важливо, щоб вони отримували співчуття від однокласників та вчителів. Співчуття дозволяє учням розуміти свої емоції та впоратися з ними здоровим способом. Співчуваючи іншим, ми показуємо їм, що дбаємо про них і хочемо допомогти їм у важкі часи.

4. Співчуття може посилити мотивацію.

Учні, які співчують чужим труднощам, часто більш вмотивовані, щоб докладати більше зусиль у школі. Це тому що вони можуть бачити потенційні наслідки власних дій і те, як вони можуть вплинути на інших. Наприклад, учень, який відчуває співчуття до однокласника, якому важко дається вивчення англійської мови, може бути більш

мотивованим докладати зусиль під час вивчення іноземної мови, щоб допомогти однокласнику.

5. Співчуття може покращити навчання.

Коли учні відчувають зв'язок зі своїми однокласниками та вчителями, вони швидше за все, будуть активними під час уроку та дізнаються більше. Співчуття є важливою емоцією, яка допомагає розвивати цей зв'язок. Співчуття – це здатність розуміти та розділяти почуття іншої людини. Воно може створити міцний емоційний зв'язок між людьми, що корисно для навчання. Дослідження показали, що коли учні співчують іншим, вони будуть корисні та діятимуть просоціально. Така поведінка також корисна для навчання.

6. Співчуття може допомогти привести до емпатії.

Коли учень відчуває співчуття до іншої людини, це може сприяти розвитку емпатії. Емпатія є важливим умінням, яке може бути корисним в багатьох професіях. Якщо вчитель може співпереживати своїм учням, він зможе краще їх зрозуміти та допомогти. Співчуття дуже важливе для того, щоб допомогти учням розвинути емпатію. Тобто це дозволяє їм бачити речі з точки зору інших людей. Коли учні відчувають співчуття до когось іншого, швидше за все, вони намагатимуться зрозуміти, що відчуває ця людина. Це може допомогти їм налагодити кращі стосунки з іншими та подивитися на світ з іншої точки зору.

7. Співчуття сприяє співпраці між учнями.

Співчуття дозволяє учням відчути зв'язок один з одним і зрозуміти, що всі роблять помилки. Коли учні відчувають емпатію до своїх однокласників, ймовірно, що вони будуть готові допомогти та співпрацювати. Крім того, співчуття може допомогти запобігти знущанням і агресії в класі. Це створює безпечне та сприятливе навчальне середовище для всіх учнів.

8. Співчуття сприяє розвитку соціальних умінь.

Здатність співчувати є важливою для розвитку соціальних умінь у класі. Співчуття дозволяє учням розуміти почуття інших і ставлення до них, що може допомогти їм розвинути сприятливі стосунки. Також співчуття може сприяти співпраці та командній роботі, так як учні зможуть співпереживати один одному. А вчителі зможуть допомогти своїм учням орієнтуватися в соціальних викликах і формувати необхідні життєві уміння.

9. Співчуття допомагає учням розвивати почуття моралі

Психологи дійшли згоди щодо того, що співчуття є ключовим фактором у розвитку почуття моралі, або вміння розрізнити правильне від неправильного: співчуття дозволяє учням сприймати точку зору інших, відчувати те, що відчувають інші та розуміти, що інші почуття мають значення. Таким чином, співчуття допомагає дітям розвинути почуття емпатії, яке має вирішальне значення для розвитку моралі та розуміння добра і зла.

10. Співчуття може бути корисним для учнів, які мають проблеми з психічним здоров'ям.

Психічне здоров'я є одним з найважливіших, але часто забутих аспектів життя людини. На жаль, багато учнів вважають, що не мають говорити про свої проблеми, бо бояться бути висміяними чи засудженими. Ось тут співчуття може бути дуже корисним.

Значення співчуття для вчителів, які працюють в НУШ

Щоб бути ефективним учителем, важливо вміти проявляти співчуття до своїх учнів. Це має неабияке значення для створення позитивного середовища в класі. Коли вчитель може поставити себе на місце своїх учнів, здатний розуміти їхні потреби та реагувати на них. Крім того, уміння співчувати може допомогти учителю краще спілкуватися зі своїми учнями та будувати з ними стосунки, зрозуміти, чому вони вчиняють певну поведінку. Будучи співчутливим, вчитель може мати багато переваг. Наведемо деякі з них.

1. Здатність краще зрозуміти труднощі своїх учнів.

Однією з найважливіших речей, яку можуть зробити педагоги, -це співчувати своїм учням. Щоб допомогти їм, вчителі змушені зрозуміти їхні труднощі та те, через що вони проходять. Інколи деякі з вчителів сприймають своїх учнів лише як здобувачів освіти. Але

якщо педагоги зможуть знайти час, щоб побачити кожного, як окрему особистість, це дасть їм краще зрозуміти, як допомогти учням. Співчуття допомагає вчителям розвинути емпатію, яка у свою чергу дозволяє викладачам поставити себе на місце своїх учнів та побачити ситуацію з їх точки зору, зрозуміти, що саме є причиною труднощів та надати їм свою підтримку.

2. Здатність бути більш терплячими та розуміючими.

Ще недавно в освітній системі переважна увага приділялася стандартизованому тестуванню. Така зосередженість часто призводила до того, що вчителі відчували деякий тиск, щоб учні швидко проходили матеріал, аби переконатися, що вони готові до іспиту. Однак цей тип тиску іноді призводив до розчарування та браку терпіння зі сторони вчителя. На щастя, з запровадженням нової освітньої системи НУШ ця ситуація змінилася на користь здобувачів освіти.

Співчуття може допомогти вчителю бути більш толерантними. Коли вчителі співчують своїм учням, вони розуміють, що діти не намагаються розчарувати їх або затримати навчання. Педагоги мають усвідомлювати, що кожен учень має свої сильні і слабкі сторони, і що декому з них може знадобитися більше часу, ніж іншим, щоб зрозуміти поняття. Коли вчителі проявляють співчуття, перспектива змінюється. Раптом можна побачити людину або ситуацію в новому світлі. Педагоги стають більш терплячими і розуміючими, тому що можуть поставити себе на місце учнів, зрозуміти їх індивідуальні потреби, чому вони так вчинили та пробачать їх. Таке співчутливе ставлення створює в класі атмосферу, яка підтримує, що є важливим для успіху учня та зростання його, як особистості.

3. Здатність бути ефективнішими педагогами.

Співчуття до когось може допомогти вчителям бути ефективнішими педагогами. Вони відчуватимуть більший зв'язок з учнями та зможуть краще зрозуміти їхні точки зору та досвід. Учителі мають сприймати кожного учня, як індивідуальну особистість. Цей зв'язок дозволяє педагогам формувати значущі стосунки з учнями, які можуть привести до кращого спілкування та більш продуктивного середовища навчання.

4. Здатність спілкуватися з учнями.

Більшість людей так чи інакше проявляють співчуття до інших. Це природна для людини емоція, яка дозволяє нам спілкуватися з іншими, особливо з тими, хто переживає важкі часи. Для вчителів це неймовірно цінний інструмент. Ділячись власним досвідом, педагоги можуть показати учням, що співчують їм і розуміють, через що вони проходять. Цей зв'язок може допомогти учням почуватися впевненіше, не боятися розповідати учителям про свої труднощі, а педагоги зможуть підтримати їх.

5. Здатність надавати емоційну підтримку учням.

Якщо вчителі відчувають до учнів співчуття, то здобувають можливість надати їм емоційну підтримку. Педагоги можуть пояснити їхній досвід, та відчути співчуття до того, через що проходять їхні учні. Коли вчителі надають дітям емоційну підтримку, це допомагає їм почуватися зрозумілими та почутими. Це може бути досить корисним під час стресу чи труднощів. Також це допомагає зміцнити зв'язок між учителем та учнем.

6. Здатність створити позитивну атмосферу у класі.

Однією з найкращих речей, яку можна зробити для учнів, - це виховати почуття співчуття у класі. Воно дозволяє вчителям розуміти почуття інших і розділяти їх, що створює більш позитивне та сприятливе середовище для навчання. Визнаючи та розуміючи емоції, які відчувають учні, педагоги можуть надати їм підтримку для досягнення успіху. Співчуття також допомагає викладачам будувати стосунки з учнями, створюючи відчуття єдності в класі. Коли здобувачі освіти відчувають зв'язок зі своїми однокласниками та вчителями, вони будуть відкриті до вивчення нового. Зрештою, виховання співчуття в класі допомагає створити позитивне середовище, де всі учні можуть процвітати.

7. Здатність допомогти учням зорієнтуватися в складних ситуаціях.

Учням часто буває важко самотужки переживати складні часи та ситуації. Однак все може змінитися, коли у них є співчутливий вчитель, який може запропонувати свою допомогу. Крім того, вчителі можуть вислухати та підставити своє плече, якщо учням треба поплакати. Виявляючи розуміння та підтримку, педагоги можуть допомогти учням почуватися впевненішими в той час, коли вони справляються з труднощами.

Поради вчителю, коли та як виховувати співчуття у класі

1. Коли учень сумує

Учні, які сумують потребують підтримки та розуміння. Важливо забезпечити їм безпечне місце, де вони зможуть побути наодинці та проявити свої емоції.

2. Коли учневі важко

Учням, які мають труднощі, потрібна допомога у пошуку ресурсів і поверненні на правильний шлях. Підкажіть їм, що ви небайдужі та хочете допомогти.

3. Коли учень зробив помилку

Учні постійно роблять помилки, але іноді їм здається, що вони не можуть від них оговтатися. Співчуття може допомогти учням відчувати себе краще. Це допоможе їм усвідомити, що незалежно від того, що вони зробили, вчитель все ще любить їх.

4. Коли учень злий

Учні іноді можуть злитися на вчителя за те, що він не виконує свою роботу належним чином. Співчуття – це спосіб показати їм, що ви дбаєте про них, і що знаєте, що вони неідеальні.

5. Коли учень постраждав

Іноді учні відчуваються скривдженими й не знають, як показати свої почуття. Співчуття – це спосіб допомогти їм висловити свої почуття та дати зрозуміти, що ви їх розумієте. Коли ви висловлюєте комусь співчуття, ви повинні робити це таким чином, щоб учень знав, що він є важливим для вас.

Виховання співчуття на уроках англійської мови в 5-му класі НУШ

Найкраще виховувати співчуття та емпатію, коли ми говоримо про здоров'я. Спираючись на модельну навчальну програму НУШ для 5-9 класів бачимо, що в 5-му класі можна говорити про здоров'я, здоровий спосіб життя, відносини між членами родини та друзями під час вивчення тем «Я, моя родина і друзі», «Харчування», «Відпочинок і дозвілля», «Природа».

1. <https://learnenglishteens.britishcouncil.org/skills/speaking/a1-speaking/not-feeling-well>

(вивчення теми «Харчування»)

Transcript:

Gemma: I love picnics. Hey Jack, do you want another sandwich?

Jack: Urgh, no thanks.

Gemma: Oh go on ... there's cheese and tomato or egg.

Jack: No, really, I'm fine.

Gemma: What about some chocolate cake?

Jack: Oh, no thanks, I ...

Gemma: What's wrong?

Jack: I ... I ... I don't feel well.

Gemma: Yeah, you don't look too good.

Jack: Urgh ... I've got a headache.

Gemma: You're a bit red.

Jack: Yeah, can I have some water?

Gemma: Yeah, sure, here you are.

Jack: Thanks.

Gemma: It's very hot today. Do you want some sun cream?

Jack: No, I've got some, but can I wear your hat?

Gemma: Yeah, here you are. Come on, let's get out of the sun. It's too hot.

Jack: Yeah, let's go home.

Exercises:

1) Are the sentences true or false?

1. Gemma likes picnics.

2. Jack wants another sandwich.

3. Jack doesn't feel well.

4. Jack has a stomach ache.

5. Jack wants some sun cream.

6. They decide to go home.

2) Fill the gaps with a word from the box.

Gemma: I love picnics. Hey Jack, do you want another sandwich?

Jack: Urgh, no ____.

Gemma: Oh, go on ... there's cheese and tomato or egg.

Jack: No, really, I'm ____.

Gemma: What about some chocolate cake?

Jack: Oh, ____ thanks.

Gemma: What's wrong?

Jack: I don't _____ well.

Gemma: Yeah, you don't look too good.

Jack: I've _____ a headache.

Gemma: You're a bit red.

Jack: _____ I have some water?

Gemma: Yeah, sure, here you are.

Jack: Thanks.

Gemma: It's very hot today. Do you want some sun cream?

Jack: No, _____ got some, but can I _____ your hat?

Gemma: Yeah, here you are. Come on, let's get out of the sun. It's too hot.

Jack: Yeah, let's go ____.

3) Put the conversation in order.

2. <https://learnenglishkids.britishcouncil.org/video-zone/brydis-story>

(вивчення теми «Відпочинок і дозвілля»)

Brydi is a talented wheelchair athlete. Watch this video to find out how she's helping children understand people with disabilities.

Hi, BTN. I'm Brydi and I'm 11 years old. I live in Brisbane. And this is my family. There's Mum, Dad, my two brothers and my sister. And this is my wheelchair.

For the past three years, I've been wheelchair racing competitively.

Brydi's coach: You've got this, baby girl! Keep going!

And this year, I've started playing wheelchair basketball too.

My favourite thing about wheelchair racing and wheelchair basketball is I can go super fast, and for wheelchair basketball, it's really tough.

Some of you guys might have seen me before on BTN with some of my favourite wheelchair athletes, but today I want to tell you about something else that I've been doing.

You see, while being in a wheelchair hasn't ever held me back, having a disability can sometimes make it hard for kids at school.

When I started school, I didn't really have any friends, and a lot of the other kids used to bully me, to the point where I didn't feel like being at school.

I work hard on my self-esteem, and don't let the bullies get to me.

Sports coach: Three, two, one, launch it! Go!

A little while ago, the children's charity Variety approached me to be part of the programme called Just Like You.

Children: Just Like You!

Since 2015, it's been teaching primary school kids around Australia how to accept and include people living with a disability.

It gives kids with a disability a chance to share our stories with other kids, and it helps them to understand that, really, we're just like them.

Now the programme has come to my home state, Queensland. I'm excited to be in the programme so I can teach kids that they can overcome bullying ...

... while also showing able-bodied kids that people with a disability can do awesome things like I'm doing.

My biggest goal is to go to Paris for the Paralympics in 2024.

Brydi's coach: So proud of you, babe! Keep going! You're doing really amazing!

I'm training really hard with my coach and former Paralympian Louise Sauvage to make it to the Games.

I want to compete in the 100m, 200m and 10km races, and want to be in the wheelchair basketball team. No matter what happens, I'm going to put in my biggest effort and achieve big things.

Exercises:

- 1) Watch the video. Are the sentences true or false?
- 2) Watch the video. Complete the sentences.
- 3) What are your favourite sports? Do you want to take part in a big competition one day? Tell us about it!

3. <https://learnenglishkids.britishcouncil.org/video-zone/advice-if-youre-upset-the-news>
(вивчення теми «Відпочинок і дозвілля»)

Do you sometimes feel worried by the news? Watch this video to find out what you can do about it.

Transcript:

When things like this happen, it's totally normal to feel upset and worried. To think things like: Why did this happen? Could this happen to me? Could this happen to my family and my friends? Am I safe? What's important to remember is that although events like this are very sad, they are also rare. Worrying stories are often in the news because they don't happen very often.

So what should you do if you're feeling sad or anxious?

Talk about it. You can speak to your parents, a teacher or an adult you can trust. They can reassure you and help you feel better. And remember, when things like this happen, most people are there to help.

Exercises:

- 1) Match the words with the definitions.
- 2) Watch the video. Complete the sentences.
- 3) Watch the video. Put the words in the correct order.
- 4) Do you watch, listen to or read the news? Who do you talk about it with? Tell us about it.
4. <https://learnenglishkids.britishcouncil.org/poems/new-school>
(Вивчення теми «Школа»)

It's not easy starting a new school. Listen to this poem about how it feels to be at a new school.

Transcript:

New school

It all looks quite familiar

But it's different all the same.

I know that she's my teacher

But I still don't know her name.
I know I should remember
But I found it hard to say.
I hope I get my classmates'
Names correct another day.
Playtime's in the playground
But I don't know where that is.
And after that I've got PE
And then a science quiz.
I hope I packed my T-shirt
And my running shoes look cool.
There is so much to remember
When you start a different school.
My feet just are not used to
Walking round a different place.
And in English, maths and history
Yet another different face.
This new shirt feels so itchy
And my face feels really hot.
I wonder if they'll like me?
Of course they will, why not?
And that kid there looks friendly
That boy who's wearing red.
I think his name is Peter
That's what those girls just said.
I know I should go over
And say a shy hello.
And if I'm lucky he will smile
And show me where to go.
But look, he's coming over
With a big smile on his face.
It only takes one person
To help you find your place.

Exercises:

- 1) Listen to the poem. Put the missing words in the sentences.
- 2) Think about the poem. Put the words in the correct order.
- 3) Listen to the poem. Match the words that rhyme, for example 'same' and 'name'.
- 4) Do you like this poem? Imagine you go to a new school. How do you feel? Tell us about it!

Автори:

**Методична спільнота учителів англійської мови під керівництвом Зуєвої
Майі Василівни.**

РОЗДІЛ 6.3 Іншомовна освітня галузь (німецька мова)

«У ХХІ столітті неграмотні не ті, хто не вміє читати і писати, а ті, хто не вміє вчитися, а ще - забувати те, чого навчився, й перевчатися», - стверджує Елвін Тоффлер, американський соціолог та футуролог, один і з авторів концепції постіндустріального суспільства.

Вже давно не потрібна купа теоретичного матеріалу, яку взагалі неможливо запам'ятати, а ще гірше те, що такі знання в практичному плані не потрібні. Зміст сучасної освіти має бути побудований на базових, життєвих компетенціях людини ХХІ століття: це має бути знання рідної мови та культури, знання іноземних мов, які можна використати для спілкування та взаємодії, математичної грамотності, якої повинно вистачати для вирішення побутових справ, а також інших базових вмінь для повсякденного життя сучасної людини.

Як зазначено в Концепції Нової української школи: «Сучасний світ складний. Дитині недостатньо дати лише знання. Ще важливо навчити користуватися ними. Знання та вміння, взаємопов'язані з ціннісними орієнтирами учня, формують його життєві компетентності, потрібні для успішної самореалізації у житті, навчанні та праці». За сучасною моделлю освіти слід побудувати індивідуальний освітній шлях для кожної дитини, створити оптимальні умови для її гармонійного природного розвитку. Щоб дитина успішно справлялася з новими вимогами шкільного життя та і просто життя, у неї має бути сформований набір тісно переплетених якостей. Неможливо розглядати ці якості у відриві від життєвого досвіду дитини, конкретного середовища, сімейного устрою.

Одним із принципів Типових освітніх програм НУШ є взаємозв'язане формування ключових і предметних компетенцій, що в першу чергу передбачає розвиток нових навичок і вмінь, ключових умінь ХХІ століття.

У науковій літературі ще не вироблена загальновизнана дефініція поняття «ключові вміння ХХІ століття».

https://karlhosang.de/XXIst-century-skills/#XXI_Skills_for_the_XXIst_Century

Є декілька класифікацій і одна із найпопулярніших – так звані «7 Cs», де всі вміння розпочинаються з англійської літери «С» або з української літери «К»: **communication** – комунікація, **collaboration** – колаборація, **criticalthinking** – критичне мислення, **creativity** – креативність, **computing** – комп'ютерна грамотність, **cross-culturalunderstanding** – (між)культурне усвідомлення, **carrier and learningself-reliance** – кар'єрна та навчальна впевненість. Ці всі вміння мають формуватися шляхом розвитку власної національної ідентичності **national identity**, прищеплення ціннісного ставлення до особистої безпеки **personal safety**, оточення й довілля, розвиватися за сприятливих умов у різноманітних ситуаціях життєвого досвіду та спілкування, у які включена дитина в сім'ї та у суспільному вихованні. Всі зазначені вміння мають розвиватися гармонійно протягом всього освітнього процесу дитини.

Сьогодні розглянемо, як формувати ці вміння крізь призму національної ідентичності та особистої безпеки. Саме формування у дітей національно-культурної ідентичності є проблемою державної ваги і національної безпеки з огляду на останні події, що відбуваються на терені України, на військові дії, які стали можливі через маргінальні настрої та національну невизначеність значної частини молоді з півдня і сходу України. Виклики, перед якими стоїть наша країна, як то: відстоювання власної територіальної цілісності, становлення політичної нації, зростання ролі власної причетності і відповідальності за долю України вимагають уваги до виховання підростаючого покоління та актуалізують формування у дітей національно-культурної ідентичності. Актуальність формування національно-культурної ідентичності обумовлена необхідністю осягнення й засвоєння національно-культурних цінностей українського народу, історичної пам'яті, збереження національної автентичності та традицій. Водночас, формування національно-культурної ідентичності має здійснюватися на основі рівноправного діалогу з усіма етносами і народами, які проживають на теренах України і спрямовуватися на згуртування української нації, створення сприятливих умов для їх розвитку. Формування у дітей компетенції особистої безпеки є не менш важливим

завданням. Вона формується через розвиток здоров'я збережувальної компетенції на основі виховання ціннісного ставлення до власного життя та здоров'я. Але крім того має бути гарно розвиненою і особистісна готовність, що передбачає прийняття дитиною свого національного та соціального статусу. Вона формується через розвиток таких компетенцій: особистісно-оцінна — шляхом виховання ціннісного ставлення до особистого Я; родинно-побутова — через розвиток ціннісного ставлення до членів своєї родини, сім'ї; соціально-комунікативна, комунікативна, ігрова, предметно-практична — шляхом виховання поважного ставлення до дорослих, однолітків, результатів діяльності людини. Складовими цієї компетентності є:

- Я-концепція — усвідомлення своїх фізичних можливостей, вмінь, переживань, а також здатність адекватно оцінювати свої досягнення та особистісні якості.

- Мотиваційна готовність — сформованість соціальних мотивів: потреба у соціальному визнанні, бажання отримати соціально значимий статус; сформованість пізнавальних мотивів: бажання вчитися, отримувати знання.

- Вольова готовність — здатність свідомо керувати своєю поведінкою та діяльністю, ставити мету та докладати зусилля для її досягнення; певний рівень організованості, довільності поведінки; здатність підпорядковувати свої дії вимогам «треба», а не «хочу», свою поведінку встановленим правилам.

- Емоційно-почуттєва готовність — здатність самостійно керувати особистими почуттями та співвідносити свої вчинки із засвоєними нормами моралі; розуміти власні почуття й переживання інших людей; розрізняти базові емоції: радість, образ, смуток, страждання тощо. Дитина володіє соціальними нормами прояву почуттів, у неї відсутні імпульсивні реакції, сформовані вищі почуття — естетичні (почуття прекрасного), інтелектуальні (радість пізнання), моральні.

- Комунікативна готовність — готовність до довільного й продуктивного спілкування в контексті учбової діяльності, наявність комунікативної ініціативи. У спілкуванні з дорослими й однолітками уважно ставиться до їхніх переконань, не проявляє нестриманість, негативізм, грубощі. Не застосовує неетичні висловлювання, ввічлива у спілкуванні, дотримується морально-етичних норм. Керує своїми емоціями, розуміє необхідність спілкуватися, контролює свої бажання. Проявляє готовність вступити в діалог, вислухати, не перебиваючи, дивлячись в обличчя співрозмовника.

І все перелічене має використовуватися для забезпечення власної безпеки та безпеки суспільства.

Як розвиваються вміння XXI століття на уроках іноземних мов в умовах НУШ

На уроках німецької мови ми перш за все намагаємося викликати у дитини інтерес, привабити її навчанням, намагаємося допомогти усвідомити, що вивчення німецької мови — не покарання, а новий етап у житті, подорож у світ знань. Не слід сподіватися, що дитина сама собою буде ставитися до навчання відповідально та зацікавлено. Пізнавати нове дитина має із захопленням і насолодою. Ми намагаємося чітко формулювати мету чи завдання, аби дитина завжди їх усвідомлювала.

Роль учителя – органічно інтегрувати розвиток умінь XXI століття в процес розвитку іншомовної освіти. Тому майже на кожному уроці іноземної мови вчителі через зміст навчання, форми, види навчально-пізнавальної діяльності, за допомогою правильно підібраних завдань, які враховують вікові, психологічні особливості та інтереси дітей молодшого шкільного віку, реалізують компетентісний потенціал галузі «Іншомовна освіта», формують і розвивають в учнів життєві уміння XXI століття.

Лінгвістична дія завжди інтегрується в соціокультурний контекст. Тому важливо на уроках створювати такі навчальні ситуації, завдяки яким учні оволодіватимуть вміннями відчувати культурний характер комунікативних дій іноземною мовою. Водночас, вони здобуватимуть комунікативні стратегії за допомогою яких матимуть справу з реальністю життя в іншомовному середовищі та зможуть там якнайкраще зорієнтуватися. **Спілкування**

і співпраця можливі за умови моделювання у навчальному процесі типових ситуацій реального спілкування, які виникають у різних сферах життя і стосуються різних тем.

За наступними параметрами можна визначати рівень ефективності вправ та завдань.

Завдання:

- мають зв'язок з реальним життям;
- допомагають учням вирішити мовні завдання, ідентичні тим, що існують у щоденному житті;
- враховують інтереси та потреби учнів;
- готують до виконання автентичних мовних дій;
- спонукають до опрацювання відповідних тем; - роблять можливим продукування змістовного мовлення.

Вправи:

- сприяють виконанню завдань;
- тренують використання автентичної мови;
- тренують спонтанне мовлення;
- спонукають до використання мовних форм;
- орієнтовані на успіх;
- містять ігрові елементи

Як прикладом може стати гра «Alles über Ralf». Напишіть великим літерами „Ralf“ на дошці і запропонуйте учням щось про нього сказати – „Sagen Sie etwas über Ralf.“ Учні описують Ральфа 2-3 хвилини за допомогою вигаданих речень: „Er ist dreiundvierzig.“ – „Er hat zwei Kinder.“ – „Er ist verheiratet.“ – „Er hat eine Frau“ – „Er arbeitet im Krankenhaus.“ – „Sein Hobby ist Fußball.“ – „Und Kochen.“

Іншим прикладом може стати «Peter hat...»

<https://wordwall.net/ru/resource/14665697/aussehen-1-19>

Використання продуктивних комунікативних вправ з обміну інформації, таких як: інформаційні прогалини, вирішення проблем, рольові ігри, драматизація театралізація та безліч інших – дає можливість учитися уважно слухати (читати) і розуміти смисл, чітко формулювати свої думки, ефективно спілкуватися у різноманітних ситуаціях, працювати в парах, командах, групах, не боятися висловлюватись, залучати до активної діяльності найсором'язливіших, та учнів, які бояться робити помилки, адже бояться говорити німецькою мовою. Ці вправи допоможуть дітям ефективно спілкуватися та взаємодіяти, бути відповідальними, готовими допомогти задля досягнення спільної мети.

Наприклад гра з лялькою („szenisches Spiel mit Handpuppe“), яку учні можуть зробити з кольорової шкарпетки або дерев'яної ложки. Вона має багато переваг: для дитини є другом, з нею можна вільно говорити, інсценувати діалоги і не боятися помилок, тому що їх робитиме лялька (а не учень). Це допомагає уникнути страху, оскільки помилки вигаданого персонажу сприймаються не так особисто і це також вчитель має врахувати.

Klassenspazierung може стати вам у пригоді у розвитку вміння комунікувати з будь-якої теми. З прочитаної розповіді учитель виділяє міні-діалог у формі окремих речень, які розподіляє їх між учнями. Вони ходять по класу і читають своє речення вголос іншим. Вкінці гри вони знаходять свого партнера по діалогу (вчитель може їм допомогти) і грають його перед класом.

Урок, орієнтований на учасників, враховує їхню індивідуальність, інтереси та потреби в навчанні мови. Крім усього іншого, це означає, що навчальні матеріали та форми роботи можуть бути пристосовані до конкретної групи учнів і що в учнів є вибір різних завдань і підходів до проведення уроку. Це має позитивно впливати на мотивацію учнів.

Орієнтація на взаємодію вимагає, щоб учні це робили за допомогою завдань, які заохочують їх до співпраці один з одним. Це означає, наприклад, що вони можуть висловити власну думку та вміти реагувати на твердження інших. Завдання повинні бути розроблені у такий спосіб, щоб учні могли взаємодіяти між собою, наприклад, у формі рольової гри, через

використання різних соціальних форм або через завдання, що мають на меті домовитись про щось, переконати когось або повідомити про щось, чого інша сторона ще не знає.

«Полювання за автографами» (Autogramm jagd) є яскравим прикладом взаємодії. З невеликими змінами, полювання за автографами підходить для всіх вікових груп, щоб дізнатися щось нове про клас чи учасників групи та швидко розпочати розмову. Відповідно, гру можна дуже добре використовувати в новостворених групах, а також можна грати в дуже великих групах без будь-яких проблем.

<https://drive.google.com/file/d/1wzECI9DiSGQMgNrcap6QBUIU4GM478Lw/view?usp=sharing> (Всі відео за посиланням на диск є власністю Goethe Institut).

<https://pin.it/5JHa7KQ>

Для розвитку уміння систематизувати нову інформацію, виразити свою думку самостійно використовується прийом «Сінквейн», який не тільки збагачує словниковий запас учнів і готує їх до короткого переказу, а також учить формулювати основну ідею (ключову фразу). За готовим сінквейном легко скласти розповідь. Наприклад, вивчаючи тему «Die Schule ist cool», після складання сінквейну діти легко можуть розповісти про школу.

Schule
groß,
hell
schreiben, lesen, hören
mit Freuden kommunizieren.
lieben

Meine Schule ist groß und hell. Dort schreibe ich, lese ich und höre ich. Ich kommuniziere mit Freunden. Ich liebe meine Schule.

<https://wordwall.net/ru/resource/34432042/deutsch-%d1%81%d0%b8%d0%bd%d0%ba%d0%b2%d0%b5%d0%b9%d0%bd>

Прийом «StoryPyramid», коли вибудовується «піраміда» зі слів тексту (у першому рядку – одне слово, у другому рядку – два слова й т. д.), за якою учні зможуть розповісти основний зміст тексту.

Ann
die Schullehrin
sieben Jahre alt
wohnt in der Ukraine
kann Tennis, Volleyball, Fußball, Federball spielen

Заповнення таблиць дозволяє учителю втягувати учнів у різні види діяльності, використовувати на уроках індивідуальне й фронтальне опитування, групову й парну роботу, давати учням практичні завдання відтворювального й творчого характеру.

Вчитель повинен бачити в учнях своїх партнерів, вони мають знати це і відчувати. Контакт між учнем і вчителем є основою, на якій тримається вся справа. Дуже важливо приймати дітей такими, якими вони є, не знайомити їх з німецькою мовою дерев'яним молотком, а допомагати їм, повідомляти їм про їх успіхи, яких вони можуть досягти, супроводжуючи процес навчання позитивно. Це стосується таких речей, як виправлення помилок, наприклад, ставитися до них із великою толерантністю, але також справлятися з ними з великою наполегливістю, дозволяючи речам йти своєю чергою, а потім повторюючи їх в іншому місці, у доброзичливо і повторювано, щоб успіх прийшов з часом.

Учні мають відчувати постійну підтримку в їхньому свідомому бажанні до самостійності. Класні рішення та процедури повинні спрямовуватися з самого початку на розуміння мови та використовувати досвід вивчення мови якомога ефективніше і водночас дізнаватися більше про мову самостійно.

Орієнтація на завдання тісно пов'язана з орієнтацією на дії. Учні повинні стикатися із завданнями, які, або пов'язані з їхнім життєвим середовищем, або майбутніми

мовними діями. Вони повинні мати можливість ставити «справжні» питання і відповідати іноземною мовою.

Активізація учнів передбачає їхню активну участь на занятті в класі. Активні учні беруть участь на уроці через запитання та відповіді, активно обмінюються ідеями, відкривають для себе лінгвістичні структури самі або намагаються описати їх закономірність, беруть на себе організаційні та навчальні завдання. Учні працюють більш вмотивовано та зосереджено у відповідних контекстах завдань, розвивають підвищену обізнаність про те, що вони можуть робити та як вони вивчають мову. Беручи активну участь у навчанні сприяє досягненню кращих результатів навчання.

Сучасне життя встановлює свої пріоритети: необхідно не просто опанувати інформацію, а навчитися розглядати її з різних точок зору, різнобічно аналізувати її, мати особисту думку, робити власні висновки, уміти застосовувати здобуті знання на практиці. Зважаючи на це, технологія розвитку критичного мислення (**critical thinking**) навчає дітей активно мислити, виробляє вміння обговорювати, взаємодіяти з іншими людьми.

Якщо говорити про розвиток в учнів уміння критично мислити, воно передбачає те, що учень має бути здатним розмірковувати, аналізувати й оцінювати, робити висновки, вирішувати задачі, використовуючи як традиційні, так й інноваційні способи, формулювати і ставити важливі питання, приймати рішення. На початковому етапі навчання можна використовувати такі прийоми, як принцип «Нестандартного входження в урок» для стимулювання інтересу учнів до теми, розмірковування, систематизації інформації і активізації знань. Прийоми «Assoziationen», «Wolken» <https://wordart.com/create> також спонукають учнів до міркувань, до обміну думками за тією або іншою темою. В процесі роботи з текстом використовують взаємоопитування, прийом «Розсипаний текст», а також запитання «Wer? Was? Wann? Wo? Warum?» <https://lingua.com/de/deutsch/lesen/mein-tag/>

Всі ці прийоми, технології розвитку **критичного мислення** сприяють підвищенню інтересу учнів до процесу навчання й активному сприйняттю навчального матеріалу, розвивають вміння орієнтуватися, аналізувати джерела інформації, а також допомагають дітям у процесі дослідницької діяльності навчитися самостійно мислити й приймати незалежні й продумані рішення. За

допомогою цих прийомів можна що уроку розвивати в учнів базові навчки, необхідні для критичного мислення: спостережливість, схильність до інтерпретації, аналізу, виведення висновків, властивість давати оцінки предметам, явищам тощо. Прийом *Kettenübung* може стати у пригоді. „Heute fühle ich mich himmelblau“: учні мовчки рухаються по класу і кожен намагається зрозуміти, якого кольору у нього настрої, потім вони розповідають і пояснюють, чому. Також на тему «Berufe»

<https://wordwall.net/ru/resource/18706957/berufe-ketten%C3%BCbung-menschen-a1-12>

Paraphrasieren, Generalisieren – вміння замінити потрібні слова, які вони не знають, іншими (синонімами: Baum замість Eiche, Vogel замість Möwe, Stift замість Kugelschreiber).

Дитинство – це єдиний період життя, коли дитина є надзвичайно здібною до креативності. Завдання вчителя – не тільки навчити, а й створити в класі творчу атмосферу, виявити творчих та ініціативних учнів. Чим раніше починається розвиток здібностей, талантів, тим більше шансів на їх розкриття.

Тому педагогу необхідно забезпечити сприятливу атмосферу, бути доброзичливим, заохочувати учнів до висловлювання оригінальних ідей, використовувати особистий приклад творчого підходу до вирішення проблем, дозволяти робити помилки, винагороджувати творчі ідеї та результати творчої діяльності, надавати час для творчого мислення, стимулювати подальший розвиток.

Майстерність учителя англійської мови полягає у вмілому застосуванні технологій, які сприятимуть розвитку творчої особистості: технології створення психологічних умов підготовки школярів до творчої діяльності, технології формування продуктивної

пізнавальної атмосфери, технології використання навчальних ігор і навчально-творчих завдань, технології проектування.

Технологія проектування є однією з найефективніших для розвитку креативності учнів навіть на початковому етапі. У процесі підготовки матеріалу для проекту діти перебувають у пошуку інформації, щоб викласти своє бачення з певної тематики. Вони намагаються це зробити яскраво, нестандартно. Крім того, проектна робота сприяє активізації діяльності учнів, спонукає до самостійності. За допомогою використання цієї технології зміщується акцент з рутинної роботи з вправами на творчу розумову діяльність. Метод проектів перетворює традиційний урок на дискусійний, дослідний клуб, у якому на основі міжкультурної взаємодії вирішуються дійсно цікаві, практично значимі і доступні для учнів проблеми з урахуванням особливостей культури країни, мова якої вивчається. В основі проекту – певна проблема, яку учні індивідуально, по парах, в групах вирішують, використовуючи власні знання з англійської мови, певні інтелектуальні, творчі, комунікативні вміння.

Das Scheibenspiel mit Quatsch

Мета: веселе тренування структур на тему „Wohin gehst du?“ та кліше

„Um wieviel Uhr?“. Учні виготовляють 3 круга з картону діаметром 20, 16 та 12 см та ділять на 8 секторів. На великому пишуть: „ins Kino, in die Schule, in den Zoo...“; на меншому „um drei / um halb vier /...“ і на найменшому – „heute / am Montag / am Abend...“. Круги з'єднують по центру – і отримують Scheibenspiel. На окремих картках пишуть короткі речення: „Wir schlafen.“ „Wir sehen fern.“ „Wir essen Pizza.“ тощо. Клас ділиться на 2 групи. Перша група крутить Scheibenspiel, а друга обирає навздогад речення. Отримують комбінацію типу:

– „Ihr geht am Montag um 3 Uhr in den Zoo. Was macht ihr denn da?“ – „Wir schlafen!“.

Учні дуже люблять проектні роботи, наприклад, проект з теми «Родинне дерево» або «Моя улюблена страва». Вони з величезним захопленням вдома разом з батьками малюють родинне дерево, а потім розповідають індивідуально, в парах, в групах про свою сім'ю. Або створюють відео про улюблену справу, розповідаючи про неї.

Також на тему «Essen»:

<https://wordwall.net/ru/resource/13176064/projektarbeit-essen>

Використовуючи на уроці іноземної мови навчальні ігри та навчально-творчі завдання, вчитель стимулює інтерес до вивчення мови. Це дає поштовх до розвитку уваги й образного мислення дітей, здатності оперувати образами дійсності, що є основою для опанування складних форм творчої діяльності в подальшому житті. Для дитини гра – це насамперед можливість випробувати себе, відчувати свою індивідуальність, ознайомитися з тими ролями, які вона виконуватиме в майбутньому.

Технології ситуативного моделювання та оцінювання дискусійних питань передбачають створення цікавих проблемних ситуацій, виконуючи які, учні підключають увагу, фантазію, креативне мислення, що є основою творчого розвитку дитини.

Творчі здібності розвиваються під час навчання творчому письму. Для навчання написання тексту певного формату учні працюють за текстом - зразком, видозмінюючи який, діти отримують власний витвір. <https://learningapps.org/display?v=pk2dus0ok22>

<https://learngerman.dw.com/uk/%D0%B7%D0%B0%D0%BF%D1%80%D0%BE%D1%88%D1%83%D1%8E-%D1%82%D0%B5%D0%B1%D0%B5-%D0%BD%D0%B0-%D0%BC%D1%96%D0%B9-%D0%B4%D0%B5%D0%BD%D1%8C-%D0%BD%D0%B0%D1%80%D0%BE%D0%B4%D0%B6%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D1%8F/1-58646690/e-58654924>

На кожному уроці, в кожній темі ми звертаємося до теми національної ідентичності, свідомості, та особистої безпеки.

<https://wordwall.net/ru/resource/21105863/ukraine>

Свій рідний край, своя земля і дитина, як член суспільства – дуже актуально на даний момент.

<https://wordwall.net/ru/resource/23957245/ukraine>

Задля розвитку ми навчаємо учнів проявляти повагу до людей у словах і поведінці відповідно до норм моралі та міжкультурного середовища, в якому знаходиться дитина.

<https://wordwall.net/ru/resource/33039863/die-ukraine-land-und-leute>

Це забезпечить їм щасливе перебування в оточенні дорослих і однолітків. Учні обов'язково включаються в групові форми роботи, їм створюються всі умови для взаємодії з однолітками, аби вона легко вписалася у будь-який колектив і почувалася комфортно. Учні у яких не сформовані ці навички, можуть відчувати труднощі як і з соціалізацією, так і з засвоєнням учбового матеріалу. Якщо учням складно порозумітися з однокласниками, або вони часто потрапляють в конфліктні ситуації, бувають на уроці німецької мови ізольованими від колективу — це значно підвищує ризик шкільної дезадаптації. За таких умов дитина взагалі може втратити цікавість до вивчення німецької мови.

Ми створюємо умови для ігрової та продуктивних видів діяльності учнів. У грі як провідній діяльності формуються важливі психологічні новоутворення цього віку. Під час гри змінюється позиція дитини у ставленні до оточення. Вона навчається узгоджувати свою особисту точку зору з іншими, що є дуже важливим для формування компетенцій. Приймаючи та реалізуючи ігрову роль, дитина вчиться виокремлювати правила і дотримуватися їх, а отже, свідомо й доволіно керувати своєю поведінкою. **Партнерський диктант (Rückendiktat)** грає важливу роль у формуванні не лише у формуванні мовно-артикуляційних навичок, а й створює передумови для успішної взаємодії та атмосфери у класі.

<https://drive.google.com/file/d/1hQU74SMBPCWdc-oQZpKWDT8YWa4VkJa/view?usp=sharing>

Ми також стараємося стимулювати дитячу ініціативність, заохочувати самостійність, та навчити плекати самотність.

Отже є наступні технології, що розвивають у учнів уміння XXI століття: фронтальна робота (Frontalunterricht und Lehrervortrag), заповнення пропусків (Lückenübung), «Прогулянка класом» (Klassenspaziergang), інтерв'ю (Interview), «Полювання за автографами» (Autogramm jagd), партнерський диктант (Rückendiktat), пошук в інтернеті (Internetsuche), групова робота (Gruppenarbeit), самостійна робота (Einzelarbeit), ланцюжок (Kettenübung) та Карусель (Karussell). Обговорення на каруселі, також відоме як кулькові підшипники, можна використовувати різними способами у будь-якому контексті, в якому потрібно обмінятися інформацією, досвідом або думками між двома людьми під час розмови 1:1. Цю процедуру можна використовувати для консультації з якомога більшою кількістю інших людей за короткий час.

<https://drive.google.com/file/d/1dMCTkU2LfvNvJqZrQN0znJMTCGVUGv-L/view?usp=sharing>

Передумови успішного розвитку

1. Учитель, який працює із учнями має мати набір навичок і вмінь, які є важливою передумовою успішного розвитку у дітей відповідних вмінь.

<https://drive.google.com/file/d/16gJ5G0jk0eQXLriuJoQlvL1EofFW6AD/view?usp=sharing>

Дуже важливо добре знати своїх студентів, супроводжувати їх і цікавитися ними. Багато говорять про підготовку вчителя, про дидактичні навички, професійні навички, організаторські здібності, якими повинен володіти вчитель, але найважливіше вміння – це насамперед комунікативні навички: він повинен знайти підхід до своїх учнів. І він повинен отримувати задоволення від роботи з ними, він повинен любити своїх студентів, а студенти повинні відчувати, що їх приймають такими, якими вони є, і що хтось піклується про них. Має бути постійний розвиток емоційних зв'язків із дітьми.

2. Вчитель повинен бачити в учнях своїх партнерів, вони мають знати це і відчувати.
<https://drive.google.com/file/d/1dk1sfuremUIAKZSjkHYjfn96oslZAXX/view?usp=sharing>

Саме контакт між учнем і вчителем є основою, на якій тримається вся справа. Дуже важливо приймати дітей такими, якими вони є, не знайомити їх з німецькою мовою дерев'яним молотком, а допомагати їм, повідомляти їм про їх успіхи, яких вони можуть досягти, супроводжуючи процес навчання позитивно. Це стосується таких речей, як виправлення помилок, наприклад, ставитися до них із великою толерантністю, але також справлятися з ними з великою наполегливістю, дозволяючи речам йти своєю чергою, а потім повторюючи їх в іншому місці, у доброзичливо і повторювано, щоб успіх прийшов з часом.

3. Необхідно зважати на особливості розвитку і психофізичного стану дітей, що займаються за програмою НУШ. Діти швидко можуть засвоювати нову інформацію та розпізнавати зв'язки. Вони можуть швидко вивчити словниковий запас, швидко зрозуміти граматичні структури та запам'ятати правила. У той же час, часто буває так, що маленькі учні не можуть надовго зосередитися на уроці, порівняно легко відволікаються і забувають підручники та домашнє завдання частіше, ніж у середньому. Ці протилежні явища та поведінка є частиною когнітивного розвитку, який проходять діти.

В цьому віці в мозку відбуваються величезні зміни: нервові зв'язки постійно змінюються, і важлива частина мозку, префронтальна кора, яка контролює когнітивний та емоційний розвиток, формується лише наприкінці підліткового віку. Як наслідок, з одного боку, молоді люди мають величезний потенціал, а з іншого – їхній процес навчання схильний до зривів. Таким чином, успішне засвоєння та запам'ятовування навчального матеріалу та організація власного навчання є головною проблемою для учнів.
https://drive.google.com/file/d/1A9t59o8qmDY-L_bAjNCTIAUmvqOJ7FRT/view?usp=sharing

4. Дуже важливо підбадьорювати дітей та заохочувати їх до вивчення іноземної мови. Під час фази дорослішання у дітей відбуваються величезні фізичні зміни через гормональні зміни. Це часто негативно впливає на їхню впевненість у собі та призводить до невпевненості та стратегій уникнення, коли справа доходить до усного висловлювання на уроці. Змінена поведінка сну призводить до дефіциту сну, що означає, що молоді люди мляві та відносно неуважні на уроках, особливо вранці. Вони часто виявляють досить пасивну поведінку у навчанні, і їх успішність у школі на цьому етапі часто гірша, ніж раніше.

<https://drive.google.com/file/d/1hyV4Zv653tebB2G8QAp2ESjtTd9TgGcy/view?usp=sharing>

5. Мотивація – це дуже важливо.

Уважно слухати, коли учні говорять про свої мови, вивчення мови та мовні звички, не тільки цікаво, але й пізнавально. Це може мати значний мотиваційний ефект, коли діти усвідомлюють свій рівень знань, або, коли вони усвідомлюють причини, чому він ще не підвищений.

6. Необхідно допомогти учням розвивати компетенції Національної ідентичності та особистої безпеки. Це легше робити використовуючи їх власний круг спілкування.

<https://wordwall.net/ru/resource/24769857/ukraine>

Діти розвивають свою ідентичність і відкривають власне еґо. Також їм дуже важливо, що інші думають про них і як вони їх оцінюють. Реакції оточуючих, які точно реєструються, повертаються прямо чи опосередковано до молодих людей і формують їхню самооцінку.

Зрозуміло, що кожен хоче передати зовнішньому світу позитивний образ себе. У цьому контексті може бути страшно та загрозовано артикулювати німецькою мовою як іноземною та звучати по-іншому з іноземною німецькою інтонацією, робити помилки. На це необхідно зважати.

7. Вивчення німецької мови має бути цікавим та актуальним для учнів.

<https://drive.google.com/file/d/1PY2fIhcv0URYNjPUgDZJzlwQ0zqdJ4V8/view?usp=sharing>

Учні значно більш мотивовані, коли вони розуміють, чому вони (повинні) чомусь навчитися, і коли вони також бачать, що вони можуть щось зробити з того, чого навчилися. Під час інтенсивного пошуку національної ідентичності та сенсу ранньому підлітковому віці молодь особливо цікавиться питанням актуальності німецької мови для себе та забезпечення своєї особистої безпеки.

Технології або прийоми, що розвивають в учнів уміння XXI століття

Підказки для вчителів

1. Більші завдання розбивати на менші завдання для того, щоб дітям було легше їх виконувати.

<https://wordwall.net/ru/resource/1790021/ukraine>

2. Завдання не лише проговорювати, але і записувати на дошку, або виводити візуально.

<https://wordwall.net/ru/resource/14210951/ukraine-quiz>

3. Організувати класну кімнату так, щоб діти дивилися на дошку і на вчителя, а не відволікалися

https://drive.google.com/file/d/1ITHqFH_ecxrMoQQWgf8rsK0cblOR4L8r/view?usp=sharing

4. Учнів треба хвалити і пояснювати їм, що помилка це не фатально.

5. Потрібно викликати у дитини інтерес, робити привабливим вивчення німецької мови. Допомогти усвідомити, що вивчення німецької мови — не покарання, а новий етап у житті, подорож у світ знань. Не треба сподіватися, що дитина сама собою буде ставитися до вивчення німецької мови добре.

<https://drive.google.com/file/d/1OTtuaXVVp7OOfu6RgcwbM7CvqphEqsVg/view?usp=sharing>

6. У жодному разі не можна застосовувати навчальну діяльність як покарання: «Погано себе поводити — сідайте, буду читати». Вчити мову дитина має із захопленням і насолодою. При цьому вона не має боятися помилитися. Не можна засуджувати публічно її помилку чи неуспіх.

7. Мета та завдання мають бути чітко сформульовані, аби дитина завжди їх усвідомлювала. До шести років у дитини лише формуються компоненти вольової дії. Тож мотивуйте, спонукайте бажання досягти поставленої мети.

8. Не треба все робити за дитину, допомагати без нагальної потреби. Адже самостійність — запорука успішності у шкільному навчанні.

<https://wordwall.net/ru/resource/23957245/ukraine>

Висновки. Сучасне суспільство потребує професіоналів, які можуть ставити і досягати власні цілі, самостійно приймати відповідальні рішення, прогнозуючи можливі наслідки, здібні до активного спілкування і співпраці, критичного мислення і креативності, самореалізації у суспільстві, відрізняються динамізмом, мобільністю, впевненістю у власних діях. Тому уміння XXI століття все більше і більше будуть інтегруватися в процес навчання. Встановлено, що навчання іноземної мови в початковій школі – це не процес передачі і поповнення знань, а процес різнобічного розвитку особистості учня. Школа має дати таким учням не лише базові знання з різних галузей науки, а й розвивати їхні навчально-пізнавальні інтереси і здібності, озброїти навичками та уміннями, які допоможуть їм максимально реалізувати свій потенціал і бути успішними в житті. Сьогодні перед учителями постає завдання підготувати наших учнів до життя у XXI столітті, розвинути уміння, які будуть потрібні їм у майбутньому, зберігши свою національну самобутність та особисту безпеку.

Всі посилання на відео на диску є власністю Goethe Institut.

Автори: Котко Вікторія Олександрівна – учитель німецької мови;
Юр'єва Єлизавета Юріївна – учитель німецької мови.

РОЗДІЛ 6.4 Математична освітня галузь Особливості викладання математики у 5 класах НУШ

У минулому навчальному році відбувся переломний момент у освітній діяльності нашого закладу і освіти в цілому – під час переходу від початкової школи до середньої розпочалося пілотування Нової української школи у 5 класах.

Перш ніж говорити про особливості викладання предмету математики у Золотоніській гімназії ім. С.Д. Скляренка в нових реаліях, слід нагадати ті ідеї НУШ, які лежать в концепції цієї реформи. Вони полягають у тому, що вчитель повинен створити таку атмосферу в класі, щоб учні полюбили вчитися, щоб не боялися ставити запитання, комунікувати один з одним, хотіли ходити до школи, почувалися комфортно і безпечно. Адже з кожним роком ми помічаємо, що у дітей зникає інтерес до навчання, мотивація до відкриття чогось нового.

Що має зробити вчитель у Новій українській школі? В першу чергу, створити умови для формування предметних компетентностей. При чому важливо зробити акцент на те, що учні мають навчитися застосовувати набуті знання в реальних ситуаціях. Ми знаємо, що вони важко розв'язують задачі прикладного характеру, важко здійснюють моделювання процесів. Відповідно зараз, будуючи нову систему, ми маємо врахувати ці тенденції. Наступним кроком для вчителя є розвиток ключових компетентностей учнів (вміння вчитися, критично мислити, здатність логічно обґрунтовувати свою позицію, виявляти ініціативу, оцінювати ризики та ухвалювати рішення, вміння співпрацювати у команді). Вчитель також повинен застосовувати особистісно-орієнтований підхід, тобто допомогти дитині якнайкраще розкрити свої здібності та нахили.

І тому, зустрівши пілотні класи НУШ у вересні, ми відразу відчули зміни. Діти прийшли уже навчені до комунікації, здатності працювати у різних групах, досліджувати, помічати зміни, доводити свою думку, не боятися ставити запитання.

Першим завданням для вчителя пілотного класу було підібрати модельну навчальну програму, яка б задовольняла потреби і очікувані результати як педагога так і учня.

Серед запропонованих семи модельних навчальних програм з математики у Золотоніській гімназії ім. С.Д. Скляренка вчителями двох пілотних класів було обрано **модельну навчальну програму «Математика. 5-6 класи» для закладів загальної середньої освіти (автори Бурда М.І., Васильєва Д.В.)**. Важливим є те, що цей курс математики в 5-6 класах побудовано як пропедевтичний. Адже дуже важливо забезпечити плавний перехід від початкової школи до систематичного вивчення математики у старшій школі.

До цієї модельної програми створено навчально-методичний комплект – підручник та методичні рекомендації, які вчасно надходили в електронному варіанті для вчителя. Також на початок семестру було надане календарно-тематичне планування. Тому вчителі були повністю забезпечені методичними матеріалами, які можна було використовувати у своїй роботі.

Говорячи про саму програму, можна виокремити ряд суттєвих відмінностей від інших модельних програм та програм минулих років. Саме це для нас, як вчителів-практиків, стало основним критерієм при її виборі.

Наприклад, на відміну від навчальних програм минулих років у структурі цієї модельної навчальної програми з'явився стовпчик «Види навчальної діяльності», де вказується методика, яку пропонують автори використовувати на своїх уроках (індивідуальна, парна чи групова форми роботи, інтерактивні форми роботи, використання ІКТ, конструювання, дослідницька і проєктна діяльність тощо). Це не означає, що вчитель повинен всі їх використати. Однак ці варіанти дають свободу вибору, а тому і підготовка до уроку стає простішою.

Зустрівши учнів у п'ятому класі, важливо розуміти те, якими навичками вони володіють, що вже знають та вміють. Перш за все, у Новій українській школі з'явилася нова наскрізна лінія «Робота з даними». Тому учні вже з початкової школи вміють читати і складати таблиці, лінійні діаграми, добудовувати вже існуючі, виокремлювати дані для розв'язання проблемної ситуації. У 5 класі було продовжено цю змістову лінію. Пропонуються задачі, які включають у себе побудову таблиць, читання та побудову лінійних та стовчастих діаграм.

Змістова лінія «Геометричні фігури» теж дещо стала ширшою. У початковій школі учні уже розпізнавали і класифікували геометричні фігури за істотними ознаками (кути, види кутів: гострі, тупі, прямі; квадрат, прямокутник, трикутник, коло, круг). Також знайомі з просторовими фігурами та їхніми елементами: конус, циліндр, піраміда, куля, прямокутний паралелепіпед, куб. Учні уже знають, що таке вершина, ребро, грань. Тому в модельній навчальній програмі у I семестрі вивчаються плоскі геометричні фігури, а в II семестрі розглядаються об'ємні геометричні фігури.

У змістовій лінії «Числа та їх властивості» у 5 класі відразу пропонується вивчати ознаки подільності на 2, 5, 10, 3, 9, прості та складені числа, розкладання чисел на прості множники, НСД, НСК. Учні у початковій школі уже знайомі з властивостями деяких чисел, тому вони підготовлені до вивчення цих тем, які не є для них важкими. І дійсно, виходячи із практики, стало помітно, що для учнів цікаво виконувати завдання на подільність. Вони вправно складають свої завдання, виконують запропоновані.

Якщо говорити про очікувані результати навчальних досягнень учнів, то ми маємо зрозуміти, що важливо сформувані не лише знання, вміння та навички учнів, але і уявлення учнів про ті чи інші поняття. Доцільно на початковому етапі сформувані лише ті уявлення, які допоможуть і в інших предметах, а на наступних етапах переростуть уже у конкретні знання та вміння.

Наприклад, автори програми наголошують у доцільності в 5-6 класі сформувані в учнів уявлення про симетрію, масштаб, діаграми, систему координат. Це важливо зробити на рівні доступному для них, адже ці поняття найчастіше використовуються в інших предметах. У 5 класі відповідно до цієї програми вивчається масштаб та його використання, знаходження відстаней на карті на основі лише означення поняття масштабу.

Також надзвичайно важливим є постійне повторення вивченого матеріалу. Кожен семестр починається з актуалізації досвіду і опорних знань, а закінчується роботою над проектами у групах, розв'язування цікавих задач або ж створення моделей до життєвих ситуацій.

Якщо навчальний заклад надає рекомендовану кількість годин для вивчення математики (5 год), то цього часу вистачає для реалізації поставлених цілей. Можна більше приділити уваги для повторення матеріалу чи виконанню цікавих проектів. Якщо ж виділяється мінімальна кількість годин (4 год), то часу просто не вистачає і доводиться на чомусь економити.

Відповідно до обраної програми навчання відбувається *за підручником «Математика» для 5 класу закладів середньої освіти (автори Г.П. Бевз, В.Г. Бевз, Д.В. Васильєва, Н.Г. Владімірова)*. Цей підручник містить мінімум теоретичного матеріалу, яскраво проілюстрований та структурований.

В ньому наявні завдання для розвитку креативного і критичного мислення, інформаційної грамотності та використання ІКТ, комунікації рідною та іноземними мовами, дослідницької діяльності та винахідливості, підприємливості та співробітництва, вміння інтегрувати знання та досвід з різних галузей, вміння працювати в команді. В підручнику йдеться про українські імена, міста, річки, виробництва, навчальні заклади. Зміст підручника тісно пов'язаний з українською мовою, українським побутом, з історією і географією України.

На початку кожного розділу розміщено qr-код, за допомогою якого можна здійснити актуалізацію опорних знань. Це може бути як діяльнісний підхід (з паперу, з дроту виготовити плоскі геометричні фігури, з пластиліну виготовити просторові фігури, зробити розріз, подивитися, що утворилося в перерізі) так і набір задач з вивчених тем, які розкривають уміння учнів виконувати подібні завдання. Також важливим є проєктна робота та зв'язок з інформатикою (наприклад, розшифрувати частину коду з програмування у середовищі Scratch, робота з блок-схемами тощо).

Кожен параграф у підручнику супроводжується розділами «Дізнайся більше», «Поглянь!», «Виконай усно», «Рівень А», «Рівень Б», «Цікаві задачі», «Вправи для повторення».

Наприклад, у розділі «Дізнайся більше» пропонується інформація з історії математики, цікаві факти, завдання на дослідження тощо. Діти, які полюбляють математику, з великою цікавістю ознайомлюються з даною рубрикою, часто знаходять свої цікаві факти та задачі. У розділі «Поглянь!» часто застосовуються міжпредметні зв'язки. Наприклад, провідні слова: вісім, вісімка. Наводиться правильне відмінювання цих слів, акцентується увага на правилах. Також у цій рубриці наводяться розв'язки деяких завдань, на які слід звернути увагу. Юних знавців математики приваблює розділ «Цікаві задачі». Саме тут зібрані завдання, які розвивають критичне мислення, вміння аналізувати, обчислювати, логічно мислити. Їх можна використовувати для підготовки учнів до математичних турнірів, конкурсів, олімпіад.

Під час навчання математики необхідно чітко усвідомлювати те, що світ настільки швидко змінюється і трансформується, що підходи до подання інформації слід обирати інші.

Так, одним із важливих методів є робота в парах та групах. Учні вже звикли до такої форми роботи. Її можна застосовувати на будь-якому етапі уроку, а в підручнику відповідні вправи позначені спеціальними символами. Наприклад, під час вивчення теми «Комбінаторні задачі» на етапі закріплення знань та вмінь можна використати роботу в парах під час розв'язання наступної задачі: *скільки можна утворити речень, які складаються тільки з чотирьох слів – все, буде, дуже, добре?* Учні таким чином будуть допомагати один одному складати можливі комбінації, перевіряти та прораховувати варіанти.

Також обов'язковими є завдання, які передбачають групову форму роботи, вони позначені теж відповідними символами. Ця форма роботи передбачає використання більшого проміжку часу на уроці. Учні самостійно можуть між собою розділити ролі і працювати над розв'язанням, потім кожен озвучує свою частинку і складається цілісна картина. Наприклад, у №377 дається завдання – *поглянути на утворену послідовність фігур, заповнити таблицю у зошиті і дати відповіді на запитання: 1) скільки паличок знадобиться для 9-ї фігури? Для 15-ї фігури? 2) яка фігура складатиметься із 48 паличок?* Діти у групі можуть поділитися для виконання певних частин завдання, а можуть разом встановити алгоритм, а вже потім виконувати обчислення.

Використання групової роботи невід'ємно пов'язане з проєктними технологіями. Учні дуже полюбляють виконувати цікаві завдання, які розраховані на збір інформації, обрахунок даних та представлення відповідних результатів.

З досвіду роботи. На своїх уроках ми намагаємося використовувати всю палітру знань навколишнього світу та методик викладання математики. Тому завжди учні чекають цікавих завдань.

Наприклад, при вивченні теми «Розкладання чисел на прості множники» учням було запропоноване таке завдання. Підготовка до уроку: склеїти декілька листів паперу в один та зобразити на ньому координатний промінь з поділками (2 шт), прикріпити на мольберти, приготувати клей та маркери, підготувати чотири конверти (1 конверт картинки подій 1900-2000 р.р. з кроком у 10 років, 2 конверт картинки подій 2000-2020 р.р. з кроком у 2 роки, 3 і 4 конверти пояснення до цих подій).

Після актуалізації знань та перевірки домашнього завдання клас розділити на 4 групи (поділ класу на групи нам усім відомий, наприклад, можна називати перші чотири прості числа – 2, 3, 5, 7), кожна група отримує конверт із завданнями.

Завдання для учнів: Ви отримали фото історичних подій та пояснення до них. Зберіть ці пари.

- 1) Числа, які відповідають рокам розкладіть на прості множники.
- 2) Виясніть, які з цих років діляться на 2, 3, 5, 9, 10?
- 3) Підготуйте захист своєї роботи.
- 4) Нанесіть на лінію часу (координатний промінь) ваші дані.

Отже, вивчаючи те, як розкладати числа на прості множники, учні повторюють поняття координатного променя та ознаки подільності, які вивчали раніше, а ще лінію часу, відому їм з уроків історії.

Провівши цей урок зі своїми учнями, стало зрозуміло, що їм цікаво виконувати завдання пошукового характеру, рухатися по класу, не сидіти на місці, знаходити пари, клеїти, а в кінці розповідати, що ж вони досліджували та які відповіді отримали. Це займає досить багато часу, тому потрібно врахувати кожен деталь і правильно розподілити час на уроці.

На одному з уроків, вивчаючи просторові геометричні фігури, клас ділився на дві групи «Художники» та «Поети», при чому діти обирали самі. Домашнім завданням було для однієї групи намалювати споруду, яка б нагадувала якусь із фігур, а для другої групи – скласти вірш. Наступний урок був присвячений перегляду галереї малюнків та слуханню віршів, визначалися найкращі твори дітей.

При вивченні нового матеріалу на уроках математики надзвичайно важливо «вплітати» теми, які опрацьовувалися раніше, тобто працювати на безперервне повторення навчального матеріалу. Також важливо слідкувати за новими тенденціями і уподобаннями своїх учнів та використовувати це при вивченні математики.

Виходячи з цього, нами було розроблено електронний посібник «Математика по-новому», де зібрані завдання на закріплення вивченого матеріалу по блоках. Ці завдання цікаві тим, що охоплюють міжпредметні зв'язки та слугують розвитку життєвих компетентностей учнів. Всі запропоновані теми вивчаються у I семестрі і розміщуються у тому порядку, в якому їх проходять діти в школі. Які це задачі? Наведу декілька прикладів.

1. Чи можна подорожувати у часі? Уяви, що ти опинився у далекому 1795 році, коли утворилося місто Черкаси. Що ти знаєш про це місто? Порахуй скільки років пройшло з моменту його заснування? Населення міста (на 2021 р.) становить 271 459 осіб. Округли це число до тисяч.
2. Висота найвищої гори України, Говерли, 2061 м. Сім'я Юрченків запланувала підкорення цієї вершини під час літньої відпустки, 28 червня. Скільки часу (в годинах) доведеться почекати Марійці, якщо сьогодні 3 березня 23 год 59 хв? Відповідь округли до десятків. (28 червня в обрахунок не включати)
3. Під яким кутом на карті знаходяться Черкаси відносно Харкова та Житомира, Львів відносно Києва та Одеси?
4. У 5-Б класі 25 учнів. Вони вистроїлися в шеренгу один за одним. Маша стоїть другою, а Іванко останнім. Скільки учнів знаходиться між ними, якщо троє сьогодні відсутні?
5. Для розміщення відео в ТікТок воно повинне бути коротким, не більше 3 хвилин. Дарина записала своє перше відео. Чи зможе вона виставити його в мережі, якщо її привітання триває 35 с, пісня, яку вона співає 110 с, а реклама свого каналу пів хвилини?
6. Скільки підписників потрібно набрати блогеру, щоб ТікТок дозволив йому приймати подарунки від своїх шанувальників? Відомо, що це чотирьохзначне число, яке ділиться на 2, на 5 і на 10; сума його цифр дорівнює 1, а добуток 0.

7. Що популярніше Instagram чи TikTok? На кінець 2021 року кількість користувачів Instagram становила 2 млрд осіб в місяць, тоді як в TikTok 700 млн осіб. Визнач, у скільки разів Instagram популярніший за TikTok? Відповідь округли до цілих.
8. Три подружки-відеоблогерки Каріна, Злата та Каміла зібрали разом 1600 підписників. На Каріну підписалися у 2 рази менше підписників, ніж на Злату, а на Камілу – на 250 підписників більше, ніж на Каріну, але одночасно 22 підписники відписалися від дівчини. Скільки підписників має кожна відеоблогерка?
9. У Сергія є сестра Таня. Вона дуже захоплюється музикою та танцями. Дівчинка вирішила створити свій канал TapOk і завантажувати туди навчальні ролики. Таня знає, якщо розмір відео більше ніж 2 ГБ, то потрібно його стиснути до меншого розміру. Перше відео дівчинки 2088960 КБ. Визнач, чи потрібно його стиснути, щоб завантажити на YouTube?
10. У Макдональдс можна замовити курячі нагетси в коробках по 6, 9 та 20 штук. Працівник Орест вирішив зробити заготовки. Яку найменшу кількість нагетсів йому необхідно заготовити, щоб обов'язково їх можна було рокласти в коробки даних видів?
11. По всьому світу мережа Макдональдс виготовляє в день 6 млн гамбургерів, а це 75 шт в секунду. Порахуй, скільки виготовляється цих бургерів за 10 хвилин?

Для того, щоб урізноманітнити навчання і зробити його сучасним необхідно використовувати різні методи навчання. Одним із них є впровадження STEM-технологій. Наприклад, при вивченні теми «Трикутники і чотирикутники» учням було запропоноване завдання виготовити макет шкільного подвір'я, де зобразити дві клумби. На цих клумбах симетрично посадити кущі та квіти. Обрахувати у скільки разів площа клумб менша від площі всього шкільного подвір'я на макеті. Клас був поділений на 6 груп і протягом трьох днів діти виготовляли свої вироби. В пригоді стали уроки технологій, де вчителі-предметники допомогли підібрати підручні матеріали.

Отже, надзвичайно важливо, щоб вчитель математики якомога частіше показував на уроці життєві ситуації, які вирішує математика, створював проблемні ситуації, які учні можуть вирішувати самостійно або в групах.

Так як доволі великий період навчання проходило дистанційно, то і комунікація з учнями відбувалася здебільшого з використанням новітніх технологій – віртуальний клас, дошки для спільної роботи, різні онлайн-сервіси. Цікавим було завдання: запропонувати учням у групах скласти тест на 5 запитань з математики і відобразити його результати довільним чином (у вигляді таблиці, діаграми, тексту) і прикріпити на дошку Padlet. Про те, кого опитувати, у завданні сказано не було. Сам процес спостерігати було надзвичайно цікаво, адже здебільшого все відбувалося у Viber-групах і в цілому даний експеримент виявився досить успішним.

Викладання уроків математики у 5 класі НУШ показало, що вчителю потрібно весь час розвиватися, знаходити цікаві завдання, креативно мислити і бути гнучкими до будь-яких ідей і задумів.

Автор:

Науменко Інна Миколаївна, вчитель математики Золотоніської гімназії ім. С. Д. Скляренка Золотоніської міської ради

Пілотуємо, експериментуємо, впроваджуємо: або як зробити навчання математики цікавим та продуктивним

1 вересня 2021-го в Україні розпочався не лише новий навчальний рік, але й черговий етап впровадження масштабної реформи середньої освіти для учнів пілотних 5-их класів, які цього року будуть першопрохідцями. Школярам та їхнім батькам ця реформаторська ініціатива вже добре відома як нова українська школа (НУШ). Хоча п'ятикласників-

пілотників важко цим здивувати, адже з перших днів навчання у школі іншого виду навчання вони не знали і до НУШ вже звичні. Чого не можна сказати про вчителів, які починають працювати з такими супер крутими дітьми на своїх предметах. Особисто мені, як вчителю предметнику одного з найважливіших предметів у шкільній програмі – математики, було трошки боязко йти працювати в такий клас. Чому боязко? Та тому що переді мною, як перед вчителем, стояло завдання в майбутньому продовжити всю ту кропітку роботу, яку провели вчителі початкових класів за 4 роки. А це є велика відповідальність! Для того щоб краще зрозуміти, що я маю на увазі, треба добре розібратися з поняттям саме Нової української школи.

НУШ — це головна реформа Міністерства освіти і науки, розпочата за останні роки та запланована на десятиріччя вперед. Її ключова мета — створити школу, “у якій буде приємно навчатись і яка даватиме учням не тільки знання, як це відбувається зараз, а й вміння застосовувати їх у житті”. Відтепер головне завдання для учнів українських шкіл — опанувати навчання не просто окремих предметів, а так звані «компетентності». Їх перелік такий:

- вільне володіння державною мовою;
- здатність спілкуватися рідною (якщо відрізняється від державної) та іноземними мовами;
- математична компетентність;
- компетентності у галузі природничих наук, техніки і технологій;
- інноваційність;
- екологічна компетентність;
- інформаційно-комунікаційна компетентність;
- вміння навчатися впродовж життя;
- громадянські та соціальні компетентності, пов'язані з ідеями демократії, справедливості, рівності, прав людини, добробуту та здорового способу життя, з усвідомленням рівних прав і можливостей;
- культурна компетентність;
- підприємливість та фінансова грамотність.

Кожна з таких компетентностей — це комбінація знань, умінь, навичок, способу мислення, а також поглядів і цінностей. При цьому в рамках одного шкільного предмету учні залежно від форми подачі того чи іншого матеріалу — можуть опановувати одразу кілька компетентностей. Тобто відбувається постійний міжпредметний зв'язок, певна комбінація необхідного набору матеріалів для розвитку особистості кожного учня, що успішно може реалізуватися у майбутньому. Тобто, з точки зору вчителя математики, головним є не чітке запам'ятовування формули на пам'ять, а вміння до цієї формули дійти самому учню та ще і застосувати її не лише на практиці, а і в повсякденному житті. Запровадження даної реформи з успішною її реалізацією допоможе випускникам шкіл успішно соціалізуватись, розпочати професійну діяльність або продовжити навчання. “Формується ядро знань, на яке будуть накладатись уміння цими знаннями користуватися, цінності та навички, що знадобляться випускникам української школи в професійному та приватному житті”, — йдеться в офіційній концепції нової української школи.

Для того, щоб стати першопрохідцем для навчання таких дітей у середній школі, довелося і самій досить багато навчатися. І вже на цьому етапі стало зрозуміло, які зміни будуть відбуватися. Адже замість звичних лекцій, семінарів, де потрібно було опанувати багато інформації, навчання відбувалося у невимушеній, дружній атмосфері – де всі були рівні, де кожен міг висловити свою думку, своє бачення ситуації, де кожен учасник тренінгу був важливий та брав активну участь у спілкуванні.

Відтепер ключове завдання вчителя середньої школи — дати змогу учням засвоїти необхідний матеріал за допомогою діяльнісного підходу. Йдеться про найрізноманітніші форми, серед яких можуть бути навчальні ігри, екскурсії, експерименти, групові проєкти,

моделювання життєвих ситуацій тощо. І це не викликає у учнів байдужості до навчання чи його нехтування, навпаки діти дуже зацікавлені в отриманні нових знань.

НУШ – це не тільки відсутність купи підручників та нові програми. Це ще й новий освітній простір, який має бути зручним та комфортним для кожного учня. Новий освітній простір — це трохи більше, ніж просто облаштування класної кімнати. Його головний принцип — те, що ми бачимо в класі, має відображати події, які відбуваються, а також висвітлювати особливості школярів та вчителів, які там навчаються і навчають. Створити умови для саморозвитку та самореалізації кожної особистості. Це чудовий шанс дати волю власній фантазії та створити сучасний клас, в якому буде зручно і вчителю, і учням.

Одним з основних аспектів, з яким довелося зіткнутися вчителям пілотних класів, це вибір програми за якою буде відбуватися навчання учнів. Адже чи не вперше Міністерство освіти та науки України рекомендує вчителю самому визначати, за якою програмою працювати та за яким підручником. Серед запропонованих семи модельних навчальних програм, після детального вивчення кожної з них, треба було зробити вибір на користь однієї. Даний вибір був досить непростим, тому що кожна команда, яка працювала над своєю програмою, зробила дуже велику, гігантську роботу і кожна з них гідна для впровадження пілотниками. Після довгого аналізу кожної з них, а також після попереднього знайомства з майбутніми п'ятикласниками, відвідавши їхні уроки у 4 класі та побачивши їхню щоденну роботу на уроках, мій вибір зупинився на **Модельній навчальній програмі “Математика. 5-6 класи” для закладів загальної середньої освіти (автори Бурда М.І., Васильєва Д.В.)**.

Метою математичної освітньої галузі даної програми є розвиток особистості через формування математичної компетентності у взаємозв'язку з іншими ключовими компетентностями для успішної освітньої та професійної діяльності впродовж життя, що передбачає засвоєння системи знань, удосконалення вмінь розв'язувати суто математичні та практичні задачі; розвиток логічного мислення та психічних якостей особистості; розуміння можливостей застосування математики в особистому та суспільному житті. Курс математики в 5 – 6 класах побудовано як пропедевтичний, тобто проміжний між математикою початкової школи та систематичним курсом математики базової середньої освіти. Тобто важливим було те, щоб учні не відчували жодного дискомфорту при переході від вивчення математики початкової до середньої школи, щоб той вогник, який палав в їхніх очах на уроках математики у 4 класі, продовжив горіти і у 5 класі. Зміст модельної навчальної програми враховує наявні в учнів компетентності, здобуті у початковій школі та забезпечує наступність у навчанні математики, а також є достатнім для опанування інших дисциплін в основній школі. Цей курс побудовано на виваженому співвідношенні нових і раніше засвоєних знань, обов'язковому і варіативному навчальному матеріалі, а також з урахуванням індивідуальних і вікових особливостей учнів. За змістовим наповненням курс математики інтегрує навчальний матеріал, що включає:

- числові множини (натуральні, цілі та раціональні числа);
- числові вирази та обчислення (операції з числами, поданими у різних формах запису, зокрема десятковими і звичайними дробами, відсотками);
- елементи алгебри (вирази зі змінними, рівняння, нерівності);
- залежності та графіки;
- геометричні фігури та величини (плоскі та об'ємні геометричні фігури, величини);
- робота з даними (статистика, комбінаторика та ймовірність).

Тобто жодна тема курсу 5 класу не є істотно новою для учня-пілотника, адже початкові знання він вже має.

У структурі модельної навчальної програми представлено частину “Види навчальної діяльності”, де вказано орієнтовний перелік видів діяльності, які можуть бути запропоновані учням. Тобто міні підказка вчителю, яку роботу з НУШівцями можна проробити і вони це вже вміють і зможуть зробити. Учителю надається можливість самому вибирати тематику й види дослідницьких та проектних робіт. В залежності від можливостей учнів можна

самостійно визначати кількість робіт, зокрема й тих, що підлягають обов'язковому оцінюванню.

До вибраної модельної програми було представлено підручник, за яким ми з учнями працювали протягом року: **Математика, 5 клас, для закладів загальної середньої освіти, автори Г. Бевз, В. Бевз, Д. Васильєва, Н. Владімірова.**

Підручник дуже сподобався учням. Він є сучасним, яскравим, цікавим та зрозумілим для кожного. Всі основні поняття подано у зрозумілій для кожного учня формі. Містить короткі, чіткі пояснення, які не переобтяжують своїм змістом та не забирають багато часу на їх ознайомлення. Мобільність даного підручника дуже подобається НУШівцям. Теоретичний матеріал представлений так, щоб не переобтяжувати дітей зайвим набором тексту та не відволікати від найважливішого. Завдання у підручнику представлені таким чином, що кожен учень може працювати як самостійно, не чекаючи решти, так і разом з класом. Маємо і роботу в парах, у групах, завдання дослідницького характеру, з використанням ІКТ, підвищеної складності, практичні та домашні завдання. Дуже цікавим для учнів було використання qr-кодів, які містяться у підручнику, для повторення певного матеріалу чи для виконання якогось індивідуального завдання.

Дана модельна програма зацікавила особисто мене тим, що передбачає виділення часу на повторення, тобто протягом навчального року учні час від часу повертаються до матеріалу, що вже вивчали і підсвідомо відбувається краще його засвоєння. Звісно це може бути реалізоване лише при наданні зазначеної рекомендованої, а не мінімальної кількості годин на викладання даного предмета. Якщо буде відведено на вивчення математики 5 годин на тиждень, то є можливість працювати з учнями над найрізноманітнішими проектами, які пропонуються авторським колективом даної модельної програми та підручника. Якщо ж доведеться обмежитися мінімумом (4 години), то доведеться трішки обмежити роботу з учнями на повторення та дослідницькі проекти, що має інший рівень результативності роботи.

Перед початком навчального року від авторів програми було отримано орієнтовне календарне планування та необхідні методичні рекомендації. Відбувалося постійне двостороннє спілкування. Тобто якщо в мене виникали якісь запитання щодо змісту завдань у підручнику чи необхідна була якась методична рекомендація, Дарина Васильєва завжди була на зв'язку.

Одним з найважчих моментів запровадження НУШ у середній школі, на мою думку, став процес оцінювання. Адже було не зовсім зрозуміло, як бути з такими дітьми. По закінченню початкової школи вони всі отримали Свідоцтва досягнень, в яких у графі «Характеристика навчальної діяльності» були зазначені результати навчання за першою літерою («В», «Д», «С», «П»), що відповідає назві рівня досягнень орієнтовних критеріїв оцінювання результатів навчання з предметів (Високий, Достатній, Середній, Початковий).

Згідно рекомендацій щодо навчальних досягнень учнів Міністерства освіти та науки України заклад освіти за рішенням педагогічної ради (за потреби) може визначити адаптаційний період, впродовж якого не здійснюється поточне та тематичне оцінювання. Оскільки НУШ - це педагогіка партнерства, спільна праця учнів, батьків та вчителів, то наша гімназія прислухалася до побажання батьків та визначила тривалість адаптаційного періоду 2 місяці. І в подальшому, саме з ініціативи батьків, проводити оцінювання учнів уже за 12-бальною системою, а його результати позначати цифрами від 1 до 12. Як виявилось, діти також чекали цього з нетерпінням.

Для того щоб реалізувати даний вид оцінювання саме у пілотних класах для учнів, які мали в основному формувальне оцінювання, довелося попрацювати і вчителям-предметникам, і учням. На початку вивчення теми ми, спільно з дітьми, визначали критерії оцінювання, за якими буде оцінена їхня робота. І це виявилось досить результативним. Кожен з них сам пропонував, що має знати на той чи інший бал і вони намагалися підкорювати найвищі вершини.

Під час своїх уроків я намагалася застосовувати різні методи оцінювання, не лише 12-бальну систему. Досить дієвим є формувальне оцінювання у формі самооцінювання чи взаємооцінювання учнів. Діти виявилися досить самокритичними і в більшості випадків самі чітко визначали рівень своїх знань та різного роду недопрацювання. Вони не мають страху сказати, що чогось не знають чи не розуміють. Тобто ситуації бувають різні, як і теми уроків з математики, щось зрозуміло з першого разу, щось з третього... Але самі учні виявилися зацікавлені в тому, щоб отримати ці знання.

На кінець навчального року до табеля з оцінками за 12-бальною системою на педагогічній раді було вирішено видати учням і Свідоцтво досягнень, де у відповідних графах результатів навчання зазначати рівні досягнень орієнтовних критеріїв оцінювання результатів навчання з предметів (Високий, Достатній, Середній, Початковий).

Невід'ємним компонентом комфортного освітнього середовища у класі є відносини. Відносини між учителем і учнем, та відносини між учнями класу. Якщо відносини між учнями вже є сформованими за попередні 4 роки навчання, то відносини між вчителем та учнями вчителям-предметникам довелося вибудовувати. Адже на відміну від початкової школи, кількість учителів в основній школі збільшилася в рази. Для ефективної роботи класу потрібні зрозумілі правила.

На початку навчального року ми з моїми учнями спільно розробили правила класу на уроках математики, які діти самостійно сформулювали та розмістили на видному місці. Намагалася так сформувати правила класу, щоб вони включали поведінкові аспекти, безпеку у класі, повагу, зусилля дітей. Для мене було важливим, щоб всі учні зрозуміли, яка поведінка в класі є можливою, а яка неприпустимою. Наші відносини формуються ще й до нині. Намагаюся знаходити час, щоб поспілкуватись з ними, краще пізнати їх сильні та слабкі сторони, щоб потім використати ці знання для планування навчання.

Створення сучасного освітнього середовища – одна із складових формули НУШ. До більш звичних довелося додати нові методи навчання, які б допомогли урізноманітнити навчання і зробити його більш сучасним. Підготовка до уроку в пілотному класі спочатку займала трохи більше часу, ніж в інших класах. Але згодом різноманітні прийоми подачі матеріалу та перевірки його засвоєння почала застосовувати і в інших класах.

Під час уроків намагаюся використовувати сторітеллінг – це мистецтво цікавої розповіді. Тобто моєю метою було захопити учнів своїми розповідями про математику та її значення в житті людини з використанням найрізноманітніших прийомів подачі матеріалу. Це і складання цікавих математичних казок і написання невеличких рифм учнями, щоб запам'ятати ті чи інші поняття, і малювання малюнків, які виражають те чи інше дитяче бачення певної теми в повсякденному житті.

Ще одним різновидом роботи з учнями було мейкерство – це створення чогось своїми руками. Наприклад під час вивчення теми “Відрізки, ламані та їх довжини” спробували з учнями створити ламані з підручних матеріалів та придумати цікаві історії пошуку скарбів за вказаним по ламаній напрямом. При вивченні теми “Координатні промені та шкали” спробували зробити дерево роду та відобразити його на шкалі часу. Тема “Геометричні фігури” - це взагалі прояв неабиякої фантазії дітей. Тут були і підручні матеріали і 3D-ручки, і 3D-принтер, і деревина та метал.

Також на своїх уроках намагалася залучати учнів до дослідницької діяльності, під час якої ми розглядали такі дослідження як спостереження та експеримент. Тобто це різноманітні задачі на дослідження, які в досить великій кількості запропоновані у підручнику та які є досить цікавими для дітей. Щоб показати тісні міжпредметні зв'язки між математикою та іншими предметами і її прикладну спрямованість, намагалася тісно співпрацювати з колегами, щоб пропонувати учням проєктні роботи. Робили власні колективні проєкти. Працювали над проєктом “Історія світу, історія математики”, де дізналися що наша математика тісно переплітається з історією як стародавнього світу так і сучасності. Проєкт “Класний ремонт” дуже зацікавив юних дослідників. Перед учнями було поставлено завдання зробити косметичний ремонт власної класної кімнати. Дізнатися

скільки знадобиться рулонів шпалер для ремонту, яку площу підлоги потрібно пофарбувати, скільки потрібно плінтусів для підлоги. Дітям було дуже цікаво вирішувати такі не дитячі завдання. А з точки зору математики ми змогли застосувати на практиці різні математичні знання (вимірювати ширину та довжину, площу та периметр, основні арифметичні дії).

Щоб краще засвоїти матеріал I семестру, учням була запропонована робота над виготовленням лепбуку на будь-яку тему, що розглядалася нами протягом семестру. Учні рандомно були об'єднані у групи, потім отримали завдання і вже разом визначали спільну тему, яка їм сподобалася найбільше, та визначали хто яку частину роботи буде виконувати. По завершенню роботи над проектом кожна група представляла та захищала свої напрацювання. Діти підійшли до виконання даного завдання дуже відповідально та творчо.

Зважаючи на реалії часу через пандемію Covid-19, довелося опановувати нам і змішане навчання, тобто навчання у школі поєднували з онлайн-навчанням. Ми з учнями навчилися самостійно здобувати знання, планувати свою діяльність і працювати з різними джерелами інформації. Намагалася працювати таким чином, щоб частину матеріалу учні опановували у класі, а частину – вивчали чи закріплювали вдома за допомогою гаджетів. Тут на допомогу мені прийшла міжнародна онлайн платформа Вчи.юа, де учні 1 - 6 класів з усієї України вивчають математику в інтерактивній формі. Саме за допомогою неї намагалася покращити знання учнів про звичайні дроби, оскільки вивчення даної теми припало на кінець першого семестру, коли діти вже були виснажені і потребували певного перезавантаження. Завдання, які пропонує дана платформа, виявилися цікавими для дітей. Намагалася не перевантажувати їх і пропонувала виконувати завдання за теми, які містять по 4 - 5 завдань, але дуже часто вони захоплювалися і виконували набагато більше. Дуже приємно було бачити зацікавленість в їхніх очах, коли вони самі між собою обговорювали, хто яке завдання зробив швидше чи над чим довелося подумати. Саме з їхньої ініціативи, в режимі онлайн, ми пропрацювали майже всі зимові канікули. Постійно були на зв'язку, якщо в когось виникали питання. Діти не соромились запитувати мене, якщо якесь завдання їм було не зрозуміло. Приємним здивуванням для мене став той факт, що на початку II семестру, коли ми мали розпочати вивчення теми “Десяткові дроби”, майже третина учнів за період канікул розібралися з даною темою самостійно та виконали більшу частину завдань на Вчи.юа. Дана платформа надає можливість пов'язати вчителя і учня, тобто я мала можливість відслідковувати прогрес кожного учня та всього класу загалом. У вчителя в кабінеті також є інформація про завдання, в яких припустилися помилок більшість учнів класу.

Також ми використовували міжнародний освітній проект з математики “Матіфік” для дітей 1-6 класів. На відміну від Вчи.юа, роботу з даною платформою я запропонувала учням під час уроку для зміни виду діяльності та повторення засвоєного раніше матеріалу. Тобто завдання могли бути не прив'язані до теми конкретного уроку, а стосувалися раніше вивченого. І виділивши буквально 5 хвилин уроку, ми разом повторювали засвоєний матеріал та досить цікаво проводили час за навчальною грою. Освітніх платформ існує досить велика кількість, які є дуже цікавими і для вчителя, і для учня. Тому кожен вчитель може підібрати платформу, яка влаштує саме його. Але хотілось би зауважити, що самі собою технології нічого не варті без учителя.

Для того щоб забезпечити основні ключові компетентності концепції Нової української школи на уроках математики, у пілотному класі довелося розглянути велику кількість різноманітних технологій, які б забезпечили розвиток та реалізацію цих компетентностей. Основою для їх успішного засвоєння, на мою думку, є STEM-освіта, сутність якої виявляється у поєднанні міждисциплінарних практик, орієнтованих підходів до вивчення природничо-математичних дисциплін, дослідницько-проектна діяльність учнів, інноваційні технології, мистецькі дисципліни, леґо-конструювання, співпраця та самореалізація.

Впровадження STEM-технологій передбачає інтегрований підхід до навчання, поєднання змісту різних предметів, що вивчаються на різних уроках навколо конкретної теми. Для цього вчителям-предметникам, які працюють у класах НУШ, доцільно більше спілкуватися

про ті теми, які вони вивчають на своїх уроках, щоб досягти ефективної міжпредметної інтеграції.

Інтегроване навчання використовує нову концепцію освіти так, щоб учні бачили зв'язок між різними предметами, могли реалізувати здобуті знання, мали можливість для практичного застосування цих знань у житті.

Неймовірний досвід інтеграції отримала разом зі своїми колегами, а саме вчителями української та зарубіжної літератури, української та французької мови, мистецтва та технології. Творчі гімназійні педагоги різних галузей завзято експериментували та об'єднали свої зусилля заради НУШівців. Разом заходилися розвивати літературну та творчу уяву, збагачувати словниковий запас, відкривати красу природи та уміння зобразити її неповторність по-мистецьки, виявляти ознаки математичної подільності за допомогою осінніх листочків, стати дизайнером одягу для великого поета «осені» -О.Пушкіна.... Над таким цікавим проектом партнерськи працювали у НУШівському 5 класі творчі вчителі та креативні школярі.

З гордістю хочу сказати, що пілотний проєкт НУШ виправдав мої сподівання на позитивні результати навчання учнів. На кінцеві результати успішності дітей вплинули не тільки пілотування нових програм, методів і підходів навчання, а й навчання в умовах карантину та війни. Але ми змогли завершити навчальний рік із дуже гарними результатами. Формування здібностей у дітей до самоосвіти, командної роботи проявлялися в діяльнісному підході до навчання. Школярі ділилися своїми ідеями одне з одним, отримували позитивний досвід навчання, у них поступово формувалися навички та вміння, які в майбутньому зроблять їх конкурентоспроможними на ринку праці та в соціумі. Учні працюють разом у команді, не мають страху висловлювати свої ідеї, дискутують, обґрунтовують власну позицію та разом доходять до висновків.

Зараз, у такий складний час, нам вчителям потрібно постійно вчитися, змінюватися щоб крокувати в ногу з часом. Адже сучасні діти є мега мобільними, вони настільки розвинені, що залюбки опанують будь-яку нову платформу, методіку, чи пропозицію від вчителя. Вони це опановують з цікавістю та доволі швидко. Тобто мені, так само як і учням, потрібно не боятися змін, займатися самоосвітою та йти вперед, використовувати все, що зараз є в Інтернеті, сучасну техніку й інтерактивні справи. Адже креативність і творчість дуже важливі для розвитку сучасної дитини. Талант, технології, толерантність – це є ключ до 21 століття.

Автори:

Лесик Ольга Костянтинівна, вчитель математики та інформатики
Золотоніської гімназії ім. С. Д. Скляренка Золотоніської міської ради

РОЗДІЛ 6.5 Технологічна освітня галузь

Проектна діяльність на уроках технологій в Новій українській школі

30 вересня 2020 року Кабінет Міністрів затвердив Державний стандарт базової середньої освіти (постанова КМ України від 30.09. 2020 р. № 898). Затвердження і впровадження Державного стандарту базової середньої освіти, створює умови для продовження реформи «Нова українська школа» у 5-9 класах з 2022 року. Згідно нормативного документу компетентностей зміст “Технології” полягає у формуванні всіх ключових компетентностей через проекти, що дає можливість вчителю обирати, моделювати навчальні проекти відповідно до матеріально-технічного забезпечення, інтересів та потреб учнів, розвиваючи, наскрізні уміння та навички. Міністерством освіти і науки було запропоновано для обговорення чотири модельні навчальні програми «Технології» для 5-6 класів, зі змістом навчального предмету «Технології», видами навчальної діяльності учнів, очікуваними результатами.

Відповідно до модельної програми вчитель створює календарне планування, самостійно обираючи проекти, кількість годин та технологію виконання (керуючись матеріально-технічними можливостями та інтересами учнів) , враховуючи обов'язково кінцеві результати навчання, що закріплені в державному стандарті.

Модельна навчальна програма «Технології. 5-6 класи» для закладів загальної середньої освіти (автори Ходзицька І.Ю., Горобець О.В., Медвідь О.Ю., Пасічна Т.С., Приходько Ю.М., 2021р. містить великий перелік напрямів проектно-технологічної діяльності та сучасних технологій (миловаріння, валяння, техніка клаптикового шиття, кінусайга, апсайклінг), що дає можливість вчителю зацікавити учнів працювати над пізнанням нового. За програмою маємо виготовити один (і більше) проектів за модулями, вибравши теми та технології з запропонованого переліку. Основна технологія, яку обрав вчитель для проектної діяльності не повинна повторюватись більше 2-х разів за один навчальний рік. Додаткові технології можуть застосовуватися у проектній діяльності на розсуд вчителя.

Модуль 1. Втілення задуму в готовий продукт за алгоритмом проектно-технологічної діяльності

<https://sites.google.com/view/nush5/%D0%B3%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B2%D0%BD%D0%B0-%D1%81%D1%82%D0%BE%D1%80%D1%96%D0%BD%D0%BA%D0%B0>

Об'єкт проектної діяльності : Вироби до свят (ялинкова прикраса)

[Ялинкова іграшка \(thinglink.com\)](http://thinglink.com)

Основна технологія : технологія виготовлення аплікації з текстильних та нетканних матеріалів.

Формування компетентностей: інформаційна, соціально-трудова, загальнокультурна.

Методи: практичні роботи, метод фантазування, асоціацій, робота з застосунками.

I. Вибір і обґрунтування проекту.

Проводимо обговорення з дітьми, створюємо дерево предметів, що ототожнюються з Новим роком, Різдвом. Важливо чути побажання, але проводити коригування за напрямками роботи, враховуючи рівень складності і рівень вмінь у дітей.

Робота з інформаційними джерелами: орієнтуємо дітей як правильно здійснювати пошук, задавати ключові слова. Обговорюємо моделі-аналогі (раджу використовувати сайт [Самотужки – майстер-класи та ідеї декору \(samotuzhky.com.ua\)](http://samotuzhky.com.ua), [Pinterest](https://www.pinterest.com), що має велику кількість цікавих матеріалів).

II. Створення графічного зображення виробу.

Розповідаємо про метод фантазування. Діти перетворюються на фантазерів, які мають створити малюнок майбутнього виробу. При роботі використовуємо опорний вислів - «А що якщо?».

Для налаштування учнів на роботу можливо використати застосунок [Story Dice - a creative storytelling tool from Dave Birss](#)

(на кісточках випадають довільні картинки і діти мають поєднати зображення у розповідь, історію, речення. Роботу обмежуємо в часі, 5-10хв).

При роботі над зображенням проводимо підбір кольорів [Вибір кольору онлайн | HEX Color Picker | Вибір кольору HTML \(imagecolorpicker.com\)](#).

Учень може завантажити фото свого зображення, чи використати збережене зображення і за допомогою програми підібрати кольорову гамму.

III. Підбір матеріалів та інструментів для роботи.

[Матеріали та інструменти трудового навчання \(learningapps.org\)](#)

Розповідь про будову тканини, проведення дослідів по визначенню довжини і ширини ткани [Цікаві технології. Досліди \(thinglink.com\)](#)

Розповідь про виготовлення нетканого матеріалу фетр

Закріплення знань, цікаво їх проводити на дошці Linoit, Padlet.

Повторення правил з техніки безпеки [Правила техніки безпеки \(learningapps.org\)](#)

IV. Виготовлення виробу

Робота за шаблонами, з тканиною.

Вивчення швів, аплікації та її видів.

Закріплення знань [Види аплікації \(learningapps.org\)](#), [Аплікація \(learningapps.org\)](#), [Послідовність виготовлення виробу з аплікацією \(learningapps.org\)](#), [Кросворд "Аплікація" \(learningapps.org\)](#),

Практичні роботи «Вправа на закріплення нитки. Виконання закріпки»; ручні шви «Уперед голку», «Петельний» [Ялинкова іграшка \(thinglink.com\)](#). [РУЧНІ ШВИ ТА СТРОЧКИ \(learningapps.org\)](#)

V. Оздоблення виробу (розповідь про варіанти оздоблення і відповідно до квітки побажань розповідаємо про кріплення гудзиків, блискіток, намистинок, мережива).

VI. Наповнення виробу, виготовлення тримача.

Розповідь про матеріал – наповнювач.

Виготовлення підвіски- тримача.

Практична робота. Плетіння шнурка техніка макраме, бісероплетіння, канзаші).

VII. Презентація виробу. Арт-пікнік

Можливо використати додаток Linoit, Padlet, для онлайн презентації виробів, поділитися власними враженнями від роботи, успіхами. Іноді підсумкові заняття проводжу як арт-пікнік, де діти розповідають про свій проєкт в певному заданному стилі (розповідний, науковий, публіцистичний, казка, вірш).

Автор:

Ширай Тетяна Михайлівна – учитель технологій.

Пропрацювавши рік за даною навчальною програмою хотілося б відзначити позитивні аспекти її впровадження. Зміст спрямований на формування в учнів ключових та дисциплінарних навичок націлених на наближення процесу навчання до потреб життя здобувачів освіти, їх інтересів і природних здібностей.

Як зазначається у Державному стандарті та відповідно до нього метою технологічної освітньої галузі є реалізація творчого потенціалу учня, формування в здобувачів освіти критичного та технічного мислення, готовності до зміни навколишнього природного середовища без заподіяння йому шкоди засобами сучасних технологій і дизайну, здатності до підприємливості та інноваційної діяльності, партнерської взаємодії, використання техніки і технологій для задоволення власних потреб, культурного та національного самовираження.

Відповідно до мети технологічної освітньої галузі дана програма має намір сформувавши у здобувачів освіти життєво важливі компетентності, які будуть необхідними у самостійному житті, її використання допоможе розвинути творчий потенціал, критичне мислення, духовно-моральні цінності, та розвиток здібностей у проектній діяльності.

Дана програма максимально зорієнтована на практичну підготовку здобувачів та побудована з урахуванням всіх принципів, які згадуються у Державному стандарті базової середньої освіти та концепції Нової української школи. Зокрема: дитиноцентризму і природовідповідності; узгодження цілей, змісту і очікуваних результатів навчання; принципу науковості, доступності і практичної спрямованості змісту; важливим на мою думку є принцип наступності і перспективності навчання; взаємозв'язаності формування ключових і предметних компетентностей; логічної послідовності і достатності засвоєння учнями предметних компетентностей; творчого використання педагогом програми залежно від умов навчання; адаптації до індивідуальних особливостей, інтелектуальних і фізичних можливостей, потреб та інтересів дітей (здобувачів освіти).

Не менш важливим і цікавим є проектно-технологічна діяльність, яка надає можливість педагогу обрати тему орієнтуючись на сучасні потреби та можливості учнів, а також на власний розсуд обирати додаткові які відповідатимуть суті та не нестимуть загрози.

Варто зазначити що вона вміщує в собі компоненти (модулі), які гармонійно її виокремлюють та підсилюють: зокрема спрямовані на принципі реалізації варіативності, яка передбачає планування навчальних матеріалів з урахуванням матеріально-технічного забезпечення та відповідності вікових особливостей учнів, їх інтересів.

Дані модулі (1.Втілення задуму в готовий продукт за алгоритмом проектно-технологічної діяльності. 2. Творче застосування традиційних і сучасних технологій декоративно-ужиткового мистецтва. 3. Ефективне використання техніки і матеріалів без заподіяння шкоди навколишньому середовищу. 4. Турбота про власний побут, задоволення власних потреб і потреб інших осіб) відповідають меті, надають нам педагогам та учням більше можливостей, важливо що модулі можна змінювати в послідовності вивчення, але окрім першого оскільки він відповідає за важливий аспект під час роботи в майстерні – безпеку праці.

Зокрема перший модуль передбачає вивчення та ознайомлення з поняттями що таке технології, які основні види технологічної діяльності у побуті. З правилами внутрішнього розпорядку в навчальній майстерні, загальними правилами безпечної праці та елементами технологічної діяльності, послідовністю роботи при виготовленні виробу та інше. Тобто тими плановими знаннями навчального предмету, які допоможуть учням в подальшому коректно виконувати поставленні завдання.

Наступний модуль, а саме: «Творче застосування традиційних і сучасних технологій декоративно-ужиткового мистецтва» передбачає ознайомлення з видами вище вказаного мистецтва, технологіями і техніками створення виробів декоративно-ужиткового мистецтва. Значенням символів притаманних видам даного мистецтва. Творчістю народних майстрів України різних регіонів та майстрів інших народів, що проживають в Україні. Характерними ознаками технології виготовлення та оздоблення виробів що поширені в власному регіоні.

Третій модуль ґрунтується на знаннях особливості роботи з ручними інструментами (лобзик, ножиці по металу та для тканини тощо), електроінструментом та обладнанням (швейна машина, праска, дріль, свердлильний верстат тощо); видами конструкційних матеріалів, які застосовуються для конструювання і виготовлення виробів та їх властивості: тканина, фанера, шпон, ДВП; ефективним використанням природних матеріалів з метою збереження навколишнього середовища; корисним проектуванням виробів без запобігання шкоди навколишньому середовищу та створення нових речей із вживаного матеріалу; раціональне використання матеріалів та послідовність роботи над проектом. Також під час вивчення даного модуля учні опановують знання щодо графічного зображення майбутнього виробу, технологічної послідовності виготовлення виробу. Підбору розміру необхідного для

виготовлення виробу. Послідовності побудови кресленика (рисунок) методом макетування та за допомогою вимірювань. Опановують знання щодо видів оздоблення виробів та вимоги до готового виробу.

При вивченні даного модуля ми з учнями обговорювали вид проектної діяльності задаючи запитання один одному та вислухавши думку кожного вони отримували завдання творчого характеру. Наприклад: Творчий проєкт- «Виготовлення рухомої дитячої іграшки». Кожен учень обирає собі казкового героя, це може бути «Ведмеді-молотобойці», «Білкі трудівниці», «Курчата», «Леви-богатири» та інші. Принцип послідовності виготовлення проєкту однаковий, але кожний учень вибирає на власний смак казкового героя (рис. 1).

Рис. 1 «Приклади виробів учнів з використанням ручних інструментів (випилювання лобзиком)»

Якщо клас не має гендерного поділу то дівчатка паралельно займаються виготовленням –пошиттям м'яких іграшок (рис. 2).

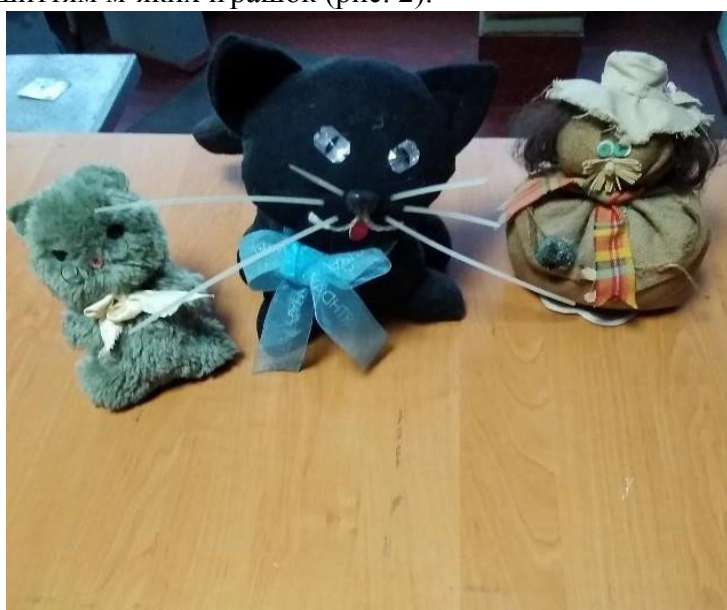

Рис. 2 «Приклади виробів учнів з використанням ручних та електро інструментів (ножиці, швейна машина...)»

Останній модуль передбачає опанування учнями турботи про власний побут, види робіт з благоустрою власного житла. Знання щодо озеленення як спосіб очищення та збагачення киснем приміщення. Дізнаються про різні види кімнатних та садових рослин, вирощування та догляд за ними. Не менш важливим є опанування знань в приготуванні їжі, як турбота про себе та своїх близьких, культура споживання їжі. Дізнаються про переваги їжі домашнього приготування, значення добору екологічно чистих та органічних продуктів для приготування їжі. Учні дізнаються про кулінарний інвентар, посуд, обладнання, столову білизну та правила сервірування.

В змісті доречно запропоновано перелік основних прийомів, які педагоги можуть використовувати для оволодіння обраними проектними видами діяльності.

Особливістю є те що програма універсальна та не виділяє гендерної нерівності. Це є важливим, адже з кожним роком наповнюваність учнівським колективом зменшується і відповідно уроки технологій (трудового навчання) не поділяються, тобто педагог використовуючи дану програму може працювати з будь-яким класом (хлопці, дівчата окремо або змішана група).

Працюючи за даною модельною навчальною програмою можна легко скласти календарне планування, яке в практичній діяльності допоможе у учням оволодіти не лише спеціальними вміннями і навичками, а й оволодіти загально-навчальними.

Автор:

Блажко Григорій Миколайович – учитель технологій.

РОЗДІЛ 6.6 Громадянська та історична освітня галузь

Особливості викладання історії у 5 класах НУШ

2021-2022 навчальний рік для вчителів, що розпочинали працювати у 5- класах став переломним у їх освітній діяльності. Чому переломний? Та тому, що прийшла нова формація дітей зі своїми поглядами, величезним бажанням щось дослідити, дізнатись і обов'язково дати свій висновок. Важко чи легко працювати з такими учнями?... Мабуть все-таки дуже цікаво. Це діти з пілотної Нової української школи. Для вчителів історії дуже приємним відкриття є те, що учні вже підготовлені до вивчення предмету, адже в початковій школі був курс « Я досліджую світ», куди входять громадянознавчі і історичні знання з досить великим обсягом. А отже, учитель, що пішов працювати в НУШ повинен бути налаштований на створення такої атмосфери в класі, яку люблять здобувачі освіти, відчуватимуть себе комфортно та безпечно, із задоволенням кожного ранку йтимуть до школи, не побоятися вголос висловлювати свою думку, ставити запитання, давати відповіді на поставленні, з повагою ставитимуться до оточуючих і відчуватимуть повагу до себе.

Вчителі Золотоніської гімназії ім. С.Д.Скляренка для опанування освітньої галузі «Громадянська та історична освіта» обрали *Модельну навчальну програму «Досліджуємо історію і суспільство»* - інтегрований курс за авторством О.Пометун, Т.Ремех, Ю.Малієнко, П.Мороз, Даний курс базується на основі Державного стандарту базової середньої освіти і передбачає глибоку всебічну інтеграцію всередині галузі: історії України, всесвітньої історії та громадянської освіти, та ще багатьма галузями, такими як математики, географія, економіка, мистецтво, природознавство. Адже тут передбачено багато міжпредметних завдань і в разі співпраці між вчителями кінець уроку історії можливий як початок уроку математики чи української мови. Курс для 5 класу є пропедевтичним курсом – тобто курс, який має із точки зору змісту, і діяльності підготувати дітей до вивчення історії та інших суспільствознавчих предметів в базовій та профільній школі. Отже це означає, що матеріал потрібно подавати специфічно і його завданням є формування початкових уявлень, які в подальшому будуть складати базу.

Програма курсу структурована за розділами, які містять переліки певних історичних та громадянознавчих сюжетів і вибудована так, що дає змогу самостійно визначати назву теми, кількість і перелік питань та час для роботи з кожним розділом і т.д. на розсуд вчителя, крім збільшення чітко виділеної години на тиждень.

Зміст програми так поданий, що забезпечуючи інтегративний підхід він є цілком природним: текст, ілюстрації, міжпредметні завдання, карти – це все те, що допомагає показати суспільство від минулого до сьогодення як єдине цілісне явище яке в залежності різних точок зору може набувати різних рис. Підручник є інноваційним не лише тому, що він інтегрований. Автори пропонують велику базу різних джерел інформації. В першу чергу це цифрові джерела інформації (електронний зошит, відеоматеріали до уроків, методичні рекомендації, календарно-тематичне планування та модельна програма курсу). Матеріали курсу повністю забезпечують компетентісно орієнтований навчальний процес адже вчитель має формувати компетентності, наскрізні уміння учнів, залучення дітей до активної діяльності. Не можна навчити дітей не проявляючи діяльності, не можна навчити якщо ми не діємо. Підручник моделює навчальний процес і повністю проектує його реалізацію. В кожному параграфі підручника два-три пункти авторського тексту обов'язково супроводжуються відповідним завданням, яке дає змогу осмислити цей текст, завдання ставляться перед ілюстраціями із обов'язковим висновком після їх перегляду та обговорення. В кожній новій темі є певні «віконця», виділені кольором – це основні поняття, де описуються основні терміни. Дані терміни подані не як визначення, а саме як опис, враховуючи що це діти п'ятого класу.

Фактично урок у п'ятому НУШівському класі складається із трьох частин:

- Вступна частина уроку: актуалізація, мотивація.
Урок доречно розпочинати із актуалізації тих знань, які вже у дитини в достатній кількості є: із початкової школи, навколишнього середовища та життєвих уявлень. І далі продовжуємо вступну частину, а вона згідно підручника розпочинається пунктом «Обговоріть в класі», а тому ті знання, що вже є в дитини активізуються і в подальшому. Наступним завдання в цьому пункті обов'язково є ілюстрація, яку потрібно дослідити. Для вчителя залишається лише одне: щоб дитина на основі тих знань, що має побачила щось нове і поставила для себе завдання: познайомлюсь, досліджу, запам'ятаю.
- Основна частина уроку: первинне сприйняття, осмислення матеріалу.
Первинне сприйняття це та частина уроку де ми подаємо інформацію. Тут великий вибір надається вчителю. Це чи розповідь, чи читання підручника, чи відео, підходять і інші джерела інформації – візуальні скажемо. Бажано щоб один урок відрізнявся від іншого зо формою. Єдине, що треба пам'ятати, що не можна давати дітям читати «сліпий» текст. Перед цим обов'язково треба поставити завдання до тексту. Читання повинно бути осмисленим. І це одне з наскрізних навичок, які формуємо на уроці. Після ознайомлення з інформацією обов'язкове завдання «Досліди», щоб дитина осмислила сприйняту інформацію. Обов'язково треба завершити первинне сприйняття та впевнитись, що дитина зрозуміла про що це і як це пов'язано з тим, що вони вже знають, що вони думають про це.
- Підсумкова частина уроку: узагальнення, рефлексія, самооцінювання, оцінювання.
Обов'язково в кінці уроку ми маємо узагальнити навчальний матеріал. І допомагає вчителю в цьому рубрика «Перевір себе», де є ряд запитань, які допоможуть узагальнити матеріал, зробити різноманітне оцінювання, тож залишається лише занотувати це в електронному та паперовому журналі.

Працюючи з НУШівськими учнями слід чітко визначити для себе особисто, що час не стоїть на місці він швидко змінюється, змінюються технології, люди, а відповідно і методи навчання дітей. Те, що колись можна було назвати списуванням, тепер переформатувалось у партнерську співпрацю. Дуже подобається дітям робота в парах чи групах. В таких випадках вони можуть підказати один одному, а командна робота ще й здружує, породжує дискусії в групах і як наслідок діти краще запам'ятовують поданий матеріал, відбувається розвиток критичного мислення.

Найулюбленіше домашнє завдання з «Досліджуємо історію та суспільство» у п'ятикласників це пошукові завдання. Діти збирають інформацію, систематизують її, перевіряють достовірність. Часто в роботу включаються батьки.

Виступаючи перед однокласниками, даючи аналіз і оцінку різноманітних джерел у юного дослідника відбувається розвиток критичного та системного мислення, виробляється впевненість в собі, розуміння цінності історичного минулого.

Головними особливостями викладання історії у 5-х класах є інтерактивна взаємодія дітей та вчителя в різних формах, застосування всіх видів доступних технологій: критичного мислення, проєктної діяльності та створення позитивної атмосфери.

Автор:

Лучанінова Світлана Іванівна - учитель історії

РОЗДІЛ 6.7 Інформаційна освітня галузь

Конспекти уроків для 5-х пілотних класів складено відповідно до обраної нами *Модельної навчальної програми “Інформатика. 5-6 клас” для закладів загальної середньої освіти (авт. Ривкінд Й. Я., Лисенко Т. І., Чернікова Л. А., Шакотько В. В.)*. Та до підручника “Інформатика” підручник для 5 класу закладів загальної середньої освіти(авт. Ривкінд Й. Я., Лисенко Т. І., Чернікова Л. А., Шакотько В. В.) 2021 – 2022 р. Загальна кількість годин на вивчення інформатики у 5-х класах складає 1 година на тиждень.

Урок № 5

Тема: Інструктаж з БЖД. Складові комп'ютера та їх призначення

Мета: Допомогти учням засвоїти пристрої комп'ютера, поняття базова конфігурація ПК, дати основні поняття з архітектури ПК, необхідні для роботи на комп'ютері.

Методи роботи: «Таблиця ЗХД», «Проблемна ситуація», «Ігровий метод».

Форми роботи: Індивідуальна, групова, фронтальна.

Очікувані результати:

- ✓ Розвиток пізнавальних інтересів;
- ✓ навиків роботи з мишею і клавіатурою;
- ✓ самоконтролю;
- ✓ уміння конспектувати;
- ✓ виховання інформаційної культури учнів, що вчать, уважності, акуратності, дисциплінованості, посидючості.

Тип уроку: Урок засвоєння нових знань.

Хід уроку

I. Організаційний момент

Привітання

Створення позитивного настрою/ емоційна рефлексія

Доброго ранку, діти! У вас за робочими місцями є три смайлики. О

Перший – посміхнений, другий – сумний, а третій взагалі без емоцій. Пропоную вам підняти той смайлик з яким ви прийшли на урок. Учні підіймають смайлики.

II. Оголошення теми уроку

Сьогодні на уроці ви познайомитесь з темою «Основи роботи з комп'ютером». Разом з вами ми розглянемо тему: «Складові комп'ютера(системний блок, пристрої введення, зберігання, виведення), їх призначення». В молодших класах ви вже знайомилися з цими поняттями, а сьогодні хочу запропонувати вам розглянути дану тему більш широко.

Методичний прийом «Таблиця ЗХД».

Перед вами на партах лежать роздруковані таблички, які необхідно заповнити. Пропоную для цього з вами поділитися на групи. В мене гарна торбинка, яка допоможе поділити вас на групи.(в торбинці по 2 однакових картинки, в кого картинки співпали, то і утворилася пара).

Знаю	Хочу дізнатися	Дізнався(-лась)

Приблизний варіант заповнення таблиці.

Знаю	Хочу дізнатися	Дізнався(-лась)
Персональний комп'ютер (ПК)– це комп'ютер, призначений для обслуговування однієї людини.	Що таке плотери? Які існують принтери?	-

III. Мотивація навчальної діяльності

Методичний прийом «Проблемна ситуація»

Уявіть, що вам тато і мама придбали новий комп'ютер, а собі ноутбук. Які додаткові пристрої вам необхідні для роботи за ноутбуком та комп'ютером? Чим відрізняється ноутбук і комп'ютер? Які пристрої накопичення пам'яті ви знаєте? *(Діти знову діляться по групах за допомогою карток в торбинці по 3 особи і обговорюють питання 1-2 хвилини).*

1. Отже, хто може назвати без яких пристроїв комп'ютер не працюватиме? (Відповідає та група у якої найбільше варіантів, а всі інші уважно слухають і якщо не прозвучав ваш варіант, то обов'язково доповнити).

Приблизні варіанти відповіді: монітор, системний блок, мишка, принтер, колонки, монітор, плотер

2. Які пристрої є в ноутбуці влаштовані, а в комп'ютер їх необхідно докуповувати?

Приблизні варіанти відповіді: монітор, мишка(тачпад), колонки, монітор, мікрофон.

3. Які пристрої накопичення пам'яті ви знаєте?

Приблизні варіанти відповіді: флешки, диски.

Тепер ми разом можемо зробити висновок, що є досить багато варіантів відповідей, а ще є такі пристрої, про які не всі з вас чули і знають і сьогодні разом з вами ми їх розглянемо.

IV. Вивчення нового матеріалу з елементами демонстрації презентації.

Інколи говорять «персональний комп'ютер». Уточнення «персональний» тут не випадково – це означає свій, особистий, доступний більшості людей, адже існує велика кількість інших видів комп'ютерів, які персональними ніяк не назвати, – робочі станції для підприємств, сервери для зв'язку безлічі комп'ютерів в мережу і ін. надалі, кажучи «комп'ютер» ми матимемо на увазі саме персональний комп'ютер.

Персональний комп'ютер (ПК) – це комп'ютер, призначений для обслуговування однієї людини.

Базова конфігурація ПК - мінімальний комплект засобів, достатній для початку роботи з комп'ютером. *(записати)* В даний час для ПК за базову вважається конфігурація, в яку входить чотири пристрої:

1. Системний блок;
2. Монітор;
3. Клавіатура;
4. Миша.

Апаратне забезпечення — обладнання, що складає комп'ютер.

Апаратна частина складається з таких пристроїв:

- Внутрішньої пам'яті;
- Центрального процесора;
- Пристроїв введення/виводу інформації;
- Накопичувачів.

Системний блок – основний блок комп'ютерної системи. *(записати)* У нім розташовуються пристрої, що вважаються внутрішніми. Пристрої, що підключаються до системного блоку зовні, вважаються за зовнішніми.

У системний блок входить процесор, оперативна пам'ять, накопичувачі на жорстких і гнучких магнітних дисках, на оптичних дисках і деякі інші пристрої. *(записати)* На лицьовій панелі ви бачите декілька кнопок – вже відома вам кнопка Power – включення і кнопка Reset – перезавантаження комп'ютера.

Два дисководи – для компакт-дисків і дискет, в нових ПК також є роз'єми для флеш карт та картридерів.

Материнська плата – найбільша плата ПК, на якій розташовується процесор з оперативною пам'яттю. На комп'ютерному жаргоні материнська плата називається «мамою».

Процесор – головна електронна схема, що виконує всі арифметичні обчислення і логічну обробку інформації. Єдиний пристрій, про існування якого процесор «знає від народження» – оперативна пам'ять – з нею він працює спільно.

Оперативна пам'ять (ОЗУ), призначена для зберігання інформації, виготовляється у вигляді модулів пам'яті. (*записати*) Оперативну пам'ять можна представити як обширний масив вічок, в яких зберігаються дані і команди в той час, коли комп'ютер включений. Процесор може звернутися до будь-якого елемента пам'яті.

Для тривалого зберігання даних і програм широко застосовуються жорсткі диски (вінчестери). Виключення живлення комп'ютера не приводить до очищення зовнішньої пам'яті. Жорсткий диск – це пакет (набір) дисків з магнітним покриттям для постійного зберігання інформації. Основним параметром є ємкість, вимірювана в гігабайтах. (*записати*) Середній розмір сучасного жорсткого диска складає 250 — 500 Гбайт, причому цей параметр неухильно зростає.

Дисковод CD-ROM. Для транспортування даних використовують дискети і компакт-диски CD-ROM. Для читання компакт-дисків служать дисководи CD-ROM. Основний параметр дисководу CD-ROM— швидкість читання. Існують також пристрої однократного запису — CD-R, CD-RW, що дозволяють здійснювати багатократний запис.

Пристрої введення-виведення інформації: клавіатура, маніпулятори(джойстики), сканери, цифрові фото-відеокамери, мікрофон, монітор, відеоконтролер, принтер, плоттер, модем, факс-модем, відеоплати.

Клавіатура — це основний пристрій ручного введення інформації — команд і даних. Інформація вводиться у вигляді алфавітно-цифрових символічних даних. Стандартна клавіатура має 104 клавіші і що 3 інформують про режими роботи світлових індикатора в правому верхньому кутку.

Маніпулятори - це пристрої введення, ще забезпечують природний спосіб спілкування користувача з комп'ютером (джойстик, планшет).

Цифрові фото - та відеокамери призначені для введення графічної та звукової інформації (фотознімків та відеофільмів).

Мікрофон — пристрій для введення звукової інформації.

Монітор (дисплей) — є основним пристроєм виведення обчислювальної системи і призначений для виведення на екран текстової і графічної інформації. Монітори можуть мати різний розмір екрану. Розмір діагоналі екрану вимірюється в дюймах (1 дюйм =2,54 см) і зазвичай складає 15, 17, 19 і більше дюймів.

Периферійними пристроями називають пристрої, що підключаються до комп'ютера ззовні.

Принтери — пристрої друкування, призначені для виведення текстової та графічної інформації на папір, плівку. Існують три типи принтерів: Матричний, Струменевий, Лазерний

Сканери — це пристрої, які дозволяють вводити в комп'ютер зображення з паперу або іншої плоскої поверхні. Сканери бувають двох типів: Ручні, Планшетні.

Плоттери (графопобудувачі) — призначені для друкування графічних зображень великих форматів.

Модеми — це пристрої для обміну інформацією з іншими комп'ютерами через телефонну мережу. Модем буває внутрішній (встановлений усередині системного блоку) і зовнішній (розташовується поряд з системним блоком і з'єднується з ним за допомогою кабелю).

Миша – пристрій «графічного» управління. Мишки бувають оптико-механічні, оптичні, безпроводні. При переміщенні миші по килимку на екрані переміщається покажчик миші, за допомогою якого можна указувати на об'єкти і/або вибирати їх.

Для організації на безкрайніх Інтернету відео конференцій (або просто базікання) стане в нагоді Веб-камера. За допомогою цих пристроїв, можна у будь-який момент спілкуватися з родичами та друзями, які знаходяться дуже далеко.

V. Фізкультхвилинка

<https://www.youtube.com/watch?v=4HRtxxo9HWU>

Руханка танець "Marshmallow Dance"

VI. Гра

Відгадай комп'ютерні загадки (кожен учень відгадує сам індивідуально).

Може він порахувати,

Може він пісні співати,

Малювати і писати,

Помилки перевіряти.

Може він листа прийняти,

З другом швидко нас зв'язати,

Він багато чого може

І завжди нам допоможе! (комп'ютер)

Міцний диск, дуже яскравий,

Містить він кіно цікаве. (Лазерний диск)

В неї довгий сірий хвіст,

До курсору має хист. (Комп'ютерна мишка)

Він покаже все на світі:

Що малюють, пишуть діти,

Грають як і що співають,

І як пошту відправляють.

Все, що є відображає,

Без нього ПК немає! (Монітор)

Скромний сірий колобок

Довгий, тонкий проводок

Зверху на коробці

Дві великі кнопки

В тебе є хороша книжка,

А в комп'ютера є .....(мишка).

Сотня клавіш, різні знаки

Спершу учні – небораки,

А тепер раз – два і готово

Відстукали слово.

Ось де пальцям фізкультура

І це все – .....(клавіатура).

Ось на нім комп'ютер пише

І малює без зупинки

Найцікавіші картинки

А влаштовує цей хор

Чарівник наш - .....(монітор)

В блоці цім живе процесор

Помічник він, не агресор

В ньому щось гуде, співає

Одним оком нам моргає.

Головний він не даремно,

А зовуть його .....(системним)

І комп'ютери порою
 Розмовляють між собою
 А для цього їм потрібна
 Річ відома не усім
 До телефону підключай
 І повідомлення приймай,
 Адже мову ми ведем
 Про зв'язок через .....(модем)
 Ось я кнопку натискаю
 І папір вже заправляю.
 Він друкує без зупинки
 Вірші, пісні і картинки
 І швидкий він, наче спринтер
 Відгадайте, що це ...(принтер)
 На ній записані програми
 І для тата і для мами
 В упаковці як конфета
 Швидко крутиться .....(дискета)

VII. Підсумок уроку

Пропоную вам повернутися до наших таблиць знову по групах заповнити останню колонку вашої таблиці.

Знаю	Хочу дізнатися	Дізнався(-лась)
		Що таке плоттер? Що таке вінчестер? Що таке материнська плата? Що таке оперативна пам'ять?

Сьогодні ми з вами ознайомилися з комп'ютером, його складовими частинами та навчилися розбиратися в загальних характеристиках ПК.

VIII. Домашнє завдання

1. Намалювати в Paint схему «Складові комп'ютера».

Урок № 7

Тема уроку: Інструктаж з БЖД. Локальна і глобальна комп'ютерні мережі. Використання мережеских папок

Мета: формування предметної, інформатичної й інших ключових компетентностей, необхідних їй для життя та продовження навчання.

Методи роботи: «Таблиця ЗХД», «Проблемна ситуація», «Світлофор».

Форми роботи: індивідуальна, групова, фронтальна.

Очікувані результати:

- Учні розуміють поняття комп'ютерної мережі.
- Пояснюють відмінність між глобальною та локальною комп'ютерними мережами.
- Використовують мережескі папки для обміну файлами та їх зберігання та вміють дізнаватися IP адресу свого комп'ютера.

ХІД УРОКУ

I. Організаційний етап

Привітання

Створення позитивного настрою/ емоційна рефлексія

Добрий день, клас! Перед початком роботи пропоную вам наступне: у вас на столі є смайлики трьох кольорів, якщо у вас гарний настрій, оберіть зелений, якщо і не хороший і не поганий – жовтий, а якщо поганий – червоний. *Учні піднімають сигнальні картки.*

II. Оголошення теми уроку

Темою нашого уроку є «Локальна і глобальна комп’ютерні мережі. Використання мережевих папок». Безперечно, ви вже вивчали тему «Комп’ютерні мережі» у молодшій школі, і вже дещо знаєте з даної теми, та ще багато нам треба дізнатись і навчитись. Пропоную вам заповнити наступну таблицю.

Методичний прийом «Таблиця ЗХД».

У першій колонці напишіть те, що ви вже знаєте про дану тему, у другій – те, що хочете дізнатись, і останню колонку заповнимо в кінці уроку, там ми напишемо те, що ви дізналися на уроці.

Знаю	Хочу дізнатись	Дізнався (-лась)

Приблизний варіант заповненої таблиці:

Знаю	Хочу дізнатись	Дізнався (-лась)
<i>Інтернет – це глобальна комп’ютерна мережа, браузері – це програми для перегляду інформації в Інтернеті</i>	<i>Що таке локальна мережа. Як працювати з мережевими папками.</i>	-

III. Мотивація навчальної діяльності

Методичний прийом «Проблемна ситуація».

Уявіть ситуацію: у вас вдома є два комп’ютери (ваш та ваших батьків). До комп’ютера ваших батьків приєднано принтер, а вам необхідно роздрукувати реферат, який ви зробили на своєму комп’ютері. В групах по 4 людини, подумайте і запропонуйте якомога більше способів щоб роздрукувати файл.

Учні розмірковують над питанням 1-2 хвилини.

Хто може назвати 5 способів? А 3 і більше? 1 спосіб? Я хочу попросити групу, в якій найбільше варіантів озвучити їх, а всіх останніх – уважно слухати і у разі потреби - доповнити.

Відповідь дає група з найбільшою кількістю способів передачі файлу.

Приблизні варіанти відповідей:

Якщо є Інтернет: 1) Можна надіслати на електронну скриньку або у соціальних мережах.

2) Можна завантажити на файлообмінник.

Якщо немає Інтернету: 1) можна записати на диск 2) можна записати на флешку 3) можна передати через мобільний телефон (використати його як накопичувач, 4) можна під’єднати дрот принтера до вашого комп’ютера.

Отже, у нас є багато варіантів передачі файлу. Та не завжди є підключення до Інтернету, а накопичувачі не досить зручно постійно підключати та відключати від та до комп’ютера, і, зрештою, не завжди автоматично встановлюються драйвери принтера – їх також потрібно шукати і встановлювати; тому найбільш зручним способом є використання локальної мережі.

IV. Вивчення нового матеріалу з елементами демонстрації презентації

Зараз вже неможливо уявити собі будь-яку галузь науки та техніки без використання комп’ютерів. Для того, щоб користувачі могли використовувати весь потенціал

інформаційного поля світу, комп'ютери об'єднують у мережі. При фізичному з'єднанні двох чи більшої кількості комп'ютерів утвориться *комп'ютерна мережа*.

Але чи достатньо цього? Можливо, для створення мережі потрібне ще якимось додаткове обладнання та програмне забезпечення, як ви думаєте?

Відповіді учнів.

Для створення комп'ютерних мереж необхідно мати спеціальне апаратне забезпечення (*мережне устаткування*) це кабелі, мережну плату і спеціальне програмне забезпечення (*мережні програмні засоби*). Найпростіше з'єднання двох комп'ютерів для обміну даними називається *прямим з'єднанням*.

Комп'ютерна мережа – сукупність комп'ютерів та інших пристроїв, з'єднаних між собою для обміну даними і спільного використання пристроїв.

Розрізняють наступні комп'ютерні мережі:

Комп'ютерні мережі, залежно від охоплюваної території, бувають двох основних видів:

- локальна мережа (LAN) – об'єднує комп'ютери, розташовані на невеликій відстані в межах школи, банку, училищі, заводу тощо;
- глобальна мережа (WAN) – об'єднує комп'ютери та локальні мережі, розташовані в різних містах, державах і континентах. Комп'ютери в мережі можуть відрізнятися за функціями, які виконують.

Ті комп'ютери, які надають доступ до власних ресурсів іншим комп'ютерам і керують розподілом ресурсів мережі, називають *серверами*, а ті що користуються ресурсами серверів, - «*клієнтами*».

Також кожен комп'ютер в мережі, так само як і будинок у населеному пункті має адресу.

Адреса комп'ютера - це IP-адреса (читається «ай-пі-адреса»). IP-адреса являє собою 4 числа в межах від 0 до 255, відокремлені крапками. Наприклад, сервер локальної мережі шкільного комп'ютерного класу може мати адресу 192.168.0.1. Жодні два комп'ютери в мережі не можуть мати однакових IP-адрес.

А тепер згадаймо найпопулярнішу глобальну мережу – Інтернет.

Інтернет – глобальна комп'ютерна мережа, що складається з мільйонів комп'ютерів у всьому світі. Інтернет об'єднує локальні мережі навчальних та наукових закладів, промислових підприємств, службових установ тощо, а також окремі комп'ютери. В Інтернеті циркулює різноманітна інформація, доступ до якої забезпечується майже з будь-якого куточка Землі. Користувачі Інтернету можуть швидко знайти необхідну інформацію, що зберігається на серверах у Канаді чи Японії, надіслати повідомлення з одного комп'ютера на інший чи на мобільний телефон, поспілкуватись з друзями в режимі реального часу, знайти партнера для гри у шахи і навіть заробити гроші. Глобальна мережа дозволяє проводити наради, відеоконференції, «мандрувати» по світу, стежити за курсами валют, робити покупки в Інтернет-магазинах тощо.

V. Руханка

[Руханка танець "Cucumber Dance" / Фізкультхвилинка](#)

VI. Формування практичних умінь і навичок

Для розуміння будь-якого питання недостатньо володіти лише теоретичними знаннями, потрібно вміти застосовувати їх на практиці. Та перед тим, як ви сядете за комп'ютери, згадаймо правила електробезпеки.

Вправа «Світлофор»

Зараз ми всі разом пригадаємо правила поведінки у комп'ютерному класі, граючи в гру «Світлофор». Я буду читати правило, і якщо воно підходить – ви покажете зелену картку, якщо ні – то червону:

(картки покладені ще до початку уроку перед кожним з учнів):

- Входячи до комп'ютерного кабінету, прослідкуй, щоб твоє взуття було чистим, а речі – в порядку. (Так)

- Верхній одяг, щоб не заважав, можна покласти на комп'ютерний стіл або системний блок. (Ні)

- Якщо ти не встиг доїсти булочку – не поспішай: просто поклади її за монітор або біля клавіатури, а в кінці уроку дожуєш. (Ні)

- Для зручності можна ставити клавіатуру на коліна (Ні)

- У комп'ютерному класі забороняється ударяти по клавіатурі, безцільно натискувати клавіші. (Так)

- Якщо з комп'ютером сталось щось неладне, чи він просто перестав працювати – потрібно посмикати за задній шнур, або разок добряче стукнути системний блок. (Ні)

- Якщо хочеш, щоб урок був цікавим – дотримуйся тиші та виконуй вимоги вчителя. (Так)

- Після завершення роботи, закрийте програми, з якими працювали та приберіть робоче місце (Так)

Молодці. Під час уроку пам'ятаймо про дотримання цих правил.

Практичне завдання

1. На локальному диску D: створити мережеву папку. Для цього на локальному диску D: створіть папку та назвіть її власним прізвищем. Після цього натисніть на щойно створену папку ПКМ та оберіть Властивості. У діалоговому вікні Властивості перейдіть у вкладку Доступ та поставте пташку напроти «Відкрити загальний доступ до папки» та дозволять змінювати файли у папці. Для цього поставте пташку напроти «Дозволити змінювати файли по мережі».
2. Ви знаєте, що кожному комп'ютеру в Інтернеті присвоюється адреса, яку називають IP-адресою. Визначте і запишіть IP-адресу вашого ПК виконавши алгоритм: Натисніть комбінацію клавіш Win+R та введіть cmd після чого натисніть Enter. У вікні, що з'явилося введіть команду ipconfig після чого натисніть Enter. Серед отриманої інформації знайдіть рядок IPv4 адреса.
3. Уроки інформатики проходить у комп'ютерному класі, де є 10 учнівських комп'ютерів і 1 учительський. Аби учні мали змогу обмінюватися файлами без використання компакт-дисків і флешок, ці комп'ютери потрібно з'єднати в мережу. Зобразіть тут схему мережі комп'ютерного класу, розташувавши на ній комп'ютери на свій розсуд. Завдання виконайте за допомогою геометричних фігур та ліній у зошиті.

VII. Підсумок

А тепер я пропоную заповнити останній стовпчик у нашій таблиці. Напишіть, що ви сьогодні дізналися на уроці, та скажіть, чи справдилися ваші очікування.

Заповнення колонки «Дізнався» у таблиці «ЗХД»

Знаю	Хочу дізнатись	Дізнався (-лась)
		<i>Що таке локальна та глобальна мережа, що таке IP адреса, як створювати мережеві папки, дізнаватись власну IP адресу.</i>

Озвучте будь ласка ваші записи по черзі. *Учні ланцюжком повідомляють що вони дізналися на уроці.*

Наприкінці уроку, мені хотілося б, щоб ви показали мені, який у вас настрій. Якщо у вас гарний настрій, оберіть зелений, якщо і не хороший і не поганий – жовтий, а якщо поганий – червоний.

VIII. Домашнє завдання

Ваше домашнє завдання наступне:

1. Творче завдання: Створити кросворд з термінів, що стосуються теми.

Урок № 8

Тема уроку: Інструктаж з БЖД. Пошук відомостей в Інтернеті та їх критичне оцінювання.

Мета:

Формувати предметні компетентності: розуміння сутності поняття знаходження інформації в Інтернеті, формувати вміння критично оцінювати будь яку інформацію;

Розвивати ключові компетентності:

- Компетентності в галузі природничих наук, техніки та технологій (застосування логічного, системного та структурного мислення для розв'язування проблемних життєвих ситуацій);
- Інформаційно-комунікаційна компетентність (вміння систематизувати відомості отримані в Інтернеті та критично їх оцінювати);
- Навчання впродовж життя (розвиток алгоритмічного мислення, вміння визначати послідовність дій, які необхідно виконати для досягнення певної мети);

Методи роботи: “Рольові ігри”, “Проблемна ситуація”, “Навчаючись – вчуся”, “Цеглинки Lego”.

Форми роботи: індивідуальна, групова, фронтальна, робота в парах.

Очікувані результати:

- Учні розуміють поняття Інтернет, Всесвітня павутина, інформація.
- Пояснюють значення поняття “Критичне оцінювання інформації”
- Використовують браузер для пошуку інформації не лише за ключовими словами а і використовують пошук за зображенням.

ХІД УРОКУ

I. Організаційний етап

Привітання

Створення позитивного настрою/ емоційна рефлексія

II. Актуалізація опорних знань

Повторення правил техніки безпеки в кабінеті інформатики

Вправа “Цеглинки Lego”.

Зараз ми всі разом пригадаємо правила поведінки у комп'ютерному класі, використовуючи наші цеглинки. Я буду читати правило, і якщо воно підходить – ви покажете зелену цеглинку, якщо ні – то червону:

- *Входячи до комп'ютерного кабінету, прослідкуй, щоб твоє взуття було чистим, а речі – в порядку. (Так)*

- *Верхній одяг, щоб не заважав, можна покласти на комп'ютерний стіл або системний блок. (Ні)*

- *Якщо ти не встиг доїсти булочку – не поспішай: просто поклади її за монітор або біля клавіатури, а в кінці уроку дожуєш. (Ні)*

- *Для зручності можна ставити клавіатуру на коліна (Ні)*

- *У комп'ютерному класі забороняється ударяти по клавіатурі, безцільно натискувати клавіші. (Так)*

- *Якщо з комп'ютером сталось щось неладне, чи він просто перестав працювати – потрібно посмикати за задній шнур, або разок добряче стукнути системний блок. (Ні)*

- *Якщо хочеш, щоб урок був цікавим – дотримуйся тиші та виконуй вимоги вчителя. (Так)*

- *Після завершення роботи, закрийте програми, з якими працювали та приберіть робоче місце (Так)*

Молодці. Під час уроку пам'ятаймо про дотримання цих правил.

У початковій школі ви вже познайомилися з правилами пошуку даних в Інтернеті, поняттям «авторське право» тощо. Сьогодні ми пригадаємо їх, визначимо, як взагалі відбувається раціональний пошук відомостей у мережі Інтернет. А розв'язати цю задачу ви зможете з певним багажем знань. Давайте виконаємо дане завдання в парах і зберемо пазли наших знань.

Комп'ютерна мережа – це сукупність комп'ютерів, які об'єднані між собою.

Комп'ютерні мережі бувають локальні і глобальні.

Локальна мережа (Local Area Network, LAN) — група комп'ютерів або інших пристроїв, з'єднаних між собою високошвидкісними каналами передавання даних в межах однієї або декількох сусідніх будівель.

Глобальна комп'ютерна мережа називається Інтернет.

Програма для роботи в Інтернеті називається веб-браузером.

В Інтернеті є багато цікавої та корисної інформації. Ви вже знаєте, що вона розміщується на сайтах, які можна порівняти з книжками в бібліотеці. Сайт – це сукупність веб-сторінок, які об'єднані спільною темою. Кожний сайт має свою адресу, за якою його легко знайти. Наприклад, за адресою <https://uk.wikipedia.org/> ми потрапимо до Вікіпедії, <http://zologym.co.ua/> - до сайту нашого навчального закладу. На екрані виведено завдання за посиланням <https://learningapps.org/view14847257>. Учні працюючи з дошкою разом (групова робота) визначають правильні відповіді.

III. Оголошення теми уроку

Методичний прийом “Проблемна ситуація”

Тришки відволічемося від уроку і давайте згадаємо які кольори має веселка та в якій послідовності вони розміщуються. Тепер по черзі називаємо колір який належить нашій веселці. Таким чином ми поділилися на 7 груп. Давайте кожна група подумає над таким висловом: “Хто володіє інформацією, той володіє світом.” Обговоріть між собою у команді всі ваші думки та представте їх решті. За допомогою Інтернету ми можемо спілкуватися, замовляти і купувати товари, ділитися інформацією і шукати потрібні відомості. І маємо робити це ефективно. Темою нашого уроку є “Пошук відомостей в Інтернеті та їх критичне оцінювання.”

IV. Мотивація навчальної діяльності

Методичний прийом «Проблемна ситуація».

Діти, але що робити, коли ми не знаємо, на якому сайті розміщена потрібна інформація, або не знаємо точної адреси сайту? Дослідіть це питання в Інструктивній картці та дайте відповідь на проблемне запитання.

Учні розмірковують над питанням 1-2 хвилини.

Хто може назвати 5 способів? А 3 і більше? 1 спосіб? Я хочу попросити групу, в якій найбільше варіантів озвучити їх, а всіх останніх – уважно слухати і у разі потреби - доповнити.

Відповідь дає група з найбільшою кількістю способів передачі файлу.

Приблизні варіанти відповідей:

Якщо є Інтернет: 1) Можна надіслати на електронну скриньку або у соціальних мережах.

2) Можна завантажити на файлообмінник.

Якщо немає Інтернету: 1) можна записати на диск 2) можна записати на флешку 3) можна передати через мобільний телефон (використати його як накопичувач, 4) можна під'єднати дрот принтера до вашого комп'ютера.

Отже, у нас є багато варіантів передачі файлу. Та не завжди є підключення до Інтернету, а накопичувачі не досить зручно постійно підключати та відключати від та до комп'ютера, і, зрештою, не завжди автоматично встановлюються драйвери принтера – їх також потрібно шукати і встановлювати; тому найбільш зручним способом є використання локальної мережі.

V. Вивчення нового матеріалу з елементами демонстрації презентації

Мережа Інтернет - це неосяжне джерело ресурсів та нажаль дуже небезпечне джерело. В мережі завдяки швидкості напливу інформації та вільності її розповсюдження багато даних є не перевірені, не якісні, що в наслідок чого не надійні.

Інтернет — це комп'ютерна мережа, що об'єднує комп'ютери по всьому світу.

Документи, що зберігаються в Інтернеті, пов'язані між собою гнучкою системою посилань, яку створюють їх автори.

Веб-сторінка — це документ в Інтернеті, який може містити текст, зображення, гіперпосилання, звук, відео, анімацію тощо.

Як правило, веб-сторінки об'єднують за темами або за призначенням у веб-сайти.

Веб-сайт — це група веб-сторінок, що пов'язані гіперпосиланнями, мають спільну тематику і належать певному власнику.

Всесвітнє павутиння — це сукупність пов'язаних між собою електронних документів, що містяться на комп'ютерах, розташованих у всьому світі.

У такий спосіб формується інформаційний простір ресурсів Інтернету — веб-простір.

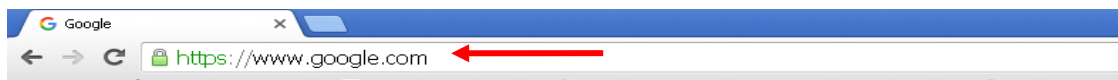
WWW (World Wide Web) – служба Інтернету, що пов'язує веб-сторінки в усьому світі. Сторінки з'єднані через посилання одна на одну. Це схоже на гігантську павутину.

Для доступу до Інтернету потрібні програми, що встановлюються на комп'ютер. Однією з таких програм є браузер. Наприклад:

Браузер — це програма, призначена для перегляду веб-сторінок і розміщених на них текстових, графічних та мультимедійних даних (відео, музики тощо).

Для перегляду веб-сторінки потрібно в адресний рядок ввести адресу ресурсу.

Найпростіше знайти інформацію, якщо відома адреса потрібного ресурсу. Однак досить часто така адреса невідома. Тоді використовують спеціальні сайти — пошукові системи.

До частих помилок є граматичні, фактично неточні матеріали та спотворені.

Чому так стається? Із-за вільності викладу та доступності в розміщенні матеріалів більшість даних просто відображають думку автора, його ставлення до проблеми. Для більш емоційної подачі даних часто додумують різні «доповнення» до фактів, щоб інформація стала більш захопливою, емоційною та краще запам'ятовувалась. Автор блогу бажає, щоб з його думками ознайомилась більша кількість людей, щоб один одному розповідали його блог. В результаті людина переслідує не донесення фактів, розширення власної слави та монетизації свого сайту чи відео блогу. Чим більше людей даного блогера відвідують тим більше він заробить. Звичайно є люди, які якісно стараються донести факти. І буває дуже складно сказати до якого типу відноситься та чи інша людина, сайт, компанія.

Оцінку даних потрібно поділити на 2 етапи:

1. Критичне оцінювання матеріалу (повне, змістовне, незалежне)
2. Аналіз джерела розповсюдження (популярний довірений сайт, чи тільки створений блог)

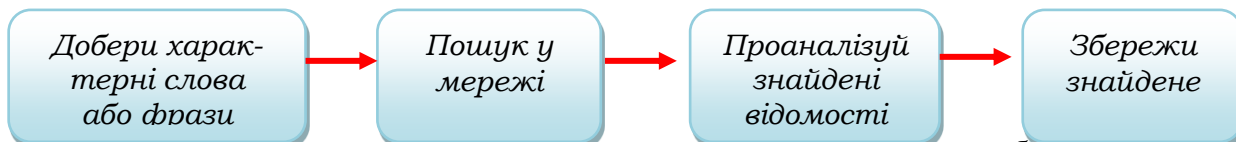
Пошукова система — це програми, призначені для пошуку відомостей в Інтернеті за ключовими словами.

Кожна веб-сторінка з пошуковою системою містить рядок для введення пошукової фрази.

У рядок пошуку вводять ключові слова — слова, що відображають основний зміст пошуку і мають міститися на шуканих веб-сторінках, обирають інструмент Пошук або натискають клавішу Enter.

Ключові слова — слово або кілька слів, за якими здійснюється пошук потрібних відомостей.

Алгоритм пошуку у мережі Інтернет

Критерії оцінювання матеріалів з Інтернету наступні (просто для себе потрібно дати відповіді на питання, щоб зробити висновок):

1. Зміст сайту

- Для кого призначений даний сайт?
- Яка мета Інтернет-сторінки?
- Яку інформацію вона містить?
- Наскільки повна і достовірна інформація на сайті? – *потрібен аналіз з інших джерел*
- Яка цінність даного джерела в порівнянні з іншими джерелами по даній темі?
- Які інші джерела (друковані та електронні) доступні по даній темі?
- Коли був створений сайт або документ?
- Наскільки повно інформація на сайті висвітлює обговорюване питання?
- Який критерій відбору посилань на інші Інтернет-ресурси, представлені на сайті?
- Чи дозволяє інформація сайтів, на які виводять посилання, створити цілісне враження по досліджуваному питанню?
- Чи є доступ до мультимедійних ресурсів?
- Наскільки доступна за манерою викладу інформація, розміщена на цьому сайті?
- У чому цінність інформації даного сайту?

2. Джерело і дані

- Хто є автором даного сайту?
- Наскільки авторитетні розробник або групи розробників даного сайту?
- Наскільки розробники володіють інформацією з даної проблеми?
- Хто є спонсором даного сайту (якщо такі є)?
- Коли сайт був розроблений?
- Коли виконувалося останнє оновлення сайту?
- Наскільки свіжими є посилання?
- Чи є не працюючі посилання?
- Чи є контактна інформація для зв'язку з розробником сайту?

3. Структура сайту

- Чи присутній творчий елемент в створенні сайту?
- Чи є прямі посилання з пошукових систем?
- Чи не перенасичений чи сайт відео та рекламою?

Цікаво знати

RIPTIDE – новий та вдосконалений скейтборд з влаштованим акумулятором.

VI. Фізкультхвилинка

Руханка - танець “Hare Dance” <https://www.youtube.com/watch?v=3sg5oJQmlBY>

VII. Формування практичних умінь і навичок

Досліджуємо проблему: *Пригадай, які є способи подання повідомлень? Якого типу дані можна відшукати в мережі Інтернет? Об'єднавшись у пари дослідіть функцію пошукової системи “Шукати зображення”.*

Практичне завдання

Вправа “Рольові ігри” Об'єднуємось у пари та розподіляємо ролі (один запитує інший відповідає, потім ролі змінюються)

- *Як налаштувати Інтернет?*
- *Як налаштувати мобільний Інтернет?*
- *Яке обладнання необхідне для створення комп'ютерної мережі?*
- *Як спроектувати комп'ютерну мережу?*

Відповіді на питання знайти в Інтернеті.

Завдання. Знайди у мережі Інтернет інформацію:

- Прогноз погоди на завтра
- Що таке фейк?
- Яку назву мав перший український штучний супутник Землі?

Завдання 2. Визнач, чи є фейком інформація:

- Вага Марсу приблизно вдесятеро менше Землі
- Перший політ людини на Марс заплановано на березень 2020 року.

Вправи для очей.

- ✓ Міцно заплющити очі на 3-5 секунд, потім розплющити їх на 3-5 секунд, повторити 6-8 разів. Вправа знімає втому, зміцнює м'язи повік, сприяє поліпшенню кровопостачання, розслабленню м'язів ока.
- ✓ Швидко моргати протягом 1-2 хвилин. Вправа сприяє поліпшенню кровообігу.
- ✓ Дивитись удалину прямо перед собою 2-3 секунди.

VIII. Підсумок

Рефлексія. На уроці ...

Я дізнався... Я навчився... Мені сподобалось... Я маю труднощі...

Наприкінці уроку, мені хотілося б, щоб ви показали мені, який у вас настрій. Якщо у вас гарний настрій, позначте на аркушах веселий смайлик, якщо і не хороший і не поганий – сумний, а якщо поганий – смайлик зі сльозинкою.

IX. Домашнє завдання

Ваше домашнє завдання наступне:

1. Творче завдання: Здійснюючи пошук в Інтернеті, використовуючи не ключові слова а пошук за зображенням, знайдіть інформацію про свою улюблену тварину(що любить їсти, скільки років живе, яких найбільших та найменших розмірів може досягати).

Урок № 12

Тема: Поняття презентації. Комп'ютерна презентація, її об'єкти. Середовище редактора презентацій

Мета: Познайомити учнів з поняттям презентація та редактором презентацій, розвиток пізнавальних інтересів, навиків роботи з мишею і клавіатурою, самоконтролю, уміння конспектувати, виховання інформаційної культури учнів, що вчать, уважності, акуратності, дисциплінованості, посидючості.

Методи роботи: «Таблиця ЗХД», «Проблемна ситуація», «Ігровий метод».

Форми роботи: Індивідуальна, групова, фронтальна.

Очікувані результати:

- ✓ Розвиток пізнавальних інтересів;
- ✓ навиків роботи з мишею і клавіатурою;
- ✓ самоконтролю;
- ✓ уміння конспектувати;
- ✓ виховання інформаційної культури учнів, що вчать, уважності, акуратності, дисциплінованості, посидючості.

Тип уроку: Урок засвоєння нових знань.

Хід уроку

I. Організаційний момент

Привітання

Створення позитивного настрою/ емоційна рефлексія

Доброго ранку, діти! У вас за робочими місцями є три смайлики. О

Перший – посміхнений, другий – сумний, а третій взагалі без емоцій. Пропоную вам підняти той смайлик з яким ви прийшли на урок. Учні підіймають смайлики.

II. Оголошення теми уроку

Сьогодні на уроці ви познайомитеся з темою «Поняття презентації. Комп’ютерна презентація, її об’єкти. Середовище редактора презентацій». Разом з вами ми розглянемо програму для роботи з презентаціями Power Point . В молодших класах ви вже знайомилися з цією програмою, а сьогодні хочу запропонувати вам розглянути дану тему більш широко.

Методичний прийом «Таблиця ЗХД».

Перед вами на партах лежать роздруковані таблички, які необхідно заповнити. Пропоную для цього з вами поділитися на групи. В мене гарна торбинка, яка допоможе поділити вас на групи.(в торбинці по 2 однакових картинки, в кого картинки співпали, то і утворилася пара).

Знаю	Хочу дізнатися	Дізнався(-лась)

Приблизний варіант заповнення таблиці.

Знаю	Хочу дізнатися	Дізнався(-лась)
Power Point – це редактор презентації.	Що можна створювати в редакторі презентацій	-

III. Мотивація навчальної діяльності

Методичний прийом «Проблемна ситуація»

А тепер діти уявіть, що на урок біології вам вчитель завдав додому розглянути ліси, які є на Черкащині. Яким способом ви зможете це продемонструвати на уроці? (Діти знову діляться по групах за допомогою карток в торбинці по 3 особи і обговорюють питання 1-2 хвилини).

4. Отже, Яким способом на уроці ви будете розповідати про ліси нашого регіону? (Відповідає та група у якої найбільше варіантів, а всі інші уважно слухають і якщо не прозвучав ваш варіант, то обов’язково доповнити).

Приблизні варіанти відповіді: зробити аплікації в зошиті, намалювати, створити презентацію.

Тепер ми разом можемо зробити висновок, що є досить багато варіантів відповідей, але найзручніше, інформативніше і цікавіше ви це можете виконати з редактором презентацій Power Point.

IV. Вивчення нового матеріалу з елементами демонстрації презентації.

Поняття презентації. Комп’ютерна презентація, її об’єкти.

Презентація (від англ. presentation — представлення) — це набір картинок-слайдів з певної теми, який зберігається у файлі спеціального формату. *Кожен слайд може містити інформацію у вигляді тексту, графіки, анімації, відео та аудіо, стереозвук.*

Презентації бувають слайдові(основа слайди, які ми перемикаємо самостійно або автоматично) **та потокові**(неперервний показ послідовності об'єктів із зазначенням часу кожного з них - відеофільм).

Програми для слайдових презентацій: Microsoft Office Power Point, Google-презентації, libre Power Point.

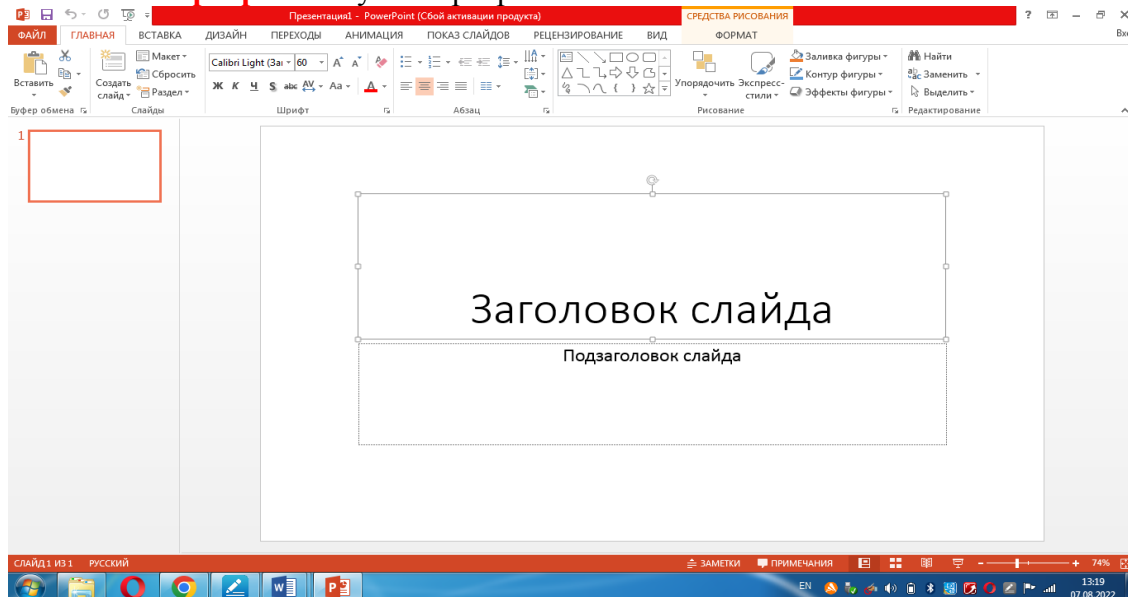
Програми для поточкових презентацій: Adobe Flash, Microsoft Movie Maker тощо.

Об'єкти презентації та їх властивості

Об'єкт	Властивості об'єкта
Слайд	Тип, розміри, порядковий номер, орієнтація, тіло, колонтитули, кольорова схема, тощо
Напис	Шрифт, розмір, колір, стиль оформлення, накреслення, видозмінна, інтервали, ефекти анімації, тощо
Малюнок	Вид, розмір, стилі оформлення, положення, ефекти анімації, тощо
Таблиця	Кількість рядків, стовбців, їх висота та ширина, ефекти анімації, тощо
Діаграма	Тип, розмір, положення, ефекти анімації, тощо
Відеофільм	Тип, розмір екрана показу, положення, тривалість, кольори, якість, тип зв'язку з файлом
Аудіозапис	Тип, тривалість, якість, тип зв'язку з файлом, час початку та час закінчення тощо
Гіперпосилання	Тип об'єкта, на який посилається, його розміщення тощо

PowerPoint - це програма, що дозволяє створювати презентації, що містять рисунки, фотографії, діаграми, комп'ютерну анімацію, звуковий супровід, які можна демонструвати на моніторі комп'ютера або мультимедійної дошки.

Завантаження програми: Пуск - Програми – PowerPoint

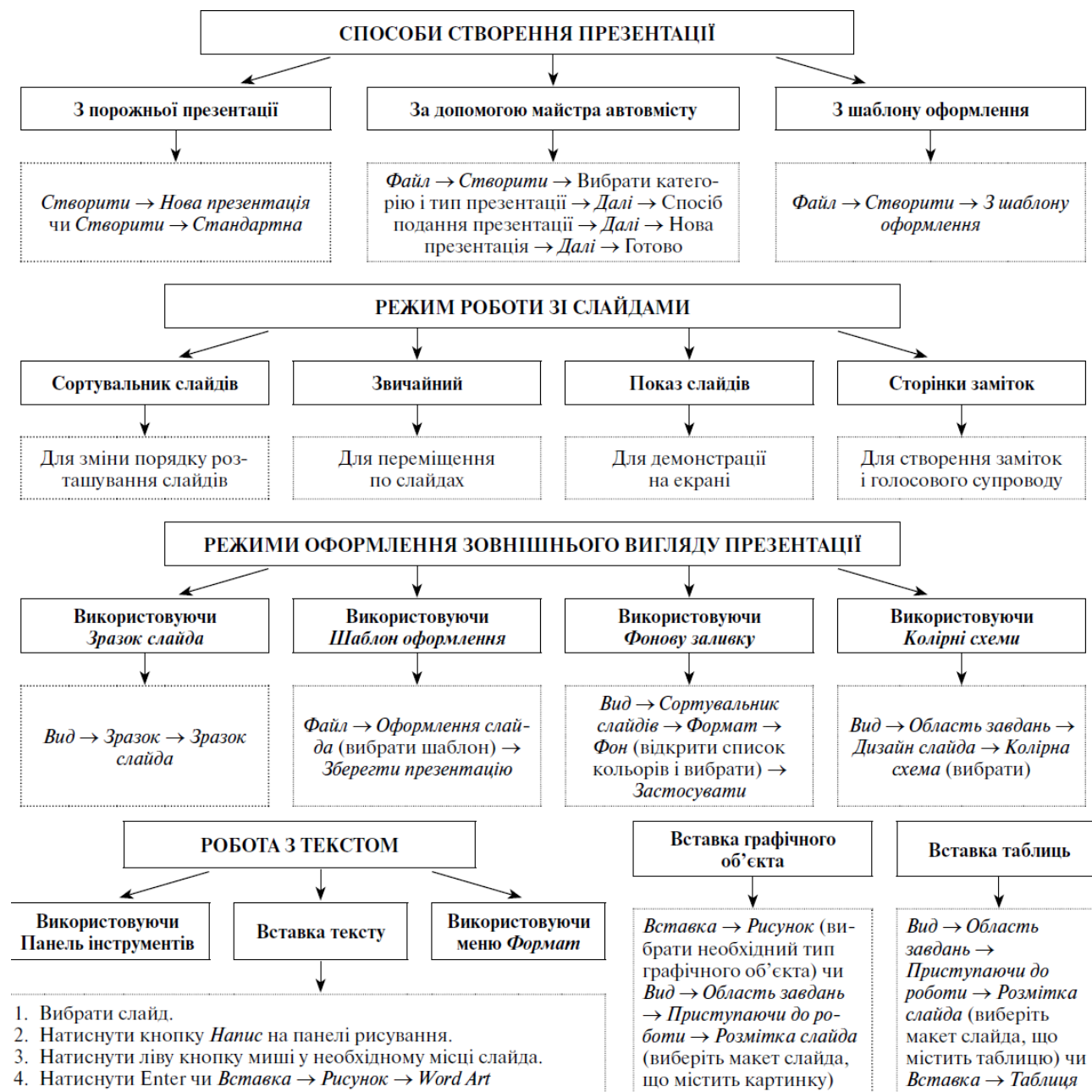
План підготовки до створення презентації

1. Визначити тему, мету і спосіб демонстрації презентації.
2. Створити схему презентації.
3. Продумати зміст усіх слайдів і їх оформлення.

План створення презентації

1. Визначити тему презентації.
2. Визначити кількість слайдів у презентації.

3. Підібрати структуру з ряду наявних шаблонів або створити власну структуру презентації.
4. Розробити вміст кожного слайда: тема, текст, графічні зображення, звукове оформлення, ефекти тощо.
5. Створити і оформити слайди.
6. Додати ефекти і гіперпосилання, підібрати фон сторінок тощо.
7. Вставити (за потреби) аудіо- або відеоінформацію.
8. Відкоригувати презентацію і продемонструвати роботи однокласника і учителю.

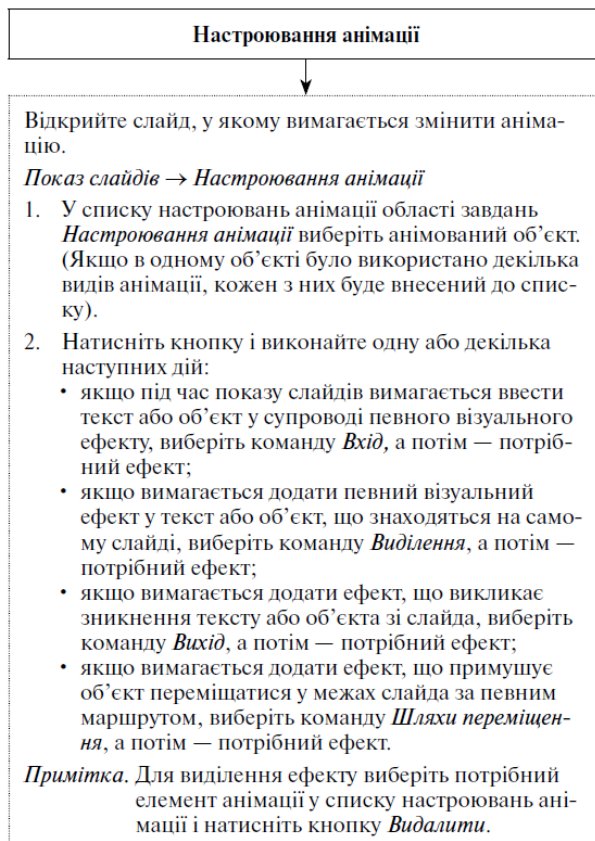
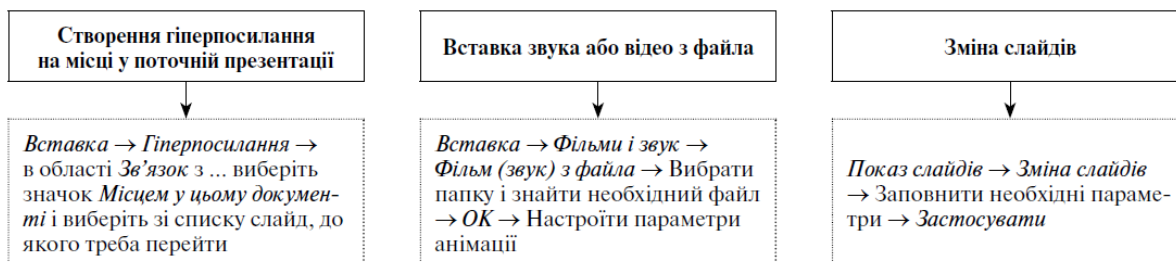

V. Фізкультхвилинка

<https://www.youtube.com/watch?v=4HRtxxo9HWU>

Руханка танець "Marshmallow Dance"

Додаткові теоретичні відомості

VI. Гра (Діти знову діляться по групах за допомогою карток в торбинці по 3 особи і обговорюють завдання)

Завдання № 1. Дано предмети. Необхідно назвати спільні ознаки, що поєднують ці предмети. Назвати предмети одним словом.

- I група
- груша, яблуко, лимон;
  - батон, рогалик, буханець хліба;
  - дятел, ластівка, голуб;
  - велосипед, машина «швидкої допомоги», літак;
  - чашка, вилка, ніж, тарілка, глечик.
- II група
- суп, каша, гуляш, кисіль;
  - Австрія, Німеччина, Індія, Росія, Україна;
  - шапка, кепка, берет, тубетейка;
  - захід, схід, південь, північ;
  - телевізор, праска, холодильник, пілосос;
  - липа, береза, ялина, сосна;
  - вовк, лисиця, ведмідь, заєць;
  - курка, гусак, качка, індичка.

Завдання № 2. Обведіть кружком номер рядка, у якій записана повна інформація:

- ✓ доба - це ранок, день вечір;
- ✓ я читаю книгу;
- ✓ у тижні 7 днів або 168 годин, або 10 080 хвилин, або 604 800 секунд.
- ✓ моя адреса: вулиця Будівельників.

Завдання № 3. Обведіть квадратиком номера рядків, у яких записана зрозуміла вам інформація:

- ✓ площа трикутника можна обчислити по формулі Герона;
- ✓ буква - це частина алфавіту;
- ✓ байт - це одиниця виміру інформації;
- ✓ незабаром наступить зима.

VII. Підсумок уроку

Пропоную вам повернутися до наших таблиць знову по групах заповнити останню колонку вашої таблиці.

Знаю	Хочу дізнатися	Дізнався(-лась)
		Для чого використовують презентації? Які елементи презентації можна форматувати? Як додавати картинки та відео до слайду презентації?

Сьогодні ми з вами ознайомилися з редактором презентацій, його складовими частинами та навчитися розбиратися в загальних характеристиках ПК.

VIII. Домашнє завдання

Створити презентацію на тему: «Мое улюблене місто України».

Урок № 15

Тема уроку: Інструктаж з БЖД. Комп'ютерні презентації. Графічні об'єкти слайдів презентації.

Мета:

Формувати предметні компетентності:

- формувати інформаційну компетентність учнів, ввівши поняття графічних та текстових об'єктів слайда, навчаючи вставляти зображення до слайду презентації, форматувати графічні об'єкти на слайдах (зміна розміру, перефарбування), вставляти текстові об'єкти, вводити текст, редагувати його та форматувати текстові об'єкти на слайдах (зміна шрифту, розміру, кольору, накреслення, вирівнювання), виділяти об'єкти слайду та виконувати над ними прості операції: відкривати контекстне меню, переміщувати, змінювати значення властивостей, вилучати; розвивати комунікативну компетентність учнів, пізнавальний інтерес, швидкість виконання дій на комп'ютері, навички роботи з мишею;
- виховувати здоров'я збережувальну компетентність учнів, культуру користувача ПК, їх естетичний смак та акуратність.
- розвивати логічне мислення, пам'ять, словниковий запас, увагу;
- формувати вміння працювати самостійно; виховувати інтерес до інформатики, естетичний смак, повагу до думки оточуючих.

Розвивати ключові компетентності:

- Компетентності в галузі природничих наук, техніки та технологій (застосування логічного, системного та структурного мислення для розв'язування проблемних життєвих ситуацій);
- Інформаційно-комунікаційна компетентність (здатність учня орієнтуватися в інформаційному просторі, володіти і оперувати інформацією; вміння добувати, осмислювати, опрацьовувати та використовувати інформацію з різних джерел);
- Навчання впродовж життя (розвиток алгоритмічного мислення, вміння визначати послідовність дій, які необхідно виконати для досягнення певної мети);

Методи роботи: “Рольові ігри”, “Проблемна ситуація”, “Навчаючись – вчуся”.

Форми роботи: індивідуальна, групова, робота в парах.

Очікувані результати:

- ✓ Учні розуміють поняття Презентація, Комп'ютерна презентація, Слайд, Об'єкт, Графічний об'єкт;
- ✓ Вміють додавати різноманітні графічні об'єкти до слайдів презентації;
- ✓ Працювати з WordArt;

ХІД УРОКУ

I. Організаційний етап

Привітання

Створення позитивного настрою/ емоційна рефлексія

II. Актуалізація опорних знань

Повторення правил техніки безпеки в кабінеті інформатики

Вправа “Рольові ігри”.

Зараз ми всі разом і кожен окремо пригадаємо правила поведінки у комп'ютерному класі, приміряючи на себе ролі. Ділимося на пари та визначаємо хто буде вчителем, хто учнем. Учень говорить правила а вчитель уважно слухає та визначає, що учень забув та допомагає йому:

Суворо забороняється :

- заходити в кабінет без дозволу учителя;
- знаходитися в кабінеті у верхньому одязі;
- включати або виключати апаратуру без вказівки вчителя;
- починати роботу на комп'ютері без дозволу вчителя;
- торкатися до апаратури вологими або брудними руками;
- вставати без дозволу викладача зі своїх місць під час роботи за комп'ютерами;
- торкатися до захисного екрану або до екрану монітора;
- торкатися до роз'ємів системного блоку, кабелів, дротів, розеток і пристроїв заземлення;
- класти книги і зошити на монітор або клавіатуру;
- самостійно усувати несправність в роботі комп'ютера;
- бігати по кабінету;
- працювати при поганому самопочутті;
- заважати роботі інших учнів;
- заважати роботі викладача.

Молодці. Під час уроку пам'ятаймо про дотримання цих правил.

Інтерактивна гра “Незакінчене речення”

1. Комп'ютерні презентації використовують для ...

(Відповідь: подачі інформації широкій аудиторії в наочному і демонстраційному вигляді.)

2. Презентація - це...

(Відповідь: це набір слайдів, підготовлених з використанням інформаційних технологій і призначених для демонстрації текстових, графічних, відео-, звукових даних з певної теми, найчастіше під час усного виступу.)

3. Комп'ютерні презентації створює програма...

(Відповідь: MS Power point.)

4. Програма PowerPoint завантажується через ...

(Відповідь: меню Пуск – програми – Microsoft office - Microsoft office PowerPoint.)

5. Вийти з програми PowerPoint можна через...

(Відповідь: Натискання кнопки Esc.)

6. До слайда можна додати ...

(Відповідь: зображення, різні графічні об'єкти, аудіофайл до одного слайда, або додати композицію, що відтворюватиметься під час усієї презентації. Ви можете додати власний дикторський текст або коментарі до всієї презентації.)

Отже, всі дії які ми щойно повторили для роботи з комп'ютерними презентаціями, продовжуємо використовувати і в подальшому при застосуванні графічних об'єктів до слайдів.

III. Оголошення теми уроку

Методичний прийом "Навчаючись – вчуся".

Ознайомтесь з інформацією та дайте відповіді на питання.

Піца — італійська національна страва, а саме, **корж** зазвичай круглої форми, який покривається томатною пастою та сиром і запікається. В залежності від рецепту додають також різні продукти. Для виготовлення піци використовують **дріжджове тісто**. Всі продукти для піци ріжуться маленькими шматочками, подібними один до одного. Корж для піци виготовляють руками, без допомоги **валка**, через що тісто стає пухкішим. Випікають піцу в печах .

- Чи однакову інформацію подано в кожному варіанті повідомлення?
- Чим відрізняються повідомлення одне від одного?

- Яке подання інформації тобі подобається найбільше і чому?
- Який спосіб подання інформації найбільш інформативний для тебе?
- Яка інформація (за способом подання) тобі запам'яталася найкраще?

Темою нашого уроку є “ Комп'ютерна презентація . Графічні об'єкти слайдів презентації. ” Звертаю увагу на те, що тематичну атестацію ми проведемо у вигляді захисту самостійно створених презентацій. Тому нам з вами потрібно спільно сформулювати критерії оцінювання за якими ваші роботи будуть оцінені.

Розділ	Критерії	Оцінка
Зміст (4 бали)	1) Питання розкриті (відповідає темі)	
	2) Ідеї подано у логічній послідовності	
	3)	
	4)	
Грамотність (3 бали)	Дотримання мовного стилю презентації, який відповідає змісту сторінок.	
	1)	
	2)	
Оформлення (5 балів)	1) Презентація приваблива, цікава, цілісна	
	2) Фон, текст, кольори допомагають розкривати тему, не відволікають від сприйняття презентації	
	3) Малюнки, фото, анімації – у кількості, виправданій змістом презентації, дотримано правил посилання	
	4)	
	5)	

Кілька критеріїв пропоную самостійно і діти підхоплюють ініціативу. Решта критеріїв за спільною згодою.

IV. Мотивація навчальної діяльності

З'ясуємо, що означає саме словосполучення “ графічні об'єкти” і що ви знаєте про них та її створення?

Демонстрація презентацій, які мають різні графічні об'єкти на слайдах створених учнями минулих років.

- Яке враження на вас справили переглянуті комп'ютерні презентації?
- Що найбільше вас привабило в них?
- Чи хотіли б ви створювати навчальні проекти?
- Які навчальні проекти ви вже створювали?

Інтерактивна гра “Мікрофон”

З'ясуємо, що означає саме словосполучення “графічні об'єкти” і що ви про них знаєте?

До графічних об'єктів відносяться малюнки, креслення, фотографії, графіки, схеми, діаграми.

Дуже часто ми створюємо малюнки за допомогою геометричних фігур.

Які геометричні фігури ви знаєте?

Щоб оживити показ створених слайдів можна додати ефекти анімації та звукові ефекти, озвучувати слайди тощо. Через комп'ютерну презентацію можна представляти різні навчальні проекти, науково-дослідницькі роботи з МАН, розкривати теми з будь-яких навчальних предметів, дослідження, реклами, створювати й демонструвати навчальні та довідкові слайд-фільми, висвітлювати роботу класу, гуртків, цікавих захоплень, демонструвати колекції, спортивні досягнення тощо.

V. Вивчення нового матеріалу з елементами демонстрації презентації

Завантажимо програму PowerPoint. Нова презентація створюється автоматично й містить один слайд, на якому розташовані два об'єкти — заголовок і підзаголовок. Цей слайд називається титульним. На ньому, як правило, розміщують назву теми презентації та відомості про її авторів.

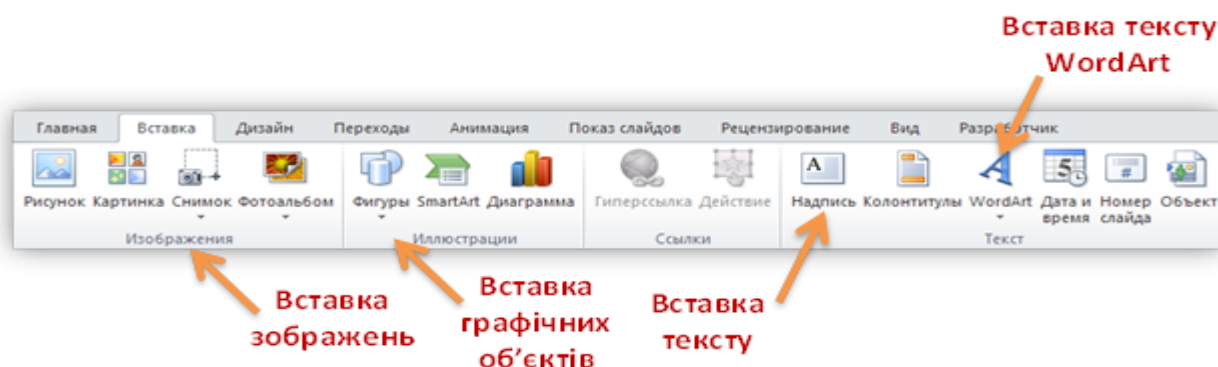
Щоб вибрати і вставити ще один слайд у презентацію, слід на вкладці *Основне* рядка клацнути мишкою по кнопці *Створити слайд*.

Відкриється вікно, в якому вибрати потрібний тип слайда. Слайд буде вставлений після поточного.

Створений слайд також має два об'єкти: Напис та кнопки для додавання у слайд інших об'єктів презентації (малюнків, таблиць, відео фрагментів та іншого).

На слайдах можна розмістити такі об'єкти: заголовок, список, текст, рисунок тощо.

Додавання тексту до слайдів

Уявімо, що ви вже створили власну презентацію. Зараз ми навчимося додавати до слайдів інші елементи, зокрема текстову інформацію та зображення.

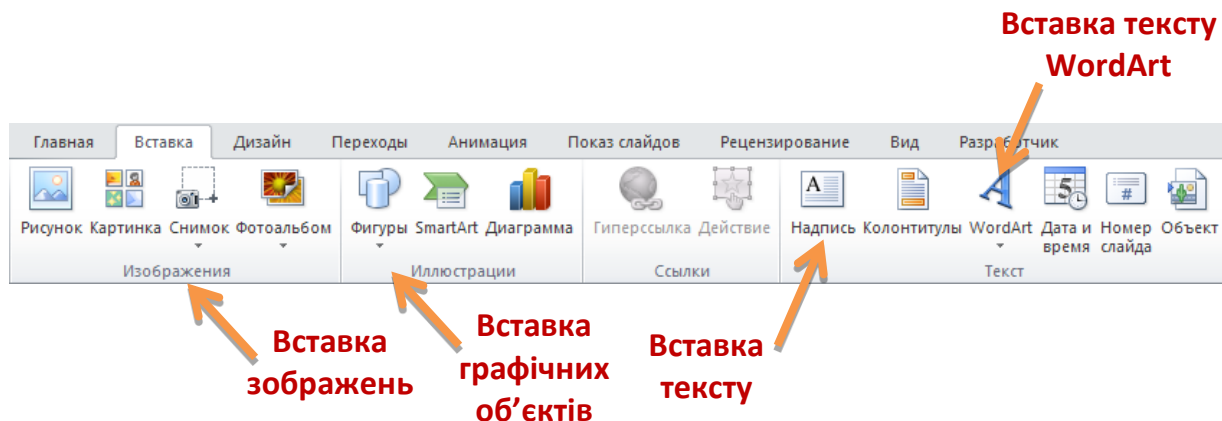
У такому разі почнемо з титульного слайда. Виберіть перший слайд і клацніть лівою кнопкою миші всередині рамки з написом *Заголовок слайда*. Введіть текст.

На слайдах тексти можуть розміщуватися в написах, усередині фігур і в таблицях. Під час створення презентацій на основі шаблонів написи на слайдах уже створено і для введення тексту необхідно вибрати відповідне поле.

Якщо ви збираєтесь розмістити на слайді новий напис і ввести до нього текст, то треба виконати такий порядок дій:

- 1) вибрати слайд, на якому буде розміщено новий напис;
- 2) виконати команду *Вставка* → *Текст* → *Напис*;
- 3) створити на слайді прямокутну область, у яку треба ввести текст;
- 4) ввести текст.

Вставлення зображення у слайд

Кнопка для вставлення рисунка розміщена на вкладці *Вставка* серед інших кнопок, які дають змогу вставляти об'єкти. Тут є кнопки для вставлення написів, рисунків, фігур, діаграм, об'єктів SmartArt та інших.

Після клацання кнопки *Рисунок* можна вибрати будь-який файл із зображенням, який ви хочете помістити в поточний слайд.

- 1) Натисніть кнопку
- 2) Оберіть у вікні *Вставка малюнка* місце зберігання файлу з потрібним малюнком.
- 3) Встановіть вказівник на файл і клацніть ліву кнопку миші.
- 4) Натисніть кнопку **Вставити**.

Альтернативою цьому способу вставлення рисунків є використання макета слайда. Для цього вам потрібно вибрати макет, наприклад *Заголовок і об'єкт*, клацнути кнопку *Додати рисунок з файла* і вибрати файл. До найчастіше використовуваних форматів файлів зображень належать EMF, WMF, JPG, JPEG, PNG, BMP, GIF.

Дії над об'єктами презентації

Кожний об'єкт можна виділити, перемістити, скопіювати, видалити, а також змінити його розмір або вміст. Ці дії виконуються для всіх об'єктів однаково.

Перед опрацюванням будь-якого об'єкта (зміни розмірів, кольору, місця розташування) його потрібно виділити. Щоб виділити один об'єкт, потрібно підвести до нього курсор та натиснути ліву кнопку миші.

Щоб виділити одночасно декілька об'єктів, потрібно натискати ліву кнопку миші на кожному з них, одночасно утримуючи клавішу *Ctrl*.

Будь-який об'єкт можна переміщувати та копіювати як у межах одного слайда, так і до іншого слайда. Щоб перемістити об'єкт у межах одного слайда, достатньо підвести до нього мишу і, утримуючи ліву кнопку, перетягнути його на нове місце. Для копіювання потрібно діяти так само, але утримувати клавішу *Ctrl*. Щоб об'єкт перемістити або скопіювати до іншого слайда, потрібно скористатися буфером обміну. Виділений об'єкт можна вирізати або скопіювати до буфера відповідно командами *Вирізати* або *Копіювати*.

Якщо необхідно змінити розмір об'єкта, достатньо натиснути лівою кнопкою миші маркер розміру і, утримуючи її, збільшити або зменшити об'єкт. На екрані з'явиться пунктирна рамка, яка вкаже нові розміри об'єкта. Щоб видалити будь-який об'єкт, потрібно виділити його та натиснути клавішу *Delete*.

Алгоритм створення презентації:

Визначити зміст презентації (скласти план, оцінити що за інформацію можна проілюструвати на слайдах)

Вибудувати послідовність висвітлення матеріалу.

Визначити кількість слайдів презентації в залежності від обсягу пропонованої інформації.

Створення самої презентації:

Відкрити програму MS Power Point (Пуск – Програми – MS Power Point)

Створити нову або відкрити наявну презентацію

Ввести дані для титульного слайду

Створити новий слайд

Знайти та ввести інформацію на слайд та відформатувати її

Визначитися чи буде присутня анімація у презентації (якщо так, то додати анімацію)

Перевірити чи реалізовано план презентації.

Визначити чи презентація є потоковою (якщо так, то задати час показу слайдів)

Здійснити попередній перегляд презентації

Визначити чи має презентація бажаний вигляд (якщо ні, то внести корективи)

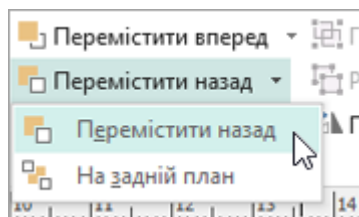
Зберегти презентацію.

VI. Фізкультхвилинка

Руханка – танець “Hare Dance” <https://www.youtube.com/watch?v=3sg5oJQmlBY>

VII. Формування практичних умінь і навичок

Досліджуємо проблему: Розгляньте зображення, що показано на екрані. Що не так на цих зображеннях? Поясніть, що треба на них виправити. Як це зробити за допомогою зображених кнопок?

Творче завдання

Індивідуальне завдання. Поділити аркуш паперу на 2 рівні частини. Припустити, що кожна частина це новий слайд презентації. Потрібно створити графічні об'єкти. Один за допомогою лише геометричних фігур, інший – це зобразити написання власного імені у вигляді об'єкту WordArt.

Завдання-дискусія.

- ✓ Яка колірна гама сприймається найкраще?

(Обговорити кольори, які подобають учням та визначити з якими кольорами їх зручно поєднувати та яке сприйняття ці кольори матимуть у презентації.)

Вправи для очей.

- ✓ Міцно заплющити очі на 3-5 секунд, потім розплющити їх на 3-5 секунд, повторити 6-8 разів. Вправа знімає втому, зміцнює м'язи повік, сприяє поліпшенню кровопостачання, розслабленню м'язів ока.
- ✓ Швидко моргати протягом 1-2 хвилин. Вправа сприяє поліпшенню кровообігу.
- ✓ Дивитись удалину прямо перед собою 2-3 секунди.

Практичне завдання. Відкрити готову презентацію та змінити в ній титульний слайд. Додати до готової презентації пустий слайд, видалити 3 та 5 слайд. Відновити 3 слайд та перенести його розміщення після 8 за рахунком слайдом. До пустого слайду презентації додати напис WordArt та графічне зображення за зразком

Зберегти готову презентацію у власну папку.

VIII. Підсумок

Рефлексія. На уроці ...

Я дізнався... Я навчився... Мені сподобалось... Я маю труднощі...

IX. Домашнє завдання

1. Виконати інтерактивну вправу за посиланням <https://learningapps.org/2291315> (Потрібно розгадати кросворд та визначити зашифроване слово).

Урок № 25

Тема: Алгоритми, способи подання алгоритму.

Мета: формування предметної, інформатичної й інших ключових компетентностей, необхідних їй для життя та продовження навчання.

Методи роботи: “Рівень комфорту”, Логічна розминка”.

Форми роботи: індивідуальна, групова, фронтальна.

Очікувані результати:

- Учні розуміють поняття алгоритм.
- Пояснюють відмінність між різними видами алгоритмів.
- Використовують різні способи для подачі алгоритмів.

Хід уроку

I. Організаційний етап

- привітання;
- створення позитивного настрою/ емоційна рефлексія
“Рівень комфорту”

Учні від 1 до 10 виставляють бали, наскільки комфортно вони почуваються на початку уроку

II. Актуалізація опорних знань

1. Логічна розминка

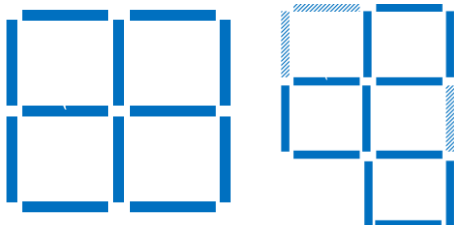
- Визнач, які команди входять до системи команд кожного виконавця.

1 Встань.	7 Сядь.
2 Вимий руки.	8 Лежи.
3 Апорт!	9 Голос.
5 Підніми руки.	
4 Нахилися вправо.	
6 Нахилися вліво.	

- На малюнку «переклади» три палички так, щоб із чотирьох однакових квадратиків отримати три однакові.

Гра «Чарівник»

Учитель повідомляє, що він чарівним чином може відгадати число, яке здобудуть діти, виконавши певні дії. Для цього він запише число та покладе аркуш у конверт. Далі пропонує дітям загадати будь-яке число і виконати такі дії:

- Загадайте число.
- До цього числа додайте 5.
- Від результату відніміть 3.
- Здобуте число збільшіть на 10.
- Відніміть задумане вами число.
- Зменште отримане число в 3 рази.
- Назвіть здобуте число. (Учитель дістає з конверта та показує число 4.)

Графічний диктант.

- Виконайте на аркуші в клітинку чітку послідовність дій і у вас вийде малюнок. (Учитель диктує, діти виконують графічний диктант).

III. Мотивація навчальної діяльності

Виконуючи чітко і послідовно мої команди, у вас вийшов чудовий малюнок.

- Як в інформатиці називається послідовність дій-команд, виконання яких приводить до отримання очікуваного результату? (*Алгоритм*).
- Як називається той, хто його виконує? (*Виконавець*).

Отже, тема сьогоднішнього уроку «Алгоритми і виконавці». Ви згадаєте вивчене в молодших класах, дізнаєтесь про це більше і зможете виконати ролі виконавців цікавих алгоритмів.

Проблемні запитання

- Ви любите мультфільми?
- Як створюють сучасні мультфільми?

IV. Повідомлення теми і мети уроку

V. Вивчення нового матеріалу

Пояснення вчителя з елементами демонстрування презентації

(використовуються можливості локальної мережі кабінету або проектор)

В інформатиці інструкцію називають алгоритмом, якщо вона складається зі скінченної послідовності команд, спрямованих на отримання певного результату.

Люди часто створюють і виконують алгоритми на: роботі, вулиці, вдома.

Гра «Знайди пару».

Учитель називає виконавця, а діти повинні серед карток на дошці обрати середовище виконання алгоритму цього виконавця.

- Учитель – **школа**;
світлофор – **дорога**;
пилосос – **кімната**;
продавець – **магазин**;
пензель – **альбом**.

Ти також щоденно стикаєшся з алгоритмами. Вони можуть бути подані різними способами.

- Словесна форма подання;
- Графічна форма подання:
  - ✓ Малюнок;
  - ✓ Блок-схема;

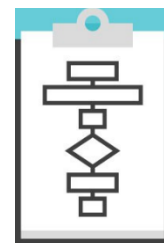
Словесне подання алгоритму — це подання, при якому команди алгоритму подаються за допомогою слів. У повсякденному житті ти зазвичай зустрічаєшся саме зі словесним поданням алгоритмів.

Для кращого сприйняття алгоритми часто подають у вигляді малюнків і схем. Це графічний спосіб подання алгоритмів.

Алгоритми також подають за допомогою спеціальних схем – блок-схем.

У блок-схемі команди розміщують в окремих блоках, а стрілками показують послідовність виконання команд.

Розглянемо на прикладі, як можна подати той самий алгоритм різними способами.

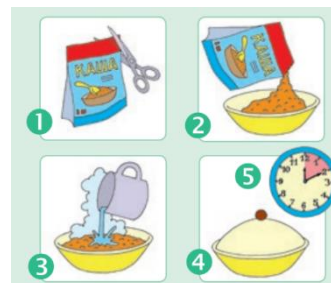
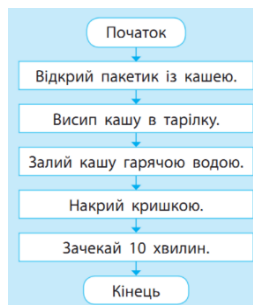
Алгоритм приготування каші

У словесному вигляді

За допомогою блок-схеми

За допомогою малюнка:

1. Відкрий пакетик із кашею.
2. Висип кашу в тарілку.
3. Залий кашу гарячою водою.
4. Накрий кришкою.
5. Зачекай 10 хвилин.

Деякі елементи (блоки) блок-схеми алгоритму

Назва блока	Позначення	Призначення
Термінатор		Початок або кінець алгоритму
Процес		Виконання однієї або кількох команд

У розглянутих алгоритмах команди виконуються послідовно одна за одною. Такі алгоритми називають **лінійними**.

VI. Засвоєння нових знань

Наприклад, алгоритм додавання двоцифрових чисел:

$$25 + 37 = (20 + 30) + (5 + 7) = 50 + 12 = 62$$

можна описати так:

1. Виділити в числах десятки.
2. Виділити в числах одиниці.
3. Додати десятки.
4. Додати одиниці.
5. Знайти суму отриманих чисел

Яким способом подали алгоритм? (Це словесний спосіб подання алгоритму.)

Алгоритм вимикання комп'ютера у словесному вигляді.

1. Клацни кнопку Пуск на екрані монітора.
2. Вибери команду Вимкнути комп'ютер.
3. Клацни кнопку Вимкнення.

Чи можна подати даний алгоритм графічно?

Алгоритм приготування чаю у вигляді малюнку.

Пронумеруємо його.

Скарбничка цікавого

А чи знаєш ти, що є робот, який дбайливо стежить за станом здоров'я свого господаря, за якістю його їжі та фізичною формою? А тих, хто лінується і не хоче робити ранкову зарядку, цей робот змушує піднятися з ліжка.

VII. Фізкультхвилинка

Виконати алгоритм, записаний у вигляді знаків та стрілок.

(Руки вгору, руки в боки, руки вниз, присісти — руки вперед, встати.)

VIII. Формування вмінь та навичок

Робота за комп'ютером

1) Повторення правил безпечної поведінки за комп'ютером.

Гра «Правила безпеки»

Якщо діти згодні з твердженням вчителя, то показують долоньки, якщо ні, то кулачки.

2) Інструктаж учителя.

3) Практична робота за комп'ютерами.

Робота в групах.

I група працює з комп'ютерною програмою «Скарбниця знань», зупинка «Алгоритми», завдання «Порядок дій» – встановити правильний порядок дій в алгоритмах «Як пришити гудзик», «Як виконати домашнє завдання», «Як купити квіток».

II група працює в зошитах.

Через 10 хвилин групи міняються місцями.

Релаксація.

Сонце спить, небо спить. (очі закриті долонями)

Навіть вітер не шумить. (присісти)

Рано-вранці сонце встало, (відкрити очі, встати, підняти голови,

Всіх промінням привітало. піднятися на носки, руки підвести

угору, розвести в сторони, підвести

угору, помахати руками)

Хмарка сонечко закрила,
Слізки срібні зронила. (закрити обличчя руками)
Ми ті слізки пошукаємо,
У травичці позбираємо. (присідання)

4) *Вправи для очей.*

Очі швидко обертаєм,
Головою не хитаєм.
Вліво раз, два, три, чотири.
Вправо стільки ж повторили.
По колу очі обертаєм
І все навколо розглядаєм.
Раз коло, два і три, чотири.
Щільніше очі ми закрили.
На п'ять і шість їх потримали
І потім знову закружляли.

ІХ. Підбиття підсумків уроку

На уроках української мови ви виконуєте різні завдання. І одним з них є розбір слова за будовою. Виконання цього завдання нагадує алгоритм. Давайте разом його складемо і розберемо за будовою слово *посадка*.

Алгоритм «Будова слова»

1. Знайди закінчення.
2. Познач його.
3. Познач основу.
4. Добери спільнокореневі слова.
5. Познач корінь.
6. Познач префікс, суфікс (якщо є).

Х. Рефлексія.

«Сьогодні я дізнався ...».
«На уроці я навчився ...».
«Мені сподобалося ...».
«Важко було зрозуміти ...».

ХІ. Домашнє завдання.

Творче завдання: Скласти алгоритм «Розв'язання математичної задачі»

Автори:

Гаврюшенко Анна Миколаївна – учитель інформатики;
Галат Наталя Костянтинівна – учитель інформатики;
Лесик Ольга Костянтинівна – учитель інформатики.

РОЗДІЛ 6.8 Освітня галузь фізична культура

П'ять останніх років я працюю з школярами гімназії за новим Держстандартом та програмою НУШ. Це цікавий, творчий, креативний процес занять, бо основні засади нової програми – не здійснювати спортивну підготовку учнів, а розвивати їхні фізичні якості. На уроках школярі мають опанувати базові знання освітньої галузі «Фізична культура» за такими напрямками:

- здоровий спосіб життя;
- безпека у процесі занять фізичними вправами;
- техніко-тактична підготовка;
- історія фізичної культури;
- формування особистості засобами фізичного виховання.

Передбачається, що на основі здобутих знань школярі опанують такі вміння та навички:

- формування власної психічної та соціально-психологічної сфери особистості засобами фізичного виховання;
- систематичне заняття фізичною культурою, володіння технікою фізичних вправ;
- усвідомлення значення фізичної/рухової активності для підтримання стану здоров'я та задоволення у процесі фізичного виховання.

З перших уроків потрібно враховувати їхні потреби та інтереси, а також розуміння і відносини з навколишнім світом. З чого розпочинав я, як учитель фізичної культури? Перше - почав шукати підхід до дітей, не тиснути на них, спрямовуючи свої зусилля на розвиток

доброзичливості , чесності , поваги , справедливості та вміння працювати в колективі . Створити таке середовище, в якому кожному учаснику буде затишно . Важливе місце для досягнення цієї мети відіграють рухливі ігри та естафети . В іграх та естафетах завдання повинні бути досяжними та чітко продумані мотивація та заохочення дітей до виконання складнішого . Для умов розвитку фізичних якостей під час гри я враховував наступні фактори:

- Суперництво;
- Позитивні емоції;
- Робота в колективі;
- Усвідомлення відповідальності за команду та вміння програвати.

Також потрібно враховувати потреби учнів в русі , бо вони дуже активні , тому дозволяю залишатись в спортивній залі на перервах , або виходити на подвір'я та організувати рухливі ігри разом з вчителем фізичної культури або класним керівником .

Ще потрібно не забувати про фізкультхвилинки під час уроків, які сприяють підвищенню розумової і фізичної працездатності учнів, тому прошу вчителів - предметників використовувати це в своїй практиці . Для того, щоб учні займались фізичними вправами вдома , потрібно приділяти увагу практичним вмінням і навичкам до самостійних занять з фізичної культури .

Працюючи за програмою НУШ, я отримую величезне задоволення від роботи та спілкування з такими чудовими дітьми, а найголовніше - дітлахи із задоволенням біжать на урок фізичної культури, залишаються на перервах та розуміють, що фізична культура є невід'ємною частиною життя кожного та одним із важливих предметів в освітній програмі.

Автор:

Литвиненко Олександр Іванович – учитель фізичної культури.

Список використаних джерел

1. Ващенко Л. Інноваційні процеси в системі загальної середньої освіти: особливості управління // Освіта і управління. – 2013.– Т.6.– № 3.–с.97-104.Жураковский Г.Е. Педагогические идеи А.С. Макаренко. – М., 1963. – 896 с.
2. Інклюзивна освіта як соціально-педагогічний феномен: науково-допоміжний бібліографічний покажчик / Уклад.: І. О. Железняк, В. В. Косенко, Н. А. Чайка; передмова Н. А. Чайки // – Суми : СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2013. – 208 с.
3. Кирсанов А.С. Специфика педагогического общения в общеобразовательном процессе. – Ставрополь: СевКавГТУ, 2018. – Т.2. «Общественные науки». – 231 с.
4. Коберник О. М., Коберник Г. І. Підготовка майбутніх учителів до ін-новаційної педагогічної діяльності [Електронний ресурс] / О. М.Коберник, Лессинг Г.Э. Избранные произведения. – М., 2003. – 367 с.
5. Нова українська школа: порадник для вчителя / Під заг. ред. Бібік Н. М. – К.: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2017. – 206 с. 76 Абетка для директора Внутрішня система забезпечення якості освіти
6. Нова Українська школа: Порадник для вчителя / Під заг. Ред.. Софій Н.З.. -К.: Видавництво «Література ЛТД», 2020 р.- 159 с.
7. Особливості роботи з дітьми з особливими освітніми потребами в умовах інклюзивного навчання. Вісник № 4 НДІ інклюзивної освіти. / Упорядники: Л. О. Савчук, І. В. Юхимець. – Рівне: РОППО, 2013. – 53 с.
8. Перевозник В. Школа – соціокультурний центр розвитку сільської громади. «Сучасна школа України», №6/2010. – С.58.
9. Подмазко А. Формування партнерської взаємодії школи та сім'ї. «Завуч», Шкільний світ, 2011. – С.14.
10. Підласий І. П. Продуктивний педагог. Настільна книга вчителя. / І. П. Підласий. – Х. : Вид. група «Основа», 2010. – 360 с.
11. Рашковська І. Обдарований учень: портрет і правила виховання / І. Рашковська // Школа. – 2019. – № 1. – С. 38–39.
12. Сучасні засоби ІКТ підтримки інклюзивного навчання: навчальний посібник / А. В. Гета, В. М. Заїка, В. В. Коваленко та ін.; за заг. ред. Ю. Г. Носенко. – Полтава : ПУЕТ, 2018. – 261 с. •
13. Школа для кожного: посібник / Упорядник: Л. Ю. Байда. – К., 2018. – 60 с.
14. Модельна навчальна програма “Інформатика. 5-6 клас” для закладів загальної середньої освіти (авт. Ривкінд Й. Я., Лисенко Т. І., Чернікова Л. А., Шакотько В. В.) <https://drive.google.com/file/d/1tmA53rTR7bsQLtduONUKceE18wkLFzRZ/view>
15. “Інформатика” підручник для 5 класу закладів загальної середньої освіти(авт. Ривкінд Й. Я., Лисенко Т. І., Чернікова Л. А., Шакотько В. В.) 2021 – 2022 р.
16. “Інформатика” підручник для 5 класу закладів загальної середньої освіти (авт. Коршунова О. В., Завадський І. О.) 2021 – 2022 р.
17. “Інформатика” підручник для 5 класу закладів загальної середньої освіти (авт. Морзе Н. В., Барна О. В.) 2021 – 2022 р.
18. “Інформатика” підручник для 5 класу закладів загальної середньої освіти(авт. Ривкінд Й. Я., Лисенко Т. І., Чернікова Л. А., Шакотько В. В.) 2018 р.